

॥ બે બાલ ॥

સુઝ બધુઓ ? પરમપવિત્ર વિશાલ જ્ઞાનના વિશાલ ઔપદેસિક
અથોમા આ શ્રી સિદ્ધર પ્રકર નામનો અપૂર્વ અથ-મવ્ય જીવોને
ધણોજ ઉપકારક હોવાથી પ્રથમાવૃત્તિ વિં ૦ મં ૦ ૧૬૮૪ મા શેડ
લાનમાર્ગ દવપનભાષની આર્થિક સકાપથી મે બહાર પાડી હતી
જથ્થાવના ધણોજ દર્શ થાય છે કે, તેની તમામ નકતો યોડાજ વખતમા
ખપી જવા સાથે આ બુક-અભ્યામિઓને ધણીજ ઉપરોગી જણાઈ
એમા તેઓની હજુપણ વારવાર ચતી માગણીજ માફી પૂરે છે તેને
માન આપીને મે આ બીજી આવૃત્તિ બહાર પાડી છે અથ સબધિ
તમામ હકીકત પ્રસ્તાવનામા આપેલી છે

બીજી આવૃત્તિ છપાવવામા મહોપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમાનપ્રમ
વિજયજીમણીના ઉપદેશથી અને અડીના ગ્રીષ્મ મારફતોવા ચા ચીમ
નનાત મનસુખરામ તથા શા મોહનનાત દનસુખરામની પ્રેરણાથી ધર્મિષ્ઠ
શા ઘેનામાર્ગ સુનીનાતે આર્થિક મં કરી છે તેથી તે સવે નો
આભાર માનવા પૂર્વક-મીજને તેમનું અનુકરણ કરવા સૂચન કરે છું

તીથોદ્દાગકે પરમારાધ્ય મહાપ્રેય, સુદૃઢીનનામરેય પૂજ્યપાદ,
પ્રાન રમરણીય, સુરિમકચકવર્તિ, તપોગરઝાધિપતિ, શામનમન્નાદ,
જમદગુરુ આચાર્યવર્મા શ્રીમાન વિજય નેમિસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય રાન,
શાસ્ત્ર વિચારક કવિદિવાકર મહોપાધ્યાય શ્રીમાન, પદ્મવિજયજીમણીએ
ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે આ અથના સ્તોત્રના તથા તમામ દીકાના
ભાવથી ભરેલી મૂર્જર ભાગમા નરન હદોમક દીકા બનારી આપી
અથને અપૂર્વ ઉપરોગી અને સરન બના યો છે પ્રમેગે સુરજાણીનો
પણ અપૂર્વ સ્વાદ આપ્યો છે સુગોધન અદિ કાર્ય પણ તેઓનીની
દેખરેખમાજ થયુ છે તેથી અભ્યાસિ વર્ગને પહેલાની આવૃત્તિ કરતા
આમા ધણોજ સુધારો વચારો નજરે પડશે તેઓશ્રીનો ઉપકાર માની આવા
હિતમ અનેક અથો બનાવી ભવ્ય જીવોને લાભ આપે એમ હું પ્રાર્થના કરું છું
ખરચ વવી જવાથી પડનાર કૌમનથી પણ ઓઝી કૌમન રાખી છે
જોમાથી બીજા અથો બહાર પાડવામા આવશે

દહિદોષથી અથવા પ્રેમદોષથી થયેલી જુનો શુદ્ધિપત્રકમા જણાવી
છે તે વાચીને સુધારી લેવા ભલામણ કરે છું

લી
પ્રસિદ્ધકર્તા

तपोगच्छाधिपति-भट्टारक

आचार्य महाराज श्री विजयनेमिसूरीश्वरजी

जन्म स १९२९ दोषा स १९४२ गणिपद स १९६०

कतिव सु० १

उग्र सु० ७

कातिक वृष्ण ७

पन्यासपद स १९६० मागसर सु० ३ सूरिपद स १९६५ उग्र सु० ५

॥ णमो सिद्धचक्राण ॥

॥ प्रस्तावना ॥

परमोपकारि शिरोमणि पूज्यपाद सद्गुरुदेवो नमोनम
(लेખक-महोपाध्याय श्रीमान् पद्मविजयगણी)

(હરિગીત ૭૬)

જે રાત દિવસો જાળ કરતા ધર્મની આરાધના
તેહીજ સફલા જાણ્યે એન નામ ના તેમા મળ્યા,
રત્નો કશોડો આપતાં પણ કાણ ગયેસો ના મલે
ઉપદેશ આ પ્રભુવીરનો સંભારજે છુ પણ પસે-૧

સર્વજ્ઞ શાસન રસિક પ્રિય બધુઓ ! આયુષ્યની અપલતા
અનુભવ મિદ્ધ છતાં અનેક ભાવ્યશાલિ ભવ્યજીવો સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્
જ્ઞાન, અને મમ્યક્ ચારિત્રી યથાર્થ આરાધના કરી, આ જીવને
સફલ કરવા ઉપરાંત પરતોકની પણ સફલતા સાધી રહ્યા છે તે
કેવળ આમન્નોપકારિ પ્રભુ શ્રી મહાવીર પ્રભુના ત્રિકાનભાવિ શ્રી
તીર્થંકર દેવોના વચનને અનુસરનાર અપિચ્છિન્ન પ્રભાવશાલિ-ત્રિ
કાસા વ્યાધિત પરમપૂજ્ય-પવિત્ર-શ્રી પ્રવચનનોજ પ્રતાપ છે ધન્ય
છે તેવા ત્રિપુટીશુદ્ધ પ્રવચનના પ્રકાશ-પવિત્ર પુરોગાને નમઃકાન્ત હો
તેઓને, તથા તેઓશ્રીના પ્રવચનને આવા પ્રભાવશાલિ પવિત્ર પ્રવચ-
નમા ભવ્યજીવોને બોધ પમાડવાના જે દ્રવ્યાનુગોગાદિ અનેક સાધનો
રહ્યા છે, તે વ્યાજખીજ છે કાગળ-જેમ-મેગો જીલજીલ પ્રકારના
હોવાથી, તેઓના પ્રતીકાર રૂપ ઓસડો પણ જીલજીલ હોય છે, તેવી
રીતે જીવોની અધ્યવસાય પરિણતિ પણ જીલ જીલ હોવાને લઈને
કાચિક ચેષ્ટાઓ, અને વાચિક ભાષામા પણ ફેરફાર દેખાય છે તેવા
જીલ જીલ અધ્યવસાયવાના અને જી । જી । વચનો બોલનાર, તથા
જી । જી । ચેષ્ટાઓ વાતા જીવોને બોધ પમાડવાના પ્રકારો પણ
એક સરખા નહિ પણ જી । જી । જી હોવા જોઈએ

કારણ-વચનમેદ અને પ્રવૃત્તિમે-નું મુખ્ય કારણ જે નિભાવ
દયાની અધ્યવસાય પરિણતિ, તેજ દરેક જીવની એક સરખી નથી

પણ જુદી જુદીજ છે દ્રવ્યરોગ કે ભાવ રોગ તેપણ નિર્મલ અધ્ય-
વસાયોમા વિકાર થવાથીજ થાય છે એટલે મસિન અધ્યવસાયોને
સહને દ્રવ્યરોગ અને ભાવરોગ પ્રકટ થાય છે તેમા પણ ભાવરોગ
જે રાગાદિમય પરિણતિ તેને સહનેજ દ્રવ્યરોગ જે આપણે પ્રત્યક્ષ
દેખીએ છીએ તે-વૃદ્ધિને પામે છે અન્યદર્શનિયોની ગીતા પણ આ
ભાગતને ટેકો આપે છે ત્યા કહેન છે કે-જીવને વિષયના સાધનોની
ચિતવના કરવાથીજ જીવતા છતા મરેનાના જેવી રિયતિનો અનુભવ
કરવાનો મમય આવે છે

એજ કારણથી બીજા જુદીના ધણી પૂજ્ય શ્રી મણુધર ભગ-
વતાએ યાનોપયોગથી અનેક સાધનોની જરૂરીયાત જાણી, જેને
સહને શ્રી તીર્થંકર પ્રભુ પાસેથી, જે ચારે અનુરોગના અર્થજર્મિત
દેશના સાંભળી હતી, તેવાજ રૂપમા સૂત્રની રચના કરી એટલે ૧ શ્રી
તીર્થંકર ભગવંતે એકજ અનુરોગના અર્થ જર્મિત દેશના કેમ ન
આપી ? અને ૨ મણુધરશ્રીજીએ તેવાજ રૂપમાં રચના કેમ ન કરી
આ બે પ્રશ્નોનું મમાધાન એકે જેમ એમજ ઔપધયો વિવિધરોગોનો
નાશ ન થઈ શકે તેવી રીતે એક અનુરોગના અર્થ જર્મિત એવી
દેશનાથી અથવા તેવી સૂત્રની રચનાથી જુગીજુગી ભાવનાવાવા દરેક
જીવને બોધ થવો અશક્ય છે માટે ચારે અનુરોગના અર્થ જર્મિત દેશના
અને તેવીજ સૂત્રની રચના સહેલુકજ છે તથા જેવી રીતે અસ-
ખ્યાતા ગુણુચ્ચાનમાં છતા મુખ્યપણે ૧૪ ગુણુ સ્થાનકો કહ્યા, તેવીજ
રીતે અધિક અનુરોગો ન કહતા ચારજ અનુરોગો કહેવામા સમજલેલું
બીજી જુગીજુગી પદાયોને જાણવાની પ્રગટ થયેલી જુગીજુગી જિજ્ઞાસાશ્પિ
પિપાસાને શાંત કરવાને માટે સાધનો પણ જુગીજુગી હોવા જોઈએ
દાખના તરીકે કોઈને દ્રવ્યનું સ્વરૂપ સમજવા ની રૂચિયાય વિગેરે અને
આ કારણથી પણ અનુરોગો ચાર કહેવા છે માટે ચાર અનુરોગો પૈકી
દરેક અનુરોગનુ ૩૧ પણ જુગીજુગી કહેન છે જ્યારે શરૂઆતના
બે અનુરોગો-દર્શન અને યાનની નિર્મલતા કર છે ત્યારે છેવટના
બે અનુરોગો ચારિત્રને નિર્મલ કરે છે આ સમગ્રથી પણ ચારે અ-

નુયોગના ભાવગર્ભિત દેશના અને સૂત્રની રચના નિર્દોષક નથીજ આ
 અનુયોગના સબધમા વિસ્તારથી સ્પષ્ટ માહિતી મારા શ્રુતાવિપાકક
 પરમોપકારિ પૂજ્યપાદસિદ્ધાન્તવાચસ્પતિ ન્યાય વિચારદ-શ્રીમદ્દિજ્ઞયો-
 દય સૂરિજીએ સચોજેલા શ્રીનવતરવ વિસ્તારાર્થની મેં લખેલી પ્રસ્તાવનાને
 વાચવાથી મળી શકે તેમ છે આપુ પવિત્ર શ્રી પ્રવચન મહામહિમાનું
 નિધાન, અને અપૂર્વ તત્ત્વોનું સૂક્ષ્મશાન, મિથ્યા, મત્ર અને વૈરાગ્યાદિ
 પવિત્ર ભાવોના સ્વરૂપ આત્મનિર્મલતાના અસાધારણ સાધનો ઇત્યાદિ
 ભાવરત્નોનો પણ ખજાનો છે એમ સમજી, સયમધારિ થઇને, વિધિ
 પૂર્વક અધ્યયનાદિનો અધિકાર મેલવી, ગુરુમથી તેનો યથાર્થ ભાવ
 સમજી પરમોપકારિ પ્રાન સ્મરણીય શ્રી હરિભદ્રસૂરિશ્ચરણ આદિ પૂજ્ય
 પુરુષોએ લખ્યજીવોના ઉદ્ધારને માટે પ્રવચનનો સાર દુઃકામા મમકી-
 ઉપદેશ પદ વગેરે અનેક મથોળનાવ્યા જોઓમાના ફેટનાએક મથોળના
 ના સ્વરૂપને અને ફેટલાએક મથોળ-ગણિતના સૂક્ષ્મ સ્વરૂપને અને ફેટલા
 એક મથોળ ચરિત્રના સ્વરૂપને અને ફેટલાએક મથોળ-પ્રાચીન પુરુષોના
 બોધદાયક નિર્મલ ચરિત્રને સમજાવી રહ્યા છે બ્યાજબીજ છે કે હિતો
 પદેશ દેવા સમાન આત્માની ઉન્નતિનું અમાધારણ કાચુમીજી નથી
 આ બાબત પૂર્વધર શ્રી હિમારવાતિ વાચક મહારાજ એટલેસુધી ભાર
 દઇને સમજાવે છે કે આર્દ્રત પ્રવચનના ઉપદેશક પુરુષ પોતાના
 અમલી દરકાર કયા વગર શક્તિને અનુમારે-નિઘૃહભાવથી લવ્યજી-
 વોને પ્રવચનનો ઉપદેશ દેવાજ જોઇયે કારણકે તે પુરુષ બોજાને
 ઉપકાર કરવા ઉપરાત પોતાનો પણ ઉદ્ધાર કરે છે, તેમા પણ કદાચ
 શ્રોતાઓને પ્રમાદ, અજ-અપુણ્ય, દુર્ભવ્યપણુ ઇત્યાદિ પોતાના દોષોને
 લઇને હિતોપદેશની અસર ન થાય, તો પણ અનુમદ્યુદ્ધિથી નિસ્પૃ-
 હભાવે પ્રવચનોપદેશકપુરુષને તો જરૂર આત્મકલ્યાણરૂપલાભ મેલેજ,
 આવા ઉત્તમ વિચારો ધ્યાનમા લઇને સૂક્ષ્મજુદ્ધિવાતા જીવોને
 જાણવાને લાયક અને મોટા પ્રમાણવાના એવા તે પૂર્વે કહેના મ-
 થોમાથી સાર સાર ભાવ મહણ કરી, આશ્રીશ્રોમપ્રમસારિશ્ચરણ
 મહારાજએ શ્રી સિદ્ધર પ્રકર નામનો અપૂર્વ ઔપદેશિક કાવ્ય અમ

ખનાવેલ છે જેમ આવશ્યક સૂત્રોને તે તે સૂત્રના આદિપ થી એના ખાવવામાં આવે છે દ્રષ્ટાત જેમ સિદ્ધસ્તવનું “ સિદ્ધાણુ પુદ્ધાણુ એવું નામ છે કારણકે તે સૂત્રની શરૂઆતમાં તે પદ છે વગેરે, તેવી રીતે આ ગ્રંથની શરૂઆતમાં કહેના મળવાયરણના શ્લોકમાં ‘સિદ્ધર પ્રકર’ આ પદ હોવાથી પ્રસ્તુત કાવ્યને તે નામથી ઓળખાવેલ છે આ ગ્રંથમાં—અપૂર્વકાવ્ય રચના, અને ચોડા શબ્દોમાં વ્યવહારિક ઉપમાઓ સહિત ગોઠવેલ ધ્વજોભાવ વિગેરે દેખતાની સાથેજ ગ્રંથ કારના અપૂર્વ પુદ્ધિશાલિપણું, કાવ્ય બનાવવામાં કુશલતા અસરકારક ઉપદેશ દેવાની પ્રભાવશાલિ શક્તિ ઇત્યાદિ ગુણો હર્ષ પૂર્વક જાણી શકાય છે ગ્રંથકારે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં નિર્મલ એવા દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર્ય મોક્ષના માર્ગને વિસ્તારથી સમજાવવાને માટે ૨૦ બાબતો પર વિવેચન કરેલ છે તે બાબતો ગ્રંથકારે ૮ માં શ્લોકમાં પોતેજ જણાવેલ હોવાથી અને તે દરેક બાબતની સમજ ગુજરાતી છંદોબદ્ધ ટીકા દ્વારા, અને અર્થ દ્વારા, થઈ શકે તેમ હોવાથી અહીં વિશેષ વિવેચન કરવાની જરૂર નથી

ગ્રંથકારના પરિચય પરત્વે ‘તેઓથી શ્રીઅનિતદેવ સૂરીશ્વરજીના શિષ્ય વિજયસિંહ સૂરિશ્વરજીના શિષ્ય હતા

એમ છેવટના શ્લોકના ઉપરથી જાણી શકાય છે પરત્વે જન્મક્ષેત્ર, દીક્ષાક્ષેત્ર સૂરિપદક્ષેત્ર તથા માતા પિતા વિગેરે સંબંધિ વર્ણન અવગમ્ય છે કારણકે તે સંબંધિ હકિકત આદી તેમજ અન્યત્ર પોતે જણાવેલ હોય એમ સંભવત્ નથી

આ ગ્રંથકારના દાદા ગુરુ શ્રીમાન—અનિતદેવસૂરિજી વિ. સ. ૧૨૭૦ માં હયાત હતા એમ વિચારરત્નસંગ્રહમાં કહ્યું છે અનુમાન સંભવ છે કે—આ ગ્રંથ ૧૪ માં સૌકામાં રચાયો હશે એમ આજ ગ્રંથકારે બનાવેલા કુમારપાલ પ્રતિજ્ઞા (જિનધર્મ પ્રતિજ્ઞા) તથા સુમતિનાથ ચરિત્ર ગ્રંથ, જોવાથી જાણી શકાય છે ઉપરના બંને ગ્રંથો પાટણમાં શ્રીપાલ કવિના પુત્ર કુમારપાલના માનીતા સિદ્ધપાલકવિની પૌષ્પસાલામાં વિ. સ. ૧૨૪૧ માં બનાવ્યા છે

પ્રસ્તુત અચકારે-શતાર્થ કાવ્ય-હેમકુમાર ચરિત્ર શૃંગાર વૈરાગ્ય તરંગિણી વગેરે પશુ બનાવ્યા છે આ નામના બીજા પશુ અનેક આચાર્યો થયા છે, બીજા શ્રી સોમપ્રભસચ્ચિએ-પાણીનો ઉપદ્રવ હોવાથી કોકિલ દેશમાં અને શુદ્ધ પાણી નહિ મલવાથી મારવાડમાં મુનિ વિહાર બંધ કરાવ્યો હતો.

આવા અત્યુત્તમ લોભપકારક અથનો લાભ બાલજીવો પશુ લઈ શકે એ હેતુથી શરૂઆતમાં-(૧) મૂલ શ્લોક-(૨) છુટા છુટા શબ્દોના અર્થો-(૩) ગુજરાતી ભાષાના છંદો બદલીકા (૪) મૂલ શ્લોકનો અર્થ આ અનુક્રમે પ્રસ્તુત અથને પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

પ્રસ્તુત અથની ઉપર શ્રી હર્ષકીર્તિ સચિત્રએ દુકામાં નાની દીકા પશુ રચે છે અને તે છપાવે પશુ છે પરંતુ તેનો તમામ ભાવ મે પરમ કર્ણા નિધાન, મારા આત્મોદ્ધારક પરમોપકારિ શ્રી ગુરુ મહારાજના પસાયથી બનાવે-“ છંદો બદલ ગુર્જર ભાષા-દીકામાં ” સમાયેલ હોવાથી અહીં તે દીકાને છપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો નથી.

આવા બોધદાયક અથો છપાવી અનેક જીવજીવોને જ્ઞાનદાનનો લાભ આપી કૃતાર્થ બનાવવા તે ચપલ લક્ષ્મીને સફલ કરવા સાથે આત્માના કલ્યાણનું પશુ પરમસાધન છે આ વાન, સુમધુર્યોને ખ્યાન બહાર હોઈ શકે જ નહિ કારણકે જે જીવ પોતાની લક્ષ્મીને જ્ઞાનદાનાદિ સત્કાર્યમાં વાપરતો નથી, તેની લક્ષ્મી, છેવટે અગ્નિ, રાજ, અને ચોર આ ત્રણમાંથી એકને સ્વાધીન થાય છે તથા નીતિ વે સામ્રાજ્યે કહેવ લક્ષ્મીની ત્રણ ગતિઓ પૈકી ઉત્તમગતિ દાનજ છે એટલે ન્યાયોપાનિત લક્ષ્મીને જ્ઞાનદાનાદિ સત્કાર્યમાં જોડવાથી અક્ષય ફલ જે મોક્ષ તે જરૂર મળી શકે છે.

મારા બાલ્યાવસ્થાના માર્મિક શિક્ષક સ્તબ્ધતીર્થનિવાસી માસ્તર ઉમેશ્વર રાયચંદ આ અથને કાળજી પૂર્વક મોધે છે છતાં પશુ છાપવાના દોષથી અથવા અનુપયોગ ભાવથી સુધારવા રહી ગયેલા સ્થાને શુદ્ધિપત્રક ઉપરથી સુધારો લેવા લનામણ કરે છુ છેવટે

બનાવેલ છે જેમ આવશ્યક સૂત્રોને તે તે સૂત્રના આધિપતિ ઓના
ખાવવામાં આવે છે દ્રષ્ટાત જેમ સિદ્ધસ્તવનું “સિદ્ધાણુ બુદ્ધાણુ
એવુ નામ છે કારણકે તે સૂત્રની શરૂઆતમાં તે પદ છે વગેરે
તેવી રીતે આ ગ્રંથની શરૂઆતમાં કહેલા મગલાચરણના શ્લોકમાં
‘સિદ્ધૂર પ્રકર’ આ પદ હોવાથી પ્રસ્તુત કાન્યને તે નામથી ઓળખા
વેત છે આ ગ્રંથમાં—અપૂર્વમંથ્ય રચના, અને યોગ શબ્દોમાં વ્યવહારિક
ઉપમાઓ સહિત ગોઠવેલ ધણોભાવ વિગેરે દેખતાની સાથેજ ગ્રંથ
કારના અપૂર્વ બુદ્ધિસાલિપણું, કાવ્ય બનાવવામાં કુશલતા અસરકારક
ઉપદેશ દેવાની પ્રભાવશાલિ શક્તિ ઇત્યાદિ ગુણો હર્ષ પૂરક જાણી
શકાય છે ગ્રંથકારે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં નિર્મલ એવા દર્શન, જ્ઞાન,
ચારિત્રરૂપ મોક્ષના માર્ગને વિસ્તારથી સમજાવવાને માટે ૨૦ બાબતો
પર વિવેચન કરેલ છે તે બાબતો ગ્રંથકારે ૮ માં શ્લોકમાં પોતેજ
જણાવેલ હોવાથી અને તે દરેક બાબતની સમજ ગુજરાતી છદોબદ્ધ
ટીકા દ્વારા અને અર્થ દ્વારા, યથા શકે તેમ હોવાથી અહીં વિશેષ
વિવેચન કરવાની જરૂર નથી

ગ્રંથકારના પરિચય પરત્વે ‘તેઓથી શ્રીઅજિતદેવ સૂરીશ્વ
રજીના શિષ્ય વિજયસિંહ સૂરિશ્વરજીના શિષ્ય હતા.

એમ છેવટના શ્લોકના ઉપરથી જાણી શકાય છે પરંતુ
જન્મક્ષેત્ર, દીક્ષાક્ષેત્ર સૂરિપદક્ષેત્ર તથા માતા પિતા વિગેરે સબધિ
વર્ણન અવગમ્ય છે કારણકે તે સબધિ હકિકત અહીં તેમજ અન્યત્ર
યોતે જણાવેલ હોય એમ સંભવતુ નથી

આ ગ્રંથકારના દાદા ગુરૂ શ્રીમાન—અજિતદેવસૂરિજી વિ. સં.
૧૨૭૦ માં હયાત હતા એમ વિચારરત્નસંગ્રહમાં કહ્યું છે
અનુમાન સંભવે છે કે—આ ગ્રંથ ૧૩ માં સૈકામાં રચાયેલ હશે એમ
આજ ગ્રંથકારે બનાવેલા કુમારપાલ પ્રતિગોષ્ઠ (જિનધર્મ પ્રતિગોષ્ઠ)
તથા સુમતિનાથ ચરિત્ર ગ્રંથ, જેવાથી જાણી શકાય છે ઉપરના
બંને ગ્રંથો પાટણમાં શ્રીપાલ કવિના પુત્ર કુમારપાલના માનીતા
પાલકવિની પૌષ્પસાલામાં વિ. સં. ૧૨૪૧ માં બનાવ્યા છે

પ્રસ્તુત અચકારે-શતાર્થ કાવ્ય-હેમકુમાર ચરિત્ર શૃંગાર વૈરાગ્ય તરંગિણી વગેરે પણ બનાવ્યા છે આ નામના બીજા પણ અનેક આચાર્યો થયા છે, બીજા શ્રી સોમપ્રભસરિજીએ-પાણીનો ઉપદ્રવ હોવાથી કોકણ દેશમાં અને શુદ્ધ પાણી નહિ મલવાથી મારવાડમાં મુનિ વિહાર બંધ કરાવ્યો હતો

આવા અત્યુત્તમ લોપપ્રકારક અચનો લાભ બાલજીવો પણ લઈ શકે એ હેતુથી શરૂઆતમાં-(૧) મૂળ શ્લોક-(૨) છુટા છુટા શબ્દોના અર્થો (૩) ગુજરાતી ભાષાના છંદો બદલીકા (૪) મૂળ શ્લોકનો અર્થ આ અનુક્રમે પ્રસ્તુત અચને પ્રકટ કરવામાં આવે છે

પ્રસ્તુત અચની ઉપર શ્રી હર્ષકીર્તિ સરિજીએ ટુકામાં નાની ટીકા પણ રચેલ છે અને તે છપાવેલ પણ છે પરંતુ તેનો તમામ ભાવ મેં પરમ કઠણા નિધાન, મારા આત્મોદ્ધારક પગ્મોપકારિ શ્રી ગુરૂ મહારાજના પસાયથી બનાવેલ “ છંદો બદલે ગુજર ભાષા-ટીકામાં ” સમાયેલ હોવાથી અહીં તે ટીકાને છપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો નથી

આવા બોધદાયક અર્થો છપાવી અનેક લબ્ધજીવોને જ્ઞાનદાનનો લાભ આપી કૃતાર્થ બનાવવા તે ચપલ લક્ષ્મીને સફલ કરવા સાથે આત્માના કલ્યાણનું પણ પરમસાધન છે આ વાત, મુચ્છુરોને ધ્યાન ખંડાર હોઈ શકેજ નહિ કારણકે જે જીવ પોતાની લક્ષ્મીને જ્ઞાનનાદિ સત્કાર્યમાં વાપરતો નથી, તેની લક્ષ્મી, છેવટે અગ્નિ, રાગ, અને ચોર આ ત્રણમાંથી એકને સ્વાધીન થાય છે તથા નીતિ વેત્તાઓએ કહેલ લક્ષ્મીની ત્રણ ગતિઓ પૈકી ઉત્તમગતિ દાનજ છે એટલે ન્યાયોપાનિત લક્ષ્મીને જ્ઞાનનાદિ સત્કાર્યમાં જોડવાથી અક્ષય ફલ જે મોક્ષ તે જરૂર મળી શકે છે

મારા બાલ્યાવસ્થાના ધાર્મિક શિક્ષક સ્તબ્ધતીર્થનિવાસી માસ્તર ઉમેશ્વર રાયચંદ આ અચને કાળજી પૂર્વક શોધેલ છે છતાં પણ છાપવાના દોષથી અચનો અનુપયોગ ભાવથી સુધારવા રહી ગયેલા રચણોને

આ અથના અધિકારિ તમામ જીવો અથકારે કર્ણવેલા વીશે દારોનો
 મથાર્ય બાવ સમજી પોતાની પ્રમાદને લઇને થતી જૂલો, સુધારી
 માનવ જીવનને હૃદય કાટીમાં જોડી ભોગવૃષ્ટાનો ત્યાગ કરી નિર્મલ
 સયમની આરાધના કરી સચ્ચિદાનન્દ સ્વરૂપ મુક્તિ પદને પામે એમ
 હાર્દિક નિવેદન કરો હવે હું આ કુક પ્રસ્તાવનાને સંક્ષેપી લઈશ

નિવેદક

મુક્તિ માર્ગ દાયક આત્મોદ્ધારક મહા પરમેષ્વરકારી શિરોમણિ
 શ્રી ગુરુ વિજયનેત્રિ મૂરોશ્વર ચરણમુકર મીમાન્સા સામ્રવિસારક

કવિ દિવાકર મહોપાધ્યાય પદ્મવિજયગણી.

આ પુસ્તકની બાવકમાથી વીજા ગ્રંથો છપાશે

આવૃત્તિ વીજી

પ્રત ૧૦૦૦

સં ૧૯૯૦

ધીર સ ૨૪૬૦

સને ૧૯૩૪

ધી 'ધીરવિજય' પ્રીટિંગ પ્રેસમાં શા મળીલાલ
 હાનનલાલે હાપ્યુ કાઠુપુર, ટકશાલ સમવાવાદ

શુદ્ધિપત્રક

પૃ૦	પ૦	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨-	૬-	રા	રો
૨-	૭	યા	યો
૧-	,	મા	મો
૬-	૮-૪	કરે પૂર્વભવમા સાધના જે ધર્મની તે પરભવે, પામેજ રહેજે અર્થને વલિ કામ ઈમ શ્રુત દાખવે" આ જે કડી કાઢી નાખવી જૂલથી વધારે હપાઇ છે	
૬-	૫-	મ	મ'
૧-	,	લ	લે
૬-	૨૦	હ	હુ
૧-	૨૪	ઘ	ઘ
૬-	૪-	ધોને	ધોવે
૬-	૧૧-	મુ	મૂ
૧૦-	૧૨	સ્વા	સ્વો
૧૨-	૧૨	મમતાથી	મમતા વિગેરેથી
૧૫-	૧૮-	૬	૦ વધારાનો 'હ' છે
૧૭-	૬	૬	૫
૧-	૧૬	૬	૬
૧-	,	૬	૬
૧૮-	૨-	૬	૬
૧-	૬	૬	૬
૧૬-	૧૨-	૬	૬
૧-	૧૫-	૬	૬
૧-	૧૮	૬	૬
૧-	૨૦	૬	૬

પૃ ૫૦	અંગુલ	શુદ્ધ
, - ૨૧	શમ	શમા
૨૧- ૨૧	જ	ટ
૨૩- ૧	મા	મી
૨૫- ૫	ગુ	ધુ
, - ૧૮	ખ	ખ
૨૧- ૪-	ગુ	ગુ
, - ,	મા	મા
, - ૧૪	મૂ	મૂ
, - ૧૧	ફ	મં
૨૧- ૧૧-	કર્ણ - તિથિ	કર્ણતિથિ
૨૮- ૧૬	વિવધાદિ	વિવિધ
૨૮- ૨૦-	સ્થાપ	સ્થાપય
૨૬- ૭-	ઉપચરણમ્	ઉપચરણમ્
, - ૧૩-	મિથ્યાત્વની ગુહિનો—ખેડા	મિથ્યાત્વનો (નિ)
૨૬- ૧	ગુ	વ
, - ૧૨	(૭૩)	(ખાતે)
, - ૧૩	અગ્રણ કરે છે	અગ્રણ કરે (૭૩) છે
૩૦- ૧-	રા	રો
, - ૭-	શ	શય
, - ૬	વિપ્લવા	વિપ્લવા
૧૧-	ના	ને
૧૫-	જાણામ	જાણામ્
૩૩- ૫-	ટપા	ટપા
૩૬- ૪-	દગ વગમમ્	દગવગમમ્
, - ૧૨-	ચૂ	ચૂ
૧૧-	કે	કે

૫૦ ૫૦	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪૫ ૧૭-	દેવતા	દેવો
૪૭- ૮	ત્વ	ત્વ
૪૬- ૧-	ધા	ઘા
, - ૬	પદાર્થ ભેતો	પદાર્થ માલીકની રત્ન શિવાય ભેતો
, - ૯	ધા	ઘા
, - ૧૦-	પુરુષને સેવે છે	પુરુષની પાસે આવે છે
૪૬- ૧૧-	અદ્વતાના	ચોરીના
, - ૧૪-	તા	ત
, - ૧૬	દ્વા	દ્વી
, - ૧૮-	ધન	ધન (ચોરી)
૫૦- ૧૨-	દ્રવ્ય	દ્રવ્ય
૫૧- ૪-	મા	ના
૫૧- ૨૩-	કો	કો
૫૨- ૧૮-	કુર્ચ	કુર્ચ
, - ૧૧-	ના	રૂપ
, - ૧૨	ને	મા
, - ૧૩-	આપ્યો	સળગાવ્યો
૫૩- ૧૨-	અને	અથવા
૫૪- ૧૨	પાસે	પાસે (મદદ)
, ૨૩	જિદિપામે	વધે
, ,	સહાય	મદદ
૫૫- ૧	વિસ્તાર પામે	દેશાય
, - , -	યોગ્ય (જિદિ) પામે	વધે છે
, - ૧૬-	થે	થે
૫૬- ૧-	અચસાનો વિસ્તાર કરે	અચસાને દેલાવે

पृ० पं०	अनु०	शु०
, - २१	शम	शम
२१- २१	उ	उ
२१- १	मा	मा
२५- ३	शु	शु
, - १८	म	म
२१- ४-	शु	शु
, - ,	मा	मा
, - १४	मू	मू
- ११	मि	मि
२१- ११-	बला - तियि	बला - तियि
२८- १६	विपयि	विपयि
२८- २०-	प्याप	प्याप
२६- ३-	वापयम्	वापयम्
- १३-	मिपयनी पुदिने — पेदा	मिपयनी (ने)
२६- १	पु	पु
, - १२	(००)	(५०)
, - १३	मपयाम ३२ ०	मपयाम ३२ (००) ०
३०- १-	पु	पु
, - ७-	पु	पु
- ६	प्यिता	प्यिता
११-	ना	ना
१५-	वापयाम	वापयाम
३३- ५-	पु	पु
३६- ४-	पु पयामम्	पु पयामम्
, - १२-	पु	पु
- ११-	३०	३०

૫૦ ૫૦	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪૫ ૧૭-	દેવતા	દેવા
૪૭- ૮	તૂ	તૂ
૪૬- ૧-	ધા	ધા
, - ૬	પદાર્થ લેતો	પદાર્થ ભાલીકની રજા સિવાય લેતો
, - ૯	ધા	ધા
, - ૧૦-	પુરુષને સેવે છે	પુરુષની પાસે આવે છે
૪૬- ૧૧-	અહતના	ચોરીના
, - ૧૪-	સા	ત
, - ૧૬	ક્રા	હી
, - ૧૮-	ધન	ધન (ચોરી)
૫૦- ૧૨-	દમ	દમ
૫૧- ૪-	મા	ના
૫૧- ૨૩-	કા	કા
૫૨- ૧૮-	કુર્ચ	કુર્ચ
, - ૧૧-	ના	રૂપ
, - ૧૦	તે	મા
, - ૧૩-	આપ્યો	સળગાવ્યો
૫૩- ૧૨-	અને	અથવા
૫૪- ૧૨	પાસે	પાસે (મદદ)
, ૨૩	વૃદ્ધિપાત્રે	વધે
" "	સદ્ધર્મ	મદદ
૫૫- ૧	વિસ્તાર પામે	ફેલાય
" "	પોષણ (વૃદ્ધિ) પામે	વધારે
" ૧૬-		
૫૬- ૧-		

૫૦ ૫૦	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭૬—૧૦—	ની	ની
૭૭—૧૦—	કમલ પુષ્પને	કમલ પુષ્પને (બાળવાને)
, —૧૬	હિમ સમાન	હિમના સમૂહ જેવી
, —૧૬—	પ્રત્યેને	ને
૭૮— ૧—	આચરે	કરે
, — ૫—	નું	ના
—૧૫—	યા	થી
, —૨૦	છા	લો
૮૦— ૨—	હ	હ
, —૧૬—	અર્થે વાપ	અર્થે વાપ (રહે)
૮૧— ૨—	પચતું	પચતું (રહેતું)
, — ૫—	હ	હ
૮૪—૧૨	સ્લા	સ્લો
૮૫—૧૫—	ઘ	ઘ
૮૬—૨૦—	મે	મે
૮૯— ૧	છે	૦
૯૩— ૮	તત	તિ
૯૪—૧૬—	હ	હ
૯૫— ૫—	સતોપને	ઉત્સાદને
, —૧૨—	સતોત	ઉત્સાદ
૯૬— ૪—	”	”
, — ૬—	વા	સા
૯૭—૨૦—	જો	જો
૯૮—૧૪—	નિગૂંજિયોની	નિગૂંજિજનેમ્તી
૯૯—૨૪—		

૫૦ ૫૦	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૦૧—૫—	૬	૬
, —૧૩	અકાર્યોને વિષે	અકાર્યો કરવાની
૧૦૩— ૫—	મતિ ધારણ કરે છે	ધમ્મજા કરાવે છે
, — ૬—	જેવા એવાજે	જેવા ઈદ્રિયોના
૧૦૪—૧૬—	ઈદ્રિયોના મમૂહ તેને	સમૂહને
, — ,	પરાજય કરવાનું	જીતવાનું
૧૦૪—૧૬—	આવનાર	અસાવનાર
, — ,	વર્તનારો	વર્તીવનારો
, — ૧૭	જનારો	લક્ષ જનારો
૧૦૬— ૬—	રા	રો
૧૦૭—૧૪—	આવતરણ	હવે ધનને ધમ્મજનારનું
૧૦૮— ૧—	"	જીવન જાણાવે છે
૧૦૮—૧૨—	મી	હવે મયકાર લક્ષમીનો સ્વભાવ
, —૧૪	કાટા વડે	જાણાવવા પૂર્વક સદુપયોગ
૧૧૦—૫—	૬	કરવા બસામણ કરે છે
૧૧૧—૧૬—	દ્રવ્ય	ગાં
, —૨૦—	૬	કાટા (શનુ) વડે
૧૧૨— ૭—	દ્રવ્ય	ધિ
૧૧૩— ૩—	ય	દ્રવ્ય (ઉપકરણાદિ)
૧૧૪— ૨	મો	ધિ
, ૭	તિ	દ્રવ્ય
૧૧૫— ૫—	આ	ચામ્
, — ૬	તર	મી
		તિ
		શ્રી
		રિ

૧૦ ૫૦	અનુક્ર	૧૧૮
૧૧૧—૧૮	૨	કે
, —૧૮	૧૬	ધિ
૧૧૨—૪	૮	૯
, —૪	૬	૬
૧૧૮—૮	૧૬	ધિ
, —૨૩—	૧૬	૧૬
૧૧૯—૨૩—	"	મી
૧૨૧—૪—	મા	મી
૧૨૧—૨૧—	મા	મી
૧૨૧—૧૦	મી	મી
૧૨૬—૧૩—	૫	૫
૧૨૧—૪—	(૫ ૫)	૦
૧૨૧—૪—	૫	૩
૧૨૧—૧૧—	૫	૧
, —૨૧—	ધિ	ધિ
૧૨૮—૧—	મા	મી
૧૪૦—૧૪—	મી	મા
, —૧૬—	જમા	જમા
૧૪૧—૨૦—	મા	મી
૧૪૪—૨૧	મિત્ર	મી

અમાસ.

॥ मुक्तिमार्गदायकात्मोद्धारक श्रीमद् गुरुभ्यो नमः ॥

परमोपकारि पूज्यपाद तपोगच्छाधिपति आचार्य श्रीमद् विजय-
नेमि सूरिभर विनेयाणु शास्त्रविशारद कवि दिवाकर-
महोपाध्याय श्री पद्मविजयगणि प्रणीत.

सिंदूरप्रकर छन्दोबद्ध

गूर्जरभाषानुवादः—

(भगवत्पादयुगल). हरिगीत छंद.

जसध्यान आपे सिद्धिने सवि कार्यनी पायक सदा,
नृप मोहना पञ्चा थड़ी श्री सिद्धयक थुली सदा,
नाभेय प्रभु श्री शांतिनेभि पास सिरि महावीरने;
प्रभुभी प्रभुयथी पयने चित्ते धरीने ध्यानने. १

श्रुत योगनी स पद तथा दायक परम छिपकारका,
ल डार सहगुण रयणना प्रभु शासनोन्नतिकारका,
गुरु नेमिसूरीश यरणने समरी तथा वदन करी,
सिद्धर प्रकरतणु सरस परभाव वहुं कविता करी. २

॥ અય શ્રી સિન્દૂર પ્રકર. ॥

મૂલ ત્રય-કર્તા મગલ કરે છે

(શાર્દૂલચિકીઢિતવૃત્તમ્)

સિન્દૂર^૨પ્રકરસ્તપ્ય કરિશિર.કોઢે^૧ કપાયાઽટવી,-

દાવાર્ધિર્નિચય^૩. પ્રયોવદિવસપ્રારમસૂર્યોદય^૪ ।

મુક્તિહ્રીકુચકુમ્મકુમરસઃ શ્રેયસ્તરો^૫ પલ્લવ-

પ્રોહ્લાસઃ^૭ ક્રમયોર્નરપચુતિમર^{૧૦} પાર્શ્વપ્રમો^{૧૨} પાતુ યઃ^{૧૧} ॥૧॥

શ્લોક શબ્દાનામર્થ મારખ્યતે

॥ શ્લોક ૧ ॥

સિન્દૂરપ્રકર સિન્દૂના સમૂહ
જેવો

તપ્ય કરિ તપડપા હાવીના
શિર કોઢે મરગકના મદન
ભાગે

કપાય ગટવી કપાયરૂપી જ
ગવમા

દાવાર્ધિર્નિચય હાનાનના
સમૂહ જેવો

પ્રયોવનિયસ પ્રારમ-જ્ઞાનરૂપી
વિચસને ઉગાડના

સૂર્યોદય સૂર્યના ઉદય સમ્બો

કુલસ્થલે તપડપ કરિના પુજસમ સિન્દૂરના,
છે જેહ-વલિ કોધાદિરૂપ અરણ્યને પણ બાલવા,

મુક્તિ દી મુક્તિ રૂપી આના
કુચ કુમ્મ સ્તનરૂપી કળશ
ને વિષે

કુકુમરસ કુકુ(કેસર)ના રસ જેવો
શ્રેયસ્તરો કલ્યાણરૂપી વૃક્ષના
પલ્લવ પ્રોહ્લાસ અકુરના ફ-
લગા જેવો

ક્રમયો બે અરણ્યના
નરપચુતિમરનખોની કાન્તિનો
સમૂહ

પાર્શ્વપ્રમો પાશ્વપ્રભુના
પાતુ રક્ષા કરે

ય તમોને

દાવાગિનની જ્વાલા તણા જત્યા તણી જેવો સહી,
રવિ ઉદયની સમ નાણુદિત પ્રગટાવવાને જે અર્હો ૧
જે મુક્તિરૂપ નારી તણા કુચ રૂપ કલશ દીપાવવા,
કુકુમ તણા રમની સમો કલ્યાણુ તર નિપજાવવા;
નવ પાંદડાંની જેહવો તે પાર્શ્વ પ્રભુના ચરણની,
નખ કાંતિનો સમુદાય તમને રક્ષજો ભવજલ તરી. ૨

અર્થ — તપરૂપી હસ્તીના કુ લસ્યલને વિષે સિ હરના ૧

સમૂહ મમાન, કપાયરૂપીર અટવીને જાળી નાખવાને અગ્નિના
મમૂહ મમાન, જ્ઞાનરૂપી દિવસને ઉગાડવામા સૂર્યના ઉદય
સમાન, મુક્તિરૂપ શ્રીના કુચકુલ (સ્તનરૂપ ઘડા) ને વિષે
— અથવા મુક્તિલીલદર્શનફલકુચરસ એવો પણ પાઠ છે, તેથી
મુક્તિરૂપ શ્રીના મુખકમલને વિષે કુકુમના લેપ મમાન,
અને કલ્યાણરૂપી વૃક્ષના નવપત્રવ (નવા અકુરા)નું ઉત્પત્તિ-
સ્થાન, એવો શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ચરણના નખનો કાતિ-
સમૂહ તમારૂ રક્ષણ કરે.

હવે અથર્કર્તા સજ્જન પુરોષને વિનંતિ કરે છે

સત્^૩: સતુ^૧ મયિ^૪ પ્રસન્નમનસો^૫ વાચાં^૧ વિચારોદયનાં^૨
મૃતે^{૧૦}ડમ્ભઃ^૮ કમલાનિ^૬ તત્પરિમલ^{૧૨} વાનાં^{૧૧} ચિતન્વંતિ^{૧૩} યત્^૭ ।
કિવામ્યર્વનયાનયા^{૧૭ ૧૪} યદિ^{૧૬ ૧૫ ૧૮} ગુણોડ્સત્યાસા^{૨૦ ૨૧ ૧૯} તનસ્તે^{૨૨ ૨૩} સ્વય,^{૨૪}
કર્તારઃ^{૨૬} પ્રથન^{૨૫ ૨૯ ૨૮ ૨૭} ન ચેદ્ય^{૩૦} યગઃપ્રત્યર્થિના^{૩૧} તેન^{૩૨} કિમ્ ? ॥૨॥

૧ નખનો કાતિસમૂહ રાતો દાવાથી તેને સિ હરના મમૂહની
ઉપમા આપેલી છે ૨ ક્રોધ, માન માયા, અને લોભ ૩ નવન
૪ ખચાવજો

॥ શ્લોક ૨ ॥

સન્ત સન્નન પુરૂષો
 સત્તુ હો
 મયિ ભારી ઉપર
 પ્રસન્ન મનસ પ્રસન્ન મનવાળા
 ઘાત્યામ્ વાણી(યો)નો
 વિચારોચતા વિચાર કરવામાં
 તત્પર એવા
 છત્તે ઉત્પન્ન કરે છે
 જમ પાણી
 કમલોત્પન્ન કમળો
 તત્ પરિમલમ્ તે કમળોના
 સુગંધને

ઘાતા વાયરાઓ
 વિતન્વન્તિ, યત્ જે કારણ
 માટે વિસ્તાર કરે છે
 કિંવા અથવા શુ
 અભ્યર્થનયા પ્રાર્થનાથી
 મનયા આવા પ્રકારની
 યદિ, ગુણ, અસ્તિ જોગુણ છે
 આસા વાણીનો (મા)
 તત્ તે, સ્વયમ્ તો, તે પો
 કરનાર કરનારા થશે
 પ્રયત્નમ્ પ્રસિદ્ધિને
 નચેત્ જે ગુણ નહિ હોય તો,
 યશ પ્રત્યર્થિના યશના શત્રુરૂપ
 તેન કિમ્ તે પ્રમિદ્ધિથી શુ ?

કવિ લોકના સારા તથા નરસા વચનના બાધુતા,
 તે પ્રવર પુરૂષો ઉપર ભારી રાખજો સુપ્રસન્નતા,
 જલ જેમ નિપજાવે કમલને પવન ફેલાવે સદા,
 તસમ ધનેતિમ કવિ બનાવે અથ સન્નનગણુ તદા ૧
 વિસ્તાર કરતા તેહનો વા કામની શુ પ્રાર્થના,
 ફેલાવશે તે વિષુ કહ્યા ગુણ પારખીને તેહના
 હોશે નહિ જે એક ગુણ તો વાણીના વિસ્તારથી,
 શો લાભ કારણુ યશ ન હોવે તેહથી ખોટું નથી. ૨

અર્થ — કવિઓની વાણીના સારા નરતા વિચારને વિશે
 સાધુધાન એવા સત પુરૂષો મહારા ઉપર પ્રસન્નચિત્તવાળા
 કારણ કે જળ તો કમલોને ઉત્પન્ન કરે છે, પરંતુ
 ૧ સુગંધનો વિસ્તાર કરનાર તો પવનજ હોય છે અથવા

મહારે તે (સબજનોને) આવી પ્રાર્થના કરવાની શી જરૂર છે! એટલે કઈ જરૂર નથી કારણ કે જો આ (મહારી વાણી) માં શુભ હશે, તો તે (સબજનો) પોતેજ વિસ્તારને કરશે, નહિ તો યશના વૈરી સમાન એવા એ વિસ્તાર કરીને શું? અર્થાત્ કાઈ નહીં

હવે મ થકર્તા આગમને અનુસારે ધર્મોપદેશ આપે છે.

(ઉપજાતિષ્ટુત્તમ)

ત્રિવર્ગસસાધનમતરેણ, પશોરિવાયુર્વિફલ નરસ્ય ।
તદ્વાપિ ધર્મ પ્રવર વદન્તિ, ન ત વિના યદ્વતોઽર્થ કામૌ ॥

॥ શ્લોક ૩ ॥

ત્રિવર્ગ ધર્મ, અર્થ, નેકામના
સસાધનમ્ ઉત્તમ સાધન
અન્તરેણ વિના
પશો इव पशुनी પેઠે
આયુ વિફલમ્ આશુપ નિ-
શ્ચલ છે
નરસ્ય માણસનું

તજ, અપિ તેમા પણ
ધર્મમ્ ધર્મને
પ્રવરમ્ એવું
વદન્તિ બોલે છે
ન નહિ
તે, વિના તે ધર્મ વિના
યત્ સાર્થી કે
મયસ થાય છે (મળે નહી)
અર્થકામૌ અર્થ અને કામ

ધુર ધર્મ બીજે અર્થ ત્રીજે કામ એથો મોક્ષ એ,
છે ચાર વર્ગો હાલ ભરતે ના સધાયે મોક્ષને;
તથા વર્ગને સાધ્યા વિનાનું નરતણું છવિત કહ્યું,
પશુના સમુ તેમાંહિ ઉત્તમ ધર્મ ધર્મ પ્રભુએ કહ્યું. - ૧

તે ધર્મને સાધ્યા વિના નહિ અર્થને વલિ કામને.
 પામે કદી તે કારણે ઉત્તમ કૃતો છે ધર્મને,
 કરે પૂર્વ ભવમા સાધના જે ધર્મની તે પરભવે,
 પામેજ સદેજે અર્થને વલિ કામ ઈમ શ્રુત દાખવે;
 મુદર બનાવો જેહ જગમા તેહ ધમ બલ કરી,
 ઝટ સ પજે ઈમ નિશ્ચયે આરાધ તે તુ ફગી કરી. ૨

અર્થ — ધર્મ, અર્થ અને કામરૂપ ત્રણ વર્ગના સાધન
 વિના મનુષ્યનું આયુષ્ય પશુના આયુષ્યની માફક નિષ્કળ
 છે, તે ત્રણને વિષે પણ પ્રભુ ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહે છે, કારણ કે, તે
 (ધર્મ) વિના અર્થ અને કામ મેળવી શકાતા નથી
 હવે નરભનનું ફલભવણ જણાવે છે

(હૃદયગ્નાનુત્તમ)

યૌ પ્રાપ્ય દુષ્પાપ્યમિદ નરત્વ,
 ધર્મ ન યત્નેન કરોતિ મૃદં ।

વલેશપ્રયથેન સ લઘમન્થૌ,

ચિન્તામણિં પાતયતિ પ્રમાદાત્ ॥ ૪ ॥

॥ સ્તોક ૪ ॥

ય જે માણસ
 પ્રાપ્ય મેળવીને
 દુષ્પાપ્યમ્ દુ ખે કરો મથી
 રાફે એવું

શ્વમ્ નરત્વમ્ આ મનુષ્ય
 પશુને
 ધર્મમ્ ધર્મને
 ન, યત્નેન કરોતિ નથી, ૩
 યાસનડે કરતો

મુદ્ધ મોહ પામેલો માનવી
 ક્લેશ પ્રયથેન દુ ખની પર
 પરાવડે

સ તે માણસ
 લઘમ્ મેળવેલા
 અઘો સમુદ્રમા
 ચિન્તામણિમ્ ચિન્તામણી
 રત્નને
 પાતયતિ ગુભાવે છે (પાડે છે)
 પ્રમાદાત્ આળસથી

જે ભૂરિ મહેનતથી મળે માનવપણુ તે પામિને,
ઉત્તમ વિવેકે જેહ ના આરાધતો જિન ધર્મને,
તે અધિક કષ્ટે વેઠીને લાથેલ રત્ન ગુમાવતો,
પાડી સમુદ્રે જેમ પ્રાણણુ તેમ જીવ તુ ના થતો. ૧

અર્થ — હું જે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવું મનુષ્યપણુ પામીને
જે મૂઢ પુરૂષ ઉદમથી ધર્મ કરતો નથી, તે ઘણી મહેનતે
પ્રાપ્ત કરેલા ચિતામણિ (રત્ન) ને આળમથી સમુદ્રને
વિષે નાખી દે છે (નાખવા જેવું મૂર્ખતા ભરેલું કામ કરે છે)
હવે મનુષ્યભવને શેગટ ગુમાવનાર જીવ કેવો હોય તે જાહે છે

(મન્દાક્રાન્તાવૃત્તમ્)

સ્વર્ણસ્થાલે ક્ષિપતિ સ રજઃ પાદશૌચ વિધત્તે,

પીયૂષેણ પ્રવરકરિણ વાહ્યત્યંધમારમ્ ।

ચિતારત્ન વિકિરતિ કરાણાયસોદ્ધાનાર્ય,

યો દુષ્પાપ ગમયતિ મુઘા મર્ત્યજન્મ પ્રમત્તઃ ॥૬॥

॥ શ્લોક ૫ ॥

સ્વર્ણ સ્થાલે સોનાના સ્થા

ળમા

ક્ષિપતિ નાખે છે

સ તે માણસ

રજ ધૂળ

પાદશૌચમ્ પગની પવિત્રતા

વિધત્તે કરે છે

પીયૂષેણ અમૃતવડે

પ્રવર કરિણ ઉત્તમ હાથીની

પાસે

વાહયતિ ઉપડાવે છે

વેન્ધમારમ્ લાડાના ઢગલાને

ચિન્તારત્નમ્ ચિતામણીને

વિકિરતિ ફેકે છે

કરાણ હાથ થકી

વાયસ ઉદ્ધાનાર્યમ્ ડાંગડાને

ઉડાવના મારે

ય જે માણસ

દુષ્પાપમ્ હું જે મલી ગકે એવું

મુઘા શેગટ

ગમયતિ ગુમાવે છે

મર્ત્યજન્મ મનુષ્ય

પ્રમત્ત પ્રમ ૧

ચોનિ તણા ચઢે ભમતા જેહ મોટા કષ્ટથી,
 નરજન્મ પામી બદ્ધ થઈને ધોર પચ પ્રમાદથી,
 ફેગટ ગુમાવે તેહ પ્રાણી થાવમા સોના તણા,
 ધૂલને ઠવે નિજ પાદ વેાવે પાણિથી અમૃત તણા ૧
 જે બારણે બાધેલ પણ રોભા દિયે તે હાથીની,
 દ્વારા મગાવે લાકડા બુદ્ધિ ગઈ કયા તેહની,
 ચિતામણિને હાથથી ફેકી ઉડાવે કાકને,
 આ બ્યાજબી નહિ તેમ ચેતન : સેવવો ન પ્રમાદને ૨

અર્થ —જે માણસ દુ જે પામવા ચોચ્ય બોવા આ
 મનુષ્યભવને પ્રમાદને વશ થઈ ફેગટ ગુમાવે છે તે માણસ
 સોનાના ધાળને વિષે રજ (ધૂળ) નાજે છે અમૃતથી પગ
 ધૂએ છે, શ્રેષ્ઠ હાથીની પાસે લાકડાનો ભાર ઉપડાવે છે, અને
 કાગડાને ઉડાડી મૂકવા માટે હાથમાથી ચિતામણિ રત્નને ફેકી
 દે (આ કામના જેવું પ્રમાદ સેવન બે મૂર્ખાનું કામ છે)

હવે જે સ સારના વિષયમુખને માટે ધર્મનો ત્યાગ કરે
 છે, તેનું મૂર્ખપણ બતાવે છે

(શાર્દૂલવિક્રીદિત વૃત્તમ્)

તૈ^૮ ઘ^{૧૨}તૂર^{૧૩}તરુ^{૧૧} વપ^{૧૦}તિ^{૧૧} મવ^{૧૨}ને^{૧૩} પ્રોન્મૂલ્ય^{૧૪} કલ્પદ્રુમ,^{૧૫}
 ચિ^{૧૬}તારત્નનપાસ્ય^{૧૭} કાચશકલ^{૧૮} સ્વીકૃ^{૧૯}ર્ચતે^{૨૦} તૈ^{૨૧} જડાઃ ।
 વિ^{૨૨}ક્રીય^{૨૩} ક્ષિરદ^{૨૪} ગિરીંદ્રસદૃશ^{૨૫} ક્રીણતિ^{૨૬} તે રાસમ,
 યૈ^{૨૭} લગ્ધ^{૨૮} પરિહૃત્ય^{૨૯} ધર્મમધર્મ^{૩૦} ધાવંતિ^{૩૧} ભોગાશયા ॥૬॥

॥ શ્લોક ૬ ॥

તે તે માણસો
ઘતૂરતવમ્ વતુગણ ઝાડ
ઘવન્તિ વાવે છે
મયને મકાનમા
પ્રોન્મૂલ્ય ઉખેડીને
કલ્પદ્રુમમ્ કલ્પવૃક્ષને
ચિન્તારત્નમ્ ચિન્તામણિને
અપાસ્ય તણને
કાચચકલમ્ કાચના કડકાને
સ્વીકૃયંતે સ્વીકાર કહે છે
તે, જઢા તે મૂર્ખાઓ
વિક્રીય વેચીને

ઢિરવમ્ હાથીને
ગિરીન્દ્ર, સદ્રશમ્ મેરૂ પર્વત
જેવા
ક્રીણન્તિ ખરીદે છે
તે તે મૂઢ માણસો
રાસમમ્ ગવેડાને
ચે જે મૂઢ માણસો
લઘ્વમ્ મેળવેલા
પરિહૃત્ય છોડી દઇને
ધર્મમ્ ધર્મને
અધમા મુર્ખાઓ
ઘાવન્તિ ઢાડે છે
મોગ આશયા ભોગની
ધંધાએ

ધંધાવરો ભોગો તણી પામેલ જિનના ધર્મને,
છોડી નરા-જે વિષય કાજે દોડધામ કરે અને,
તે ઘર વિષે પોતાતણા વાવેલ સુર તરને ખણી,
છે રોપનારા ઝાડને ધતૂરના મતિને હણી ૧
ચિન્તામણિ તણને અરે તે કાચનો કડકો ગ્રહે,
વેચી અમરગિરિના સરીખા હાથિને ખરિદી કરે,
ગર્ભદ તણી ઘટના ઇલાં ભોગો ધતૂરાના સમા,
છે કલ્પતરૂ સમ ધર્મ પ્રભુનો બાણુ ધમ પર ઉપમા. ૨

અર્થ—જે મૂર્ખ પુરૂષો પ્રાપ્ત થએલા ધર્મનો ત્યાગ
કરીને ભોગની ધંધાથી દોડધામ કરે છે, અર્થાત્ વિષયોમા
પ્રવર્તે છે, તે મૂર્ખ પુરૂષો પોતાના ઘરને વિષે ઉત્પન્ન થએલા
કલ્પવૃક્ષને ઉખેડી નાખીને ધતૂરાના વૃક્ષને વાવે છે, (વાવવા

જેવું કામ કરે છે); તે જડબુદ્ધિવાળા પુત્રો ચિતામણિ
રત્નને ફેંકી દઈને કાચનો કડકો ઝડપી કરે છે, અને મેરૂ પવત
સમાન ઉચ્ચા હસ્તીને વેચી દઈને ગધેગને ખરીદ કરે છે (જેમ
આવું કામ-મૂળ કરે તેમ ભોગને યાદે તે મૂળ કહેવાય)

હવે મનુષ્યજન્મનું તેમજ ભગ્નામશ્રીનું દુર્લભપણું
દર્શાવી ભોગતૃષ્ણાને આધીન ચર્ધધર્મની આરાધનામાં બેઠ-
રકારી રાખનાર શુભ કેવો હોય તે બતાવે છે

(ચિત્તરિણીપુત્રમ્)

૩ ૪ ૫ ૬ ૭
અપારે સસારે કથમપિ સમાસાય નૃમવ,

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
ન ધર્મે ચ કુર્યાદ્વિપયમુત્પત્તૃજ્ઞાતરલિત ।

૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
બુદ્ધન્ પારાવારે પ્રવરનપહાય પ્રવહ્ન,

૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
સ મુયો મૂર્સાણામુપલમુપલ-ધુ પ્રવતતે ॥ ૭ ॥

॥ શ્લોક ૭ ॥

અપારે અગાધ

સસારે સસારમાં

કુર્યાત્ કંઈ

વિપયમુત્પત્તિ નિપયના મુખની

તૃષ્ણા તરલિત તૃષ્ણા થકી

ચલાયમાન

બુદ્ધન્ કુબલો

પારાવારે સમુદ્ધમાં

પ્રવરન્ ઉત્તમ

અપહાય તરુને

કથમ્ અપિ મહા કંઈ

સમાસાય મેળનીને

નૃમયમ્ મનુષ્યજનને

ન, ધર્મ, ચ નહિ, ધર્મને, જે

પ્રવહ્નમ્ વહાણને

સ તે માણસ

મુખ્ય પ્રથમ

મૂર્સાણામ્ મૂર્ખાઓમાં

ઉપલમ્ પાપાણને

ઉપલમ્ધુમ્ મેળવાને

પ્રવતતે ચત્ર કરે છે (મથે છે)

છે પાર નહિ જસ તેહ ભવમા પામિને બહુ કષ્ટથી
આમનુજભવને જેહ ધારી વિષય સુખ અભિલાષથી,
વ્યાકુલ બનીને ધર્મ ન કરે તેહ મૂર્ખ શિરોમણી,
બુડતો સમુદ્ર વિષે તજી વર બહાણુને પાપાણુની. ૧
ગ્રહણ ક્રિયાને આહરે ના તેહણુ જાની કરે,
ઉપનય સમજજે તુ સમુદ્ર સમાન ભવ આ છે ખરે;
છે બહાણુ જિનનો ધર્મ પત્યર જેહવા શબ્દાદિને,
જાણી ભરોસો રાખ નહી તેઓ તણેા હુ કહુ તને. ૨

અર્થ — જે માણુમ આ અન ત સમારને વિષે મહાકષ્ટે
મનુષ્યભવ પામીને વિષયસુખની તૃષ્ણાથી વ્યાકુલ થઈ,
ધર્મ કરતો નથી, તે મૂર્ખ શિરોમણિ સમુદ્રને વિષે બુડતો
છતો ઉત્તમ વહાણુને તજી કઈ પત્યરને ગ્રહણ કરવાનો
પ્રયત્ન કરે છે (તેણુ મૂર્ખના જેવુ કામ કરના સમજવો)
હવે આ પ્રથમા જે જે ઉપદેશદ્વારે કહેવાના છે તે કહે છે

(શાર્દૂલવિક્રીદિતવૃત્તમ)

૧૧ ૧ ૭ ૮ ૧૦ ૫
મર્તિ તીર્થતરે ગુરૌ જિનમતે સર્વે ચ હિંસાઽનુ-
૧૨ ૧૪ ૧૪
સ્તેયાત્રહ્મપરિગ્રહાદ્યુપરમ ક્રોધાદ્યરીણા જયમ્ ।
૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
સૌજન્ય ગુણિસગમિદ્રિયદમ દાન તપો ભાવના,
૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨ ૧ ૫ ૭ ૪
ચૈરાગ્ય ચ કુસુલ્લ નિર્વૃત્તિપદે યથાસ્તિ ગતુ મનઃ ॥૮॥

॥ શ્લોક ૮ ॥

મક્ષિમ્ ભક્ષિતે
 તીર્થકરે તીર્થકરમા
 ગુરો ગુરુને વિષે
 જિનમત્તે છનેશ્વરના મતમા
 સઘે સઘમા
 દિસા હિ સા
 અનૂતમ્ અસત્ય
 સ્તેય ચોરી
 અગ્રહ શીન નહિ તે
 પરિગ્રહ આદિ સ્ત્રી, ધન વિ-
 ગેરેની મમતાથી
 ઉપરમમ્ અધક્ષુ
 ક્રોધ આદિ અરીણા ક્રોધ
 વિગેરે શત્રુઓની

જયમ્ છતને
 સૌજન્યમ્ સુજનતાને
 ગુણિ સગમ્ સદ્ગુણીયોના
 સગને
 દ્વિવિય દમમ્ ઈન્દ્રીયોના
 બળે રાખવી
 દાનમ્ દાન
 તપ તપ
 ભાવનામ્ ભાવનાને
 વૈરાગ્યમ્ વૈરાગ્યને
 કુરુષ્ય કર
 નિર્વૃત્તિપદે મોક્ષ સ્થાનમા
 ચદિ, અસ્તિ જો, છે
 ગતુમ્ જવાને
 મન મન

જો મોક્ષ જવા તાહરે મન છવ-તો-કરજો મુદા,
 ભક્ષિત મહુગુરુરાજ જિનમત ચૂજ્ય સઘ તણી સદા,
 હિ સા અને જુઠં છોડ ચોરી કર ન શીસને પાસજો,
 પરિગ્રહ તજ ક્રોધાદિ અરિ બલ આત્મબલથી છતજો. ૧
 તુ ધાર મૈત્રીભાવ ગુણિનો સગ કર દમ કરણને,
 દે દાન તપકર ભાવનાને ભાવજો વૈરાગ્યને,
 ધર જાણીને ક્ષણ ભાવ ભવભાવો તણો નિશ્ચલપણે,
 મહિંતપણે ઈમ વીશ દ્વારો સૂચવ્યા શ્રી કવિયણે ૨
 અર્થ — હે સવ્યજનો ! જો તમારી મોક્ષપદ પામવાની
 ઇચ્છા હોય તો ૧ શ્રી તીર્થકર મહારાજ ૨ ગુરુ ૩ છત
 શાસન અને ૪ સઘ-જો ચારેની તમે ભક્ષિત કરો ૫

હિસા, ૬ અસત્મ, ૭ ચોરી, ૮ મૈથુન, અને ૯ પરિગ્રહ-
એ પાપનો ત્યાગ કરો, વળી ૧૦ ક્રોધ, ૧૧ માન, ૧૨ માયા
અને ૧૩ લોભ-એ ચાર શત્રુઓને છતો ૧૪ (સર્વ જીવને)
વિષે મૈત્રીભાવ (મિત્રતા) કરો, તથા ૧૫ શુશ્રુવાન
જનોની સોજત, ૧૬ પાપે ઇન્દ્રિયોનું દમવુ ૧૭ (પાત્રને
વિષે) કાન, ૧૮ તપશ્ચર્યા, ૧૯ શુભભાવ અને ૨૦ સ સ્વાર-
થકો વિરકતભાવ (વેરાગ્ય) એટલા વાના કરો

હવે પ્રથમ ચાર કાવ્યોથી તીર્થંકરભક્તિદ્વાર વર્ણવે છે.

પાપ લુપ્તિ^૪ દુર્ગતિ^૫ દલયતિ^૬ વ્યાપાદયત્યાપદ^૭,
પુણ્ય સચિનુતે^{૧૦} શ્રિય^{૧૨} ચિતનુતે^{૧૩} પુણ્નાતિ^{૧૪} નીરોગતામ્^{૧૧} ।
સૌમાગ્ય વિદધાતિ^{૧૬} પહ્લવયતિ^{૧૮} પ્રીતિ^{૧૯} પ્રસૂતે^{૨૦} યશઃ ।
સ્વર્ગ^{૨૨} યચ્છતિ^{૨૩} નિર્વૃત્તિ^{૨૪} ચ રચયત્યર્ચા^{૨૬} નિર્મિતા^{૨૭} ॥૧॥

॥ શ્લોક ૧ ॥

પાપમ્ પાપને
લુપ્તિ દૂર કરે છે
દુર્ગતિમ્ નરક ગતિને
દલયતિ ક્ષણી નાખે છે
વ્યાપાદયતિ નાગ કરે છે
આપદમ્ આપત્તીના
પુણ્યમ્ પુણ્યના
સચિનુતે સમ્રાટ કરે છે
શ્રિયમ્ લક્ષ્મીને
ચિતનુતે વિસ્તારે છે
છે

નીરોગતામ્ નીરોગીપણાને
સૌમાગ્યમ્ સૌમાગ્યપણાને
વિદધાતિ કરે છે
પહ્લવયતિ વિસ્તાર કરે છે
પ્રીતિમ્ પ્રેમને
પ્રસૂતે ઉત્પન્ન કરે છે
યશ કીર્તિને
સ્વર્ગમ્, યચ્છતિ સ્વર્ગને
આપે છે
નિર્વૃત્તિમ્, રચયતિ મોક્ષ
પમાડે છે
અર્ચા પુણ્ય
અર્હતામ્ અરિહંતાનું
નિર્મિતા

હે ભવ્ય જીવો આદરો પૂજન પ્રભુનુ ભાવથી,
 દૂર કરે જે પાપ ન લહે દુર્ગતિને જોડથી,
 આપત્તિનો સહાર કરતુ પુણ્યની વૃદ્ધિ કરે,
 લક્ષ્મી તથો વિસ્તાર કરતુ રોગ સવસા સહરે ૧
 લોકે પ્રશસાને કરાવે પ્રેમ ઉપજાવે ખરે,
 યશને વધારે સ્વર્ગ આપે જીવને નિર્મલ કરે,
 હે ભાધ સમજ એમ પૂજ માત્વિકી કરજો મુદા,
 ને રાજસીને તામમી પૂજ ન આદરજો કદા ૨

અર્થ — અરિહત ભગવતની કરેલી ભાવપૂજ પાપને
 દૂર કરે છે દુર્ગતિનુ નિવારણ કરે છે આપત્તિનો (દુ ખનો)
 વિનાશ કરે છે, પુણ્યને વધારે છે લક્ષ્મીનો વિસ્તાર કરે
 છે આરોગ્યતાનુ પોષણ કરે છે (શરીર સુખી રાખે છે)
 સર્વજનોને વિષે પ્રશસા પમાડે છે પ્રોતિ ઉત્પન્ન કરે છે
 અને યશને વધારે છે, તેમજ દેવતાની પદવી આપે છે
 અને પરપરાએ ભોક્ષપદ પણ આપે છે

હવે જીનેશ્વર ભગવાનની ભાવપૂજનુ ફળ બતાવે છે.

૮ ૭ ૯ ૧૨ ૧૧ ૧૦
 સ્વર્ગસ્તસ્ય ટુલ્કાગણ સત્ત્વરી'માઝાઝ્યશ્મી. શુભા,

૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૩
 સૌભાગ્યાદિગુણાઽલિર્ગિલિસર્નિ'સૈર વપુર્વેઽનનિ ।

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૧ ૨૦ ૨૨
 સસાર સુનરઃ શિવ કરનલ્કોઢે લુઠત્યજસા,

૧ ૨ ૪ ૫ ૬ ૨
 ય શ્રદ્ધામરમાજન જિનપતે' પૂજા વિધત્તે જનઃ । ૧૦૧

॥ શ્લોક ૧૦ ॥

સ્વર્ગ રંગ
તસ્ય તે પુરુષને
ગૃહ અગણમ્ ધરતુ આગણુ
સદ્ગુરી સાથે ગહેનારી
સામ્રાજ્યલક્ષ્મી ચક્રવર્તીની
લક્ષ્મી
શુભા શુદ્ધ
સૌભાગ્ય આદિ સૌભાગ્ય
વિગેરે
ગુણગણિ ગુણોની પડિ
વિલસતિ વિલાસ કરે છે
દ્વૈરમ્ રતન પદ
ઘણેન્દ્રમણિ શરીરથી મકા
નમા

સસાર સુતર સસાર, શુભ
પૂર્વક તરાય
શિવમ્ મોક્ષ
કરતલ કોઢે હાથના તળી-
યામા
લુઠતિ આગોટે છે
અજસા ધુરત
ય જે માણસ
અદ્ધામર માજામ્ શ્રદ્ધાના
પાત્રરૂપ વધને
જિનપતે છતેધરની
પૂજામ્ પુજને
વિઘટે કરે છે
જન ગાણસ

શુભ ભાવનાએ જિનપતિની જે કરે પૂજા ચદા,
સુર લોક તાસ નજીક ધરના આંગણાની જિમ તદા,
વલિ રાજ્યલક્ષ્મી જેહ મનોહર તેહ નિત સાથે રહે,
સૌભાગ્ય આદિ ગુણોતણી શ્રેણિ શરીર વગ્ને લહે.
સસાર લીલાએ તરે તે હાથમાં શિવપદ દલે,
જે ચિત્તમાથી સર્વથા ધન્ય નિદાન તણી દલે;
સિદ્ધાન્ત પ્રભુનો એમ બોલે હોય જેવી ભાવના,
નિજ કાર્યસિદ્ધિ તેહવી દૃષ્ટાન્ત શ્રુત માહે ઘણા

અર્થ — જે માણસ અત્યંત શ્રદ્ધા સહિત શ્રી વીતર
ભાવપૂર્વક કરે જેને દેવલોક ધરના આગણાની

છે મનોહર રાજરૂદિ તેની સાથે રહેનારી છે તેના શરીર
રૂપ ધરને વિષે સોભાગ્યાદિ ગુણોની ઓછી પોતાની ધન્યાએ
(આવીને) વિલાસ કરે છે, તેને સચાર-સુખેથી તરી
શકાય એવો થાય છે, અને મોક્ષ તો ઝટ તેના હાથ તળે
આવીને આળોટે છે

(શિષ્યરિણીવૃત્તમ્)

કદાચિન્નાતક^{૧ ૮ ૩} કુપિત^{૪ ૫} ઇચ^૬ પદ્યત્યભિમુલ,^૭
^{૧૬ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૩}
 વિદૂરે દારિદ્ર્ય ચકિતમિચ^{૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૧ ૨૨ ૨૩} નમ્યત્યનુદિનમ્ ।
^{૨૧ ૨૭ ૨૭ ૨૪ ૨ ૨}
 ચિરક્તા કાતેચ ત્યજતિ કુગતિ. સગમુદયો,
 ન સુચત્યમ્યર્ણ સુદ્ધદિવ^૧ જિનાર્ચા રચયત ॥૧૧॥

॥ શ્લોક ૧૧ ॥

કદાચિત્, ન કોઈ સમયે, નથી
 આતક કાય, (રોગ)

કુપિત^૧ ઇચ કોપાયમાન
 હોય તેમ

પદ્યતિ બુદ્ધિ છે
 અભિમુલમ્ સ મુખ્ય

વિદૂરે દૂર

દારિદ્ર્યમ્ દરિદ્રપણ

ચકિતમ્ ઇચ કાયલીત હોય
 તેમ

નારા પામે છે

અનુદિનમ્ હંમેશ

ચિરક્તા કોવાયમાન થયેલી

કાતાદય સ્ત્રીની પેઠે

ત્યજતિ તમે છે

કુગતિ નરક ગતિ

સગમ્ સોખતને

ઉદય ઉદય

નમુજ્જતિ નથી છાડતો

અમ્યર્ણમ્ નશ્વકપણ

સુદ્ધ ઇચ મિત્રની પેઠે

જિન અર્ચામ્ હનેશ્વરની

પૂજાને

રચયત કરનાર એવા પુરુષને

હૃદયે વિવેક ધરી કરે જે ભાવ પૂજા પ્રભુ તણી,
ઉપસર્ગ કાલે પણ રહે નિશ્ચલ વિભાવ દશા હણી;
દેખે ન મુખને આપણા ક્રોધાયમાન નરા યથા,
ભય તાસ સામી ના કદાચે દ્રષ્ટિ નાંખે સહી તથા. ૧
ભયભીત જિમ નિત દૂર ભાગે તેમ નિર્ધનતા મુણે,
નિઃસ્નેહ નારી પરિહરે જિમ સંગનિજ સ્વામિતણે;
તિમ કુગતિ તેનો સંગ છોડે મિત્ર જિમ તિમ ઉદયતે,
તજતો નથીજ સમીપતા તેની ન કરતુ સદાય તે ૨

અર્થ—જીનેશ્વર ભગવાનની ભાવપૂજા કરનારા
જનોને ભય તો કોપ પામ્યો હોય તેમ ક્યારે પણ મામુ
જોતો નથી દારિદ્ર્ય તો ભયભ્રાત થયું હોય તેમ નિરતર
દૂર નાસે છે કુમતિ તો વિરક્ત થયેલી સ્ત્રીની પેઠે સંગત
તણે છે, અને અબ્યુદય (પ્રતાપ-જેશ્વર્યાદિ) મિત્રની
પેઠે (તેના) સમીપપણાને મૂકતો નથી અર્થાત્ તેની
પાસેજ રહે છે

હવે ભાવપૂજાનું મહાત્મ્ય કહે છે.

(શાર્દૂલવિશ્વોદિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
યઃ પુષ્પૈર્જિનમર્ષતિ સ્મિતસુરસ્ત્રીલોચનૈઃ સોઽર્ચ્યતે,
૮ ૯ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫
યસ્ત વર્ષતિ ઇકશસ્ત્રિજગતા સોઽહર્નિશ વચતે ।
૧૧ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૨૧ ૧૯ ૨૨
યસ્ત સ્તૌતિ પરત્ર વૃત્રદમનસ્તોમેન મ સ્તૂયતે,
૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૭ ૨૬ ૨૮
યસ્ત ધ્યાયતિ વલ્લસકર્મ્મનિઘનઃ સ ધ્યાયતે ૨

॥ શ્લોક ૧૨ ॥

ય જ માણસ

પુણ્યે પુષ્પોથી

જિનમ્, અર્ચતિ જિનેશ્વરને

પૂજે છે

સ્મિતયુરહી સોચને વિકસ્વર

દેવાગનાઓના નેત્રથી

સ અર્ચ્યેતે તે પૂજય છે

ય તમ્ જે માણસ, તે જ

નેશ્વરને

ચન્વતે વાદે છે

અકશ એકવાર

ત્રિજગતા ત્રણે જગતથી

સ તે માણસ

અહર્નિશમ્ (દિવસ, રાત્રિ,)

રોજ

ચન્વતે વદાય ॥

ય તમ્ જે માણસ તે જને-

શ્વરની

સ્તોતિ સ્તુતિ કરે છે

પરત્ર પરલોકમા

ષુભ્રદમન સ્તોમેન ઇદ્ર (આદિ-

દેવો)ના સમૂહથી

સ સ્તુયતે તે માણસ સ્તુતિ

કરાય છે

ય તમ્ જે માણસ તે જને-

શ્વરનું

ધ્યાયતિ ધ્યાન કરે છે

કૃત્તકર્મ નિચન કર્યો છે કર્મના

નાશ જેણે

સ તે માણસ

ધ્યાયતે ધ્યાન કરાય ॥

યોગિમિ યોગીથાવડે

ફક્તો વડે જે પૂજતા જિનરાજને જેવાય તે,

દેવાગનાઓના વિકસ્વર અશ્રુઓથી દિન પ્રતે;

વદન કરે એકવાર પ્રભુને જેહ જન સાચે મને,

દિન રાત તે ત્રણ ભુવનના જીવો વડે વદાય છે. ૧

સ્તવના કરે જે નાથની તસ ઇદ્ર ગણ સ્તવના કરે,

પરભવ વિષે પણ પ્રેમથી આ ધન્ય જીવ ઇમ ઉચ્ચરે;

જે પૂજ્યનુ દીલ ધ્યાન ધરતા ચાર ભેદે ઉલ્લસી,

નિર્મલ બનેલા તેહને યોગીશ્વરો ધ્યાવે હસી

૨

અર્થ — જે પુરૂષ પુષ્પોવડે શ્રી વીતરાગ ભગવાનની

પૂજા કરે ॥ તે દેવાગનાઓના વિકસ્વર (પ્રફુલ્લિત) થએલા

નેત્રોથી પૂજય (જોવાય) છે, જે વીતરાગ ભગવાનને એકવાર
પણ વદન કરે છે, તે રાત્રી દિવસ ત્રણે જગતના જનોથી વદન
પામે છે જે તેમની સ્તુતિ કરે છે તે પરલોકને વિષે
દંદોના સમૂહથી સ્તુતિ પામે છે, અને જે તેમનું ધ્યાન ધરે
છે તે આઠ કર્મના ક્ષય કરીને અર્થાત્ સિદ્ધ અવસ્થા
પામીને યોગી પુરુષોથી ધ્યાન કરાય છે, અર્થાત્ યોગી
પુરુષો તે પુરુષનું ધ્યાન કરે છે

હવે ચાર કાળે કરી ગુરુભક્તિદ્વાર વર્ણવે છે
(વદાસ્પદૃષ્ટમ્)

અવદ્યમુક્તે^૨ પથિ^૩ ય^૪ પ્રવર્તતે^૫,

પ્રવર્તયત્યન્યજન^૭ ચ નિઃસ્પૃહઃ^૮ ।

૧૪ ૧૫ ૧૮ ૧૭ ૧૧
સ એવ સેવ્યઃ સ્વહિતૈપિના ગુરુઃ,

૯ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૧

સ્વય તરસ્તારયિતુ ક્ષમઃ પરમ્ ॥ ૧૩ ॥

॥ શ્લોક ૧૩ ॥

અવદ્યમુક્તે દા.પ રહિત
પથિ માર્ગમા

ય પ્રવર્તતે જે પ્રવૃત્તિ કરે છે
પ્રવર્તયતિ પ્રવૃત્તિ કરાવે છે
અન્યજનમ્ બીજા માણસને
નિસ્પૃહ સ્પૃહા રહિત
સ એવ તેજ ગુરુ

સેવ્ય સેવા કરવા યોગ્ય
સ્વહિતૈપિના પોતાનું હિત
ઈચ્છનારે

ગુરુ ગુરુ
સ્વયમ્ પોતે
તરન્ તરતા એવા
તારાયિતુમ્
ક્ષમ સમર્થ છે,
બીજાને

નિજ આત્માનુ હિત ચાહનારે તેજ ગુરુને સેવવા,
 પોતે તરે જે સમર્થ પરને તારવા જિમ જહાઝવા,
 નિર્દોષ પ્રભુના માર્ગમા પોતે ચલતા અન્યને,
 નિરપૃહ બનીજ ચલાવતા તુ નાજઈશ કુગુરુ કને ૧

અર્થ — જે ગુરુ પોતે પાપરહિત માર્ગને વિષે પ્રવર્તે
 છે અને બીજા માણસને પણ (તેવા માર્ગે) પ્રવર્તાવે છે
 પોતે ભલે નિરપૃહ છે (પરિગ્રહાદિકની વાછા રહિત છે),
 પોતે તરે છે અને બીજા માણસને પણ તારવાને સમર્થ
 છે, તેજ ગુરુની હિતવાછક પુરૂષોએ સેવા કરવી યોગ્ય છે
 વળી ગુરુસેવાનુ ૩ : જણાવે છે

(માલિનીવૃત્તમ્)

વિદલયતિ^૪ કુનોધ^૩ યોધયત્યાગમાર્થ^૧,

સુગતિ^૭ કુગતિમાર્ગો^૬ પુણ્યપાપે^૮ વ્યનચિ^૫ ।

અવગમયતિ^{૧૧} દૃત્યાદૃત્યમેદ^{૧૦} ગુરુયો^{૧૨},

મયજલનિધિપોતસ્ત^{૧૪ ૧૨ ૧૩ ૧૧ ૧૭ ૧૫} વિના નાઽસ્તિ કશ્ચિત્ ॥૧૪॥

॥ શ્લોક ૧૪ ॥

વિદલયતિ નાશ કરે છે
 કુનોધમ્ મિથ્યાત્વનો
 યોધયતિ જપ્તાવે છે
 આગમાર્થમ્ આગમોનાઅર્થને
 સુગતિ ઉત્તમ ગતિ
 કુગતિ નરકાદિગતિ
 માર્ગો કારણરૂપ

પુણ્યપાપે પુણ્ય તથા પાપને
 વ્યનચિ સ્પષ્ટ કરે છે
 અવગમયતિ બતાવે છે
 દૃત્યઅદૃત્યમેદમ્ દૃત્ય અદૃ
 ત્યના વિવેકને

ગુરુ ચ જે ગુરુ
 મય જલનિધિ એ સારરૂપી
 સમુદ્રમાં

પોત વહાણુ જેવા | નાસ્તિ નથી
તમ્ વિના તે ગુરૂ વિના | કશ્ચિત્ કોઇપણ
મિથ્યાત્વને દૂરે કરે જે શ્રુતરહસ્ય જણાવતા,
કારણુ સુગતિને કુગતિના પુણ્ય પાપ પ્રકટ બતાવતા;
આ યોગ્ય કરવા એહ બીજી ભેદ ઇમ સમજાવતા,
ભવ રૂપ દરિયે બહાણુ જેવા તેજ ગુરૂવિણુ કોઇના. ૧

અર્થ — જે ગુરૂ મિથ્યાત્વનો નાશ કરે છે, મિદ્ધાતોના
અર્થને જણાવે છે, ‘ પુણ્ય એ સુગતિનો ભાગ છે અને
પાપ એ કુગતિનો ભાગ છે, ’ એમ પ્રગટ કરે છે, અને
વળી જે કરવા યોગ્ય અને નહીં કરવા યોગ્ય કાર્યોનો વિવેક
સમજાવે છે, તે ગુરૂ વિના બીજા કોઈ ભવસાગરને વિષે
વહાણુની પેઠે તારનાર નથી

(શિયરિણીવૃત્તમ્)

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
પિતા માતા આતા પ્રિયસહચરી મૃતુનિવહઃ,
૧૫ ૧૭ ૧૯ ૨૦
સુહૃત્સ્વામી માતૃત્કરિમજરયાશ્વ પરિકરઃ ।
૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
નિમજ્જત જતુ નરકકુહરે રક્ષિતુમલ,
૧ ૪ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
શુરોર્ધર્માઽધર્મપ્રકટનપરાત્કોઽપિ ન પરઃ ॥ ૧૫ ॥

॥ શ્લોક ૧૫ ॥

પિતા બાપ

માતા મા

ઘાતા ભાઈ

પ્રિય સહચરી વહાણી સ્ત્રી

મૃતુનિવહ પુત્રોનો સમૂહ
સુહૃદ મિત્ર
સ્વામી ધણી

માતૃત્કરિમજરયાશ્વ ઉન્નત
દાથી, સુબેટ, રથ તથા
અથવાજો
પરિકર નોકર વર્ગ

નિમગ્નતમ્ પડતા એવા
જન્તુમ્ પ્રાણીને
નરકકુહરે નરકની શુદ્ધિમા
રક્ષિતુમ્ બચાવવાને
ચલમ્ સમર્થ
શુભો શુદ્ધિ

ધર્માધર્મ પુણ્ય તથા પાપને
પ્રવટનપરાત્ પ્રકટ કરવામા
તત્પર
કથપિ કોઈપણ
જ પર બીજો નથી

માતાપિતાને બાઈ નારી મિત્ર પુત્રો નાથ તે,
જે મજ સુભટ રથ અશ્વ શણે તેમ ચાકર વર્ગ તે;
પડતા નરક રૂપ ખાણુમા ચા જીવતુ રક્ષણ કરે,
ધમ કિમ બને જે હોય જેવા તેહ નિજ જેવા કરે ૧
પુણ્ય પાપને સમજવતા ગુરૂરાજ વિણતુ અન્યને,
ના સમજજેજ બચાવનારા નરકજાતા જીવને,
ગણિ કેશિના સુપસાયથી રાજા પ્રદેશી દેખને,
પામ્યા અમરના સ્થાનને ઇમિ જાણુજે નિર્મલ મને ૨

અર્થ — નરકરૂપખાણુને વિષે પડતા જીવોને પુણ્ય અને
પાપ કહી દેખાડનારા ગુરૂવિના બીજા કોઈ પિતા માતા,
બાઈ, પ્રિય સ્ત્રી પુત્રનો સમૂહ, મિત્ર, મહોન્મત્તાકાથી,
સુભટ, અશ્વ, રથવાળો સ્વામી કે સેવકાદિ વર્ગ રક્ષણ
કરવાને સમર્થ નથી

હવે ગુરૂની આજ્ઞાનું મહાત્મ્ય બતાવે છે

(શાર્દૂલચિકીડિત વૃત્તમ્)

કિં ધ્યાનેન મવત્વશેષવિષયત્યાગૈસ્તપોમિ કૃતં,
પૂર્ણ ભાવનયાલ્લમિત્રિયદમૈઃ પર્યાસમાસાગમૈઃ ।

^{૧૩ ૧૪ ૧૫} ૧૬ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯
 કિં ત્વેક ભવનાશન કુરુ ગુરુગીત્યા ગુરોઃ શાસન,
 સર્વે યેન વિના વિનાથચલવત્ સ્વાર્થાય નાઽલ્લ ગુણાઃ
 ॥ ૧૬ ॥

॥ શ્લોક ૧૬ ॥

કિમ્, ધ્યાનેન ધ્યાન કરવાથી
 ભવતુ હો, સર્વે, [શુ
 અદોષ વિષય ત્યાગે બધા
 વિષયો તજવાથી
 તપોમિ વૃત્તમ્ તપશ્ચર્યાથી
 થયુ
 ધૂળે સ પૂર્ણ થયુ (સર્વે)
 ભાવનયા સારી ભાવનાથી
 અલમ્ બરા છે
 ઇન્દ્રિયદમૈ ઇન્દ્રિયોને દમ-
 વાથી
 આજ્ઞાગમૈ આગમોના જ્ઞા-
 નથી
 કિંતુષકમ્ પણ એક

ભવનાશનમ્ સ સાગ્ને નાશ
 કરનાર
 કુરુ કર
 ગુરુગીત્યા અતિશય પ્રેમથી.
 ગુરોઃ શાસનમ્ ગુરુના હુકમને
 સર્વે બધા
 યેન વિનાગુરુની આજ્ઞાવિના
 વિનાથ ચલવત્ નાથક વિ
 નાના સૈન્યની જેમ
 સ્વાર્થાય યોતાનુ કામ સાધી
 આપવાને
 નલ્લમ્ નથી સમર્થ
 ગુણા ગુણો

આણા વિણા ગુરુરાજની કર્યું ધ્યાન તપને આદર્યું,
 છોડ્યા બધા વિષયો તથા ઇન્દ્રિયદમનને તે કર્યું,
 ભાવી તથા વર ભાવના જેનેન્દ્ર આગમને ભણ્યો,
 સૈનિક વિનાના સૈન્યની જેમ લાભ તેથી શુ થયો. ૧
 ગોશાલ મ ખસિ પુત્ર કુલ વાલક જમાસિ નિન્હવો,
 ઇત્યાદિ બહુ દષ્ટાન્ત છે હેવાલ શ્રુતથી બાણવો,
 ભવને હણુંતી આણુ ગુરુની ઓલવી ધ્યાનાદિને,
 કરતાં છતાં પણ ફલ ન પામે “કલ્પસૂત્ર” તુ દેખને. ૨

અર્થ — ધ્યાન કરવાથી શુ ? અર્થ વિષયનો ત્યાગ કરવાથી પણ શું ? તપશ્ચર્યા કરવાથી પણ શું ? શ્રમભાવે કરીને પણ શુ ? ઇન્દ્રિઓના દમવાથી પણ શું ? તથા સિદ્ધાન્તના અભ્યાસથી પણ શુ ? (અર્થાત્ એ સર્વ એકવા એટલે શુદ્ધની આસાવિના નિષ્કૃષ્ણ છે) માટે અધિક પ્રીતિવડે સમારના ભ્રમણને નાશ કરનારા એવા શુદ્ધના દ્વંદ્વ શિક્ષા વચ્ચેનો અગીકાર કર કે જેનાવિના અધિપતિ (નાયક) વિનાની સેનાની પેઠે (એ ઉપર કહેલા) સર્વ પોતપોતાના દ્વંદ્વ આપવા માટે અમથ નથી અર્થાત્ નિષ્કૃષ્ણ ॥

હવે ચાર કાળે કરીને ત્રિનોકા સિદ્ધાન્તનું મહાત્મ્ય જણાવે છે

(દિશ્વરિણીગૃત્તમ્)

૪ ૩ ૧ ૫ ૮ ૭ ૬ ૧૧ ૧૦
ન દેવ નાદેવ ન શુભગુન્મેય ન કુગુરુ,

૧૩ ૧૨ ૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૧ ૧૬ ૧૮
ન ધર્મ નાધર્મ ન ગુણપરિણદ્વ ન વિગુણમ્ ।

૨૧ ૨૦ ૨૩ ૨૨ ૨૧ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૮ ૨૭
ન કૃત્ય નાકૃત્ય ન હિતમહિત નાપિ નિપુણ,

૩૦ ૨
વિલોકતે લોકા જિનયચનચક્ષુર્વિરહિતાઃ ॥ ૧૭ ॥

॥ શ્લોક ૧૭ ॥

ન, દેવમ્ ઉત્તમ દેવને (એ
તા) નથી

ન, અદેવમ્ કુદેવને (બેલા)
નથી

ન, શુભગુરુમ્ ઉત્તમ શુદ્ધને
(બેલા) નથી

૧, કુગુરુમ્ કુશુદ્ધને નથી
જાણતો

ન, ધર્મમ્ ધર્મને (જાણતા)
નથી

ન, અધર્મમ્ અધર્મને (જા-
ણતા) નથી

ન, ગુણપરિણદ્વમ્ પૂર્ણ ગુણ
પાળાને (જાણતા) નથી

ન, વિગુણમ્ ગુણ રહિતને
(જાણતા) નથી

ન, કૃત્યમ્ કરના યોગ્ય (જા-
ણતા) નથી

ન, અકૃત્યમ્ નહિ કરવા યોગ્ય
(જાણતા) નથી

ન હિતમ્ હિતને (જાણતા) નથી

ન અહિતમ્ અહિતને (જાણ-
તા) નથી

ન, અપિ, નિપુણમ્ સારી રીતે
(જાણતા) નથી

વિલોકન્તે, જાણતા

લોકા લોકે

જિનવચનવશ્ચુ જીનેશ્વરના

વચનરૂપી ચક્ષુથી

વિરહિતા રહિત એવા

પ્રભુના વચન તે આખ સાચી તેહથી અલગાનરા,
જાણે સુદેવ કુદેવને ના તિમ કુગુર શુભગુર ખરા;
જાણે ન ધર્મ અધર્મને ગુણવંતને ગુણહીનને,
શુ ઉચિત કવવાને અનુચિત શર્મ દુઃખના હેતુને ૧

સુણનાર પ્રભુના વચનને જાણે કહેલા ભાવને,
ભાટેજ દશવૈકાલિકે ઇમ ઉચ્ચર તે ભાવને.
જિન વચન મીઠાં સાભળી કલ્યાણને વસિ પાપને
જાને પિછાણે પૂર્ણ રીતે દક્ષ સાધે ભદ્રને. ૨

અર્થ — જૈનશાસ્ત્રરૂપ ચક્ષુથી રહિત એવા લોકે નથી

દેવને જાણતા કે નથી કુદેવને જાણતા નથી સુગુરને જોળખતા
કે નથી કુગુરને જોળખતા નથી જાણતા ધર્મ અધર્મને
કે નથી જાણતા ગુણી નિર્ગુણીને વળી કરવા યોગ્ય કાર્ય
શું છે? અને નહિ કરવા યોગ્ય શું છે? તે પણ નથી જાણતા
વળી ખોતાને શું સુખનું કારણ છે? અને શું દુઃખનું કારણ
છે? તે પણ તેઓ સારી રીતે જાણતા નથી

(શાર્દૂલવિકીરિતવૃત્તમ્)

માનુષ્ય વિફલ વદતિ હૃદય ન્યર્થ દૃષ્ટા પ્રોત્રયો-

નિર્માણ ગુણદોષમેદકલના તેપામસમાવિનીમ્ ।

દુર્વાર નરકાધક્રપપતન મુર્તિમ્ યુધા દુર્હમા,

સાર્વજ્ઞ સમયોદયારસમયો ચેપા ન કર્ણાનિધિ ॥૧૮॥

॥ શ્લોક ૧૮ ॥

માનુષ્યમ્ મનુષ્યપણ

વિફલમ્ નિષ્ફળ

વદન્તિ બોલે છે

હૃદયમ્ હૃદય

વ્યર્થમ્ નકામુ

દૃષ્ટા નિષ્ફળ

પ્રોત્રયો બે કાનની

નિર્માણમ્ રચના

ગુણદોષ મેદ કાળનામ્ ગુણ

દોષના ભેદનો વિચાર

તેપામ્ તે પુરૂષોની

અસમાવિનીમ્ ન સાભવે એમ

દુર્વારમ્ ન રોકાય એનું છે

નરકઅધક્રપ નરકરૂપી અધ

પતનમ્ પાત, પડતું તે

મુર્તિમ્ મોક્ષને

યુધા ડાહ્યા માણસો

દુર્હમામ્ ન મધીરાકે તેવા

સાર્વજ્ઞ સર્વજ્ઞએ કહેલો

સમય મિહાત

દયારસમય દયારૂપી અભવાળે

ચેપામ્ બે પુરૂષોને

ન, કર્ણા—તિથિ, કાને

સાભળવામા આવ્યા નથી

કરૂણા સ્વરૂપ સિદ્ધાન્ત જિનનો જેમણે ના સાભલ્યો,

ડાહ્યાજનો બોલે મનુજભવ તેમનો એળે ગયો,

મન શુન્ય તેઓનું નકામા કાન પણ તેઓ તણા,

ગુણદોષની ન વિચારણા હોવેજ ચિત્તે તેમના

૨૦ ॥	વૈરાગ્યમ્ વૈરાગ્યને
વૈ	વિતનોતિ વિસ્તારે છે
વૈવલ્લ કરે છે	પુષ્પયતિ પુષ્પ કરે છે
	કૃપામ્ દયાને
ળી નાંખે છે	મુષ્ણાતિ હુરણ કરે છે
ઉખેડી નાંખે છે	તુષ્ણામ્ તુષ્ણાને
માર્ગને	યત્ જે મત
નાંખે છે	તત્ જૈન મતમ્ તે જીનેશ્વ
ને	૨ના મતને
નાશ કરે છે	અર્ચતિ પૂજા કરે છે
અન્યાયનો	પ્રથયતિ વિસ્તારે છે
શ કરે છે	વ્યાયતિ ધ્યાન કરે (ભણે) છે
૧ મિથ્યાત્વની	અધીતે અભ્યાસ કરે છે
શુદ્ધિને	કૃતી કાર્ય કૃશણ પુરૂષ

સન નાથનુ જે ધર્મને વિકસાવતું,
 દ્વરે કરે આચાર અવળો વારતું,
 નાં દેખને અન્યાયને ઉચ્છેદતું,
 દ્વરે કરે વૈરાગ્યને વિસ્તારતું. ૧

કરુણાતણું વલિ લોભને દ્વરે કરે,
 ઉદય પૂરો તોજ સેવા તસમલે
 એ માગજે ૨ ૩ - તતરાગને,
 વચમા ન ૧ ૨ - ૧ કવચણને. ૨

મનુતે તે માણસ માને છે
કારણ્ય પણ્ય ચાપણ કથા-
રૂપી કરિયાણી દુઝન
જૈનેદ્રમતમ્ છનેધરના મતને

શ્રમ્ય દર્શન સમમ્ બીજા
મતના સરખો
ય દુર્મતિ જે મૂર્ખ માણસ
મન્યતે માને ॥

કરિયાણુ કરણારૂપ તેનું હાટ જિનમત જાણુને,
પરમત સમાન ગણે નરા જે મૂર્ખતાએ તેહને;
તે ઝેર જેવું અમૃત માને અગ્નિસરખુ પાણિને,
અધકારના જલ્થા સરીખા લેખતા સુપ્રકાશને ૧
નિજશત્રુમાને મિત્રને તિમસર્પ ફૂલની માણને,
પથર ગણે ચિતામણિને ચન્દ્રકેરી કાતિને,
આતપ ઉનાણાને ગણે અમૃત પ્રમુખ સમનાથનો,
મત જાણુજે વિષ આદિ સરખો અન્યમત હરિ આદિનો ૨

અર્થ — જે મૂર્ખજન કરણારૂપી વસ્તુના હાટ (ડુકાન)

સમાન એવા છનેદ્રના શામનને અન્યદર્શન સમાન માને છે
તે અમૃતને ઝેર સમાન, જળને અગ્નિ સમાન, પ્રકાશને અધ-
કારના મમૂક સમાન, મિત્રને વૈરી મમાન, ફૂલની માણાને
સર્પ મમાન, ચિતામણિ રત્નને પથર સમાન, અને ચંદ્રમાની
કાતિને ઉનાળાના તાપ સમાન માને છે અહીં અમૃતાદિક
સમાન જૈનશાસન અને વિષયાદિક સમાન અન્યદર્શન જાણુવું

ઘર્મ^૩ જાગરયત્યઘ^૩ વિઘટયત્યુત્થા^૪યત્યુત્પથ^૫,

મિન્તે^૬ મત્સરમુચ્છિન્તે^૭ત્તિ^૮ કુનય^૯ મદ્યાતિ^{૧૦} મિથ્યામત્તિ^{૧૧}મ્ ॥

વૈરાગ્ય^{૧૨} વિતનોતિ^{૧૩} પુણ્યતિ^{૧૪} કૃપા^{૧૫} મુખ્ણાતિ^{૧૬} તૃખ્ણા^{૧૭} ચ^{૧૮} ય-

જ્ઞાન^{૧૯} મતમચતિ^{૨૦} પ્રયયતિ^{૨૧} ધ્યાયત્યઘીતે^{૨૨} કૃતી ॥ ૨૦ ॥

॥ શ્લોક ૨૦ ॥

ધર્મમ્ ધર્મને
જાગરયતિ ઉઘ્વલ કરે છે
અઘમ્ પાપને
વિદલયતિ દળી નાખે છે
ઉત્થાપયતિ ઉખેડી નાખે છે
ઉત્થપયમ્ કુમાર્ગને
મિત્તે ભેદી નાખે છે
મત્સરમ્ દ્વેષને
ઉચ્છિન્નનિ નાશ કરે છે
કુતયમ્ અન્યાયનો
મપ્નાતિ નાશ કરે છે
મિથ્યામત્તિમ્ મિથ્યાત્વની
શુદ્ધિને

વૈરાગ્યમ્ વૈરાગ્યને
વિતનોતિ વિસ્તારે છે
પુષ્યતિ પુષ્ટ કરે છે
રૂપામ્ દયાને
મુષ્ણાતિ હરણ કરે છે
તુષ્ણામ્ તુષ્ણાને
યત્ જો મત
તત્ જૈન મતમ્ તે જીનેશ્વ
રના મતને
અર્ચંતિ પૂજા કરે છે
પ્રચયતિ વિસ્તારે છે
ધ્યાયતિ ધ્યાન કરે (ભણે) છે
અર્ચીતે અભ્યાસ કરે છે
કૃતી કાર્ય કુશળ પુરૂષ

હું જીવ શાસન નાથનું જે ધર્મને વિકસાવતું,
વસિ પાપને દૂર કરે આચાર અવજો વારતું,
ભેદેજ ગુણિના દ્વેષને અન્યાયને ઉઠડેદતું,
મિથ્યામતિ દૂર કરે વૈરાગ્યને વિસ્તારતું ૧
પોષણ કરે કરુણાતણુ વસિ લોભને દૂર કરે,
જો પુણ્યકેરો ઉદય પૂરો તોજ સેવા તસમલે.
પ્રભુપાસ તું એ માગજો હું યાચુ જિનમતરાગને,
મુક્તિજતા વચમા ન ભૂલજો વિશદ વાચક વચણને. ૨

અર્થ — પડિત પુરૂષ જે જીનશાસનની પૂજા કરે છે,
જેનો વિસ્તાર કરે છે, જેનું ધ્યાન કરે છે, અને ઘણી જેને
પઠન કરે (ભણે) છે, તે જૈનશાસન ધર્મનો ઉદ્યોત કરે છે,

પાપને દૂર કરે છે, અનાયારનું નિવારણ કરે છે દ્વેષ ભાવનો
વિનાશ કરે છે, અન્યાયનો ઉચ્છેદ (નાશ) કરે છે,
મિથ્યામતિને દૂર કરે છે, વૈરાગ્યનો વિસ્તાર કરે છે,
દયાનું પોષણ કરે છે, અને લોભને દૂર કરે છે

હવે ચાર કાવ્યે કરીને સઘના મહિમાનું વર્ણન કરે છે

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૧
રત્નાનામિવ રોહણક્ષિતિધર સ્વ તારકાણામિવ ।

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
સ્વર્ગ* કલ્પમહીરુદ્ધામિવ સર પકેરુદ્ધાણામિવ ।

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૧
પાયોધિ પયસામિવે* દુમહસાસ્થાન ગુણાનામસા,

૨૦ ૨૧ ૨૫ ૨૨ ૨૩ ૨૪
વિદ્યાલોચ્ય વિરચિયતાં મગવત* સઘસ્ય પૂજાવિધિઃ

॥ ૨૧॥

॥ શ્લોક ૨૧ ॥

રત્નાનામ્ इव रत्नोना જેમ
રોહણ ક્ષિતિધર રોહણાચ્ચ
પર્વત

સમ્ આકાશ

તારકાણામ તારાઓનો

इव જેમ

સ્વર્ગ રવર્ગ

કલ્પ મહીરુદ્ધાણા કલ્પવૃક્ષોનું

इव જેમ

સર સરોવર

પકેરુદ્ધાણામ્ કમળોનું

પાયોધિ સમુદ્ર

પયસા જલોનું

શશીય ચંદ્રમા જેમ

મહસામ્ તેજનું

સ્થાનમ્ સ્થાન

ગુણાનામ્ ગુણોનું

असौ આ સઘ

इति આલોચ્ય એ પ્રમાણે
નિચારીને

विरच्यताम् કરે

मगवत પુલ્કય એવા

सघस्य ચાર પ્રકારના સઘની

पूजाविधि વિધિપૂર્વક પૂજા

* 'શશીય મહસા' इति पाठ ।

જિમ ઠાણુ રોહણુ ગિરિચણુ મગન તારાઓતણુ.
 વસિ કટપવૃક્ષોનુ સુરાસય જિમ સરોવર કમલનુ,
 જિમ જલધિ શશિસમ વિમલજલનુ સ્થાન સર્વ ગુણો
 તણો, આધાર તિમ આ સઘ લાગ્યો પૂજનવિધિ તસ
 આદરો. ૧

અર્થ — હે લગ્ય છવો ? જેમ રોહણાચળ પર્વત
 રત્નોનુ, આકાશ તારાઓનુ, સ્વર્ગ કટપવૃક્ષનુ, સરોવર
 કમલ પુષ્પનુ, સમુદ્ર ચદ્રમા મમાન નિર્મળ જળનુ, અથવા
 ચદ્રમા તેજનુ નિવાસ સ્થાનક છે, તેમ આ (સઘ) સર્વ
 ગુણોનુ નિવાસ સ્થાન છે એમ ધારીને એ પૂજન કરવા
 થોડા સઘનો પૂજાવિધિ કરો.

યઃ સસાર નિરાસલાલસમતિર્મુક્તયર્થમુત્તિષ્ઠતે,
 ય તીર્થ કથયતિ પાવનતયા યેનાઽસ્તિ નાઽન્યઃ સમ ।
 યસ્મૈ તીર્થપતિર્નમસ્યતિ સતા યસ્માચ્છુભ જાયતે,
 સ્ફૂતિર્યસ્ય પરા વસતિ ચ ગુણા યસ્મિન્સ સઘોઽર્ચ્યતામ્
 ॥ ૨૨ ॥

॥ શ્લોક ૨૨ ॥

ય જે સઘ

સસાર નિરાસ શ સારના

ત્યાગમા

લાલસમતિ

ધ્યાયુક્ત

અધિષાણો

મુક્ત્યર્થમ્ મુક્તિને માટે
 ઉત્તિષ્ઠતે સાધના થાય છે
 યમ્ જે મંવને
 તીર્થમ્ તીર્થ જેણુ
 કથયન્તિ કહે છે
 પાવનતયા પવિત્ર

યેન જે તીર્થની
 અસ્તિ છે
 ન, અય ધીજે નથી
 સમ તુલ્ય
 યસ્મે જે સધને
 સીર્થપતિ તિર્થકર
 નમસ્પતિ નમસ્કાર કરે છે
 સત્તામ્ સન્નજનોનુ
 યસ્માત્ જે સધથી

શુભ જાયતે કલ્યાણ ધાય છે
 સ્ફુર્તિ મહિમા
 યસ્ય જે સધનો
 પરા ધણોજ
 યસન્તિ વસે ■
 ગુણા ગુણે
 યસ્મિન્ જે સધમા
 સ સઘ તે સધ
 અર્ચ્યતામ પૂજાઓ

જે સધ ભવ છોડાવનારી ચાહના વાલી મતિ,
 ધારણ કરી તત્પર રહે શિવસાધવાને નિતઅતિ,
 નિર્મલપણાના ગુણ થકી બુધ તીર્થ બોલે જેહને,
 જેના મરીખો અવર નાહી જેહને જિનપતિ નમે ૧
 આરાધનાથી જેહની કલ્યાણ સાધે સન્નજના,
 ઉત્કૃષ્ટ મહિમા જેહનો જેમા રહે ગુણ નિર્મલા,
 તે સધને હે અવ્યજ્ઞવો ભાવના ઉત્તમ ધરી,
 પૂજે કરો સન્માન હોશે સમય નાવે ફરી રી ૨

અર્થ — હે અવ્યજ્ઞાત્માઓ ! જે સધ, સસારના
 ત્યાગને વિષે ઇચ્છાવાળી છે બુદ્ધિ જેની જોવો છતા મુક્તિના
 સાધનને માટે સાધવાન થાય છે, વળી જે પવિત્રપણાએ કરીને
 તીર્થરૂપ કહેવાય છે, જેના સમાન ધીજે કોઈ નથી, જેને
 તીર્થકર મહારાજ પણ વ્યાખ્યાનને અવસરે “નમો તિત્યસ્સ
 એમ કહી નમસ્કાર કરે છે, જેનાથી સન્નજનોનુ કલ્યાણ
 થાય છે, જેનો ઉત્કૃષ્ટ મહિમા છે, અને જેને વિષે (અનેક)
 ગુણો રહે છે, એવા તે (ચતુર્વિધ) સધની પુજા કરો

૧ ૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩
લક્ષ્મીસ્ત સ્વયમભ્યુપૈતિ રમસા કીર્તિસ્તમાલિંગતિ,
૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૨૧ ૧૯ ૨૦ ૧૮
પ્રીતિસ્ત ભજતે મતિઃ પ્રયતતે ત લઙ્ઘુમુત્કઠયા ।

૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૮ ૨૬ ૨૭ ૨૯
સ્વઃ શ્રીસ્ત પરિરઙ્ઘુ મિચ્છતિ મુદ્મુક્તિસ્તમાલોક્તે,
૨ ૪ ૩ ૧ ૫
યઃ સઘ ગુણરાશિકેલિસદનં શ્રેયોરુચિઃ સેવતે ॥૨૩॥

॥ શ્લોક ૨૩ ॥

લક્ષ્મી લક્ષ્મી
તમ્ તે ભાણસને
સ્વયમ્ પોતાની મેળે
અભ્યુપૈતિ સામી આને છે
રમસા જલ્દી
કીર્તિ યગ
તમ્ આલિંગતિ તે ભાણ-
સને આશ્રય કરે છે
પ્રીતિ પ્રીતિ
ત મજતે તેને મેવે છે
મતિ મતિ
પ્રયતતે યત્ન કરે છે
તમ્ લઙ્ઘુમ્ તેને મેળવવાને

ઉત્કઠયા ઉત્સાહથી
સ્વ શ્રી અર્ચનાની લક્ષ્મી
તમ્ તે ભાણસને
પરિરઙ્ઘુમ્ મેળવવાને
મિચ્છતિ ઇચ્છા કરે છે
મુદ્મુ વારવાર
મુક્તિ મોક્ષ
તમ્ આલોકતે તેને જુએ છે
ય સઘમ જે ભાણસ
મ ધને
ગુણરાશિ ગુણના સમૂહને
કેલિ સદનમ્ ડીકાતુ સ્થાન
શ્રેયોરુચિ કલ્યાણની ઇચ્છા-
વાળો
સેવતે સેવે છે

આ સ વ કીડા ધર સરીખો ગુણ મમૂહ તણા કલી,
કલ્યાણમાં રચિવ ત સેવે જેહ તેને રીત બલી,
તે પુરૂષની સન્મુખ આવે સકલ સંપત્તિ મલી,
કરે કીર્તિ આલિંગન તથા તેને મજે પ્રીતિવલી.

વર બુદ્ધિ ઉત્સુકતા ધરી કરે યત્ન તેને પામવા,
 આહોજ વાર વાર લક્ષ્મી સ્વર્ગ કેરી ભેટવા;
 ભોવેજ વાર વાર નેહ મુક્તિ રમણી તેહને,
 રામાય થાય વિકસ્વરા શ્રી સ વ દેખી ભળ્યને. ૨

અર્થ - શુભોના સમૂહના કોડાધર એવા શ્રીસધને કલ્યા-
 ણને વિષે રૂચિવાળો એવો જે પુરૂષ એવે છે, તે પુરૂષને
 સપતિ બટ પોતાની મેળે સન્મુખ આવે છે, કીર્તિ આલિ-
 ગન હે છે, પ્રીતિ એવે છે, બુદ્ધિ ઉત્સુકતાથી તેને પ્રાપ્ત
 કરવાને પ્રયત્ન કરે છે સ્વર્ગલક્ષ્મી તેને વારવાર આલિગન
 દેવાને ઇચ્છે છે અને મુક્તિથી તેને ભેળા કરે છે

યદ્વસ્તે^૧ ફલ્ગર્હદાદિપદવીમુખ્ય^૨ કૃપે^૩ શસ્યવત્^૪,
 ચક્રિ^૫ ત્રિદશોઽન્તાદિ^૬ તૃણવત્^૭ પ્રાસંગિક^૮ ગીયતે^૯ ।
 શક્તિ^{૧૦} યન્મહિમસ્તુતૌ^{૧૧} ન દધતે^{૧૨} વાચોઽપિ^{૧૩} વાચસ્પતે^{૧૪},
 સય^{૨૧} સોઽપર^{૨૦} પુનાતુ^{૧૮} ચરણન્યાસૈ^{૨૨} મના મદિરમ્^{૨૩} ॥૨૪॥

॥ શ્લોક ૨૪ ॥

પદ્મવતે જે મધની ભક્તિનું
 ફલમ્ ફળ
 અર્હત્ આદિ પદવી તીર્થસ્થ
 વિગેરેની પદવી
 મુખ્યમ્ વિગેરે
 કૃપે ખેતીનું
 શસ્યવત્ ખાન્યની માધેક

ચવિત્ત્વમ્ ચક્રિપદ્મ
 ત્રિદશાન્તતાદિ દેવોભા ધર્મ
 પદ્મ વિગેરે
 તૃણવત્ ઘાસ જેવું
 પ્રાસંગિકમ્ પ્રસંગોપાત મ
 જેલું
 ગીયતે ગવાય છે
 શક્તિમ્ શક્તિને

યત્ મહિમ સ્તુતૌ જે સઘ
ના પ્રભાવની સ્તુતિ કરનામા
ન, દબતે નથી, ધારણ કરતી
ઘાચ અપિ વાણી પણ
ઘાચસ્પતે બૃહસ્પતિની
સઘ સ તે સઘ

અઘદર પાપને હરણ કરનાર
પુનાતુ પવિત્ર કરે.
ચરણ ન્યાસે પગલા કરવા
૫૩

સત્તામ્ સન્નજનોના
મન્દિરમ્ ઘરને

ખેતીતણુ ફલ ધાન્ય જિમ તિમ ભકિતનુ કલજેહની,
પદવી જિનેશાદિક તણી એ મુખ્ય લાભ મુણેવલી;
વચમા અમરપતિ ચક્રિપદવી પ્રમુખ વિણુમહેનત મલે,
જિમ વાવતા કણુ ધાસ નિપજે તે અનાયાસે ફલે ૧.

મહિમા તણા વર્ણન વિષે જસ વાણી વાચસ્પતિતણી,
પણુ ના સમર્થ બને દુરિત હરનાર તે શ્રી સઘની;
આગલ વદે ઉત્તમજનો પગલા કરી મુજગેહને,
પાવન કરે પાવન કરે શિવદાયિ સમકીતને મને ૨.

અર્થ - ધાન્યપ્રાપ્તિ જેમ ખેતીનુ મુખ્ય ફળ છે, તેમ
અગ્નિહતાદિકની પદવી એજ જે (સઘ)ની ભકિતનુ મુખ્ય ફળ
છે, વળી જે સઘને ક્ષેત્રનાધાસની પેઠે ચક્રવર્તિપણુ, દેવે-
દ્રાદિકની પદવી વિગેરે તો પ્રસગથીજ (અનાયાસે-વગર
મહેનતે) મળતી કહેવાય છે, અને વળી જેના મહિમાના
વર્ણનને વિષે બૃહસ્પતિની વાણી પણ સમર્થ થતી નથી,
એવો પાપને હરણ કરનારો શ્રીસઘ પોતાના પગલા આપન
કરીને ઉત્તમ જનોના ઘરને પવિત્રકરે

હવે ચાર કાળે કરીને સર્વ જીવોની દયા કરવાનું
કેરમાવે છે,

ક્રીડામ્^૨ સુકૃતસ્ય^૧ દુષ્કૃતરજ સહારવાત્યા^૩ મનો-
દન્વન્નાર્જ્યસનાગ્નિમેઘપટલી^૪ સંકેતદૂતી^૫ શ્રિયામ્^૬ ।

નિઃશ્રેણિ^૭ ત્રિદિવ્યૌકસ^૮ પ્રિયસલી^૯ મુક્તે^{૧૦} કુગત્યર્ગલા^{૧૧},
સર્વેષુ^{૧૨} મિયતા^{૧૩} કૃપૈવ^{૧૪} મયતુ^{૧૫} ક્ષેત્રૈરજેપૈ^{૧૬} પરૈ^{૧૭} ॥૨૫॥

॥ શ્લોક ૨૫ ॥

ક્રીડામ્ ક્રીડાનુ સ્થાન
સુકૃતસ્ય પુણ્યનુ
દુષ્કૃતરજ પાપરૂપી પૂજને
સંહાર વાત્યા સહાર કરવા
મા વાયુના સમૂહ જેવી
મય, ઉદન્વન, નૌ સ સારરૂપિ
સમુદ્રમા નાવ જેવી
અગ્નિ સનાગ્નિ રૂપી અ
ગ્નિને ઠારવાને
મેઘ પટલા મેઘના સમૂહ જેવી
સંકેત દૂતી સંકેત સ્થાનમા
લઈ જનારી દૂતિ જેવી
શ્રિયામ્ સ પત્તિઓને

નિ શ્રેણિ નીસરણી
ત્રિદિવ્યૌકસ સ્વર્ગની
પ્રિય સલી વહાની સખી
જેવા
મુક્તે મુક્તિની
કુગતિ અર્ગલા દુર્ગતિનેરા
ક વામા, ભૂ ગણ જેવી
સર્વેષુ પ્રાણીયોમા
મિયતામ્ કરે
કૃપાપર દયાન
મયતુ પૂર્ણ છે, બસ છે
ક્ષેત્ર ક્ષેત્રોગરૂપે
અજેપૈ સ પૂર્ણ એવા
પરે બીજાકાય ક્ષેત્રોગરૂપે

જિનધર્મનો એ સાર કરૂણા પાલવી તે સાધવા,
બીજા બધા પ્રત નિયમભાખ્યા પ્રવચને જિનરાજના;
તપ જપ નિયમ જે સાંચ કષ્ટે આચરે પણ નવિ કરે,
કરૂણા ઉભય ભેદે કરી ગો લાભ તેઓથી મહે ૧

એવા અભિપ્રાયે કહે પર કષ્ટ સાધ્ય ક્રિયાભલે,
 ના થાય પણ પાલે દયા જો સાધ્ય સધલા ઝટ ફલે;
 મુષ્યકેડ' કીડાસ્થાન તે છે પાપ ધૂણ વિખેરવા,
 ટીંટાલિયા સમ ભવસમુદ્રે નાવ તસપારે જવા
 કે તેહ મેઘધટાસમી હુ ખરૂંપ અગ્નિ શમાવવા,
 સકેત દ્વતી સારિખી દ્રવ્ય ભાવ લક્ષ્મી પામવા,
 રસિ સ્વર્ગરૂપિ મહેલમાં ચઢવા નિસરણી તે ભલી,
 મુકિતતણી બહાલી સખી ભુગળ કુગતિદ્વારે વલી. ૩૨

અર્થ-હું ભવ્ય છવો ? અન્ય સર્વ કાયાના હુખોને
 રહેવા દઇને (અર્થાત્ અન્ય સર્વ કાયાને કષ્ટ આપનાર તપ
 જપાદિ ન થાય તો રહુ પણ) સારા કૃત્યોનું કીડાસ્થાન,
 પાપરૂપી ૨૪ને દૂર કરવામા વાયુના સમૂહ (વટોળીયા
 વાયરા) સમાન, ભવસમુદ્રને વિષે નાવ સમાન, કલ્લેશરૂપી
 અગ્નિને મેઘની ઘટા મમાન, સપત્તિઓને સકેતસ્થાન
 વિષે પહોચાડનારી દ્વતી સમાન, સ્વર્ગની નિસરણી સમાન
 અને મુક્તિસ્ત્રીની પ્રિય સખી એવી જે અવધવા તેજ કરે.

(શિષ્ટરિખીવૃત્તમ્)

પદિ^૧ ગ્રાવા^૨ તોયે^૩ તરતિ^૪ તરણિર્યનુદયતિ^૫,
 પ્રતીચ્યાં^૭ સસાર્ચિર્યદિ^{૧૦} મજતિ^૯ શૈત્ય^{૧૪} કથમપિ^{૧૩} ।
 યદિ^{૧૫} હ્રમાપીઠે^{૧૧} સ્યાદુપરિ^{૨૧} સકલસ્યાઽપિ^{૨૦} જગતઃ^{૧૭},
 પ્રવૃત્તે^{૨૦} સત્ત્વાના^{૨૪} તદપિ^{૨૨} ન^{૨૩} સ્વઃ^{૨૫} ક્વાઽપિ^{૨૧} સુદૃઢમ્^{૨૭} ॥૨૬॥

॥ શ્લોક ૨૬ ॥

યદિગ્રાવા ભો પથ્થર

તોયે પાણીમા

તરતિ તો

તરતિ સૂર્ય

યદિ, ઉદયતિ ભો ઉદય

પામે

પ્રતીચ્યામ્ પશ્ચિમ દિશામા

સપ્તાશ્ચિ અગ્નિ

યદિ મજતિ ભો પામે

શેત્યમ્ ઠડાશને

કથમપિ કોઽપ પણ પ્રકારે
યદિ કમાપોઠમ્ ભો પૃથ્વી
મ ડળ

સ્યાત થાય

ઉપર ઉપર

સકલસ્યમપિ સ પૂર્ણ એના

જગત જગતની

પ્રસૂતે ઉત્પન્ન કરી શકે

સત્ત્વાત્મામ્ પ્રાપ્તિયોના

તદપિ ક્વાપિ તો પણ કોઽપ
જગ્યાએ

ન, ઘઘ, નધ નહિ [પણ

સુરુતમ્ પુણ્યને

પથ્થર કદી જલમા તરે ઊગે સૂરજ પશ્ચિમ દિશે,
શીતલ બને અગ્નિ કદી વલિ સવિ જગતની ઉપરે,
હોવેય ભૂમ ડલ કદી પણ પ્રાણિનો વધ પુણ્યને,
ઉત્પન્ન કરે ના કોઈ ક્ષેત્રે કોઈ કાલે કોઈને ૧

અથ -ભો કદી પથ્થર જળને વિષે તરે સૂર્ય પશ્ચિમ
દિશાએ ઉદય પામે અગ્નિ કોઈ પણ રીતે શીતલપણું પામે,
અને પૃથ્વીમ ડળ સર્વ જગતની ઉપર આવે, તોપણ શ્વ
હિમા રૂપકાય કયાય પણ પુણ્ય ઉત્પન્ન કરતુ નથી

(માલિનીવૃત્તમ)

^૧સં ^૮કમલ^૭વનમ^{૧૦}ર્ગનૈર્વા^૬મર ભાસ્વદસ્તા-

^{૧૨}દમૃત^{૧૪}મુરગવ^{૧૪}ક્રાત્સા^{૧૩}ધુવાદં વિવાદાત્ ।

^{૧૧} રુગ ^{૧૧} પગમમ ^{૧૮} જીર્ણા ^{૧૭} જીવિત કાલ ક્રુદા—

^{૧૬} દમિલપતિ ^૩ વધાવ્યઃ ^૧ પ્રાણિનાં ^૨ ધર્મમિચ્છેત્ ^૪ ॥૨૭॥

॥ શ્લોક ૨૭ ॥

સ તે માણસ
કમલચનમ્ કમળોના વનને
અગ્ને અગ્નિ પાસેથી
ઘાસર દિવસને
માસ્વદ્ સ્તાત્ સર્પના અસ્ત
અમૃતમ્ અમૃત [થયા પછી
ઝરગવકત્રાત્ સર્પના મુખથી
સાધુવાદમ્ કીર્તિને

વિવાદાત્ કલેશ થકી
રુગ પગમમ રોગના નાશને
અજીર્ણાત્ અપચાથી
જીવિતમ્ જીવનને
કાલ ક્રુદાત્ નિપથકી
અમિલપતિ આહે છે
વધાત્ ચ હુણવાથી જે
પ્રાણિનામ્ પ્રાણીયાને
ધર્મમ્ ધર્મને
ઈચ્છેત્ માને છે.

જે આચરીને જીવહિ સા ધર્મને ઇચ્છે અરે,
તે દેખવા વનને કમળના અગ્નિ પાસેથી ખરે,
આહે તથા સૂર્યાસ્તકાલે દિવસ જેવા આહતો
વલિ સર્પના મુખથી અમૃતને કલેશથી યશઆહતો ૧
છે ઉઠરમાંહિ અજીર્ણ આહે તેથી રોગ વિનાશને,
વલિ ઝેર ખાઈ જીવન ઇચ્છે કાર્ય મૂર્ખ તણુ કરે,
હે જીવ જેવા પ્રાણ બહાલા તાહરા જિમ છે તને,
તિમ જાણજે જનભાવને ન કરીશ દુષિયો અન્યને. ૨

અર્થ—જે પુરૂષ જીવહિ મા થકી ધર્મને વાઢે છે, તે
પુરૂષ અગ્નિ પાસેથી કમળના વનને (જેવાને) ઇચ્છે છે સૂર્યના
અસ્ત થયા પછી દિવસને જેવાની ઇચ્છા કરે છે. વળી સર્પના

મુખ થકી અમૃત, કલ્પેશ થકી કીર્તિ, અલ્પુ થકી રોગનો
નાશ, અને જેર ખાવાથી જીવિતને ઈચ્છે છે

(શાર્દૂલવિક્રીડિતપૃત્તમ)

આયુર્દીર્ઘતર^૩ વપુર્વરતર^૪ ગોત્ર^૫ ગરીયસ્તર^૬,
વિત્ત^૭ ભૂરિતર^{૧૦} યલ^{૧૧} યદુતર^{૧૨} સ્વામિત્યમુચૈસ્તરમ્^{૧૩} ।
આરોગ્ય^{૧૪} વિગતાતર^{૧૫} ત્રિજગતિ^{૧૬} શ્લાઘ્યત્વમલ્પેતર^{૧૮},
સસારામ્નુનિધિ^{૨૦} કરોતિ^{૨૨} સુતર^{૨૧} ચેત^૨ કૃપાર્દ્રાંતરમ્^૧ ॥૨૮॥

॥ શ્લોક ॥ ૨૮ ॥

આયુ આયુષને
દીર્ઘતરમ્ ભાષા
વપુ શરીરને
યરતરમ્ અતિશય
ગોત્રમ્ કુળને
ગરીયસ્તરમ્ ધણા મોટા
વિત્તમ્ ધનને
ભૂરિતરમ્ અતિશય
યલમ્ બળને
યદુ તરમ્ ધણાજ
સ્વામિત્યમ્ પ્રભુપણાને

ઉચૈસ્તરમ્ મોટા
આરોગ્યમ્ નીરોગીપણ
વિગતાતરમ્ હંમેશા
ત્રિજગતિ ત્રણે જગતમા
શ્લાઘ્યત્યમ્ વખાણ કરવા
લાયક પણાને
અલ્પેતરમ્ અતિશય
સસારામ્નુનિધિમ્ સસારસા-
કરોતિ કરે છે [ગરને
મુતરમ્ મુખે તરશય એવો
ચેત મન
કૃપાર્દ્રાંતરમ્ દયાથી ભીજા
ચેલો છે મધ્ય ભાગ જેવો

મધ્યભાગ ભીનો જેહનો કષ્ટણાથકી નરચિત્ત તે,
આયુષ્યને વટવા દીયેના કરત સુદર શરીરને,
મોટાઈ નિજ કુલની વધારે દ્રવ્યને તનુશક્તિને,
સ્વામિપણ ઉત્કૃષ્ટ આપે નિતહરે સવિરોમને

હોડે પ્રશસા બહુ પમાડે જન્મ મરણ જલે કરી;
ભરિયો સદા સસાર જલનિધિ તે તરાવે જિમતરી,
દ્રષ્ટાન્ત રાજ મેવરથનુ બાણ હરિખલ મચ્છીનુ,
રક્ષણ કરે પ્રભુ વીર તારા દ્વેષિ મંજલિ પુત્રનુ. ૨

અર્થ - કૃપા (દયા) થકી બીનો છે મધ્યભાગ જેનો એણે
જે મનુષ્યનું ચિત્ત, તે આયુષ્યને ઘટવાડેતું નથી શરીરને
સુદર બનાવે છે, કુળને મ્હોડું કરે છે, દ્રવ્યને વધારે છે,
અળમા વૃદ્ધિ કરે છે, મ્હોટાઈનો વધારો કરે છે, નિરતર
નિરાગી રાખે છે, ત્રણ જગતમા માણસોની પ્રશસા પ્રાપ્ત
કરાવે છે, અને સમારંધપ સમુદ્રને સુખે તરી શકાય એવો
બનાવે છે.

હવે ચાર કાવ્યે કરીને સત્યનો મહિમા જહે છે

વિશ્વાસાયતન^૧ વિપત્તિદલન^૨ દેવૈઃ^૩ કૃતારાધન^૪,
મુક્તૈઃ^૫ પથ્યદન^૬ જલાગ્નિશમન^૭ વ્યાધોરગસ્તમનમ્^૮.
શ્રેયઃસયનન^{૧૦} સમૃદ્ધિજનન^{૧૧} સૌજન્યસજીવન^{૧૨},
કીર્ત્તૈઃ^{૧૩} કેલિચન^{૧૪} પ્રભાવમવન^{૧૫} સત્ય વચઃ^{૧૬} પાવનમ્^{૧૭} ॥૨૯॥

॥ શ્લોક ૨૯ ॥

વિશ્વાસાયતનમ્ વિશ્વાસનુ
સ્થાન
વિપત્તિદલનમ્ આપત્તિને
દળી નાખનાર
દેવૈ દેવતાઓએ
કૃતારાધનમ્ કરી છે સેવાજેની

મુક્તે મોક્ષના
પથિ અવનમ્ માર્ગમા ખા-
વાનુ ભાનુ
જલ અગ્નિ શમન પાણીતથા
અગ્નિના ભયને શાન્ત કરનાર
વ્યાધ, રુગ વાધ તથાસર્પને
સ્તમનમ્ અટકાવનાર

થેય સઘનનમ્ કલ્યાણુનુ વશી
કરણુ

સમૃદ્ધિ જનનમ્ ઋદ્ધિને
કોત્તે - કીર્તિનુ [આપનાર

કેલિષનમ્ ક્રીડાનુ સ્થાન
પ્રમાદ મવનમ્ પ્રભાવનુ ધર.

સત્યમ્ વચ સત્ય વચન
પાત્રનમ્ પવિત્ર

તુ વચન સાચુ બોલજો વિશ્વાસનુ તે સ્થાન છે,
આપત્તિનો પણ નાશ તેથી સેવતા સુર તેહને,
ભાતા સ્વરૂપ શિવપથ જાતા જલ અનલની બીકને,
હરે કરે અટકાવનાર વાવતે વલિ સર્પને ૧-

વલિ મોક્ષને સ્વાધીન કરવા હેતુ ઉત્તમ તેહ છે,
સમૃદ્ધિને નિપજવનાર સુજનતાના લાભને,
આપેજ ક્રીડાવન વલિને કીર્તિનુ મહિમાતણુ
તે ગેહ બધુ પ્રમાણુમા હિત બોલ સાચુ નિતબધુ ૨-

અર્થ - હે ભગ્યજનો ! વિશ્વાસના સ્થાનરૂપ આપત્તિ
ઓનો નાશ કરનાર, દેવતાઓએ પણ જેનું આરાવન કરેલું છે
એણે, મોક્ષમાર્ગને વિષે ભાતારૂપ, જળ તથા અગ્નિના ભયને
શમાવનાર, વાદ તથા સર્પને થભાવનાર, મોક્ષનું વશીકરણુ
સમૃદ્ધિને ઉત્પન્ન કરનાર, સુજનતાને નિપજવનાર, કીર્તિનું
ક્રીડાવન અને મહિમાના ધરરૂપ એણે જે પવિત્ર સત્ય-
વચન તેજ બોલે.

યશો^૧ યસ્માઙ્ગસ્મી^૪ ભવતિ^૨ વનવહેરિ^૩ ચ^૨ન,

નિદાન^{૧૨} દુ^{૧૧} સ્વાના^૭ યદવનિમ્હાણા^૮ જલમિવ^૯ ।

૧૮ ૧૩ ૧૯ ૧૪ ૧૪ ૧૭ ૧૧
ન યત્ર સ્યાન્ચઙ્ગાયાડ્ડતપ^{૧૬} ઇવ તપ^{૧૫} સઘમકયા,

૨૩ ૨૦ ૨૧ ૨૫ ૨૪ ૨૨
કથંચિત્તન્મિથ્યાવચનમભિધત્તે^{૨૩} ન મતિમાન્ ॥૬૦॥

॥ શ્લોક ૩૦ ॥

યશ જશ

યસ્માત્ જે અસત્ય વચ-
નથી

મસ્મીભવતિ નષ્ટ થઈ
જાય છે

ઘનવદ્ધે દાવાનલથી

હવ જેમ

ઘનમ જગલ

નિવાનમ્ કારણભૂત

કુષ્ઠાનામ્ કુ ખોટું

યત્ જે અમત્ય

અવનિરુદ્ધાણામ્ વૃક્ષોનુ

કારણ

જલમ્ હવ જલ જેમ

ન, યત્ર, સ્યાત્, જે અસત્ય
મા નથી હોતી

છાયા છાયો, પડછાયો

આતપે હવ સૂર્યના તાપમા
જેમ

તપ સયમ કયા તપ સય-
મની વાત

કથચિત્ કોઈ વખત પણ

તત્ મિથ્યારચન તે અસત્ય
વચનને

અભિવચ્ચે ન જોડતો નથી

મતિમાન્ ગણ્યો માણસ

જિમ વન ખલે દાવાજિન થોગે તેમ યશ જેથી ખલે
વૃક્ષોનુ' કારણ જેમ જલ છે તેમ કુઃખનો હેતુ જે,
જિમ સૂર્યના તડકા વિપે છાયા ન હોવે તિમ જિહાં,
તપની વિમલ સયમતણી ના વાત પણ હોવે જરા. ૧
જુઠા વયણને જોડતા તપની તથા સયમતણી,
આરાધના નિષ્ફલ અને હોવે કરેલ ભલે ધણી;
એ ભાવ સાચો દીલ ધારી કષ્ટ આવે તો ભલે,
પણ વચન ખોટું ના વહે મતિમત વસુરાજ સ્મરે. ૨.

અર્થ - જેમ દાવાજિની વન ભસ્મ થાય છે, તેમ જે
અસત્ય વચનથી યશ ભસ્મ થાય છે (નાશ પામે છે),
વળી જે અમત્યવચન' જળ જેમ વૃક્ષોના કારણરૂપ છે, તેમ
કુ ખોના હેતુરૂપ છે, અને વળી જે અમત્ય વચનને નિરુદ્ધ

સૂર્યના તડકાને વિષે જેમ છાયા ન હોય, તેમ તપ અને
સયમની કથાપણુ હોતી નથી, એવા અસત્ય વચનને બુદ્ધિ-
માન પુરૂષો કદાચ આવે છતે પણ બોલતા નથી

હવે અસત્યપણાના દોષો બતાવે છે

(ઘશસ્થટુત્તમ)

અસત્યમેપ્રત્યયમૂલકારણ,

કુચાસનામદ્ય સમૃદ્ધિનારણમ્ ।

ત્રિપદ્ધિદાનં પરચચનોર્જિત,

હૃતાપરાધં હૃતિર્ભિર્વિવર્જિતમ્ ॥૩૧॥

॥ શ્લોક ૩૧ ॥

અસત્યમ્ શુદ્ધ વચન

અપ્રત્યય મૂલ કારણ અધિ

શ્વાસનુ મુખ્ય મારણુ

કુચાસના સદ્ય પાપનુ ધર

સમૃદ્ધિ વારણમ્ સદ્ધીનુ

વારણુ કરનાર

વિપન્ન નિદાનમ્ આપત્તિનુ

કારણ

પર વચન ઈર્જિતમ્ પરાધાને

છેતરનામા ચતુર

હૃતા પરાધમ્ અપરાધવાણુ

હૃતિમિ પડિતોએ

વિવર્જિતમ્ તત્તેષુ છે

વિશ્વાસપાત્ર અને ન લોકે પુરૂષ જેને ઉચ્ચરી,
ધર પાપ બુદ્ધિ તણુ જ જે છે સદ્ધિને રોકે વલી,

આપત્તિનુ કારણુ અને બસવ ત ઠગવા અપરને,
કરનાર ગુનો સર્વનો જે બુધ તજે તે વિતથને ૧

અર્થ - અવિશ્વાસનુ મૂળકારણ, માઠી વાસના એટલે પાપ
બુદ્ધિનુ ધર, લક્ષ્મીને વારનાડ, આપત્તિઓન કારણ. અન્ય-

જનોને છેતરવામા બળવાન અને અપરાધી જેવું જે અસત્ય
વચન, તેને પડિત જનોએ તજેલું છે
હવે સત્ય વચનનો પ્રભાવ જણાવે છે

(શાર્દૂલચિકીઢિતવૃત્તમ્)

૫ ૧ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
તસ્યાઽગ્નિર્જલમર્ણવઃ સ્થલમરિર્મિત્ર સુરાઃ કિંકરાઃ,
૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
કાન્તાર નગર ગિરિર્ગૃહમર્ષિર્માલ્ય મૃગારિર્મૃગઃ ।
૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮
પાતાલ નિલમત્તમુત્પલદલ વ્યાલઃ શૃગાલો વિપમ્,
૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫
પીયૂષ વિપમ સમ ચ વચન સત્યાશ્ચિત વક્તિ યઃ ॥૩૨॥

॥ શ્લોક ૩૨ ॥

તસ્ય તે સત્ય બોલનારને
અગ્નિ દેવતા
જલમ્ પાણી જેવો
અર્ણવ સમુદ્ર
સ્થલમ્ જમીન જેવો
અરિ શત્રુ
મિત્રમ્ ભાઈબંધ જેવો
સુરા દેવતા
કિંકરા નોકરો જેવા
કાન્તારમ્ જંગલ
નગરમ્ નગર જેવું
ગિરિ પર્વત
ગૃહમ્ ઘર જેવો
અર્ષિ સર્પ
માલ્યમ્ માલા જેવો

મૃગારિ સિંહ
મૃગ હરણ જેવો
પાતાલમ્ પાતાળ
વિલમ્ ખીલ જેવું
અન્નમ્ અન્ન
ઉત્પલ દલમ્ કમલના પત્ર
જેવું
વ્યાલ હુલ્હ હાથી
શૃગાલ શિયાળ જેવો
વિપમ્ ઝેર
પીયૂષમ્ અમૃતજેવું
વિપમમ્, સમમ્ કઠીન સ્થાન
પણ સુખ કારક થાય છે
સત્યાશ્ચિતમ્ સત્યતા યુક્ત
વચનને
વક્તિ ય જે માણસ બોલે છે

જે વચન સાચા બાલતા તેને અનલ જલરૂપ બને,
 અથવા રૂપ થાય સમુદ્ર શત્રુ જેહ મિત્ર સમ તે બને,
 દેવો કરે તસ સેવના વલિ વન નગર રૂપે બને,
 ધરરૂપ પર્વત સપજો વલિ સર્પ પણ માલા બને ૧

સિંહ હરિણ સમ થાયે વલી પાતાલ છિદ્ર સમુ બને,
 હથિયાર પત્ર સમુ કમલના ગજ શિયાલ મમે બને,
 વિષ થાય અમૃતરૂપ હુ ખનુ સ્થાન સુખદાયક બને,
 હૃદિશ્વર રાજ ૧૬ રાખી સત્યની સુખિયો બને. ૨.

અર્થ —જે પુરૂષ સત્યતાયુક્ત વચન બોલે છે, તેને અગ્નિ
 જળમમાન, સમુદ્ર સ્થળસમાન, શત્રુ મિત્રમમાન, દેવતા
 સેવકમમાન વન નગરસમાન, પર્વત ધરસમાન, સર્પ કૂલની
 માળામમાન, સિંહ હરિણસમાન પાતાળ છિદ્રમમાન શસ્ત્ર
 કમળપત્રસમાન, હાથી શિયાળસમાન, વિષ અમૃતમમાન,
 અને વિષમ સ્થાન સપત્તિના સ્થાન મમાન થાય છે,

હુને અદ્વતાનન પ્રત વપૂર્વિ છે

(માલિનીવૃત્તમ્)

૧ ૭ ૫ ૧૦
 તમભિલપનિ સિદ્ધિસ્ત વૃણીતે મમૃદ્ધિ-

૧૨ ૧૩ ૧૧ ૧૬ ૧૫ ૧૪
 સ્તમભિમરનિ કીર્તિર્મુચતે ત મવાર્તિ ।

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૨ ૨૩ ૨૦ ૨૧
 સ્પૃહ્યનિ સુગનિસ્ત નેક્ષતે દુર્ગનિસ્ત,

૨૬ ૨૪ ૨૫ ૧ ૩ ૪ ૨
 પરિહરનિ વિપત્ત યો ન શુક્લાદત્તમ્ ॥૩૩॥

॥ શ્લોક ૩૩ ॥

તમ્ તે માણસની
અમિલપતિ ઈચ્છા કરે છે
સિદ્ધિ મુક્તિ
તમ્ ઘૃણીતે તે પુરુષને પડે છે
સમૃદ્ધિ સંપત્તિ
તમ્ અમિલરતિ તેની પાસે
આવે છે
કાંતિ જગ
મુચ્ચતે તણે છે

મવાત્તિ સસારની પીડા
સ્પૃહયતિ ઈચ્છે છે
સુગતિ ઉત્તમ ગતિ
તમ્ તે માણસને
ન, ઈક્ષતે નથી જોતી
દુર્ગતિ ખરાબ ગતિ
પરિહરતિ ત્યાગ કરે છે
વિપત્તિ આપત્તિ
ય ન જે માણસ, નહિ
ગૃહ્ણતિ થઈ જાય છે
અદત્તમ ન આપેલું (ચોરી)

દીધા વિનાની વસ્તુ જે નર ગ્રહણ કરતો ના જરી,
મુક્તિ ચહે તેને વરે મવલી મલી સ પદ વલી,
યશ જાય તેની પાસ પીડા ભવતણી તેને તજે,
વાછે સુગતિ તેને મદા તિમ કુગતિ સામુ ના જુએ. ૧
આપત્તિ છોડે તેહને દીધેલ વસ્તુ જે ગ્રહે,
મહિમા વણે પ્રત નિયમ કરે જે ધરે તે શિવ લહે;
લેતા વગર આપેલ વસ્તુ દુઃખ હોવે અન્યને,
સુખ આપતા પુધ્ર ઉષ્ણ જલ જિમ ભોગવીને દુઃખને ૨.

અર્થ - જે પુરુષ નહિ આપેલું અર્થાત્ પારકું (ગાંધ
પણ) નથી ગ્રહણ કરતો તે પુરુષની મુક્તિ ઈચ્છા કરે છે,
અમૃદ્ધિ તેને વરે છે, યશ તેની પાસે જાય છે, સમારના
દુઃખ તેને તણે છે, સુગતિ તે પુરુષની વાછા કરે છે,
દુર્ગતિ તેના સામુ જોતી નથી, અને વિપત્તિ તો તેનો ત્યાગ
જ કરે છે

હવે અદત્ત નહિ અહણ કરનારને કાયદો જણાવે છે
(શિશરીણોષ્ટત્તમ)

અદત્ત નાડડત્તે કૃતસુકૃતકામ કિમપિ ય ,

શુભશ્રેણિસ્તસ્મિન્ ઘસતિ કલહસીવ કમલે ।

વિપત્તસ્માદ્દૂર વ્રજતિ રજનીવાયરમણે-

વિનીત વિદ્યેવ ત્રિદિવશિવલક્ષ્મીભજનિત્તમ્ ॥૩૪॥

॥ શ્લોક ૩૪ ॥

અદત્તમ્ નહિ આપેલી વસ્તુ
મ આદત્તે નથી અહણ કરતો
ફત સુફત કામ પુણ્યની
ધૃષ્ટિ રાખનાર

કિમપિ કંઈપણ

ય જે માણસ

શુભશ્રેણિ કંડ્યાણની પર પરા

તસ્મિન્ તે પુરૂષને વિષે

ઘસતિ વસે છે

કલહસી રૂપ રાજહ સી જેમ

કમલે કમળમા

વિપદ્ આપત્તિ

તસ્માન્ તે પુરૂષથી

દૂર વ્રજતિ વેગળી જતી
રહે

રજની રૂપ ગરીની પેડે

અમ્બર મળે સૂર્ય થકી

વિનીતમ્ વિનયવાળા માણસને

વિદ્યારૂપ વિદ્યા જેમ તેમ

ત્રિદિવ સ્વર્ગની

શિવ ભક્ષની

લક્ષ્મી લક્ષ્મી જે તે

મજતિ મળે છે

તમ્ તે માણસને

કરનાર ધૃષ્ટિ પુણ્યની જે અણ દિધેલુ ના સિયે,
જિમ કમલ ઉપર રાજહ સી મોઝથી વાસો કરે,
તે જન વિષે અણ પુણ્ય કરે તિમ સકલ ભાવે વસે,
વસિ સૂર્યથી જિમરાત ભાગે તેમ તેથી દુ.ખ ખસે ૧.

વિદ્યા વિનયિનરને ભજે જિમ તેમ લક્ષ્મી સ્વર્ગની,
વસિ મોક્ષની તેને ભજે નિત ઉચિત મેલાપે કરી;
સધલા ગુણો ભાખ્યા બુધે હિતકાજ ત્રીજાવ્રત તણા,
પચ્ચખાણુ કર તુ જીવ બાણી ધંમ અદત્તાદાનના. ૨.

અર્થ—પુણ્યની ઈચ્છા કરનારો જે મનુષ્ય, કોઈપણ
અદત્ત પદ્ધતિ લેતો નથી, તે પુરૂષને વિષે, કમલને વિષે
જેમ રાજહંસી રમે છે, તેમ કલ્યાણનો સમૂહ વાસ કરે છે,
વળી સૂર્યથી જેમ રાત્રી નાસી જાય છે, તેમ તે પુરૂષથી
વિપત્તિ દૂર જતી રહે છે, અને જેમ વિદ્યા, વિનયિ પુરૂષ પાસે
આવે છે, તેમ સ્વર્ગ અને મોક્ષની લક્ષ્મી તે પુરૂષને સેવે છે
હવે બે દાંબ્યોમા અદત્તના રાપો બતાવે છે

(શાર્દૂલચિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ યન્નિર્વર્તિતકીર્તિધર્મનિધન સર્વાંગસા સાધન,
૫ પ્રોન્મીલઢધવધનં વિરચિતાક્ષિપ્તાગયોદયોધનમ્ ।
૭ દૌર્ગત્યૈકનિયધનં કૃતસુગત્યાશ્લેપસરોવનં,
૯ ૧૫ ૧૪ ૧૨ ૧૦ ૧૨ ૧૩
૧૦ પ્રોત્સર્પ્વત્પ્રધન જિઘૃક્ષતિ ન તદ્દીમાનદત્ત ધનમ્ ॥૩૬॥

॥ શ્લોક ૩૫ ॥

યત્ જે નહિ આપેલું ધન
નિર્વર્તિત કર્યો છે
કીર્તિધર્મ કીર્તિ તથા ધર્મના
નિધનમ્ નાશ જેણે
સર્વાંગસામ્ સમગ્ર આપત્તિ
થોડી

સાધનમ્ દારણ
પ્રોન્મીલત્ પ્રગટ થતા છે [જેથી
વધ વધનમ્ વધ તથા બધન
વિરચિત કર્યો છે
ક્ષિપ્ત આશયદુષ્ટ અભિપ્રાય
ઉદયોધનમ્ પ્રગટ જેણે
દૌર્ગતિ દુર્ગતિનું

એક નિવચનમ્ અસાધારણ
સુગત

છત કથું છે

સુગતિ આશ્લેષ સુગતિના
મેલાપતુ

સનેધન નિનાગ્નુ લેણે
મોક્ષપત્ત મધનમ્ મરણને
પ્રાપ્ત કરાવનાર

જિટુક્ષતિ મહુષ્ય કરવાને
હરિષ્

ન નહિ

તત્ત્વ તે

ધીમાન્ બુદ્ધિમાન

અદત્તમ્ ધનમ્ ન આપેકુ
ધન, ચોરી

કીર્તિ તથા ધનનો વલી સહાર જે કરવા થકી,
કારણ સકલ અપરાધનું જે પ્રકટ હોવે જે થકી;
વધ તેમ બધન પ્રકટ કરતું જેહ નીચ અભિપ્રાયને,
દારિદ્ર્યનું જે મુખ્ય કારણ રોકતું જે સુગતિને ૧
વલિ મરણ હોવે જેહથી તે અણુદિયેલ ધનાદિને,
ના મહુષ્ય કરવા ઇચ્છતા મતિમત ગસિયા નિજહિને,
આ કાર્યથી રો લાભ ને વક્ત્રી ઘેર લાભ થશે મને,
એવો કરી સુવિચાર આદર નિત્ય સુદર કાર્યને. ૨

અર્થ - જેનાથી કીર્તિ તથા ધનનો નાશ થાય છે, જે
સર્વ અપરાધનું કારણરૂપ છે, જેનાથી પ્રહાર બધન આદિ
પ્રગટ થાય છે, જે દુષ્ટ અભિપ્રાયને પ્રગટ કરે છે, જે દરિદ્રતાનું
અસાધારણ કારણ છે, જે સુગતિને પ્રાપ્ત કરતા નિવારણ
કરે છે અને જેનાથી મરણ થાય છે, એવું જે અદત્ત ધન,
તેને બુદ્ધિમાન પુરૂષો મહુષ્ય કરતા નથી

(દરિણોવૃત્તમ્)

પરજનમનઃપીડામીડાવન ઘઘમાવના-

મવનમવનિયાપિન્યાપલ્લતાધનમહલમ્

કુગતિગમને^૪ માર્ગ^૫ સ્વર્ગોપવર્ગપુરાર્ગલં,^૬

નિયતમનુષાદેય^{૧૦} સ્તેય^{૧૧} નૃણાં^૭ હિતકાક્ષિણામ્^૮ ॥૩૬॥

॥ શ્લોક ૩૬ ॥

પરજનમન - પરાયા માણ-
સોના મનના

પીઠાક્રીડાવનમ્ દુ ખને રમવા
કીડાના વન જેવું

યથ માવના, મવનમ્ હિંસાના
વિચારનું ઘર

અવનિ વ્યાપિ પૃથ્વીમા
ફેલાયકી

વ્યાપત્ લતા આપત્તિરૂપી
વેલોમા

ઘનમહલમ્ મેધના સમૂહ જેવું

રમવા બગીચો પીડને જે પરજનોના મનતાણી,
હિંસા તણી તિમ ભાવનાનું ગેહ ફેલાઈ રહી,
જે વિધમાં આપત્તિઓ તે રૂપ લતાઓ સિ અવા,
આ અપ્રત તીલુ ગણ સરીખુ દીસતુ વલી મેધના. ૧
કુગતિ જવાનો માર્ગ દ્વારે સ્વર્ગમુક્તિ નગરતણા,
ભુગળ સરીખુ જેહ શ્રીધુ તે ધનાદિક ચોરીના;
હિત પાંછતારા માનવોને જોઈયે લેવું નહીં,
અહુકાલ વસ્તુ તે ટકે છે ન્યાય રીતે જે લહી. ૨

અર્થ - અન્ય જનોના મનની પીડાને રમવાના વન

સમાન, હિંસાની ચિતવનાના ઘરરૂપ, પૃથ્વીને વિષે ફેલાઈ

કુગતિ ગમને નરકાદિ ગ-
તિમા

માર્ગ રસ્તા જેવું
સ્વર્ગ અપવર્ગપુર સ્વર્ગ અથવા

મોક્ષરૂપી નગર(ના બારણા)ને
અર્ગલમ્ ભુગળ જેવું

નિયતમ્ નિશ્ચયે
અનુપાદેયમ્ અહુકા કરવા

સ્તેયમ્ ચોરીનું ધન
નૃણામ્ મનુષ્યોને

હિત કાક્ષિણામ્ હિતની
મજાવાળા

રહેલી જે આપદારૂપો લતાઓ, તેને વધારવામા મેધના સમૂહ
સમાન, કુમતિને વિષે જવાના માર્ગરૂપ, તથા સ્વર્ગ અને
મોક્ષપુરીના બારણે આગળીઆ (ભોગળ) રૂપ એવું જે અદર
(ચોરી) તે નિત્યે હિતવાછક જનોએ શ્રદ્ધ કરવા યોગ્ય નથી

હવે ૫૨ સીગમન કરનારને ગેરકાયદા દેખાડે છે

(શાર્દૂલવિક્રોદિતપ્રતમ્)

૧૨ ૬ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪
દક્ષસ્તેન જગત્યકીર્તિપટહો ગોત્રે મપીકર્ચક.,

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
ધારિત્રસ્ય જલાજલિર્ગુણગણાગમસ્ય દાવાનલઃ ।

૨૦ ૨૧ ૨૩ ૨૪
સકેત સકલાપદા શિવપુરદારે કપાટો દ્વડ.,

૧ ૮ ૫ ૬ ૩ ૭ ૪ ૨
*કામાર્ત્તસ્યજતિ પ્રયોધયતિ વા સ્વસ્ત્રીં પરસ્ત્રીં ન યઃ ॥૩૭

॥ શ્લોક ૩૭ ॥

ગુણગણ ગુણ સમૂહના

માતામસ્ય બગીચાને

દાવાનલ દાવાનલ આપે

સકેત આવવાની સજા કરી

સકલ આપદામ્ બધી આ

પતિઓને

શિવપુરદારેમોક્ષનગરના બારણે

કપાટ કપાટ, કમાડ (જડયા)

દ્વડ મજબુત

શીલમ્ શીલ, બદ્ધચર્ચ

યેન જે માણસે

નિજમ્ પાતાવુ

દક્ષ વગડાવે

તેન તે માણસે

જગતિ જગતમા

અકીર્તિપટહ અપજગનોઢાવ

વત્ત ફેરવે

ગોત્રે પાતાના કુવમા

મપી કર્ચક રૂઝાઈના કુવો

ધારિત્રસ્ય ચારિત્રને

જલ ગજલી જલની અજલી

આપી, બગાડયુ

* શીલ યેન નિજ વિલુપ્તમશિલ ત્રેલોક્યચિન્તામણિ
इति पुस्तकावरे पाठ ॥

વિલુપ્તમ્ લોપ્તુ, બોયુ | ત્રેલોક્યચિતામણિ ત્રણે લો-
 અશ્વિલમ્ બયુ | ક્રમા ચિતામણિ બેયુ
 નિજનાર બોલાવે ન તિમ જે નાર પરની ના તને,
 અપકીર્તિ કેરો ઢોલ વગડાવ્યો જગતમા તે જને;
 નિજગોત્ર ઉપરે ફેરવ્યો કૂચો મશીનો ચરણને,
 આપી જલાજલિ ચૂલથી શુ કાર્ય સૂઝયુ તેહને ૧.
 દાવામ્નિ સળગાવ્યો અરે ગુણ સમૂહરૂપ આરામમાં,
 નિજ પાસ બોલાવી વિપત્તિ મકલ તેણે પલકમાં,
 વલિ મોક્ષરૂપ નગરી તથા દેઈ ક્રમાડો બારણાં,
 તે મૂર્ખ જીવે બધ કીધા ભૂતમા શુ છે મથા. ૨.

અર્થ -કાનથી પીડાએલો જે માણસ પોતાની સ્ત્રીને
 બોલાવતો નથી અને પરસ્ત્રીને વજતો નથી, તેણે જગતને
 વિષે અપકીર્તિરૂપ ઢોલ વગડાવ્યો છે પોતાના ગોત્રની ઉપર
 ફેરનાઈ (મિથ) નો કૂચડો ફેરવ્યો છે મથમને જલાજલિ આપી
 છે-અર્થાત્ ચારિત્ર તેનાથી દૂર રહે છે, ગુણ સમૂહરૂપી
 ઉદ્યાનને વિષે દાવાનળ સળગાવ્યો છે, મર્વ આપત્તિઓને
 પોતાની પાસે બોલાવી છે, અને મોક્ષરૂપી નગરીના દ્વારને
 વિષે ક્રમાડ મજબુત બધ કર્યા છે

હવે ત્રણ કાવ્યે કરીને શીવપ્રતનો મહિમા કહે છે

વ્યાઘ્રવ્યાલજલાનલાદિવિપદસ્તેષાં વ્રજતિ^૫ ક્ષય,^૬
 કલ્યાણાનિ^૭ સમુલ્લસન્તિ^૮ વિબુઘાઃ^૯ સાન્નિધ્યમધ્યાસતે^{૧૦} ।
 કીર્તિઃ^{૧૧} સ્ફૂર્તિમિયતિ^{૧૨} યાત્યુપચય^{૧૩} ધર્મઃ^{૧૪} પ્રણયત્યય,^{૧૫}
 સ્વર્નિર્વાણસુખાનિ^{૧૬} સનિદધતે^{૧૭} યે શીલમાયિમતે^{૧૮} ॥૩૮॥

॥ શ્લોક ૩૮ ॥

મ્યાઘ્ર વાધ

મ્યાલ હાથી અથવા સર્પ

જલ, ઝનલ પાણી, અગ્નિ

આદિ વિપદ ત્રિગેરેની આપ

તેપામ્, તે પુરેવાની [તિથે

વજનિ પામે છે

ક્ષયમ્ નાશને

કલ્યાણાનિ ઉત્તમ કાર્યો

સમુદ્ધસતિ વૃદ્ધિને પામે છે

વિષુદ્ધા દેવતાઓ

સાન્નિધ્યમ્ નજીકમાં, પામે

અપ્યાસતે બેસે છે, સદ્વાય કરે છે

કીર્તિ યશ

સ્ફુર્નિમ વિસ્તારને

દ્યુતિ પામે છે

યાતિ પામે છે

ઉપચયમ્ વૃદ્ધિને

ધર્મ ધર્મ

પ્રણયયતિ નાશ પામે છે

મયમ્ પાપ

સ્વ નિર્વાણ સુદાનિ સ્વર્ગ

તથા મોક્ષના મુખ

સનિદયતે પામે આવે છે

યે શીઘ્ર આચિન્નતે જે માખ

સો શીઘ્રને ધારણ કરે છે

જે ભાગ્યવતા માનવો ગીલ નિર્મલુ ધારણ કરે,

સર્પો તથા ગજ દુષ્ટ સિંહો વાધ જલ અગ્નિ સર્વે,

આપત્તિ તેઓની હઠે કલ્યાણ સાધન વલિ વધે,

કીર્તિ લહે વિસ્તાર પામે ધર્મ પ્રતિ દુરિત દલે ૧

મુખ સ્વર્ગના તિમ મુક્તિના આવે નજીક તેઓ તણી,

તેજસ્વિઓ તેઓ બને બલવત ચિરજીવિત ધણી,

સ સ્થાનને સ રચણ પામે પ્રવર શીલને સાધતા,

વદન કરાયે હરિગણોથી નિત સિ હાસન બેસતા ૨

અર્થ - જે માણસો શીલ મતને ધારણ કરે છે તેમની વાધ, સર્પ જળ અગ્નિ પ્રમુખની આપત્તિઓ નાશ પામે છે કલ્યાણ વૃદ્ધિ પામે છે, દેવતાઓ સદાચ્ચ કરે છે, કીર્તિ

વિસ્તાર પામે છે, ધર્મ પોષણ (વૃદ્ધિ) પામે છે, પાપ નાશ
પામે છે, તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષના સુખ પાસમા આવે છે
(માલિનીવૃત્તમ્)

હરતિ^૪ કુલકલક^૩ લુપતે^૬ પાપપક્^૫,
સુકૃતમુપચિનોતિ^૭ શ્લાઘ્યતામાનનોતિ^૮ ।
નમયતિ^{૧૨} સુરવર્ગ^{૧૧} હતિ^{૧૪} દુર્ગોપસર્ગ^{૧૩},
રચયતિ^{૧૭} શુચિશીલ^૧ સ્વર્ગમોક્ષો^૨ સલીલમ્ ॥ ૩૯ ॥
॥ શ્લોક ૩૯ ॥

હરતિ ૨૨ કરે છે
કુલકલ્પમ્ કુલના કલ કરે
લુપતે નાશ કરે છે
પાપ પક્ષમ્ પાપરૂપી કાદવને
સુકૃતમ્ પુણ્યને
ઉપચિનોતિ વધારે છે
શ્લાઘ્યતામ્ પ્રશસાને

જાતોતિ ફેલાવે છે
નમયતિ નમાવે છે
સુરવર્ગમ્ દેવતાઓના સમૂહને
હન્તિ હણે છે
દુર્ગ ઉપસર્ગમ્ ભય કર ઉપ
રચયતિ આપે છે [દ્રવને
શુચિ શીલમ્ પવિત્ર શીલ
સ્વર્ગમોક્ષો સ્વર્ગ તથા મોક્ષને
સલીલમ્ રમત માત્રમા

કુલકલ્પ કલ કરે વિમલશીલ પાપ રૂપ કાદવતણો,
કરેનાશ પુણ્ય વધારનાર ભય કર ઉપસર્ગનો,
સહાર કરનાર પ્રશસાના કરે વિસ્તારને,
સુરગણુ નમાવે રમત માત્રે છે અમર ધર મુકિતને ૧

અર્થ - નિર્મળ એવું શીલવત-કુળના કલ કરું હરણુ
કરે છે, પાપરૂપી કાદવનો નાશ કરે છે, પુણ્યનો વધારો કરે છે,

પ્રશસાનો વિસ્તાર કરે છે, દેવતાઓના સમૂહને નમાવે છે,
ભયકર ઉપસંગોને હથે છે તથા રમત માત્રમા સ્વર્ગ અને
મોક્ષને આપે છે

(શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

^૧ સોયત્યગ્નિરપિ ^{૪ ૫} સ્વજત્યગ્નિરપિ ^૬ વ્યાઘ્રોઽપિ ^{૭ ૮} મારગતિ,
^{૧૩} વ્યાલોઽપ્યશ્વતિ ^{૧૪ ૧૫} પર્વતાઽપ્યુપલતિ ^{૧૬ ૧૭} દ્વેદોઽપિ ^{૧૮ ૧૯} પીયૂપતિ ।
^{૨૦ ૨૧} વિઘ્નોઽપ્યુત્સવતિ ^{૨૨ ૨૩} પ્રિયત્યગ્નિરપિ ^{૨૪ ૨૫} ક્રીડાનટાગત્યપા,-
^{૨૬ ૨૭} નાથોઽપિ ^{૨૮ ૨૯} સ્વગૃહત્યદ્યપિ ^{૩૦ ૩૧} નૃણા ^{૩૨ ૩૩} શીલપ્રમાવાદ્ધુયમ્ ॥૪૦॥

॥ શ્લોક ૪૦ ॥

સોયતિ પાણી જેવો થાય છે
 અગ્નિ અપિ અગ્નિ પણ
 સ્વજતિ પુષ્પની માત્રા જેવો
 થાય છે
 અગ્નિ અપિ સપ પણ
 વ્યાઘ્ર અપિ નાથ પણ
 મારગતિ હરિણ જેવો થાય છે
 વ્યાલ અપિ દુષ્ટ હાથી પણ
 અશ્વતિ ઘોડા જેવો થાય છે
 પર્વત અતિ પર્વત પણ
 ઉપલતિ પથ્થર જેવો થાય છે
 દ્વેદ અપિ ઝેર પણ

પીયૂપતિ અમૃત જેવું થાય છે
 વિઘ્ન અપિ વિઘ્ન પણ
 ઉત્સવતિ ઉત્સવ જેવું થાય છે
 પ્રિયતિ સગા જેવો થાય છે
 અગ્નિ અપિ શત્રુ પણ
 ક્રીડા તટાગતિ રમવાના
 તળાવ જેવો થાય છે
 અપાનાથ અપિ સમુદ્ર પણ
 સ્વગૃહતિ પોતાના ઘર જેવું
 થાય છે
 નૃણા અપિ જગત્ પણ
 નૃણામ્ મનુષ્યોને
 શીલપ્રમાવાત્ શીલના પ્રમા-
 ધુયમ્ નિશ્ચયે [વધી

શીલના પ્રભાવે નિશ્ચયે જનને અનલ જલસમ બને,
 સર્પો બને માલા સરીખા વાઘ હરિણુ સમો બને,
 હાથી બને વોડા સરીખો અચલ પત્થર સમ બને,
 વિપ અભિય હોવે હર્ષદાયક વિધન પણ હોવે ક્ષણે. ૧.
 નિજશત્રુ હોવે મિત્ર જલધિ વર તળાવ સમો બને.
 નિત ખેલવાને તેમ નિજ ઘર સારિખી અટવી બને,
 સ્થૂલિ ભદ્ર મુનિરાજે તથા તે શ્રાદ્ધશેઠ સુદર્શને,
 અનુકૂલ ઉપસર્ગો સહોને માયબ્યુ નિજશીલને ૨.

અર્થ - શીલમતના પ્રભાવથી મનુષ્યને નક્કી અગ્નિ જળ-
 સમાન, સર્પ પુષ્પની માળામમાન, વાઘ હરિણુસમાન, હાથી
 વોડાસમાન, પર્વત પત્થરસમાન, ઝેર અમૃતમમાન, વિધન
 ઉત્સવસમાન, શત્રુ મિત્રમમાન, સમુદ્ર કીડા કરવાના સરો-
 વરસમાન અને અટવી પોતાના ઘરમમાન થાય છે

હવે ચાર નાબ્યે જગીને પરિગ્રહનુ વિચેચન કરે છે

કાલુષ્ય જનયન્ જટસ્ય રચયન્ ધર્મમુમોન્મૂલન,
 ક્લિંચયત્રીતિકૃપાક્ષમાકમલિનીર્લોભાવુર્ધિ વર્દયન્ ।

મર્યાદાનટ્સુદુજન્ શુભમનોહસપ્રવાસ દિગ્ગન્,

કિં ન હ્રેશકરઃ પરિગ્રહનર્દીપૂરઃ પ્રવૃદ્ધિઃ ગતઃ ॥૪૧॥

॥ શ્લોક ૪૧ ॥

કાલુષ્યમ્ ખરાખ વિચાર
 જનયન્ ઉત્પન્ન કરનાર

જટમ્ય જડ માણસને
 રચયન્ કરનાર
 ધર્મમુમોન્મૂલનમ્ ધર્મ રૂપી
 વૃદ્ધિનુ ઉખેડનુ

દ્વિદ્યન્ વિષેરનાર
 નીતિ, કૃપા, ક્ષમા, ન્યાયદયા
 ને ક્ષમારૂપી
 કમલિની કમલીનીયાને
 લોમામ્બુધિમ્ લોભરૂપી સ
 ઘર્જયન્ વવારનાર [મુદ્રને
 મર્યાદાતટમ્ મર્યાદારૂપી તટને
 હટ્ટજન્ પીઠા કરતો

શુભમનોદસપ્રયાસ શુભ મન-
 રૂપી હસને દશવગે
 દિશન્ આપનાર
 કિં ન વલેશકર શુ કલેશ
 કરતો નથી ?
 પરિગ્રહ નદીપૂર પગ્નિહરૂપી
 નદીનો પ્રવાહ
 પ્રવૃદ્ધિમ્ વૃદ્ધિને
 ગત પામેલો

વધતુ નદીનું પૂર ળગાડે જેમ નિર્મલ નીગ્ને,
 મૂર્છા નદીનું પૂર ળગાડે તેમ જડના ચિત્તને,
 વધતુ નદીનું પૂર જિમ કાઠે રહેલા વૃક્ષને,
 મૂર્છા નદીનું પૂર ઉજાડે તેમ ધર્મ વૃક્ષને ૧.
 વધતુ નદીનું પૂર પીડે પોયણીઓને યથા,
 મૂર્છા નદીનું પૂર કંરૂણા ક્ષાતિ નીતિને તથા,
 વધતુ નદીનું પૂર પમાડે વૃદ્ધિ જેમ સમુદ્રને,
 પરિગ્રહ નદીનું પૂર વધારે તેમ લોભ મમુદ્રને ૨.
 વધતુ નદીનું પૂર ભાગે જેમ કાઠાઓ સહી,
 પરિગ્રહ નદીનું પૂર મર્યાદા સ્વરૂપ તટને આહી,
 વધતુ નદીનું પૂર ઉડાડે જેમ મધલા હસને,
 પરિગ્રહ નદીનું પૂર ઉડાડે તેમ શુભ મનહસને ૩.
 મમ્મણ અને નૃપ ન દ ધસતા હાથન આલ્યા ગયા
 મૂર્છા પરિગ્રહ એમ દશવૈકાલિકે ગુરૂ કહી ગયા,
 ન્યા લાભ લોભ વધે તિહા જે અધિક માત્રે સોહતો,
 અવળો કરીને લોભને તુ થાભલો સ તોપિથો ૪.

અથ—જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર નિર્મળ જળને મલીન કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ મૂળ મનુષ્યોના ચિત્તને મલીન કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કાંઠે રહેલા વૃક્ષોને ઉખેડી નાખે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ ધર્મરૂપી વૃક્ષને ઉખેડી નાખે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કમલિનીઓને પીડા કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ નીતિ દયા અને ક્ષમારૂપ કમલિનીને પીડા કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ લોભ-રૂપી સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કાઠાઓને તોડી નાખે છે તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ ધર્મરૂપ મર્યાદાના તટરૂપ ચારિત્રને ઉખેડી નાખે છે તેમજ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર જેમ હસોને ઉડાડી મૂકે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ શુભ મનરૂપી હમને ઉડાડી મૂકે છે એવું જે નવવિધ^૧ પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર, તે વૃદ્ધિ પામે છે તે શુ કલેશકારી નથી ? અર્થાત્ છે જ

(માલિનીવૃત્તમ્)

કલ્પ^૧કલ્પસેવિધ્ય^૨ ક્રોધગુણમશાન,
વ્યસન^૩મુજગરઘ^૪ દેપદસ્યુષ્ણદોષઃ ।

૧ ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર, ઘર રૂપ, મોનું, ત્રાણ, પીતળ દીપદ અને ચતુષ્પદ

ઉપશમ તણો જે શત્રુ અણુ સતોષનો છે મિત્ર જે,
 વિશ્રામ ભૂમિ મોહની વસિ પાપની જે ખાણ છે;
 આપત્તિઓનું ઠાણ ક્રીડાવન તથા દુર્ધ્યાનનું,
 અભિમાનનો મત્રી તથા કારણ વડી જે શોકનું ૧.
 ભડાર વ્યાકુલતા તણો ધર કલેશને રમવા તણું,
 તેવો પરિગ્રહ બાણ કીધું પડિતે થોડે ઘણું;
 વસિ વિધન હોવે સાધવામાં ધર્મને તેના વરો,
 છે ઊડવાને યોગ્ય તે ઇમ વર વિવેકી માનગે ૨

અર્થ - ઉપશમના શત્રુરૂપ, અસતોષના મિત્રસમાન,
 મોહની વિશ્રામભૂમિ, પાપની ખાણ, આપત્તિઓનું સ્થાન,
 અશુભ ધ્યાનનું ક્રીડાવન, વ્યાકુલતાનો ભડાર, અહંકારનો
 મત્રી, શોકનો હેતુ અને કલેશને રમવાનું ધર એવો જે
 પરિગ્રહ છે, તે વિવેકી પુરૂષોએ ત્યાગ કરવા લાયક છે

૩ ૧ ૫ ૪ ૨ ૧ ૬ ૭
 ઘહ્નિસ્તૃપ્યતિ નૈવૈરિહ યસા નામોર્મિરમોનિધિ,
 ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૨ ૧૧ ૧૭
 સ્તઙ્ગ્મોઽઘનો ઘનૈરપિ ઘનૈર્જતુર્ન સતુપ્યતિ ।
 ૨૦ ૧૮ ૧૯ ૨૧ ૨૫ ૨૬ ૨૩ ૨૧ ૨૭
 ન ત્વેવ મનુતે વિમુચ્ય વિમર્વ નિ શેપમન્ય મઘ,
 ૨૮ ૨૨ ૨૯ ૩૦ ૩૫ ૩૩ ૩૨ ૩૪
 યાત્યાત્મા તદહ મુઘૈવ વિદધામ્યેનાસિ મૂયાસિકિમ્? ॥૪૪॥

॥ સ્લોક ૪૪ ॥

ઘહિ અગ્નિ

સ્તૃપ્યતિ, ૧ વૃક્ષ થતો નથી

લાકડાથી

હહ, યસા અહીં જેમ

ન, નહિ

મમ્મોમિ જલ વડે

અમોનિધિ સમુદ્ર

તદ્વત્ તેની આફક
મોહધન ઘણા મોહવાળો
ઘનૈ અપિ ઘણા પણ
ઘનૈ ધનવડે
જન્તુ છન
ન સતુષ્યતિ નથી સંતોષ પામતો
ન તુ ઇવ મનુતે એ પ્રમાણે
જાણતો નથી કે
વિમુચ્ચ છાડીને, તણને

વિમવમ્ વૈભવને
નિશેષમ્ બધા
અન્યમ મવમ્ બીજા ભવ
યાતિ જાય છે [પ્રત્યે
તદ્, અહમ્ તેટલા મારે, હું
મુઘા ઇવ દેશગટ જ,
વિદધામિ કરે હું
જનાસિ પાપોને
મૂયાસિ ઘણા
ફિમ્ શા મારે

બહુ લોકડાઓ નાખતા પણ અગ્નિ તૃપ્તિ લહે નહી,
બહુ નીરથી પણ તૃપ્તિ પામે ના સમુદ્ર યથા સહી.
ધનઆર્થિમાં આસક્તિનો ધરનાર માનવ ના લહે,
સંતોષને દ્રવ્યાદિ બે પામે પ્રણાયેતો ભલે. ૧.

તે એમ માને ના અરે આ સર્વ દ્રવ્યાદિક તણ,
પરમવ જવાનો એકલો હું પોઠ પાપ તણી સણ,
ના આવશે લવલેશ સાથે યાદ પણ ના આવશે,
તો દાજ કેના પાપ દેશગટ બહુ કરે હું મદ વશે. ૨.

અવ — એમ આ લોકને વિષે ઘણા કાણોથી અગ્નિ અને
જળથી સમુદ્ર તૃપ્તિ પામતો નથી, તેમ મોહથી વ્યાપ્ત એવો
જીવ ઘણા દ્રવ્યથી પણ સંતોષ પામતો નથી પરંતુ તે
એમ નથી માનતો કે આત્મા તો સમસ્ત વૈભવને તણ
હઈને બીજો જન્મ પ્રાપ્ત કરે છે, મારે હું શામાટે નકામ
વધારે પાપ કરે ૧

હવે ક્રોધને છતવાને જે કાળ્યામા ઉપદેશ આપે છે

યો મિત્ર મધુનો વિકારકરણે સત્રાસસપાદને,
 સર્પસ્ય પ્રતિવિંયમગદહને સસાર્ચિપઃ સોદર ॥
 ચૈત્યન્યસ્ય નિપૂદને વિપતરો સત્રાસચારી ચિર,
 સ ક્રોધઃ કુશલાભિન્નાપકુશલૈઃ પ્રોન્મૂલમુન્મૂત્યતામ્ ॥

॥ શ્લોક ૪૫ ॥

ય જે ક્રોધ
 મિત્રમ્ મિત્ર
 મધુન મહિશનો
 વિકાર કરણે વિકાર ઉત્પન્ન
 કરવામા
 સત્રાસ સપાદને ત્રાસ ઉત્પન્ન
 કરવામા
 સર્પસ્ય સર્પના
 પ્રતિવિંયમ્ જેવો
 મંગદહને શરીરને બાળવામા
 સસાર્ચિપ્ અગ્નિનો

સોદર સાધ
 ચૈત્યન્યસ્ય જ્ઞાનનો
 નિપૂદને નાશ કરવામા
 વિપતરો ઝેરી ઝાડના
 સત્રાસચારી જેવો
 ચિરમ્ ઘણા કાલથી
 ક્રોધ સ તે ક્રોધ
 કુશલ કલ્યાણને
 અભિલાષ આહવામા
 કુશલે અતુર માણસોએ
 પ્રોન્મૂલમ્ મૂળમાથી
 ઉન્મૂત્યતામ્ ઉખેડી નાખવો
 બેઠાએ

તણુ યોગમાં કરવા વિકારો દારનો જે મિત્ર છે,
 ઉત્પન્નવવામા બીકને જે સર્પ જેવો ક્રોધ છે,
 બ્રાતા અનલનો બાલવાને અગને જે તાહરા,
 સાધર્મિ જેવો નાણુને વિણસાવવા. ૧

તે ક્રોધને હિત ચાહવામાં કુશલ પુરૂષે છેદવો,
ઝટ મૂલથીજ ન તિમ કરે જો વધત વ્યાધિ જેહવો;
મુખ કાજ નાંહી તેમ વધતા અગ્નિ જેવો જાણજે,
વસિ ચ દકૌશિક સર્પને પણ આ સમય સંભાલજે. ૨

અર્થ -જે ક્રોધ (ચિત્તને વિષે) વિકાર કરવામાં મદદનો
મિત્ર છે, તથા ત્રાસ ઉત્પન્ન કરવામાં સર્પની જેવો,
શરીરને ખાળવાને અગ્નિની જેવો, અને જ્ઞાનનો નાશ કરવામાં
અતિશયપણે વિષ વૃક્ષની જેવો છે, તે ક્રોધનો પોતાના
હિતને ચાહવામાં કુશળ એવા પુરૂષેએ મૂળથીજ ઉઘેદ કરવો

(હરિણોવૃત્તમ્)

ફલતિ ફલિતશ્રેયઃ શ્રેણિપ્રસૂનપરપરઃ,

પ્રશમપયસાં સિત્કોં મુક્તિં તપશ્ચરણદ્રુમઃ ।

યદિ પુનરસૌ પ્રત્યાસત્તિં પ્રકોપદ્વિભુંજો,

ભજતિ લમતે મસ્મીભાવ તદા વિફલોદયઃ ॥૪૬॥

॥ શ્લોક ૪૬ ॥

ફલતિ ફળે છે, ફળ આપે છે

ફલિત ઉત્પન્ન કરી છે

શ્રેય શ્રેણિ કલ્યાણની પ કિતિ

૩૫

પ્રસૂન પરપર પુષ્પોની શ્રેણિ

જેણે

પ્રશમ પયસા શાંતિપી

સિત્ક છડાયેલો [જલવડે

૫

મુક્તિમ્ મોક્ષને

તપશ્ચરણદ્રુમ તપશ્ચર્યા અને

ચારિત્ર ૩૫

યદિ પુન જો વળી [વૃક્ષ

અસૌ એ તપ અને ચરિત્ર

૩૫ વૃક્ષ

પ્રત્યાસત્તિ નજીકપાળાને (પાસે)

પ્રકોપ દ્વિભુંજ કો ૧૩૫

અગ્નિની

ભજતિ ભજે, સેવે (આવે)

સમતે પામે છે
મસ્મી માયમ્ ભરમખજાને
તદા ત્યારે

વિફલોદય ક્વના રખાવધી
રહિત એવો

કલ્યાણની શ્રેષ્ઠિ સ્વરૂપ ઉત્તમ કૂલોની શ્રેષ્ઠિને,
જેણે કરી ઉત્પન્ન-સિ આયુ પ્રશમ જલથીજ જે,
તપને ચરણરૂપ ઝાડ તે વર-મોક્ષ ફલને આપતું,
પણ ક્રોધ રૂપી અગ્નિની જે નજીકમા તે આવતું. ૧
તો પામતું ફલને નહીંને શીઘ્ર રાખોડી થતું,
અગ્નિ દીયે દુઃખ આજ ભવમા ભેદ આ ના ભૂલ-તું;
આ ક્રોધ આ ભવમા તથા પરભવ વિષે છે દુઃખને,
જેને લઇને ક્રોધ મગટે દૂર કરજે તેહને ૨.

અર્થ - જેણે કલ્યાણની પકિતરૂપ પ્રવચની શ્રેષ્ઠિને
ઉત્પન્ન કરી છે, અને જે શાંતિરૂપી જળથી સિ આયુ છે એવું જે
તપ અને ચારિત્રરૂપી વૃક્ષ છે, તે મોક્ષને આપે છે, પરંતુ જે એ
વૃક્ષ ક્રોધરૂપી અગ્નિની પાસે બળ્ય, તો તે ફળ નહિ પ્રાપ્ત
કરતા રાખ થઇ (ખજી) બળ્ય ॥ " હવે જે કાળે કરીને
ક્રોધના દોષો જણાવે છે "

કારણ આગળના શ્લોકની અવતરણા છે —

(શાર્દૂલવિક્રોદિતપૃત્તમ્)

સનાપ^૨ તનુતે^૩ મિનત્તિ^૪ વિનય^૫ સૌહાર્દમુત્સાદય-
ત્યુદ્ધેગ^૬ જનપત્યવચ્ચવચન^૭ સૂતે^૮ વિષત્તે^૯ કલિમ્ ॥
કીર્ત્તિ^{૧૦} કૃનતિ^{૧૧} દુર્મતિ^{૧૨} વિનરતિ^{૧૩} વ્યાહતિ^{૧૪} પુણ્યોદય,
દત્ત^{૧૫} ય. કુગતિ^{૧૬} સહાતુમુચિનો^{૧૭} રોય^{૧૮} સદોય^{૧૯} સતામ્ ॥૪૭॥

॥ શ્લોક ૪૭ ॥

સતાપમ્ ચિત્તના ઉદ્વેગને
તત્તુતે વિસ્તારે છે
મિનત્તિ નાશ કરે ॥
વિનયમ્ વિવેકને (ના)
સૌહાર્દમ્ મિત્રતાનો
ઉત્સાદયતિ નાશ કરે છે
ઉદ્વેગમ્ ઉચ્ચાટને
જનયતિ ઉત્પન્ન કરે છે
અવચયચનમ્ ખરાબ વચ-
નને
સૂતે ઉત્પન્ન કરે છે
વિચિત્તે પેશ કરે છે
કલિમ્ કલ્યાણને
કીર્તિમ્ કીર્તિનો

કુન્તતિ નાશ કરે છે
દુર્મતિમ્ દુષ્ટ બુદ્ધિને
વિતરતિ શ્લેષે છે
વ્યાદન્તિ હણે છે
પુણ્યોદયમ્ પુણ્યના ઉદયને
વક્તે આપે છે
ય જે રોષ
કુગતિમ્ ખરાબ ગતિને
સ તે (રોષ)
હાતુમ્ તજવાને
ઉચિત યોગ્ય છે
રોષ કોવ
સદોષ દોષવાળો
સતામ્ સજ્જનોને

તે ક્રોધ તજવા યોગ્ય છે ઉત્તમ પુરૂષને નિત સહી,
જે સહિત દોષે ચિત્તમાંહે ખેદ વિસ્તારે વહી;

સ હાર વિનયતણો કરે તિમ મિત્રતાનો જે વહી,
ઉચ્ચાટને ઉપજાવનારો વચનને જૂઠા વહી

૧.

કલ્યાણ તણો પ્રકટાવનારો છેદનારો કીર્તિને,
દેનાર નીચી, બુદ્ધિને જે પુણ્યના વસિ ઉદયને;

હણનાર આપે દુષ્ટ ગતિને ક્રોધ તે શુ ના કરે,
તત્વો તણીજ વિચારણા કરનાર ક્રોધ સદા હરે

૨.

અર્થ—જે ક્રોધ સત્તાપને વિસ્તારે છે, વિવેકનો નાશ કરે છે, મિત્રતાનો નાશ કરે છે, ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરે છે, અસત્ય વચનને પેદા કરે છે, કલેશ કરાવે છે, ક્રીતિનું ઉન્નત્તર કરે છે દુષ્ટભતિ ફેલાવે છે, પુણ્યના ઉદયનો નાશ કરે છે અને કુગતિમાં લઈ જાય છે એવો જે દોષયુક્ત ક્રોધ, તે અત્યુદ્વેગી તજવા યોગ્ય છે (ક્રમા રાખવી)

યો ધર્મ^૧ દરતિ^૨ દુર્મ^૩ દય^૪ હવોન્મ^૫ન્નાતિ^૬ નીતિ^૭ લતા,
 દત્તી^૮ વૈદુ^૯ફલા^{૧૦} વિધુતુદ^{૧૧} હર્વ^{૧૨} ક્લિન્નાતિ^{૧૩} કીર્તિ^{૧૪} મૃણામ્^{૧૫}
 સ્વાર્થ^{૧૬} યાયુરિવાંધુદ^{૧૭} ઘિષ્ટયત્યુહાસયત્યાપદ,^{૧૮}
 તૃષ્ણા ધર્મ^{૧૯} હવોચિત^{૨૦} કૃતકૃપાલોપ^{૨૧} સ કોપઃકથમ્^{૨૨} ॥૪૮॥

॥ શ્લોક ૪૮ ॥

ય જે ક્રોધ
 ધર્મમ્ ધર્મને
 દરતિ આગે છે
 દુર્મમ્ દુષ્ટને
 દય હવ દાવાનલ જેવી રીતે
 હન્મન્નાતિ ઉખેડી નાખે છે
 નીતિમ્ ન્યાય રૂપ
 લતામ્ વેલડીને
 વંતીદય ગળ જેવી રીતે
 રન્દુકલામ્ ચઢનીપ્લાને
 વિધુતુદરય રાહુ જેવી રીતે
 ક્લિન્નાતિ કલેશ આપે છે
 કીર્તિને

મૃણામ્ મનુષ્યોની
 સ્વાર્થમૂરનાર્થને
 યાયુ હવ યાયુ જેમ
 અન્નુદમ્ મેધને
 ઘિષ્ટયતિ વિખેરી નાખે
 (બગાડ) છે
 ઉહાસયતિ વધારે છે
 આપદમ્ આપત્તિને
 તૃષ્ણામ્ તરસને
 ધર્મ હવ બદ્ધરો જેમ
 યચિત કરવાને યોગ્ય
 ગણાય ?
 કૃત કૃપાલોપ દયાનો લોપ,
 સ કોપ તે ક્રોધ [કરનાર
 કથમ્ કેવા રીતે

તે કોપ કરવો છે ઉચિત શુ અગ્નિ વનનો વૃક્ષને,
 બાલે યથા તિમ જેહ બાલે પલકમાં જિનધર્મને;
 હાથી ઉખાડે વેલડીને જેમ તિમ તે નીતિને,
 શાહુ કલાને ચંદ્રની જિમ પીડતો વલિ દિન દિને ૧.
 તિમ કીર્તિનો સહાર કરતો ક્રોધ જે માનવ તણી,
 કરે સ્વાર્થનો જે નાશ વાયુ જિમ ઘટાનો મેઘની,
 તરસા વધારે જિમ ઉનાલો તેમ જે આપત્તિને,
 કરનાર નાશ દયા તણો તે ક્રોધને તું છોડને. ૨

અર્થ—જેમ દાવાસિ વૃક્ષને બાળે છે તેમ જે ક્રોધ
 ધર્મને બાળી નાખે છે, જેમ હાથી ઝાડની વેલડીને ઉખેડી
 નાખે છે, તેમ જે ક્રોધ નીતિરૂપો વેલડીને ઉખેડી નાખે છે,
 જેમ શાહુ ચંદ્રની કલાને કલેશ પમાડે છે, તેમ જે ક્રોધ
 મનુષ્યની કીર્તિને નાશ પમાડે છે, જેમ વાયુ મેઘનો વિનાશ
 કરે છે તેમ જે ક્રોધ સ્વાર્થનો વિનાશ કરે છે જેમ ઉનાળો
 તરમ (તૃષા) ને વધારે છે, તેમ જે ક્રોધ આપત્તિને
 વધારે છે, અને જે દયાનો લોપ કરે છે, એવો તે ક્રોધ
 કરવો યોગ્ય કેમ હોય ? (ક્રોધ નજ કરવો જોઈએ)

હવે ચાર કાવ્યે કરી અહ કાશ્વત્વ સ્વરૂપ વર્ણવે છે

(મન્વાક્રાન્તાવૃત્તમ્)

યસ્માદાવિર્ભવતિ^૧ વિતતિ^૨દુસ્તરાપગ્દીનાં,^૩

યસ્મિન્^૪ શિષ્ટામિરુચિતગુણગ્રામનામાપિ^૫ નાસ્તિ^૬ ॥

૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૫ ૧૨ ૧૪
 યથ્વા^{૧૧} વ્યાપ્ત^{૧૦} વહતિ^{૧૩} વધધી^{૧૫}ધૂમ્યયા^{૧૨} ક્રોધદાવ,^{૧૪}

૧૮ ૧૬ ૨૦ ૧૭ ૧૧
 તં માનાદિ^{૧૮} પરિહર^{૧૬} દુરારોહ^{૨૦}મૌચિત્યવૃત્તેઃ^{૧૭} ॥ ૪૯ ॥

અર્થ-જે ક્રોધ મતાપને વિસ્તારે છે, વિવેકનો નાશ કરે છે, ભિન્નતાનો નાશ કરે છે, ઉદ્દેગ ઉત્પન્ન કરે છે, અસત્ય વચનને પેદા કરે છે, કલેશ કરાવે છે, કીર્તિનું ઉચ્છેદન કરે છે દુષ્ટમતિ ફેલાવે છે, પુણ્યના ઉદયનો નાશ કરે છે અને કુગતિમા લઈ જાય છે એવો જે દોષયુક્ત ક્રોધ, તે સત્પુરુષોએ તજવા યોગ્ય છે (ક્ષમા રાખવી)

યો ધર્મૈ૑ વૃદ્ધિ૑તિ૑ દુર્મૈ૑ દૃષ્ટિ૑ન્મૃત્તા૑તિ૑ ની૑તિ૑ લૃતા૑,
 વૃત્તી૑ વૈદુક્ક૑લા૑ વિધુતુદ૑ દૃષ્ટિ૑ ક્ષિન્ના૑તિ૑ કી૑તિ૑ નૃણામ્ ॥
 સ્વાર્થ૑ ધાયુરિવાંધુદ૑ વિષટ્યત્યુલ્લાસયત્પાપદ૑,
 તૃણા૑ ધર્મ૑ દૃષોચિત્તઃકૃત૑રૂપાલોપ૑ સ કોપાકથમ્ ॥૪૮॥

॥ શ્લોક ૪૮ ॥

ય જે ક્રોધ
 ધર્મમ્ ધર્મને
 વૃદ્ધિ આપે છે
 દુર્મમ્ દુષ્ટને
 દૃષ્ટિ દૃષ્ટિ દાવાનલ જેની રીતે
 ઉન્મથ્નાતિ ઉખેડી નાખે છે
 નીતિમ્ ન્યાય રૂપ
 લૃતામ્ વેલડીને
 વૃત્તીદય ગજ જેવી રીતે
 રન્દુક્કલામ્ ચંદની-લાલે
 વિધુતુદાય રાહુ જેવી રીતે
 ક્ષિન્નાતિ કલેશ આપે છે
 કીર્તિને

નૃણામ્ મનુષ્યોની
 સ્વાર્થમ્સ્વાર્થને
 ધાયુ : દય વાચુ જેમ
 અનુદમ્ મેધને
 વિષટ્યતિ વિખેડી નાખે
 (બગાડે) છે
 ઉલ્લાસયતિ વધારે છે
 આપદમ્ આપત્તિને
 તૃણામ્ તરસને
 ધર્મ દય બકુરો જેમ
 ઇચ્છિત કરવાને યોગ્ય
 ગણાય ?
 કૃત રૂપાલોપ દયાનો લોપ
 સ કોપ તે ક્રોધ [કરનાર
 કથમ્ કેવા રીતે

તે કોપ કરવો છે ઉચિત શુ અગ્નિ વનનો વૃક્ષને,
 બાલે યથા તિમ જેહ બાલે પલકમા જિનધર્મને;
 હાથી ઉખાડે વેલડીને જેમ તિમ તે નીતિને,
 રાહુ કલાને ચંદ્રની જિમ પીડતો વલિ દિન દિને ૧.
 તિમ કીર્તિનો સહાર કરતો ક્રોધ જે માનવ તણી,
 કરે સ્વાર્થનો જે નાશ વાયુ જિમ ધટાનો મેધની,
 તરસા વધારે જિમ ઉનાલો તેમ જે આપત્તિને,
 કરનાર નાશ દયા તણો તે ક્રોધને તુ છોડને. ૨.

અર્થ—જેમ હાવાગ્નિ વૃક્ષને બાળે છે તેમ જે ક્રોધ
 ધર્મને બાળી નાખે છે, જેમ હાથી આડની વેલડીને ઉખેડી
 નાખે છે, તેમ જે ક્રોધ નીતિરૂપો વેલડીને ઉખેડી નાખે છે,
 જેમ રાહુ ચંદ્રની કલાને કલેશ પમાડે છે, તેમ જે ક્રોધ
 મનુષ્યની કીર્તિને નાશ પમાડે છે, જેમ વાયુ મેધનો વિનાશ
 કરે છે તેમ જે ક્રોધ સ્વાર્થનો વિનાશ કરે છે જેમ ઉનાળો
 તરમ (તૃષા) ને વધારે છે, તેમ જે ક્રોધ આપત્તિને
 વધારે છે, અને જે દયાનો લોપ કરે છે, એવો તે ક્રોધ
 કરવો થોડ્ય કેમ હોય ? (ક્રોધ નજ કરવો જોઈએ)

હવે ચાર કાવ્યે કરી અહઠાશ્વ સ્વરૂપ વણુંવે ॥

(મન્વાકાન્તાવૃત્તમ્)

યસ્માદાવિર્મવર્તિ^૧ વિતનિદુસ્તરાપદ્મદીનાં,^૨

યસ્મિન્^૫ શિષ્ટામિરુચિર્તગુણગ્રામનામાપિ^૧ નાસ્તિ^૫ ॥

યશ્ચ^{૧૧} વ્યાપ્ત^{૧૦} વહતિ^{૧૩} વધધી^{૧૪} ધૂમ્યયા^{૧૨} ક્રોધદાવ,^{૧૪}

તં માનાર્દ્ર^{૧૮} પરિહર^{૨૦} દુરારોહમૌચિત્યવૃત્તેઃ^{૨૧} ॥ ૪૯ ॥

॥ શ્લોક ૪૨ ॥

યસ્માદ્ બે અભિમાનથી
 આવિર્ભવતિ પ્રપ્ત થાય છે
 ધિતતિ સમુદાય
 હુસ્તર હુ બે તરી શકાય એવો
 આપદ્ નદીનામ્ આપત્તિ
 રૂપી નદીયાનો
 યસ્મિન્ બે અભિમાન રૂપ
 પર્વતમા
 શિષ્ટ અભિવચિત ઉત્તમ
 જનોને પસંદ પડે તેના
 ગુણગ્રામ ગુણના સમૂહનું
 નામ અપિ નામ પણ

નાસ્તિ નથી

જે માન

વ્યાપ્તમ્ શુદ્ધ

વદતિ વારણ કરે છે

વધધીધૂમ્યયા હિંસાની બુદ્ધિ

રૂપી ધૂમાડાના સમૂહ વડે

ક્રોધ દાવમ્ ક્રોધરૂપી દાવા

તમ્ તેવા પ્રકારના [નય

માનાદ્રિમ્ માનરૂપી પર્વતને

પરિહર ત્યાગ કરે

હુરાસેદમ્ હુ બે ચઢી શકાય

તેવ

ઔચિત્યવૃત્તે નમ્રતા ગુણ

ધારણ કરવાર્થ

આ માન ગિરિના જેહવો છે એમ નિશ્ચય જાણુને,
 તસ ત્યાગને અનુકૂલ વૃત્તિ નમ્રતાને ધારણે;
 તજ તેહને વિનયે કરી જિમ ગણ નદીનો ગિરિથકી,
 પ્રકટે તથા આપત્તિરૂપ 'તે' માનરૂપ પર્વત થકી
 સરિતા તણે ગણ અહણ કરજે તેહ શબ્દ થકી સહી,
 જિમ પર્વતે ગુણવત જનનું નામ પણ હોવે નહી,
 સત્પુરૂષને છે પ્રીતિ જેઓ તે ગુણોના ગણ તણુ,
 ના નામ પણ તિમ માનરૂપી પર્વતે શુ કહુ ધણુ
 ગિરિ જેમ દાવાનલ ધરે ધૂમ ગણ નીકલતો જેહથી,
 તિમ માન પર્વત ક્રોધ દાવાનલ ધરે ખોદુ નથી,
 હિંસાતણી મતિરૂપ ધૂમના ગણ સહિત તે જાણુને,
 છે કઠણુ ચઢવાનેજ તે તુ ના જઈશ તેની કને

અર્થ - જેથી નવરી શકાય એવી આપત્તિરૂપી નદીઓની
 પકિત પ્રગટ થાય છે તથા જેને વિષે વિનય પ્રયોજે

પ્રીતિકર એવા શુભોના સમૂહનું નામ પણ નથી, વળી જે હિસાની બુધ્ધિરૂપી ધૂમાડાના સમૂહથી બ્યાસ એવા ક્રોધ-રૂપી દાવાનલને ધારણ કરે છે, અને જે ચઢવાને પણ કઠણ છે એવો જે માનરૂપી પવત તેનો ચોચ્ય વિનયથી ત્યાગ કરે.

(શિષ્યરિણિવૃત્તમ્)

^૧શમાલાન ^૨ભજન્ ^૩વિમલમતિનાડી ^૪વિઘટયન્,
^૫કિરન્ ^૬દુર્વાકપા ^૭શૂત્કરમગણયન્નાગમશૃણિમ્ ।

^{૧૧}અમન્નુર્યા ^{૧૨}સ્વૈર ^{૧૩}વિનયનયવીથી ^{૧૪}વિદલયન્,
^{૧૫}જનઃ ^{૧૬}ક નાડનર્થ ^{૧૭}જનયતિ મદાધો ^{૧૮}દ્વિપ ^{૧૯}હ્ય ॥૬૦॥

॥ શ્લોક ૫૦ ॥

શમ શાંતિ રૂપ
આલાનમ્ હાથીને, આધવાના
થાલવાને
ભજન્ ભાગતો
વિમલમતિ નિર્મલબુદ્ધિ રૂપ
નાડીમ્ દોરડાને
વિઘટયન્ તોડનારો
દુર્વાક પાશુ દુષ્ટ વચનરૂપી
શૂત્કરમ્ સમૂહને [ધૂળના
કિરન્ વિખેરતો
અગણયન્ નહિ ગણતો
આગમશૃણિમ્ સિદ્ધાંત રૂપી

અમન્ ભાગતો [અકુશને
કુર્યામ્ પૃથ્વીમા
સ્વૈરમ્ પોતાની મરજી પ્રમાણે
વિનયનયવીથીમ્ વિવેકરૂપિ
ન્યાય માર્ગને
વિદલયન્ ઉખેડી નાખતો
જન માણસ
કમ્ કયા એના
ન નથી
અનર્થમ્ અનર્થને
જનયતિ ઉત્પન્ન કરતો
મદામ્થ મદ થકી અધ
થયેલ
દ્વિપ હ્ય હાથીની પેટે--

મદથી બનેલો મત્ત હાથી જેમ બધન થબને,
 તોડે તથા 'મદથી બનેલો અધ માનવ આ'—કરે;
 દૂરે ઉખાડી શાતિ રૂપી ચાલલાને તોડતો,
 ગજ જેમ સાક્ષને તથા જન સુમતિ સાક્ષ તોડતો. ૧.
 ગજ જેમ ધૂલિ સમૂહને તિમ દુર્વચન રૂપ ધૂલને,
 માનવ મદાન્ધ ઉડાડતો જિમ-મત્ત ગજ અ કુશ ગણે;
 ના-તેમ 'મદથી અધ જન સિદ્ધાન્ત અ કુશને મણે,
 ન કહી'—ખરેખર અધ સાચો વસ્તુ ન કલે આગણે. ૨
 ગજ જેમ સારા માર્ગને તોડી બમે જગતી તલે,
 મરણ પ્રમાણે અધજન તિમ વિનય રૂપ સન્માર્ગને,
 તોડી બમે જગમા સહી-તુ બાણ ચેતન એહને,
 ભડાર દોષ તણો વલી કરનાર સર્વ અનર્થને ૩.

અર્થ—જેમ મદોન્મત્ત હાથી આલાન સ્થબને તોડીનાખે
 છે, તેમ અહંકારથી અધ થએલો માણસ પણ શાતિરૂપી
 આવાન સ્થબને તોડી નાખે છે, જેમ મદોન્મત્ત હાથી
 મજબુત સાકળને તોડી નાખે છે, તેમ અહંકારથી અધ
 થએલો માણસ પણ નિર્મળ બુદ્ધિરૂપ સાકળને તોડી નાખે
 છે, જેમ મદોન્મત્ત હાથી ધૂળના સમૂહને ઉડાડે છે, તેમ
 અહંકારથી અધ થએલો માણસ પણ દુર્વચનરૂપ ધૂળને
 ઉડાડે છે જેમ મદોન્મત્ત હાથી અ કુશને ગણતો નથી, તેમ
 અહંકારથી અધ થએલો માણસ પણ આગમરૂપી અ કુશને
 ગણતો નથી, વળી મદોન્મત્ત હાથી જેમ મારા માર્ગને તોડી
 નાખીને પોતાની મરણ પ્રમાણે પૃથ્વી ઉપર બમે છે, તેમ
 અહંકારથી અધ થએલો માણસ પણ વિનયરૂપી ન્યાય-

માર્ગને તોડી નાખીને પોતાની મરજી પ્રમાણે પૃથ્વી ઉપર
ભમે છે, એવો તે અહુકારથી અધ થએલો માણસ કયા
પ્રકારના અનર્થને નથી ઉત્પન્ન કરતો ? અર્થાત્ મર્વ અનર્થને
ઉત્પન્ન કરે છે

(શાર્દૂલચિકીઢિતવૃત્તમ્)

ઔચિત્યાચરણ વિલુપતિ પયોવાહ નમસ્વાનિય,
પ્રગ્વસ વિનય નયત્યહિરિય પ્રાણસ્પૃશા જીવિતમ્ ।
કીર્તિ કૈરવિર્ણી મતગજ ઇવ પ્રોન્મૂલયત્યજસા,
માનો નીચ ઇવોપકારનિકર હતિ ત્રિવર્ગ નૃણામ્ ॥૫૧॥

॥ શ્લોક ૫૧ ॥

ઔચિત્યાચરણમ્ યોગ્ય
આચારને

વિલુપ્યતિ નાશ કરે છે

પયોવાહમ્ મેધને

નમસ્વાન્ ઇવ પવન જેમ

પ્રગ્વસમ્ નાશ

વિનયમ્ વિનયને

મયતિ કરે છે

અદિ ઇવ સર્પ જેમ

પ્રાણસ્પૃશામ્ પ્રાણીઓના

જીવિતમ્ પ્રાણને

કીર્તિમ્ કીર્તિને

કૈરવિર્ણીમ્ પાયશ્વીને

મતગજ ઇવ હાથોની જેમ

પ્રોન્મૂલ્યતિ ઉખેડી નાખે છે

અજસા છુરત

માન અભિમાન જે તે

નીચ ઇવ નીચ માણસની
પેઠે

ઉપકાર નિકરમ્ ઉપકારના

હન્તિ હણે છે [સમૂહને

ત્રિવર્ગમ્ ધર્મ અર્થ મામને

નૃણામ્

જિમ પવન મેઘ વટા હણે તિમ માન ઉચિતાચારને,
 જિમ સર્પ જનના જીવિતને તિમ માન હણુતો વિનયને;
 મહમત્તગજ જિમ પોયણીને મૂલથીજ ઉખેડતો,
 તિમ માન પણ આ જન તણી વર કીર્તિનેજ ઉખેડતો ૧

જિમ નીચ નર પરના કરેલા ભારિ પણ ઉપકારને,
 હણુતો તથા આ માન ઝટ ધર્મથીને વસિકામને,
 મા નામ છે લક્ષ્મી તણુ બોલે નકાર નહી રહે,
 ધરનાર નર જે માનનો ધર તાસ લક્ષ્મી ના ગહે ૨.

અર્થ—જેમ વાયરો વાહણને હઠાવે તેમ જે
 અહંકાર લાયક આચારનો નાશ કરે છે, સર્પની પેઠે માન-
 મનુષ્યના જીવિતરૂપ વિનયનો નાશ કરે છે, મહોન્મત્ત
 હાથીની પેઠે કીર્તિરૂપ પોયણીને ઉખેડી નાખે છે અને
 નીચ પુરૂષ જેમ ઉપકારના સમૂહને હણે છે, તેમ માન
 મનુષ્યોના ધર્મ-અર્થ-કામ-રૂપી ત્રણે વર્ગનો નાશ કરે છે

(ઘસન્તતિલકાવૃત્તમ્)

^૫ ^૧
 મુખ્ણાતિ ય ^૨ કૃત્તસમસ્તસમીહિતાર્થ,
 સજીવન ^૪ વિનયજીવિર્નમગમાજામ્ ^૩ ।

જાત્યાદિમાનવિપજ ^૧ વિપમ ^૮ વિકાર, ^૬

^૭ ત માર્દવામૃતરસેન ^{૧૦} નયસ્ય ^{૧૨} શાતિમ્ ^{૧૨} ॥ ૬૨ ॥

॥ શ્લોક ૫૨ ॥

મુખ્ણાતિ ચોરે છે

ય જે માન

કૃત કર્યું છે

સમસ્ત બધા

સમીક્ષિતાર્ય વાંછિત અર્થોનું

સજીવનમ્ બ્રહ્મતપશ્ચ (પ્રાપ્તિ)

જેણે

વિનય જીવિતમ્ વિનયરૂપી

જીવિતને

અગમાજામ્ પ્રાણિયોના

જાત્યાદિ જાતિ વિગેરેના

માન વિપજમ્ માનરૂપી ઝે-

રથી ઉપદેશ

વિપમમ્ ધોર

વિકારમ્ ઉપદવને

માર્દવ મૃદુતારૂપી

અમૃતરસેન અમૃત રસવડે

નયસ્વ કર

શાન્તિમ્ શાંત

જે સર્વ વાંછિત અર્થ આપે તે વિનયરૂપ જીવનને,

જીવે તથા હજીનાર જે તે જાતિ આદિક માનને,

તું જાણે ઝેર સમાન તેના તેહ ધોર વિકારને,

કર શાંત કોમલતા સુધારસ સિંચતો નિશ્ચલમને. ૧.

જો બાહુ બલિજી માન કરતાં નાણું કેવલ ના લહે,

અભિમાન છોડી બેનના વચને કાણે કેવલ લહે;

લકા મધ રાવણ તણી હાર્યોજ દુર્યોધન સવિ,

વસિ દેખ ન દીપેણને માને તજ્યું સયમ સવિ ૨

અથ —જે સમસ્ત વાંછિતાર્યને સજીવન કરનાર

(પમાડનાર) એવા મનુષ્યોના વિનયરૂપી જીવિતને ચોરે (બગાડે)

છે, એવા જાતિ-કુલ પ્રમુખના માનરૂપી વિપયી ઉત્પન્ન થતા

ભયકર વિકારને, કોમલતારૂપી અમૃતરસથી શાંતિ પમાડે

હવે કપટને છોડવાનો ઉપદેશ આપે છે

(માલિનીવૃત્તમ્)

કુશલજનનવધ્યા^૧ સત્યસૂર્યાસ્તસધ્યા^૨,
 કુગતિયુવતિમાલા^૩ મોહમાતંગશાલામ્^૪ ॥

શમકમલદિમાર્ની^૫ દુર્યશોરાજધાની^૬,
 વ્યસનશતસહાયા^૭ દૂરતો^૮ મુચ માયામ્^૯ ॥ ૫૩ ॥

॥ શ્લોક ૫૩ ॥

કુશલ કલ્યાણને
 જનન ઉત્પન્ન કરનામા
 ઘન્યામ્ વાઝણી સ્ત્રીની જેવી
 કુગતિ યુવતિ કુગતિ રૂપી
 સ્ત્રીને પામવા
 માલામ્ વરમાવા જેવી
 મોહ માતન્ગ મોહરૂપી હાથી
 (અ. ૫૧)ને
 શાલામ્ રહેવાના સ્થાન જેવી

શમ કમલ શાંતિરૂપી કમ
 લને બાળવામા
 દિમાર્ની દિમના સમૂહ જેવી
 દુર્યશ અપજ્ઞશની
 રાજધાની રાજવાની જેવી
 વ્યસનશત સેકડો દુ ખોતે
 સહાયામ્ સહાય કરનારી
 દૂરત દૂર થકી [(પમાદનારી)
 મુચ્છ છાડી કે
 માયામ્ માયાને

જિમ વાઝણી નારી જણે ના પુત્રને માયા સહી,
 તિમ કુશલને ઉત્પન્ન 'ન' કરે સૂર્ય જિમ સાજે નહી;
 તિમ બોલેવા દે નાજ માયા વચન સાચુ જીવને,
 વરવા પતિને ચાહનારી યુવતિ જિમ વર માલને. ૧.

ક'ઠે ઠવે પતિના મુદા તિમ કુગતિ યુવતિ પામવા,
વરમાલ જેવી જાણુ-માયા છોડ તેને શિવ જવા;
હાથો વસે શાલા વિષે જિમ-તેમ માયા મોહને,
વસવા સદા શાલા સમી છે-સરલતાને ધારને. ૨.
જથો યથા હિમનો કમલને ખાલતો માયા તથા,
ખાલેજ ઉપશમ ભાવને વસિ ઠાણુ ભૂપતણુ યથા
છે રાજધાની તેમ માયા જાણુતુ અપયશ તણી,
તજ દૂર માયા આપનારી સે કડો બધ દુઃખની. ૩.

અર્થ-કુશલ (કલ્યાણ)ને ઉત્પન્ન કરવામા વાઝણી સીસમાન,
સત્ય વચનરૂપી સૂર્યને અસ્ત થવાને સધ્યાસમાન, કુગતિરૂપી
યુવતીની વરમાળાસમાન, મોહરૂપી હસ્તીની શાળાસમાન,
ઉપશમરૂપી કમળપુષ્પને હિમસમાન અપયશની રાજધાની,
અને સેકડોબધ દુ ખોને મહદ કરનારી (પમાડનારી) ઝેવી
જે માયા, તેનો દૂરથીજ ત્યાગ કરે.

(ઉપેન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

વિધાય માયાં વિવિધૈરુપાયૈઃ, પરસ્ય ચેવચનમાચરતિ ।
તે વચયતિ ત્રિદિવાપવર્ગ-સુખાન્મહામોહસલા સ્વમેવ ॥

॥ શ્લોક ૫૪ ॥

વિધાય કરીને
માયામ્ માયાને
વિવિધૈ અનેક પ્રકારના
રૂપાયૈ ઉપાયો વડે

પરસ્ય બીજા માણસ પ્રત્યેને
ચે જે માણસો
વચનમ્ ઠગનાપણુ
આચરન્તિ આચરે છે (ઠગે છે)
તે વચયન્તિ તેઓ-ઠગે છે

ત્રિવિધ સ્વર્ગનું અને
અપર્ગસુખાત્ મોક્ષના સુ
ખથી

મહા મોહ સદા મોટા મોહ
ના મિત્ર એવા
સ્વમ્ એવ પોતાના આત્માને

માયા કરી પરને ઠગે જેઓ અનેક ઉપાયથી,
અજ્ઞાનના તે મિત્ર મોટા સ્વર્ગ કેરા શર્મથી;
તિમ મોક્ષના સુખથી અરે પોતેજ નિત્ય ઠગાય છે.
કપટે કરી સુખ સ્વર્ગનું કે મોક્ષનું ન પમાય છે. ૧.

અર્થ—જેઓ વિવિધ પ્રકારના ઉપાયથી કપટ કરીને
બીજાને છેતરે છે, મહા અજ્ઞાનના લાઘવથી એવા તેઓ પોતેજ
સ્વર્ગના અને મોક્ષના સુખથી પોતાના આત્માને છેતરે છે

(૧૨વચનવૃત્તમ્)

માયામવિશ્વાસવિલાસમદિર,
દુરાશયો યઃ કુરુતે ધનાશયા ॥

સોઽનર્થસાર્થં ન પતતમીક્ષતે,
યયા વિહાલો લકુટ પયઃ પિપન્ ॥ ૫૫ ॥

॥ શ્લોક ૫૫ ॥

માયામ કપટને
અવિશ્વાસ અણુભરોસાને
વિલાસ મન્દિરમ્ કીધનું ઘર
દુરાશય દુષ્ટ દંડ્યનાળો

જે કુરુતે જે માણસ કરે છે
ધનાશયા ધનની આશાથી
સ તે માણસ
અનર્થ સાર્થમ્ દુ ખોના સ-
મૂઢને

પતન્તમ્ આપતા એવા
ન રૂસતે નથી જોતો
યથા જે પ્રમાણે

ચિઢાલ બીલાડો
લકુટમ્ લાઠીના પ્રહારને
પય પિયન દૂધને પીતો

જે દુષ્ટ આશયનો ધણી લેવા ચહીને દ્રવ્યને,
માયા કરે જોનાર નહિ તે જાવિ દુઃખ સમૂહને;
દૂધ પાન કરતો જિમ બિલાડો લાકડીના મારને,
તું અણુભરોસાનેજ રમવા ગેહ માયા જાણુને. ૧.

અર્થ - જે દુષ્ટ આશયવાળો માણસ દ્રવ્યની આશાથી
અવિદ્યાસને રમવાના ઘરરૂપ એવી માયા (કપટ)ને કરે છે, તે
માણસ બિલાડી જેમ દૂધ પીતી છતી હડનો પ્રહાર (થશે એમ)
જાણતી નથી, તેમ કદનો સમૂહ આવી પડશે એમ જાણતો નથી

(ઘસન્તતિલકાવૃત્તમ્)

^૨ મુગ્ધપ્રતારણપરાયણમુજ્જિહીતે,^૫

^૭ યત્પાટવ^૪ કપટલપટવિત્તવૃત્તે^૧ ।

^{૧૭} જોર્યત્યુપપ્લવમવશ્યમિદા^{૧૪} ડપ્યકૃત્વા,^૭
^૮ ^{૧૫}

^૧ નાડપથ્યમોજનમિવામયમાયતૌ તત્ ॥ ૫૬ ॥

॥ શ્લોક ૫૬ ॥

મુગ્ધપ્રતારણ સોળાઓને
છતરવામા
પરાયણમ્ તત્પર

ઝજિહીતે લેલાસ પામે છે
યત્ પાટવમ્ જે, ચતુરાઈ
કપટ લપટ કપટમા લપટ

કહુસ સ્વામિને બને મજ યુધ પાસે માસમાં
રહેવા થકી પેસાય નહિ જેમાં જઈ તે મુદ્ધમાં,
નિજ પ્રાણને પણ હોમતા ના આચકો ખાયે જરી,
હે જીવ કામો 'તે કરાવે' લોભ પાપી ખૂઝ જરી ૧૨.

અર્થ — ધનના લોભથી અથ યઈ છે મુદ્ધિ જેની
જેવા પુરૂષો જે લયકર અટવીને વિષે ભ્રમણ કરે છે, બહુ દૂર
પરદેશને વિષે કરે છે ઉદ્ય જેવા સમુદ્રનું ઉદ્ધવ ધન કરે
છે, બહુ દુ ખવાળી ખેતી કરે છે, કપણ પતિની સેવા કરે
છે, અને કાચીઓના સમૂહ પાસે પાસે રહેવાથી
અદર પ્રવેશ ન થઈ શકે જેવા ચ આમને વિષે પણ ભય
છે એ સર્વ લોભનો પ્રતાપ છે (ધનની તીવ્ર મૂર્છાવાળા
જીવો ઉપરના કામો કરે છે)

મૂલ મોહવિપદમસ્ય સુકૃતા^૧મોરાશિકુમોદ્ગ^૨વ ,

પ્રોધાગ્નેરરણિ^૪. પ્રતાપતરણિ^૫પ્રચ્છાદને^૭ તોષદઃ^૯ ।

ક્રીડાસમ^૬ કલેર્વિવેકશશિન^{૧૦}. સ્વર્માનુરાગદી^{૧૧}-

સિંધુ^{૧૨} કીર્તિલતાકલાપકલમો^{૧૩} લોભઃ^{૧૪} પરાભૂયતામ્^{૧૫} ॥૬૮॥

॥ શ્લોક ૫૮ ॥

મૂલમ્ ભૂવિધુ

મોહવિપ મોહરૂપી જેરી

મુમસ્ય આકૃત

સુકૃત પુણ્યરૂપ

સમોરાશિ સમુદ્રને ચોપવા

(ખાલી કરવા)મા

કુમોદ્ગવ અગરુત્ય મુનિજેવો
પ્રોધ અગ્ને કોધ રૂપી અ

ગ્નિને

અરણિ અરણી લાકડાની જેવો

પ્રતાપતરણિ પ્રતાપરૂપી સ-

પ્રચ્છાદને કાકપામાં [થીને

તોષદ , એવ જેવો

કીઠા ક્ષત્ર સમવાનુ પ્રર
 કલે કથ્યાને
 વિવેક શશિન વિવેકરૂપી
 ચ દ્રને
 સ્વર્માનુ શહુ જેવો
 આપદનદો આપતિરૂપી
 નદીઓના

સિન્ધુ સમુદ્ર જેવો
 કીર્તિલતા કીર્તિરૂપી વેલ્લખા
 કલાપ સમુદ્રને (ઉખેડવામા)
 કલમ હાથીના બચ્ચા જેવો
 લોભ લોભ
 પદમૂલકામુ દર કરે

અજ્ઞાન આ છે ઝાડ જેવી જાણ મૂલ તસ લોભને,
 ઋષિ જિમ અગસ્તિ સમુદ્ર શોષે લોભ શોષે પુણ્યને;
 જિમ અગ્નિ અરણિકાદથી તિમ ક્રોધ લોભ થકી હુવે,
 જિમ મેવ ઢાંકે સૂર્યને તિમ દુષ્ટલોભ પ્રતાપને ૧.

ધર ભેલવાને કલેશને આ લોભ ધમ તુ જાણુને,
 શહુ ગલે જિમ ચ દ્રને તિમ લોભ મૂલત વિવેકને,
 નદીઓ તણુ જિમ ઠાણુ જલધિ લોભ કષ્ટોતુ તથા,
 કરિખાલ વેલ્લડીઓ ઉખાડે લોભ કીર્તિને તથા. ૨.

તે લોભ સ તોષે તને જિમ શેલડીને આવતા,
 આવે સમય ઝટ થૂકવાનો લોભ ખાવાનો થતાં,
 ઈમ લોભ બોલે અધિકમાત્રે હુ જ છુ ના સાલ છે,
 સવળો સખલ છુ દાસ તેનો જે મને અવલો કરે. ૩.

અર્થ — હે ભગ્યુ છવો ? અજ્ઞાનરૂપી જેરી ઝાડના
 મૂળીયા જેવો, પુણ્યરૂપી સમુદ્રને (શોષણ કરવાને) અગ-
 સ્ત્યઋષિમમાન, ક્રોધરૂપી અગ્નિને (સળગાવવાને) અરણિના
 લાકડા સમાન, પ્રતાપરૂપી સૂર્યને ઢાંકવામા બેધસમાન,

ક્લેશનું ક્રીડાગૃહ, વિવેકરૂપી ચદ્રમાને (ગળી જવાને)
રાહુસમાન, આપત્તિરૂપી નદીઓના સચુદ્રસમાન, અને
કીર્તિરૂપી વેલડીના સમૂહનો નાશ કરવામા હાથીના બચ્ચા
સમાન એવો જે લોભ, તેને દૂર કરે

(યમન્તતિશ્લકાવૃત્તમ્)

નિઃશોષધર્મધનદાહ^૧વિજૃમ્ભમાણે,
દુઃશૌચમસ્મનિ^૨ વિસર્પદ^૩કીર્તિઘૂમે^૪ ।

લાઠ ધનેધનસમાગમદીપ્યમાને^૫,

લોભાનલે શલમતા^૬ લમ્ભતે^૭ ગુણૌઘૈ^૮ ॥ ૫૯ ॥

॥ શ્લોક ૫૯ ॥

નિશોષ અર્થા

ધર્મયમ ધર્મરૂપી જેવન તેને

દાહ વિકૃમ્ભમાણે બાળનાથી

વિસ્તાર પામતા

દુઃશૌચ દુઃખના સમૂહરૂપ

મસ્મનિ રાખવાળા

વિસર્પત્ રેલાતી એવી

અકીર્તિ ખરાબ કીર્તિરૂપ

ધૂમે ધૂમાડાવાળા

લાઠ અતિરાય

ધન દગ્ધન ધનરૂપી લાકડાના

સમાગમ સળવથી

દીપ્યમાને ધગધગતા, સળ-
ગતા

લોભ અનલે લોભરૂપી અ-
શિમા

શલમતામ્ પતગીયાના સ્વ-
રૂપને

લમ્ભતે પામે છે

ગુણૌઘ ગુણનો સમૂહ

આ લોભ અગ્નિ રૂપ છે ઈમ જાણજે સાચે મને,

સવિ ધર્મરૂપ વન બાળવાએ કરી લહત વિસ્તારને,

દુઃખરૂપ રક્ષા, જેહમા અત્યંત કેલાતી સદા,

અપકીર્તિરૂપ છે ધૂમ જેમા દ્રવ્યરૂપ કાઢેા તણા. ૧.

સગમ વશે જે દીપતો તે લોભરૂપ અગ્નિ વિષે,
જ્ઞાનાદિ ગુણનો ગણ લહે છે ઝટ પતંગ સ્વરૂપને,
જિમ હોય નષ્ટ પતંગિયો દીવા વિષે અપભ્રાંષને,
તિમ લોભ દુર્ગુણના વરો ગુણ સર્વ પામે નાશને. ૨.

અર્થ—જ્યાં ધર્મરૂપી વનને બાળવાથી વિસ્તાર
પામતા, કે બોના સમૂહરૂપી રાખવાળા, દેવાવી અપદીર્ઘ-
રૂપી પૂમાડાવાળા, અને ધનરૂપી લોકડાના સબંધથી અત્યંત
જ્વાળામયમાન એવા લોભરૂપી અગ્નિને વિષે (સર્વ) સદ્-
ગુણોનો સમૂહ પતંગપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, અર્થાત્ એવા
લોભરૂપ અગ્નિમા પડીને સદ્ગુણોનો સમૂહ બળી જાય છે
હવે સતોપના ગુણો કહે છે

(શાર્વલચિકીઠિતવૃત્તમ્)

જાતઃ કલ્પતરુઃ પુરઃસુરગવી તેષા પ્રવિષ્ટા ગૃહે,
ચિંતારત્નમુપસ્થિત કરતલે પ્રાપ્તો નિધિઃ સનિધિમ્ ।
વિશ્વ વશ્યમવશ્યમેવ સુલભાઃસ્વર્ગાપવર્ગશ્રિયો,
યે સતોપમશેષદોષદહનધ્વસાંબુદ્ધ નિઘર્તે ॥ ૬૦ ॥

॥ શ્લોક ૬૦ ॥

જાત ઉત્પન્ન થયો
કલ્પતરુ કલ્પવૃક્ષ
પુર આગળ
સુરગવી કામધેનુ
તેષામ્ તે પુરોહિતા

પ્રવિષ્ટા પેઠી
ગૃહમ્ ઘરમા
ચિંતારત્નમ્ ચિંતામણિ રત્ન
ઉપસ્થિતમ્ પ્રાપ્ત થયું
કરતલે હાથના તળીયામા
પ્રાપ્ત પ્રાપ્ત થયો
નિધિ ભંડાર

સતિધિમ્ નંદીકર્ષણાને	યે જે માણસો
વિશ્વામ્ જગત	સતોપમ્ સ તોપને
વશ્યમ્ આધીન થાય	અણેપ બવા
અવશ્યમેષ નક્કી	દૌર્બલદર્શન દોષરૂપી અભિને
સુલભાં મુખેધો મેળવવાં થાય	છોલે ઠારવામાં
સ્વર્ગે પ્રવર્તે ધિય સ્વર્ગે	અમ્બુદર્શમ્ મેધ જેવા
તથા મોક્ષની લક્ષ્મી	વિચરે ધારણ કરે જ

જે મેધ જેવો ઠારવા સવિ દોષરૂપિ અગ્નિને,
 વૈરાગ્ય રંગી જે નરા ધરનાર તે સ તોપને;
 મુશ્કેલ આગલ તેમની સાક્ષાત આવીને રહે,
 દાખલ થયેલી બંધુવી સુરગાય તેઓમા ગૃહે ૧.

થિ તામણિ કર્યું પ્રાપ્ત કરમા તે જનોએ ગુણધરી,
 ધતનો નિધાન મલ્યોજ સહેજે તેમને વૃણ્યાહરી;
 આધીન હોવે જગત કેરા માણિયો વલિ તેમને,
 તેઓ સહે હરખે મુરોની મોક્ષની તિમ લક્ષિમને ૨.

અર્થ - બધા દોષરૂપી અભિને ઠારવામા મેધમમાન
 જેવો જે સતોપ, તેને જે મુશ્કેલ ધારણ કરે છે, તેમની
 આગળ કલ્પવૃક્ષ ઉત્પન્ન થયુ સમજવુ તેમના ધરમા
 કામધેનુએ પ્રવેશ કર્યો છે, તેમના હાથના તળીયામા
 ચિતામણિ રત્ન આનંદુ જેમ સમજવુ છે, તેમજ તેમને સ્વર્ગ
 અને મોક્ષની લક્ષ્મી અવશ્ય સુલભ છે (જેમ સમજવુ)

વે સૌજન્યતા (મિત્રી લેાવ) રાખવાના ઉપદેશ આપે છે

(શિશ્વરિણિવૃત્તમ્)

વરં^૫ ક્ષિપ્તઃ^૩ પાણિઃ^૪ ક્રુપિતફણિનો^૧ વક્રકુહરે,^૨
 વર^૬ ક્ષપાપાતો^૮ જ્વલનદનલકુઢે^૧ વિરચિતઃ^૭ ।

૧૪ ૧૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨
 ઘર પ્રાસપ્રાંતઃ^૧ સપદિ^૧ જઠરાંતર્વિનિહિતો,^{૧૨}
 ૨૧ ૨૨ ૨૦ ૧૫ ૧૧ ૧૮ ૧૯ ૧૭
 ન જન્ય દૌર્જન્યતદપિ વિપદાં સઙ્ગ વિદુષા ॥૬૧॥

॥ શ્લોક ૬૧ ॥

ઘરં ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ, સારૂ
 ક્ષિપ્ત નાખવો
 પાણિ હાથ
 ક્રુપિત ક્રોધાયમાન
 ફણિન સર્પના
 વક્ર કુહરે શુભના હિંદમા
 ક્ષપાપાત કૂંકો મારીને પડવું
 જ્વલનલકુઢે સળગતા
 અગ્નિના કુંડમા

વિરચિત રચેલો, કરેલો
 પ્રાસ પ્રાન્ત ભાલાની અણી
 સપદિ ટુરત
 જઠરાન્ત પેટની અંદર
 વિનિહિત નાખેલો, ભોંક્યો
 ન જન્યમ્ ન કરતુ બેધમ્
 દૌર્જન્યમ્ દુર્જનપણું
 તદપિ તે પશુ
 વિપદામ્ વિપત્તિયાતુ
 સઙ્ગ ઘર
 વિદુષા પડિત માણસે

ક્રોધાયમાન થયેલ અગ્નિના વદનમાં કર નાખવો,
 સળગતા અગ્નિકુંડમાં વર ભૂસકો ઝટ મારવો,
 સારી અણી ભાલાતણી ઝટ ઉદરમાં હિ ભોંકવી,
 પશુ આપદાનું કાણુ વિશે પિશુન ટેવ ન પાડવી

અર્થ^૧—કોપાયમાન થયેલા સર્પના મુખને વિષે હાથ નાખવો તે સારો, જવાબદારમાન અગ્નિના કુઠને વિષે ઝપા-પાત કરવો તે સારો, ઉઠરના મધ્યભાગને વિષે ભાલાનો અગ્રભાગ નાખવો તે સારો, પણ પડિત પુરૂષે આપત્તિનું સ્થાનક એવું દુર્જન પણ કરવું તે બ્યાજખી (ઠીક) નહીં
(યસન્તતિલકાવૃત્તમ્)

સૌજન્યમે^૨વ^૩ વિદધા^{૧૧}તિ^{૧૨} યશશ્ચ^{૧૩}ય^{૧૪} ચ^{૧૫},

સ્વ ઐયસ^{૧૬} ચ વિમવ^{૧૭} ચ^{૧૮} ભવક્ષય^{૧૯} ચ^{૨૦} ।

દૌર્જન્યમાવહસિ^{૨૧} યત્^{૨૨} કુમતે^{૨૩} તદર્થ^{૨૪},

ધાન્યે^{૨૫}ઽનલ^{૨૬} દિશસિ^{૨૭} તજ્જલસેકસાષ્યે^{૨૮} ॥ ૬૨ ॥

॥ શ્લોક ૬૨ ॥

સૌજન્યમ્ ઇય મુજનતાજ
વિદધાતિ પમાડે છે
યશશ્ચયમ્ યશના સમૂહને
સ્વ ઐયસમ્ પોતાના કલ્યાણને
વિમવમ્ ધનને

મવક્ષયમ્ સ સારના ક્ષયને
(મોક્ષ)

દૌર્જન્યમ્ દુર્જનપણ

આચારને સતપુરૂષના જે પાલવા સૌજન્ય તે,
યશનો સમૂહ પમાડતું વલિ કરત નિજ કલ્યાણને;
ધનને પમાડે ક્ષય કરે સ સારના યશ આદિને,
કાજેજ દુર્જનતા ધરે હે દુર્મતિ છ શીદને.

માવહસિ ધારણ કરે છે

યત્ જે

હે કુમતે હે દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા ?

તવર્થમ્ તે વસ્તુઓને માટે

ધાન્યે ધાન્યના ક્ષેત્રમાં

અનલમ્ અગ્નિને

દિશસિ આપે છે (દેવા જેવું

તત્ તે તો કામ કરે છે

જલસેકસાષ્યે પાણિના સિં
ચનથી થનાર એવા

જલ સિંચવાથી પામવાને યોગ્ય ખેતર ધાન્યનુ,
તેમાં ઠવે છે અગ્નિને તુજ કાર્ય આ મૂરખતણુ,
જિમ અગ્નિ બાલે સર્વથા વાવેલ પણ સવિ ધાન્યને,
પામેલ પણ યશ આદિને દૌર્જન્ય તેમ ક્ષણે હણે. ૨.

અર્થ—મદાચારિપણુ જ પુરુષોને યશનો મમૂહ પમાડે
છે, તેમનુ શ્રેય કરે છે, વૈભવ પમાડે છે, અને સમારનો ક્ષય
કરે છે, હે દુર્બુદ્ધિ! તું તે કારણુ (યશ, વૈભવ અને
સમારનો ક્ષય કરવા) ને અશ્રે દુરાચાર સેવે છે, તે તો તું
જળસિંચન (પાવા)થી મેળવવા યોગ્ય એવા ધાન્યના ક્ષેત્રને
વિષે અગ્નિ મૂકવા જેવુ ભૂલ બરેલું કામ કરે છે

(પૃષ્ઠીવૃત્તમ્)

^૪ચર વિમવધધ્યતા^૩ સુજનમાવમાજાં^૨ નૃણા-

મસાધુચરિતાર્જિતા^{૧ ૬ ૫ ૭ ૮} ન પુનસ્તર્જિતાઃ સપદઃ ।

^{૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૨ ૧૦ ૧૧}કૃશત્વમપિ શોભતે સત્ત્વમાયતૌ સુંદર,

^{૧૭ ૨૦ ૧૧ ૧૮ ૧૯}વિપાકવિરસા ન તુ^{૧૮} શ્વયયુસમવા સ્થૂલતા ॥૬૩॥

॥ શ્લોક ૬૩ ॥

ચરમ્ સા૩
વિમવ ધન્યતા ધન રહિત
પણુ (દારિદ્ર્ય)
સુજન માવ માજામ્ સદાચાર
પાલનાર
નૃણામ્ મનુષ્યોને

અસાધુ ચરિતાર્જિતા અન્યા-
યથી મેળવેલી
નપુન નહી, પરતુ
ર્જિતા ઘણી
સપદ લક્ષ્મી
કૃશત્વમ્ અપિ દુર્બલપણુ
શોભતે શાલે છે [પણ

સહજમ્ સ્વાભાવિક

આયતૌ ભવિષ્યમા

સુન્દરમ્ સુન્દર

વિર્ણક વિરસા ભવિષ્યમા

હુ ખ દેનાર

શ્વર્ગયુ સમધા. સોઝાથી હિંપ-

ન થયેલી

સ્ફૂર્તિ જાડારા

આચારને ઉત્તમ પ્રફુલ્લા સેવનારા જે નરા,

હારિદ્રય સારૂ તેમને છે ના બલી તે સ પદા,

જે મેળવેલી હુષ્ટ વ્યાપર કરી પુષ્કલ વલી,

ના તે ઠકે બહુકાલ જાવે મૂલ મીલકતને લઈ ૧.

દુર્ભણપણુ પણ સહજ સોહે સાબકારિ ભવિષ્યમા,

સોહે ન પણ જાડારા સોજાની વિપત્તિ ભવિષ્યમા

સોજાતણી જાડારા જેવી સ પદાને જાણવી,

દુર્ભણપણના જેહવો નિર્ધન દશાને જાણવી ૨.

અર્થ - મહાચારિ મનુષ્યોને નિર્ધનપણુ અર્જોત્ત હારિદ્રય

જેજ સારૂ છે; પણ હુષ્ટ આચરણુ વડે મેળવેલી ઘણી પણ

સ પત્તિ સારી નથી, કારણ કે ભવિષ્યકાળને વિષે સુંદર

જીવુ જે સ્વાભાવિક દુર્ભણપણુ (કૃશપણુ) તે જાણે છે

પણ પરિણામે ભયકર જોવી જે સોજો થકવાથી થએલી

પુષ્ટતા તે જોખતી નથી

(શાર્દૂલચિક્રીદિતઘૃષ્ટમ્)

^૩ ન ^૧ ધૂતે ^૬ પરદૂષણ ^૮ પરગુણ ^૪ વચ્ચત્પન ^૫ ન્યન્ધ,

^{૧૦} સતોષ ^{૧૧} વહતે ^૬ પરદ્વિષુ ^{૧૨} પરાધાધાસુ ^{૧૪} ઘત્તે ^{૧૩} શુચમ્ ।

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૮ ૨૨ ૨૧ ૨૩
સ્વસ્થાવાં ન કરોતિ નૌજ્ઞાની નયં નૌચિત્યમુલ્લઘન-
૩૫ ૨૯ ૩૪ ૩૭ ૨૬ ૩૬ ૩૦ ૩૨ ૩૧
ત્યુક્તોપ્યપ્રિયમક્ષમા ન રચયત્યેતચરિત્ર સતોમ્ ॥૨૪॥

॥ શ્લોક ૬૪ ॥

ન વૃત્તે નથી બોલતા
પરંદૂષણમ્ પરાયા દોષોને
પરગુણમ્ પરાયા ગુણને
ઘક્તિ બોલે છે
અત્પમ્ અપિ થોડા પપુ
અન્યહમ્ નિરત
સતોષમ્ સતોષને
ઘદતે ધારણ કરે છે
પર ઋદ્ધિપુ બીજાની સપ-
તિભા
પરાવાધાહુ બીજાના દુખમા
ઘત્તે ધારણ કરે છે
શુષ્કમ્ શોષને

સ્વસ્થાવામ્ પોતાનાં ધર્માણુ
ન કરોતિ નથી કરતા
ન ઉજ્જતિ નથી તજતા
નયમ્ નીતિને
ઓચિત્યમ્ યોગ્યતાને
ન નથી
ઉલ્લઘયતિ તજતા
ઉક્ત અપિ ઠણુ (હોય) તોપણ
અપ્રિયમ્ (સામુ) કડવુ વેણુ
અક્ષમામ્ ક્રોધને
ન રચયતિ નથી કરતા
યતત્ એ સર્વે
ચંરિત્રમ્ આચાર, (ગુણો)
સતોમ્ સજ્જન પુરૂષોના

આચાર આ સતપુરૂષનો બાણી સુધરજે જીવરે,
બોલે ન અવગુણ અન્યના તે રહેઝ પણ પરગુણ વદે;
મચ્છે ન પરની ઋદ્ધિને પરજીવને દુઃખિયો કહી,
ચિત્તે ધરે તે શોકને ન કરે પ્રશસા આપની ૧.

પર્ય ન્યાયનો છોડે નહીં નિજ યોગ્યતા ન અતિક્રમે,
સામે વેદે કડવુ છતાં પણ ક્રોધથી ના ધમ ધમે;

શમતા અને દયા વિના તપની, અલ્પમતિવાળો છતાં શાસ્ત્રના
અધ્યયનની, મેન વિના વસ્તુઓને જોવાની, અને ચચળ
ચિત્તવાળો છતાં ધ્યાનની ધરણ કરે છે (એમ સમજવું)
એટલે દયા વિગેરે ન હોય તો જેમ પુણ્યાદિનો લાભ ન મળી
શકે, તેમ ગુણિજનની સોબત વિના કટ્યાણુ પ્રાયુજ નહીં

(હરિણીવૃત્તમ્)

હરતિ^૧ ક્રુમતિ^૨ મિત્તે^૩ મોહ^૪ કરોતિ^૫ વિવેકિતા^૬,

વિતરતિ^૭ રતિ^૮ સૂતે^૯ નીતિ^{૧૦} તનોતિ^{૧૧} ગુણાવલિમ્^{૧૨} ।

પ્રથયતિ^{૧૩} યશો^{૧૪} ધત્તે^{૧૫} ધર્મ^{૧૬} વ્યપોહતિ^{૧૭} દુર્ગતિ^{૧૮},

જનયતિ^{૧૯} નૃણા^{૨૦} કિં નામોષ્ટ^{૨૧} ગુણોત્તમસગમ^{૨૨} ॥૬૬॥

॥ સ્લોક ૬૬ ॥

હરતિ હરણ કરે છે
ક્રુમતિમ્ ખરાબ પુદ્ધિને
મિત્તે નાશ કરે છે
મોહમ્ અજ્ઞાનનો
કરોતિ કરે છે
વિવેકિતામ્ વિવેકીપણને
વિતરતિ આપે છે
રતિમ્ સતોપને
સૂતે ઉત્પન્ન કરે છે
નીતિમ્ નીતિને
તનોતિ વિસ્તારે (પ્રમાડે) છે

ગુણાવલિમ્ ગુણોની પ ક્રિાને
પ્રથયતિ દેવાવે છે
યશઃ જશને
ધત્તે ટકાવે છે
ધર્મમ્ ધર્મને
વ્યપોહતિ નાશ કરે છે
દુર્ગતિમ્ નરકાદિ ગતિનો
જનયતિ પ્રમાડે
નૃણામ્ મનુષ્યોને
કિં શુ
ન અમીષમ્ ઇચ્છિત વસ્તુ નહીં
ગુણ ઉત્તમ ગુણોવડે ઉત્તમ
સગમ સોબત [જગોની

ગુણ ગણધરી ઉત્તમ અનેલા ભવ્યકેરી સંભતિ,
વાંછિત ઘીથે શુ ના નરોના ઈષ્ટ સધલા ઘે અતિ,
દુષ્ટુદ્ધિને દૂરે કરે અજ્ઞાનને તે સહરે,
તેહી કરાવે જ્ઞાન તત્વાતત્વનું સત્સંગિને. ૧૧
સતોષ કૃત્તિને પ્રમાડે ન્યાયવૃત્તિની વલી,
વૃદ્ધિ કરે ગુણ ગણપ્રણી યશને વધારે જે વલી;
નિજ ધર્મમા સ્થિર નિત કરે તે દુર્ગતિને સંહરે,
એ સામ સત્સંગિતિ તણે જે ભવ્ય તે તેને કરે. ૨.

અર્થ—શુભો વડે ઉત્તમ એવા જનોની સોખત મનુ-
ષ્યોને શુ શુ ઇચ્છિત વસ્તુ નથી ઉત્પન્ન કરતી ? (હતી નથી ?)
તે(સોખન) કુમતિને દૂર કરે છે, મોહને હઠાવે છે, તત્વ અને
અતત્વનું જ્ઞાન કરાવે છે, મતોષ આપે છે, નીતિને પ્રકટાવે છે
શુભોના સમૂહને વિસ્તારે છે, યશને ફેલાવે છે, ધર્મમા સ્થિર
કરે છે અને દુર્ગતિને દૂર કરે છે

(શાર્દૂલવિક્રીઢિતવૃત્તમ)

લઘુ^૫ બુદ્ધિકલાપમાપદમપ્રાકર્ત્ત^૪ વિરતું^૭ પર્યિ,
પ્રાપ્તુ^{૧૧} કૌર્તિમસાધુતા^{૧૦} વિધુવિતુ^{૧૨} ધર્મ^{૧૩} સમાસેચિતુમ્^{૧૪} ।
રોદ્ધ^{૧૭} પાપવિપાકમાકલયિતુ^{૧૬} સ્વર્ગાપવર્ગશ્રિય,
ચેત્ત્વ^૩ ચિત્ત^૨ સમીહસે^૧ ગુણવ્રતા^{૨૦} સગ તદગીકુરુ^{૨૩} ॥૬૭॥

॥ શ્લોક ૬૭ ॥

આપદમ્ શ્લ ૬૮ (૬ ૫) ને

લઘુમ્ મેળવવાને

અપાકર્ત્તમ્ દૂર કરવાને

બુદ્ધિકલાપમ્ પુણ્યના સમૂહને

વિદર્ત્તમ્ આલવાને

નિર્ગુણ નરોની સોળતે હોનાર દોષો કવિ કહે,
 બાલે કમલને જેમ હિમ મોટાઇને તિમ જે દહે,
 વ ટાંસિયો જિમ વાદલાને તેમ નિર્ગુણ સગ રે,
 ધન ધાન્ય કેરી વૃદ્ધિને પલવારમાંહે—સ હરે ૧
 હાથી બગીચાને ઉખાડે તિમ દયાને જે સહી,
 તોડે ગિરિને વજ્ર જિમ જે કુશલને છેદે સહી;
 કાષ્ઠો થકી અગ્નિ વધે જેથી કુમતિ વાધે વસિ,
 મૂલ વેલડીનું કદ જિમ અન્યાયનું મૂલ જે વધી. ૨.
 તે સગરે નિર્ગુણ તણા કરવો ઉચિત શુ તે જને,
 કહ્યાણુને જે ઇચ્છનો ના ભેસવું તેની કને;
 મીઠો છતાં પણ આમ્ર કડવો નિબ સગે નિપજે,
 દ્રષ્ટાન્ત મિરિશુક પુષ્પ શુકનું ગુરૂ મુખે તે જણુજે. ૩

અર્થ—જે (નિર્ગુણી જનની સોળત) મોટાઈરૂપી કમ
 લની ઉપર હિમ જેવી છે, આબાદીરૂપી મેઘને વિષે કઠોર વાચરા
 જેવી છે, દયારૂપી બગીચાને વિષે હાથીની જેવી છે, કહ્યાણુ
 રૂપી પર્વતને વિષે વજ્ર જેવી છે, ખરાબ બુદ્ધિરૂપી અગ્નિને વિષે
 લાકડા જેવી છે, અને અન્યાયરૂપી વેલડીયોને વિષે કદ જેવી
 છે, એવી જે નિર્ગુણી મનુષ્યની સોળત, તે શું કહ્યાણુની
 ઇચ્છાવાળા પુરૂષોએ કરવી યોગ્ય છે? અર્થાત્ નથી

હવે ઇદ્રિયોનો જય કરવા બોધ કરે છે

(શાર્દૂલચિકીઢિત્વૃત્તમ્)

આત્માન રૂપયેન નિર્ગમયિતુ^૧ ય શૂકલાશ્વાયતે,^૨
 કૃત્યાકૃત્યવિવેકજીવિતદ્વતૌ^૩ યઃ^૪ કૃણ્ણસર્વાયતે^૫ ।

યઃ પુણ્યદ્રુમલ્હલ્હનવિધૌ^{૧૦} સ્ફૂર્જત્કુઠારાયતે,^{૧૧}
^{૧૨} ત લુસવત્સુદ્રમિન્દ્રિયગણ^{૧૪} જિત્વા^{૧૬} શુભયુર્મવ^{૧૭} ॥ ૬૯ ॥

॥ શ્લોક ૬૯ ॥

જેવો છે

આત્માનમ્ આત્માને
 કુપયેન ખરાખ માર્ગે
 નિર્ગમયિતુમ્ લઇ જવાને
 ય જે ઇન્દ્રિયોનો સમૂહ
 શકલ તોડાની, જમ્મી
 અશ્વાયતે ઘોડાની જેવો છે
 કૃત્પાકૃત્ય કરવા લાયક તથા
 ન કરવા લાયક કાર્યના
 વિવેક જોવિત વિવેકરૂપિ

જીવનને

હૃતો હરણ (નાગ) કરવામા
 ય જે ઇન્દ્રિયાના સમૂહ
 કૃષ્ણ સર્પાયતે કાળા સર્પ

પુણ્યદ્રુમ પુણ્યરૂપિ ઝાડના
 યડ વનને
 ચંદન વિઘો નાશ કરવામા
 સ્ફૂર્જત્ અશ્વિદાર
 કુઠારાયતે કુહાડાની જેવો છે
 તમ્ તે
 લુસવત્ સુદ્રમ્ વ્રતની મર્યાદા
 લેખનારા

ઇન્દ્રિય ગણમ્ ઇન્દ્રિયાના
 જિત્વા જીતીને [સમૂહને
 શુભયુ મુખીયો
 મવ થા

હે જીવ! ગણને ઇન્દ્રિયાના જીતીને મુખીયો થજે,
 તે હેદનારો વાડને વ્રતની-હઠીલા 'હય' પરે,
 લઇ જાય આત્માને કુમાર્ગે-શ્યામ સર્પ તણી પરે,
 તે કૃત્ય'ને' અપ કૃત્યના સુવિવેક જીવનને હરે ૧.
 દેદીપ્યમાન કુઠાર જિમ છેદેજ વનને ઝાડના,
 તિમ છેદતો વનનેજ ઝટ તે પુણ્ય રૂપી ઝાડના,
 'કરી' 'મીન' 'પટપટ' 'શક્તિ' 'મૃગ'એ તેહના પાશે જતાં,
 નિજ પ્રાણ પણ છેવટ ગુમાવે કર્મ આડાં આવતાં. ૨.

૧ હાથી ૨ માછલું ૩ લાખરો ૪ વ્રતગિયુ ૫ હરિણ ૬ ઘોડા

અર્થ:-હે લબ્યજીવ ! તવની મેયાંદાને છેદનારો જીવો જે ઇદ્રિયોનો સમૂહ, તે આત્માને કુમાર્જે લઈ જવાને હઠીલા થોડાંની જેવો (જેણે આચરણ કરે) છે, કૃત્ય અને અંકુશના વિવેકરૂપી જીવિતનું હરણ કરવામા કાળાસર્પ જેવો (જેણું આચરણ કરે) છે અને ધર્મરૂપી આડના વનને છેદવામા અણીદાર કુહાડી જેવો (જેણું આચરણ કરે) છે, તે ઇદ્રિયના સમૂહને છતીને મુખી થા

(શિષરિણીવૃત્તમ્)

પ્રતિષ્ઠા યન્નિષ્ઠા^૨ નયતિ^૧ નયનિષ્ઠા^૩ વિઘટય^૪

ત્યજ્યત્યેગ્યાઘત્તે^૭ મતિમતપસિ^૬ પ્રેમ તનુતે^{૧૦ ૧૧} ।

વિવેકસ્યોત્સેક^{૧૨} વિદલયતિ^{૧૪} દત્તે ચ વિપદ^{૧૭ ૧૫ ૧૧},

પદ તદ્દોષાણા^{૨૦ ૧૮ ૧૭} કરણનિકુરમ^{૨૧ ૨૩ ૨૨} કુરુ વશે ॥ ૭૦ ॥

॥ શ્લોક ૭૦ ॥

પ્રતિષ્ઠામ્ મેળાઈનો
યજ્ જે ઇદ્રિયોનો સમુદાય
નિષ્ઠામ્ નાશ
નયતિ કરે છે
નયનિષ્ઠામ્ ન્યાય માર્ગની શ્રદ્ધા
(વિચાર) નો
વિઘટયતિ નાશ કરે છે
અજ્યત્યેષુ ન કરવા યોગ્ય
કાર્યો કરવામા (ની)

આઘત્તે કરાવે છે
મતિમ્ ધમ્મા (ને)
મતપસિ અવિરતિમા
પ્રેમ પ્રેમ (ને)
તનુતે વિસ્તારે (વધારે) છે
વિવેકસ્ય વિવેક (ની)
ઉત્સેકમ્ ઉગતિ વૃદ્ધિ (ના)
વિદલયતિ નાશ કરે છે
દત્તે આપે છે
વિપદમ્ આપત્તિને

તત્ તે
દોષાણામ્ દોષોના
કરણ નિકૃત્યમ્ ઇદ્રિયોના

કુરુ કર
ચક્રો વશ

[સમૂહને

હે ભગ્ય વશ કર ઇદ્રિયોના ગીધ તેહ સમૂહને,
મોટાઇનો ક્ષય જે કરે કરે નષ્ટ ન્યાય વિચારને;
દુષ્કાર્ય સધલા સાધવામા જેહ જોડે બુદ્ધને,
કરે નેહ અવિરતિમા હણે તિમ જેહ વધત વિવેકને. ૧.
વધ મરણ આદિક કષ્ટને આપેજ છે જે સર્વદા,
દોષો તણુ જે સ્થાન ના-યા-તેહને વશ તુ કદા;
તે ઇદ્રિયોને કાબુમા રાખેજ જે ધાર્મિક નરા,
તે શકથી પણ અધિક સુખિયા સાધ્યને સાધેખરા ૨.

અર્થ - હે ભગ્ય શ્રવ! મર્વ દોષોનું સ્થાનક એવો જે
ઇદ્રિયોનો સમુદાય તે મોટાઇનો નાશ કરે છે, ન્યાયની ભાવના
તોડી નાખે છે, અકાર્યોને વિષે મતિ ધારણ કરે છે, (અકાર્ય
કરાવે છે) અવિરતિને વિષે સ્નેહ કરે (કરાવે) છે, વધતા
વિવેકનો વિનાશ કરે છે, અને વિપત્તિ (દુઃખ)ને આપે છે, તે
ઇદ્રિયોના સમુદાયને તું પોતાને સ્વાધીન કર (ઇદ્રિયો
અપણ છે તેને વશ કરી ધર્મ આશયવો)

(શાર્દૂલચમ્પીકૃતવૃત્તમ્)

ઘૃત્તા મૌનમગારમુજ્જતુ વિધિપ્રાગરમ્યમભ્યસ્યતા-
મસ્ત્વતર્ગણમાગમશ્રમમુપાદિત્તાં તપસ્તપ્યતામ્ ।

શ્રેયઃપુંજનિકુજમજનમર્હાવાત ન ચેદિદ્રિય-

વાત જેતુમવૈતિ ભસ્મનિ હૃત જાનીત સર્વ તતઃ॥૭૧॥

॥ શ્લોક ૭૧ ॥

ધસામ્ ધારણ કરો,
મૌનમ્ મૌનપણુ
અગારમ્ ઘરને (ને)
અજ્ઞતુ ત્યાગ કરો, છોડો
વિધિ પ્રાગલ્ભ્યમ્ ધર્મક્રિયા
કરવાની શક્તિનો (ને)
અભ્યસ્યતામ્ અભ્યાસ કરો,
કેળવો

અસ્તુ હે।

અન્નર્ગળમ્ ગમ્છની અદર
(રહેણું)
ભાગમ્ શ્રમમ્ સિદ્ધાન્તોના
(અભ્યાસના) પરિશ્રમને
અપાદતામ્ અગીકાર કરો

તપ તપને

તપ્યતામ્ તપો (કરો)

એવ પુજ કલ્યાણના સમૂહ રૂપ
નિકુજ મજન ઘાટાવનને ભા
ગવામા

મહાવાતમ્ મોટા પવન
(વટાણીયાની) જેવો

ઇન્દ્રિય વ્રાતમ્ ઇન્દ્રિયોનો
જેતુમ્ જીતવાને [સમૂહને
ન, એવ અર્થેતિ જે જાણતા
નથી

અસ્મિનિ ભરમમા, રાખમા
હુતમ્ હોમ્યુ (એમ)
જાનોત જાણે।
સર્વમ્ બધુ (અહીં કહેણું)
તત્ તે।

કલ્યાણના ગણ રૂપ વનને ભાગવાને મૂલથી,
વટાણિયા સમ ઇન્દ્રિયોનો છે સમૂહ વિતથ નથી,
જે જીતવાનું તેહને જાણુ ન તો આ વ્યર્થ જે
નિત મૌન વ્રત ધારણ કરે વૈરાગ્યથી વરને તજે ૧

આચાર સધલા પાલવામા હુશિયારી વાપરે,
વલિ અમ્છમા વાસો કરે સિદ્ધાન્ત જાણવા શ્રમ કરે;
તપને તપે રખ્યા વિષે હોમેલ ધી જેવું જ એ,
ઇન્દ્રિય દમન પૂર્વક કરેલા કાર્ય સધલા સફલ છે ૨

અર્થ—હે સાધુ^૧ મૌનવ્રત ધારણ કરો, ઘરનો ત્યાગ કરો, ધર્મક્રિયા કરવાના સામર્થ્યને કેળવો, ગમ્મવાસ કરો, સિદ્ધાન્તના પાઠનો અભ્યાસ કરો તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરો (એ બધું ગમે એટલું કરો) પણ બ્યા સુધી કહ્યાણના સમૂહરૂપ ઘાટાવનને ભાગવાને મહાવાયુ (વટોળીયો) જેવો એવો જે ઈન્દ્રિયોનો સમૂહ તેને પરાજય કરવાનું બળયુ નથી ત્યા સુધી તે સર્વ (મૌનવ્રત આદિ) રખ્યાને વિષે હોમેલા (ધી વિગેરે) જેવું (વૃથા) બણે.

ધર્મધ્વસધુરીણમન્નમરસાચારીણમાપત્તયા-

લક્ષ્મીણમશર્મનિર્મિતિકલાપારીણમેકાતતઃ ।

સર્વાંગીનમનાત્મનીનમનચાત્યતીનમિષ્ટે યથા,

કામીન ક્રુમતાધ્વનીનમજયક્ષૌધમક્ષેમભાક્ ॥૭૨॥

॥ શ્લોક ૭૨ ॥

ધર્મધ્વસધુરીણમ્ ધર્મનો નાશ
કરનારમા મુખ્ય
અન્નમરસ સત્ય જ્ઞાનના રસ-
ભાવને, સાચા આનંદને
આચારીણમ્ ઢાકનાર
આપત્ પ્રથા આપત્તિને શ્રેલા
વવામા
અલક્ષ્મીણમ્ પુરૂષાર્થ (શક્તિ)
વાળો
અશર્મનિર્મિતિ

કરવામાં
કલાપારીણમ્ અતુર એવા
ષકાન્તત નિશ્ચયથી
સર્વાંગીનમ્ સર્વ (ના) અગ્નને
ખાનારો
અનાત્મનીનમ્ આત્માનું
અહિત કરનાર
અનય અન્યાયના રસ્તે
અત્યતીનમ્ અત્ય ત ગમન
નારો

યથાકામીનમ્ ઇચ્છા પ્રમાણે
વર્તનારો

કુમત ખરાબ વિચારના
અધ્યનીનમ્ રસ્તે જનારો

મજબૂર નહિ છતતો છતો

અક્ષમોષમ્ ઇદ્રિયોના સમૂહને

અક્ષેમમાક્ ઉપદ્રવને પામનાર

જે ધર્મ કેરો નાશ કરવા મુખ્ય પદ ધારણ કરે;

તિમ જેહ બલિયો હાકવાને શીત્ર સાચા નાથને,

આપત્તિને ફેલાવવામાં કષ્ટને નિપજવવા,

જે છે ચતુર સર્વિ વાન્ય ખાવે દક્ષ અહિત પમાડવા ૧.

અન્યાય રસ્તે બહુજનારો ઇષ્ટ વસ્તુમા વલી,

સ્વેચ્છા પ્રમાણે વર્તનારો જય દુષ્ટ મને વલી;

ના છતનારો ઇદ્રિયોના-તેહ ગણને છત્ર જે,

કલ્યાણને તે પામનારો હાથ ના ડોઈ કાણે ૨.

અર્થ-ધર્મનો નાશ કરવામા અગ્રેસર, સત્ય જ્ઞાનને
હાકનાર, આપત્તિને ફેલાવવામા સમર્થ, દુષ્ટ ઉપજાવવામા
હુશિયાર, એકાત સર્વ-અજ્ઞ લક્ષક, આત્માને અહિતકારી,
અન્યાય માર્ગમા ચાલનાર ઇષ્ટમાર્ગે સ્વેચ્છાએ વર્તનારો,
અને ખરાબ વિચારને રસ્તે જનારો એવો જે ઇદ્રિયોનો
સમૂહ છે, જેને નહિ છતનારો પ્રાણી કલ્યાણને લજનારો
યતો નથી, અથોત એવા મનુષ્યનુ કલ્યાણુ યતું નથી

હવે લક્ષ્મીના સ્વસ્થાનનું વર્ણન કરે ॥

૫ ૧ ૨ ૩ ૪ ૭ ૮ ૧૦
નિમ્ન ગચ્છતિ નિમ્નગેવ નિતરા નિદ્રેવ વિવ્રમતે,
૯ ૧૨ ૧૨ ૧૪ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૭
ચૈતન્ય મદિરેવ પુણ્યતિ મદધુમ્યેવ દક્ષિણતામ્ ।

૨૧ ૧૬ ૨૦ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૭

ચાપલ્ય ચપલેવ ચુરતિ દર્વજ્વાલેવ તૃણાં નય-

૨૧ ૨૮ ૨૬ ૧ ૩૦ ૩૧

ત્યુલ્લાસ કુલદાગનેવ કમલા સ્વૈર પરિત્રામ્યતિ ॥૭૬॥

॥ શ્લોક ૭૩ ॥

નિમ્ન નીચાણુવાલા પ્રદેશમાં

ગચ્છતિ જાય છે

નિમ્નગા હવ નદીની જેમ

નિવરામ્ અત્યન્ત

નિદ્રા હવ ઉઘની પેઠે

વિષ્કમ્ભે નાશ કરે છે, શેકે છે

ચૈતન્યમ્ જ્ઞાનને (ને)

મદિરા હવ ઢાડની પેઠે

પુષ્પતિ પુષ્પ કરે (વધારે) છે

મદમ્ અહુ કારને, મદને

ધૂમ્યા હવ ધૂમાડાના સમૂહની

વસ્તે આપે છે, [પેઠે

અન્યતામ્ અધપલાને

ચાપલ્યમ્ ચપલતાને

ચપલા હવ વીજળીની પેઠે

ચુરતિ ભજે છે [જ્વાલાની પેઠે

દર્વ જ્વાલા હવ દાનાનધની

તૃણામ્ લોભને તરસને

નયતિ પમાડે છે,

ઉલ્લાસમ્ વનધુ (વૃદ્ધિ)

[સ્ત્રીની પેઠે

કુલદા અગતા હવ ખરાબ

કમલા લક્ષ્મી

સ્વૈરમ્ ઈચ્છા પ્રમાણે

પરિત્રામ્યતિ ભટકે છે

નીચાણુવાલા માર્ગમાં નિત આ નદી જિમ જાય છે,

તિમ આજ લક્ષ્મી નીચ જનના ગેહ માહે જાય છે,

નિદ્રા હણે ચૈતન્યને-લક્ષ્મી હણે ચૈતન્યને,

મદિરા વધારે ગાડછાને-તેમ લક્ષ્મી માનને.

અધાશ ધૂમ સમૂહ જેમ કરે તથા લક્ષ્મી કરે,

લક્ષ્મી ચપલ-જિમ વીજલી-તરસા વધારે જીવને;

જવાલા યથા દાવાગ્નિની લક્ષ્મી વધારે લોભને,

ઈચ્છાનુસારે ભમત લક્ષ્મી દેખ અવળી નારને,

અર્થ - સદમી નદીની પેઠે નીચ પ્રત્યે (હલકા જનને ઘેર) ભય છે, નિદ્રાની પેઠે ચૈતન્યનો વિનાશ કરે છે, મદિરાની પેઠે ગાડછા (અહંકાર)નું પોષણ કરે (વધારે) છે, ધૂમાડાના સમૂહની પેઠે અધપાણું આપે છે, વીજળીની પેઠે અસ્થિરપણાને બળે છે, દાવાશિની પેઠે લોભ (તરસ) વધારે છે, અને અવળી સીની પેઠે મરણ પ્રમાણે કરે ■

હવે ધનના રૂપભાવને જણાવે છે

વાયાદા, સ્પૃહયન્તિ તત્કરગણા^૧ મુષ્ણન્તિ^૨ મૂમીભુજો^૩,
 શક્તિ^૪ છલમાકલય્ય^૫ હુતમુ^૬ મસ્મીકરોતિ^૭ ક્ષણાત્^૮ ।
 અમ્મ^૯ પ્લાવયન્તિ^{૧૦} ક્ષિતૌ^{૧૧} વિનિહિત^{૧૨} યક્ષા^{૧૩} હરન્તે^{૧૪} દઠાત્^{૧૫},
 દુર્વૃત્તાસ્તનયા^{૧૬} નયન્તિ^{૧૭} નિધન^{૧૮} ધિગ્નદ્ધીન^{૧૯} ધનમ્^{૨૦} ॥૭૪॥

॥ શ્લોક ૭૪ ॥

વાયાદા વારસાના હલકાર
 સ્પૃહયન્તિ આહુ છે
 તત્કરગણા ચારોનો સમૂહ
 મુષ્ણન્તિ ચારે ■
 મૂમીભુજ રાજાઓ
 શક્તિ પ્રહુલ કરે છે
 છલમ્ કપાને
 આકલય્ય કરીને
 હુતમુક્ અગ્નિ
 મસ્મી કરોતિ રાખ કરે છે
 ક્ષણાત્ ક્ષણવારમા, પનકમા
 અમ્મ પાણી
 પ્લાવયન્તિ પલાળે ■

ક્ષિતૌ પૃથ્વીમા
 વિનિહિતમ્ દારેકુ
 યક્ષા યક્ષ ભતિના કેવો
 હરન્તિ ઉપાડી ભય છે
 દઠાત્ હાંથી, બવાતકારે
 દુર્વૃત્તા અરાબ આચરણ
 તનયા પુત્રો (સેવનારા
 નયન્તિ પમાડે છે
 નિધનમ્ નારા
 ધિગ્ન દિકાર છે
 યદુ અધીનમ્ યજ્ઞાઓને તાબે
 રહેલા
 ધનમ્ દાનને

નીચે નીચ માણસોને
 નતિમ્ નમસ્કાર
 શત્રો અપિ શત્રુના પશુ
 અયુષાત્મન અપિ નિર્ગુણ
 વિદ્ધાતિ કરે છે [એના
 ઉચ્ચે ઉચ્ચે સ્વરે (ધારો પાડીને)
 ગુણોત્કોત્તમમ્ ગુણોના નખાણ
 નિર્વેદમ્ ખેડને
 ન વિદ્ધન્તિ નથી પામતો
 કિંચિદ્ બરા

અઠતઃસ્ય અપિ ગુણ નહિ
 માનનાર એના પુરૂષની
 સેવાક્રમે સેવા કરવામા
 કાષ્ટમ્ મુશ્કેલી ભરેલું કામ
 કિમ્, ૪, શુ નથી
 મનસ્વિન ઉત્તમ (સ્વાધીન) મ
 નવાના પશુ
 મનુજા મનુષ્યો
 કુર્વન્તિ કરતા
 વિત્તાધિન ધનની ઇચ્છાવાળા

જો ભાઈ ધનને આહનારા બુદ્ધિશાલિ પશુ નરા,
 હલકા જનોની પાસ પશુ ધન 'માગતા થઈ કિ કરા,
 વચનો વદે બહુ કાલ મીઠા નીચ જનને પશુ નમે,
 ગુણ ગાન કરતા ગુણ રહિત પશુ શત્રુનું મોટે સ્વરે. ૧.
 જાણે ન જોઈ કરેલ ગુણને તેહવા સ્વામિતણી,
 ન જાણે હૃદયમા દુ ખ કરતા સેવના કમસર ઘણી;
 જાયે નરકમા તીવ્ર ચૂર્છા જોઈ દ્રવ્ય વિપે કરે,
 કાણાગ સૂત તણુ વચન એ બોલ્ય જન ના વિસ્મરે ૨

અર્થ - ઉત્તમ (સ્વાધીન) મનવાળા મનુષ્યો પશુ
 દ્રવ્યના અર્થી થઈને નીચ પુરૂષોની આગળ ઘણો ટાઈમ
 મિષ્ટ વચન બોલે છે (ખુશામત કરે છે), નીચ પુરૂષોને
 નમસ્કાર કરે છે, નિર્ગુણી શત્રુનું (ના) પશુ ઉચ્ચે સ્વરે ગુણવર્ણન
 (વખાણ) કરે છે, અને કરેલા ગુણને નહિ જાણનારા સ્વા-
 મીની સેવા કરવામા પશુ કાંઈ કટાણો પામતા નથી, આમ
 તેઓ શુ શુ કષ્ટ (મુશ્કેલી ભરેલું કામ) નથી કરતા ?

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
લક્ષ્મીઃ સર્પતિ નીચમર્ણવપયઃ સગાદિવાંમોજિની-

૧ ૭ ૮ ૧૨ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૪
સસર્ગાદિવ કટકાકુલપદા ન કાઽપિ ધત્તે પદમ્ ॥

૧૭ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૯
ચૈતન્ય વિપસન્નિધેરિવ નૃણામુજ્જાસયત્પંજસા,

૨૨ ૨૧ ૨૫ ૨૦ ૨૩ ૨૪
ધર્મસ્થાનનિયોજનેન ગુણિભિર્ગ્રાહ્ય તદસ્યાઃ ફલમ્ ॥૭૬॥

॥ શ્લોક ૬૭ ॥

પદમ્ પગને

ચૈતન્યમ્ જ્ઞાનને

વિપ સન્નિધે દય વિધની

સાથે એક સ્થાનમા રહે-

વાથી જાણે હોયની તેમ

નૃણામ્ મનુષ્યોના

ઉજ્જાસયતિ નાશ કરે છે

અજસા દુરેત

ધર્મસ્થાન ધર્મના કામમા

નિયોજનેન વાપરવા એ કરી

ગુણિભિ ગુણિ પુરુષોએ

ગ્રાહ્યમ્ મહત્ત્વ કરવું (દેવ)જોઈએ

તત્ તેટલા માટે

અસ્યા આ લક્ષ્મીનું

ફલમ્ ફળ

લક્ષ્મી ધન

સર્પતિ જાય છે

નીચમ્ નીચ પ્રત્યે (ને ત્યા)

અર્ણવ સમુદ્રના

પય સગાત્ દય પાણીના સ-

ગથી જાણે હોય નહિ તેમ

અમોજિની પાયણીની

સસર્ગાત્ દય સોબતથી જાણે

હોય નહિ તેમ

કટક કાટાવડે [વાળી

આકુલ પદા યુક્ત પગ (સ્થાન)

કાપિ કોઈ જ થાએ પણ

નઘત્તે નથી સ્થિર કરતી

જો જાણ લક્ષ્મી નીચ જન ધરજાય કવિ જોલે અર્થી,

જલના જલધિના સ ગથી ઇમ હોયની જાણે સહી,

લક્ષ્મી તણુ છે ઠાણુ જલાધ એમ અન્યમતી વહે,

સંસર્ગથી ગુણ દોષ હોવે તેહથી કવિ ઇમ વહે. ૧.

કોઈ સ્થલે થીર પમ ન મૂકે પોયણીના સગથી,
 પગમાય કાંટો વાગનાથી તેમ જાણે હોયની;
 રહેવા થકી વિષ સાથ જાણે હોયની તિમ તે હણે,
 ચૈતન્યને ઝટ માનવોના જોઈથી હિત ના મુણે^૧ ૨.

સક્ષ્મી તણુ ને ઝેરનુ છે ઠાણુ જલાધ પરમતે
 એ ભાવ ચિત્તે રાખનારો જાણુશે આ ભાવને,
 સક્ષ્મી તણેા એ ભાવ જાણી ગુણિજનોએ-સર્વદા.
 સક્ષ્મી સુપાત્રે વાપરી કરવી સફલ દૂર આપદા. ૩

અર્થ - સક્ષ્મી સમુદ્રના પાણીની સોળતથી જ હોયની ?
 તેમ નીચ પ્રત્યે (ધેર) જાય છે, પોયણીની સોળતથી પગમા
 કાંટો વાગ્યો હોયનો ! તેમ કોઈ રથજે સ્થિર પગ મૂકતી
 નથી અને વિષની સાથે એક સ્થાનમા રહેવાથીજ જાણે
 હોયની ! તેમ મનુષ્યોના ચૈતન્યનો એકદમ નાશ કરે છે; માટે
 ગુણિજનોએ તેને (સક્ષ્મીને) ધર્મના કામમા વાપરીને (ધર્મ
 કાર્યમા ખરચીને) તેનુ ફળ (પુણ્ય, કર્મનિર્જરાદિ) મહણુ કરવુ
 હવે દાનનો ઉપદેશ આપે છે

ચારિત્ર ચિનુતે^૫ ધિનોતિ^૬ ચિનય^૭ જ્ઞાન^૮ નયત્પુનર્તિ,^{૧૦}
^{૧૩} પુણ્નાતિ^{૧૨} પ્રશમ^{૧૪} તપઃ^{૧૫} પ્રવલયત્પુલ્લાસ્તપલ્યાગમમ્ ।
^{૧૮} ગુપ્ત^{૧૯} કદલપત્યઽથ^{૨૦} દલયતિ^{૨૧} સ્વર્ગ^{૨૨} દદાતિ^{૨૩} ક્રમાત્,^{૨૪}
^{૨૫} નિર્વાગશ્રિયમાતનોતિ^{૨૬} નિહિત^{૨૭} પાત્રે^{૨૮} પત્રિત્ર^{૨૯} ધનમ્ ॥૭૭॥

॥ શ્લોક ૬૮ ॥

ચારિત્રમ્ સયમને
ચિનુતે વધારે છે, એકકુ કરે છે
ધિનોતિ ખૂશ (વૃદ્ધિ) કરે છે
વિનયમ્ વિનયને (ની)
જ્ઞાનમ્ જ્ઞાનને (ની)
નયતિ પમાડે છે, કરે છે
ઉન્નતિમ્ ઉન્નતિ (વધારે)
પુણ્ણાતિ પાપણુ (પુણ્ય) કરે છે
પ્રશમમ્ ઉપશમને (નુ)
તપ માસ ક્ષમણાદિ તપને
પ્રબલયતિ મજ્જખૂત (મદદ) કરે છે
ઉલ્લાસયતિ આનંદ પમાડે
(વધારે) છે
આગમમ્ શ્રુત જ્ઞાનને
પુણ્યમ્ પુણ્યને

ફલયતિ પ્રકુલિત કરે છે
અઘમ્ પાપને (નો)
વલયતિ નાશ કરે (દણી
નાખે) છે
સ્વર્ગમ્ સ્વર્ગને
દદાતિ આપે છે
ક્રમાત્ અનુક્રમે (છવટે)
નિર્વાણશ્રિયમ્ મોક્ષની લ-
ક્ષ્મીને
આતનોતિ વિસ્તારે (આપે) છે
નિહિતમ્ નાખેલું, (દીધેલું)
પાત્રે પાત્રને વિષે (સુપાત્ર-
શ્રુતિ આદિને)
પવિત્રમ્ પવિત્ર, ન્યાયથી મે-
ળાવેલું

ઘનમ્ દ્રવ્ય

જે ન્યાયથી પેદા કરેલું તેહ નિર્મલ દ્રવ્યને,
દેતા સુપાત્રે બહુ વધારે દાન તે ચારિત્રને,
તિમ વિનયને વલિ નાણુને વૃદ્ધિ પમાડે પ્રશમને,
ઉત્સાહ આપે આધક તપને સાધવાને પ્રતિદિને. ૧.

સિદ્ધાન્તના પઠનાદિને તેથી કરે ઉલ્લાસથી,
વલિ પુણ્યને નિપજાવતું પાપો હઠાવે વેગથી,
એ સ્વર્ગને વલિ મોક્ષ કેરી લક્ષ્મીને પણ અનુક્રમે,
એ સર્વ તેને સપજે જે ધન સુપાત્ર વિષે દિયે. ૨.

અર્થ—અસ્થિતાદિ પાત્રને વિષે આપેલું એવું પવિત્ર
દ્રવ્ય—આશિષનો વૃદ્ધિ કરે છે, વિનયને વધારે છે, જ્ઞાનને
ઉત્પન્ન કરે છે, સમતારસનું પોષણ કરે છે, તપને પ્રબળ
કરે છે, શુભજ્ઞાનને વધારે છે, પુણ્યને ઉત્પન્ન કરે છે,
પાપનો વિનાશ કરે છે, સ્વર્ગને આપે છે, અને અનુક્રમે
મોક્ષરૂપી લક્ષ્મીને વિસ્તારે (આપે) છે

૬ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૭
દારિદ્ર્ય ન તમીક્ષતે ન મજતે' દૌર્માગ્યમાલપતે,
૧૧ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૨૦ ૨૨ ૨૧ ૨૩
નાડકીર્તિર્ન પરામયોઽમિલપતે' ન વ્યાવિરાસકદતિ ।

૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૦
દૈય નાદ્રિયતે દુનોતિ ન દર' ક્ષિન્નતિ નૈવાપદ',
૧ ૧ ૬ ૨ ૫ ૪ ૩
પાત્રે યો ચિત્તરત્યનર્થદમ્બન' દાન નિદાન ત્રિયામ્ ॥૭૮॥

॥ 'લોક ૭૮ ॥

દારિદ્ર્ય દમિદ્રપણ
ન તમીક્ષતે તે પુરૂષને (ના) જોતું
નથી
ન મજતે નથી સેવતું
દૌર્માગ્યમ્ અપ્રિયપણ
આલમ્બતે આશ્રય કરે (છે)
ન નહિ
અકોત્તિ અપજ્ઞસ
પરામવ હાર
ન અમિલપતે નથી આહતા
~ રોગ

ન, આસ્કન્દતિ ઇલાપતો નથી,
દુર્બલ કરતો નથી
દૈન્યમ્ દીનતા, ગરીબાઈ
ન આદ્રિયતે નથી આદર
કરતી (પૂજતી)
દુનોતિ, ન નથી પીડતો
દર ડર
ક્ષિન્નન્તિ ન થવ નથી દુઃખ
રૂઝીજ
આપદ આપત્તિયો (સકટ)
પાત્રે સુપાત્રને વિષે
ય ચિત્તરતિ જે આપે છે

અનર્થ દલ્લત્તમ્ ઉપદ્રવનો નાશ કરનાર | નિવાનમ્ કારણભૂત (પમાડ-
નાર) એવા
દાનમ્ અનાજ વિગેરેનું આપવું | ધિય લક્ષ્મીના (ને)

પાત્રે દીયે જે દાન તે નર સર્વ સ કટને હરે,
સંપત્તિનું કારણ વધી-તે-જેહ તેને આચરે,
નિર્ધન પણ જોવે ન સામુ તેહની-સવિ જીવને,
અલખામણો ના હોય તે પામે નહી અપકીર્તિને ૧.
તે હાર ના પામે કદી ને માંદગી પામે નહી,
તેમાં રહે ના દીનતા ભય તેહને પીડે નહી;
સવિ આપદા પીડે નહિ તે ભાગ્યશાલિ જીવને,
ઓછો જ છે સ સાર એતન નિત્ય કર આ દાનને. ૨.

અર્થ - સ કટનો નાશ કરનાર, અને સ પત્તિના કારણભૂત
એવું જે દાન, તેને જે પુરૂષ સુપાત્ર સાધુ વિગેરેને આપે છે, તે
પુરૂષની સામુ દારિદ્ર્ય જોતું નથી, દોષાગ્ય તેને સેવતું નથી,
અપજશ તેમાં રહેતું નથી, પરાભવ (હાર) તેને
આહતો નથી, વ્યાધિ તેને દુર્બળ કરતો નથી, દીનતા
તેનો આકર કરતી નથી, ભય તેને પીડતો નથી, અને
આપત્તિઓ તેને કલેશ પમાડતી નથી

॥ હવે ફરી પણ દાનનું જ ફલ કહે છે ॥

૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
લક્ષ્મીઃ કામયતે મતિર્મૃગયતે^{૧૩} કીર્તિસ્ત્નમાલોકતે,
૧૪ ૧૫ ૧૭ ૧૯ ૨૦ ૨૧
પ્રીતિશ્રુવતિ સેવતે સુભગતા^{૨૧} નીરોગતાઽઽર્લભતિ^{૨૨} ।

૨૦ ૨૧ ૨૩ ૨૨
શ્રેયઃ સહતિરભ્યુપૈતિ ધૃણુતે^{૨૩} સ્વર્ગોપમોગસ્થિતિ-^{૨૨}

૨૪ ૨૫ ૨ ૧ ૨ ૫ ૪ ૩
૮ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧
હૃતિ પુમાન્ પુણ્યાર્થમર્થ

॥ શ્લોક ૭૦ ॥

લક્ષ્મી લક્ષ્મી
 કામયતે ધર્મ (ચાહે) છે
 મતિ બુદ્ધિ
 મૃગયતે શોધે છે (ખોળે છે)
 કીર્તિ યશ
 તમ્ તેને (દાન કરનારને)
 આલોકતે જુવે છે
 પ્રીતિ આનંદ
 શુભ્યતિ મળે છે
 સેવતે સેવા કરે છે
 સુમગતા સૌભાગ્ય (લોકને
 વહાના થવાપણ)
 નીરોગતા નીરોગીપણ,
 આરોગ્ય

આલિંગતિ મળે છે
 શ્રેય સંદતિ કલ્યાણની
 પરપરા
 અમ્યુપૈતિ સામી આવે છે
 ધૃણુતે વરે છે
 સ્વર્ગ સ્વર્ગની
 ઉપમોગસ્થિતિ ભોગ પદ્ધતિ
 મુક્તિ મોક્ષ
 ઘાન્ઠતિ ધર્મ (ચાહે) છે
 ય પુમાન્ જે માણસ
 પ્રવચ્છતિ આપે છે
 પુણ્યાર્યમ્ પુણ્યને માટે
 અથમ્ દ્રવ્યને
 નિજમ્ પોતાના

જન જેહ નિજકલ્યાણ કાળે દુ જિ જનને ધન દિયે,
 તેને ચહે લક્ષ્મી વતી ખોળે મતિ-વરયશ જુએ;
 આનન્દ પામે તે વતી ંહાલોજ હોવે લોકને,
 નીરામ થાય-પરપરા કલ્યાણની સામી લહે. ૧.
 સુરલોકમા તે જીવને ભોગો તણી શ્રેણિ મલે,
 મુક્તિ ચહે તેને કરતા દાન એ લાભો મલે,
 પાલે ન નિર્મલ શીલને તુ શ્રેષ્ઠ તપ સાધે નહીં;
 તિમ ભાવના ભાવે નહીં તુજ દાનથી મુક્તિ સહી ૨

અર્થ—જે પુરૂષ પોતાનું દ્રવ્ય પુણ્યનું દન પામવા
 આપે છે, તે પુરૂષની લક્ષ્મી ધર્મી કરે છે, તેને બુદ્ધિ
 શોધે છે, કીર્તિ જુએ છે, પ્રીતિ ચુબન કરે (મળે) છે, તેની
 સૌભાગ્ય સેવા કરે છે, આરોગ્યતા આલિંગન કરે (મળે)

છે, કલ્યાણની પરપરા તેની શામી આવે છે, સ્વર્ગના
ઉપભોગની પદ્ધતિ (શ્રેષ્ઠ) તેને વરે છે, અને મોક્ષરૂપિ
શ્રી તેની વાછા કરે છે

(મન્દાક્રાન્તાવૃત્તમ્)

તસ્યાસન્ના રતિરનુચરી^{૭ ૬ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨} કીર્તિરુત્કઠિતા શ્રીઃ,

સ્તિંગ્ધા^{૧૫ ૧૪} યુદ્ધિ^{૧૭} પરિચયપરા^{૧૧} ચક્રવર્તિત્વકદ્ધિઃ ।

પાળૌ^{૧૬ ૨૦} પ્રાપ્તા^{૧૮ ૨૨} ત્રિદિવકમલા^{૨૧} કામુકી મુક્તિસપ-

ત્સસક્ષેજ્યા^{૫ ૬ ૨ ૪ ૩ ૧} ઘપતિ વિપુલ^૪ ચિત્તરોજ નિજ યઃ ॥૮૦॥

॥ શ્લોક ૮૦ ॥

તસ્ય તે પુરુષને
આસન્ના નચકમા રહેનાર
રતિ સમાધિ, પ્રેમ (વાચકને)
અનુચરી સેવા કરનારી
કીર્તિ આપર
ઉત્કઠિતા તીવ્ર હૃદય કરનારી
શ્રી લક્ષ્મી
સ્તિંગ્ધા રતેહવાળી
યુદ્ધિ મતિ
પરિચયપરા અતિ પરિચય વાળી
ચક્રવર્તિત્વ ચક્રવર્તિપણી

શ્રદ્ધિ સંપત્તિ
પાળૌ હાથને વિષે
પ્રાપ્તા પ્રાપ્ત થાય છે
ત્રિદિવ કમલા સ્વર્ગની
લક્ષ્મી
કામુકી હૃદય કરનારી
મુક્તિસપત્ મોક્ષરૂપી લક્ષ્મી
સસક્ષેજ્યામ્ સાતક્ષેત્રને વિષે
ઘપતિ વાવે છે
વિપુલમ્ ઘણા
ચિત્ત રોજમ્ ધનરૂપ બીજને
નિજમ્ પોતાના
ય જે માણસ

જિન ભુવન પડિમા તેમ આગમ પૂજ્ય ચક્રવિહસંધ ઓ,
છે સાત ક્ષેત્રો તેહમા નિજ ભૂરિધન રૂપ બીજને;
જે વાવતા તે પામતા મનની સમાધિ પાસમાં,
કીર્તિ અને શ્રી મલવા ચહે તેને રમા.

નિજ ઉપર રાખે મેહ એવી બુદ્ધિ પામે તે વલી,
ચક્રિપણાની સ પદા તેનો કરે પરિચય ' વલી,
સ્વાધીન કરમા તે કરે વર સ્વર્ગ કેરી નહિને,
મુક્તિ તણી સ પત્તિ હોવે ચાહનારી તેહને ૨.

આ દાન રૂપિ પાટિયુ તેના ગુણો અક્ષય સદા,
તીર્થકરોના શાસને તપ શીલને વલિ ભાવના,
ઘટતા ઘટયા પણ દાન વાર્ષિક તેહણુ ન ફરે કદા.
મહિમા અખડિત દાનનો આધાર આવકને સદા ૧.
દ્રષ્ટાન્ત આદિનાથનુ ને શાલિભદ્રાદિક તણુ,
શક્તિ પ્રમાણે દાન દેણુ અલ્પમાથી અલ્પનુ;
ખેડૂત પણ થોડુ ઠઠ વાવેવ કણુને વાપરે,
ગુણુ મણુ વિવેકે રોણતો વ્યવહાર દાને તિમ ખરે ૨.
કાપી પતીકુ કાઠડીનુ ખાય તો મીઠી બને,
પેદાશમાથી અલ્પ પણ છે તોજ તે મીઠી બને,
જવરવ ત ને ધનવ ત સરખા નેહ જડમા બેઠિને,
કઝૂશને શબ બેઠિસમ ધિક્કાર હો કઝૂશને.
હુ ખિયા થયા બીજાજનો નિજ કર્મના ઉદયે કરી,
ભવ જસાધ તરવા તુબડા તે તાહરે ખૂઝ તુ જરી,
છે દાનથી ઉદ્ધાર તારો કર ન શકા તુ મને,
હીધા વિના જે ખાય છે તે પાપને ન અનાજને. ૪.

અર્થ - જે પુરૂષ ચોતાના ઘણા દ્રવ્યરૂપી બીજને
સાત ક્ષેત્રને વિષે વાવે છે, તે પુરૂષની ઉપર લોકો પ્રેમ
રાખે છે, કીર્તિ તેની ઘણી થાય છે લક્ષ્મી મેને (મળવાને)
ચાહે છે, બુદ્ધિ તેની ઉપર સ્નેહ રાખે છે, ચક્રવર્તિપણની

ઋદ્ધિ તેના પરિચય વાળી થાય છે, સ્વર્ગની લક્ષ્મી તેને હાથમા પ્રાપ્ત થાય છે, અને તેને મુક્તિની મપત્તિ અભિલાષાવાળી થાય (ચાહે) છે

હવે આર દાબ્યે કરી તપનો મહિમા વખાણે છે

(શાર્દૂલચિકીટિત્તુત્તમ)

યત્પૂર્વાર્જિતકર્મગૌલકુલિગ^૧ યત્કામદાવાનલ-
જ્વાલાજાલજલ^૨ યદુગ્રકરણગ્રામાદિમત્રાક્ષરમ્^૩ ।

યત્પ્રત્યૂહતમઃસમૂહદિવસ^૪ યદ્દિગ્ધિલક્ષ્મીલતા-

મૂલ તદિવિધિ^૫ યથાવિધિ^૬ તપઃ^૭ કુર્ચોત યીનસ્પૃહઃ^૮ ॥૮૧॥

॥ શ્લોક ૮૧ ॥

મત્રાક્ષરમ્ વચ્ચે કરવાના

મત્રોના અક્ષર જેવું

યત્ જે તપ

પૂર્વાર્જિત પાછના ભયોમા

ખાધેલા

કર્મગૌલ કર્મરૂપિ પર્વતોમા

કુલિગમ્ વજ્ર જેવું

યત્ જે તપ

કામ દાવાનલ કામરૂપિ દા-
વાનવની

જ્વાલા જાલ જ્વાલાઓના

મમુહમા

જલમ્ પાણી જેવું

ઉગ્ર ભયકર એવા

કરણ ગ્રામ અદિ ઇદ્રિયોના

સમૂહરૂપિ મર્ષને

યત્ જે તપ

પ્રત્યૂહ વિગ્નરૂપિ

તમ સમૂહ અ વકારના સમૂ-
હમા

દિવસમ્ દિવસ જેવું

દિગ્ધિ લક્ષ્મી લિધિ અને

લક્ષ્મી રૂપ

લતામૂલમ્ વેલડીના મૂળિયા
જેવું

તત્ વિવિધમ્ તે અનેક પ્રકારના

યથા વિધિ વિધિ પ્રમાણે

તપ તપને

કુર્ચોત કરે

ચીતસ્પૃહ સ્પૃહા (નિયાળા)

ને તજનાર ભવ્યશ્રવ

જિમ વજ્ર છેદે પર્વતોને તેમ પૂર્વ ભવે કર્યા,

જે કર્મના સમુદાય તેને છેદનાર જે સયા,

વલિ કામરૂપ દાવાગ્નિનો જ્વાલા સમૂહ શમાવવા,
 જે જલ સમુ-મ ત્રાક્ષરો જિમ સર્પને વશ રાખવા. ૧.
 તિમ ઇદ્રિયોને રાખવા વશ જેહ કારણ છે સહી,
 મણુ અધકાર તણો હણે દિન તેમ વિધ્નોને અહીં,
 જે ઝટ હણે વલિ ક હમાથી વેલડી પ્રકટે યથા,
 અડવીશ લખિધ સ પદા હોવે પ્રકટ જેથી તથા ૨.
 ઇચ્છા નિયામ્યાની તણ તે વિવિધ તપ ભવિજન કરે,
 નિર્મલ વિધિને પાલવા ત્યા સમજવાનો ખપ કરે,
 રાખી ક્રમાને નાણુ પૂવંક જેહ તપને આચરે,
 આવશ્યકે નિયુક્તિ બોલે તે નિકાચિત પણ હરે. ૩

અર્થ-જે તપ પાછલા ભવોમા બાધેલા કર્મરૂપી
 પર્વતને (છેકવાને) વજ જેવુ છે, કામ (વિષયની ઇચ્છા)
 રૂપિ દાવાનળની જ્વાલાના સમૂહને (શમાવવાને) પાણી
 જેવુ છે, તોક્ષાની એવો જે ઇદ્રિયોનો સમૂહ તેરૂપ સર્પને
 (વશ કરવાને) મત્રાક્ષર જેવુ છે, વિધ્નરૂપ અધકારના સમૂહને
 નાશ કરવાને દિવસ જેવુ છે, અને લખિધ તથા લક્ષ્મી
 રૂપી વેવડીને (હગાડવાને) મૂળિયા જેવુ છે, એવા બે પ્રકારના
 તપને હે ભગ્ય છવો ? તમે કાઇપણ નિયામ્યા (સાસારિક
 પદાર્થ)નો ઇચ્છા કયા વિના વિધિ પ્રમાણે આદરે (કરે)

યસ્માદિગ્નપરપરા વિઘટ્ટે^૧ દાસ્ય સુરા^૨ કુર્વતે,
 કામઃ^૩ શામ્યતિ દામ્યતી^૪ દ્રિયગ્ણ^૫ કત્યાણસુત્સર્પતિ^૬ ।

ઇન્મીલતિ મહદ્દયઃ^૭ કલયતિ^૮ ધ્વંસ^૯ ચય^{૧૦} કર્મેણાં^{૧૧},

સ્વાધોન ત્રિદિવ શિવચ^{૧૨} ભવતિ^{૧૩} સ્થાપ્ય તપસ્ત્ત્વ^{૧૪} કિમ્^{૧૫} ॥૮૨॥

॥ શ્લોક ૮૨ ॥

યસ્માત્તુ જે તપ કરવા થકી
વિષ્ણ પરપરા વિધોની શ્રેષ્ઠિ
વિષ્ટતે નાશ પામે છે
દાસ્યમ્ દાસપણને (આકરી)
સુરા દેવતાઓ
કુર્ચતે કરે છે [ઇન્દ્રા]
કામ ભોગ તૃષ્ણા (નિષયની)
શામ્યતિ શાન્તિને પામે છે
દામ્યતિ કબજે રખાય છે
ઇન્દ્રિયગણ ઇન્દ્રિયોનો સમૂહ
કલ્યાણમ્ કલ્યાણ, દર્શનાદિ
ઉત્તરવર્તિ વધે છે

અન્મીલન્તિ વિદ્યાસ પામે
(પ્રકટે) છે
મહાદેવ મોટી સ પતિયો
કલયતિ પામે છે
વ્યસમ્ નાશ (ને)
ચય સમૂહ
કર્મણામ્ કર્મોના
સ્વાધીનમ્ પોતાને આધીન
(તાબે)
ત્રિવિધમ્ સ્વર્ગ
શિવમ્ મોક્ષ
અને
અવતિ થાય છે
શ્લાઘ્યમ્ વખાણવા લાયક
તપ તત્ તે તપ
ન કિમ્ શુ નથી

જે તપતણા મહિમા થકી સમુદાય કષ્ટોનો હઠે,
સેવા કરે દેવો-વિકારો વિષયના દૂરે હઠે;
વશમા રહે સર્વ ઇન્દ્રિયો-કલ્યાણ ઝટપટ વિસ્તરે,
પામે વિકસ્વર ઋદ્ધિઓ મોટી તપસ્થા જે કરે. ૧.
કર્મોત્તરો સંહાર હોવે સ્વર્ગસુખ સાચું લહે.
પામે કર્મે નિર્વાણ તે તપ શુ પ્રશસા ના લહે,
આ દેહ જલથી હોય નિર્મલ પણ મલિન ક્ષણમા બને,
તપથી બનેલી નિર્મલી કાયા ન મલિન કદી બને. ૨.

અર્થ - જે તપ કરવાથી કષ્ટો (વિધો)ની પરપરા
નાશ પામે છે, દેવતાઓ દાસપણું કરે છે, કામવિકાર શાત
થાય છે ઇન્દ્રિયોનો સમૂહ વશ કરાય છે, કલ્યાણ (શ્રદ્ધા વિગેરે
નણ) વધે છે, મહા-ઋદ્ધિઓ પ્રકટે છે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોનો
સમૂહ નાશ પામે છે તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષ સ્વાધીન (તાબે)
થાય છે, એવું જે તપ, તે શું પ્રશસા કરવા લાયક નથી ?
અર્થાત્-છેજ

કાતાર ન યથેતરો જ્વલયિતુ દક્ષો દવાગ્નિ વિના,
 દાવાગ્નિ ન યથાપરઃ શમયિતુ શક્તો વિનામોઘરમ્ ।
 નિષ્ણાતઃ પવન વિના નિરસિતુ નાન્યો યથામોઘર,
 કર્મોઘ નપમા વિના કિમપર દન્તુ સમર્થસ્તથા ॥૮૩॥

॥ શ્લોક ૮૩ ॥

કાન્તારમ્ વનને
 ન યથા દત્તર જેમ બીજો નથી
 જ્વલયિતુમ્ બાળવાને
 દક્ષ સમર્થ
 દવાગ્નિમ્ વિના દાવાનલની
 વિના
 દાવાગ્નિમ્ દાવાનલને
 ન યથા દત્તર જેમ બીજો નથી
 શમયિતુમ્ શાન્ત કરવાને
 શક્ત સમર્થ

નિષ્ણાત નિપુણ (સમર્થ)
 પવનમ્ વિના પવન વિના
 નિરસિતુમ્ દૂર કરવાને
 ન અન્ય બીજો નથી
 યથા જેમ
 અમોઘરમ્ મેઘને
 કર્મ બોધમ્ કર્મોના સમૂહને
 તપસા વિના તપ વિના
 કિમ્ અપરમ્ બીજો કોણ
 દન્તુમ્ સમર્થ હજીવાને
 સમર્થ (છ)

અમોઘરમ્ વિના મેઘ વિના તથા તેમ
 દાવાગ્નિ વિણુ જિમ બાલવા વનને સમર્થ પરાં નહી,
 વિણુ મેવ અન્ય સમર્થ ના દાવાગ્નિ ઓલવવાસહી,
 વાયુવિના ન સમર્થ બીજો મેવનેજ વિખેરવા,
 તિમ તપવિના ન સમર્થપર સવિકર્મને સહારવા ૧.

અર્થ-જેવી રીતે વનને બાળવાને દાવાગ્નિ વિના
 બાળે કોઈ સમર્થ નથી, જેમ દાવાગ્નિને શમાવવાને
 (ઓલવવાને) મેઘ વિના અન્ય કોઈ શક્તિમાન
 નથી, અને જેમ મેઘને વિખેરી નાખવાને વાયુ વિના અન્ય
 કોઈ નિપુણ (સમર્થ) નથી, તેવી રીતે કર્મોના સમૂહને દૂર
 કરવા (નષ્ટ કરવા)ને શુ તપ વિના અન્ય કોઈ સમર્થ
 હોય ? અર્થાત્ તપથીજ કર્મો હણી શકાય છે

(સંગ્રહરાશ્ત્રમ)

સતોપસ્થૂલમૂલઃ પ્રશમપરિકરઃ^૧ સ્કઘચઘપ્રપચઃ^૮,
પચાક્ષીરોઘશાસ્ત્રઃ સ્ફુરદમયદલઃ^૫ શીલસપત્રપ્રવાલઃ^૧ ।
અદ્વાભઃપૂરસેકાદિપુલકુલતલૈશ્વર્યસૌંદર્યભોગ^૧ ।
સ્વર્ગાદિપ્રાપ્તિપુષ્પઃ શિવસુખફલદઃ^{૧૨} સ્યાત્તપ.પાદપોડયમ્^{૧૦} ૮૪

॥ શ્લોક ૮૪ ॥

સતોપ સ્થૂલ મૂલ સતોપ
રૂપી મજબૂત મૂલનાળુ
પ્રશમ પરિકર શાન્તિરૂપી
ઘેરાવાવાળુ
સ્કઘચઘ પ્રપચ શ્રુત સ્કઘ
ની રચનારૂપિ
વિસ્તાર (૪૬) વાળુ
પચાક્ષી પાત્ર ઇદ્રિયોને
રોઘ શાસ્ત્ર વગ કરવારૂપી
ડાળીયોવાળુ
સ્ફુરત્ સ્ફુરાયમાન (તેજસ્વી)
અમયદલ અભયદાન રૂપી
પાદડા વાળુ
શીલસપત્રપ્રવાલ બ્રહ્મચર્ય
રૂપી નવા અકુરાવાળુ

અદ્વા અમ્મ અદ્વા રૂપીજલના
પૂરસેકાત્ પ્રનાદ પારવાથી
વિપુલ ઉત્તમ
કુલ્લલ લેશ્વર્ય કુલ તથા બલ,
અને ઐશ્વર્ય જેવી
સૌન્દર્ય ભોગ રૂપની સુદર-
તાનો અનુભવ કરાવનાર
સ્વર્ગાદિ સ્વર્ગ વિગેરેના
પ્રાપ્તિ પુષ્પ લાભ રૂપી ફૂલ
વાળુ
શિવસુખ ભોક્ષના મુખરૂપી
ફલદ ફલને આપનારો
સ્યાત્
તપ પાદપ તપરૂપી ઝાડ
અયમ્ આ

તપરૂપ તરૂ તે આપનારો સુકિતરૂપ ફલને તને,
મૂર્છાતણો પરિહાર છે મજબૂત મૂલ જસ^૧ મુણ્નમને,
જસ પ્રશમરૂપ પેરાવ થડ સુચખધ રચનારૂપ^૨ મુણ્નો,
સ્વચ્છદિ પાચે ઇદ્રિયોનું દમન શાખાગણ મુણ્નો ૧૨

જસે અભયરૂપ અથવા વિનયરૂપ પાદડાંચો દીપતા,
 શીલ સ પદારૂપ પદ્મવો જસ પાદ્મ તે ઉગતા;
 શ્રદ્ધા સ્વરૂપ જલના સમૂહે સિ અવાથી નિપજ્યો,
 સૌન્દર્યના સમુદાય રૂપકુલ બલ વિપુલ ઋદ્ધિ મુણે ૨-
 સ્વર્ગાદિરો લાભ તે ફૂલો કહ્યા છે જોડના,
 મૂલાદિ જેવા ઝાડના તિમ બાણ તપરૂપ ઝાડના,
 ગુરૂપાદલિમ સૂરીશ્વરા ને બપ્પ ભટ્ટ સૂરીશ્વરા;
 ગુરૂ અભયદેવ પ્રમુખ ધણા તપથી લહે લાભો ખરા ૩
 મુક્તિ જઈશ હું આજ ભવમા એમ બાણે પાણ છતા,
 તીર્થકરો તપ સાધતા હું ખસમય ના ખાતા ખતા,
 બે ના સૂકાચે દેહ તપથી તો સુકાશે રોગથી
 પ્રકટે વિચાર વિવેકના બ્યાખ્યાનના મુણના થકી ૪-

અર્થ - જે તપરૂપી ઝાડને (નૃ) સ તે તપરૂપી મહોદ્ધ મૂળિયુ
 છે, શમતારૂપી પરિવાર (વિરાવો) છે, ચતુષ્કધની રચનારૂપો
 મોદ્ધ થડ છે, પાણે ઇદ્રિયોને વશ કરવા રૂપો ડાળીઓ છે,
 દેહીધ્યમાન (મુદર) અભયદાનરૂપ પાદંગ છે, શીવસપત્તિરૂપ
 પલ્લવ (નવા અકુરા) છે, શ્રદ્ધારૂપિ પાદ્મીની અખડ ધારા
 છાટવાથી ઉત્તમ કુલ બળ અને અશ્વય (ધનાદિનો લાભ)
 રૂપ શોભાનો વિસ્તાર છે, અને સ્વર્ગાદિના લાભરૂપ
 પુષ્પ છે, તેવું જે તપરૂપી ઝાડ તે મુક્તિના મુખરૂપ ફલને
 આપે છે

હવે શુભ ભાવનાનો ઉપદેશ કહે ॥

(શાવૃલ્લયિકીઢિતવૃત્તમ્)

મીરાગે તરુણીકટાક્ષિતમિવ^૫ ત્યાગવ્યપેતપ્રમૌ,
 સેવાકટ્ટમિવોપરોપણનિવામોજન્મનામદ્મનિ ।
 ૬ ૧૦ ૧૦ ૧૪ ૧૧ ૧૨

વિષ્વગ્રવર્ષમિવોપરક્ષિતિતલે^{૧૧} દાનાર્હદર્ચાતપઃ^{૧૫},
સ્વાધ્યાયાધ્યયનાદિ^{૧૮} નિષ્ફલમનુષ્ઠાનવિના^૨ ભાવનામ્^૩ ॥૮૫॥

॥ સ્લોક ૮૫ ॥

નીરાગે રાગ વિનાના પુરૂષની
ઉપર
તરુણી કટાક્ષિતમ્ હવ જેમ
જુનાન સ્ત્રીના કટાક્ષ
ત્યાગ વ્યપેત દાન દેવામાં
કઝશ એવા
પ્રમો સ્વામિની
સેવા કદ મિય એવાનું કષ્ટ
(કુ ખ) જેમ
ઉપરોપણમ્ હવ વાવેતર જેમ
અમોજન્મનામ્ કમલોનું
અદ્મનિ પથરને વિષે

વિષ્વગ્રવર્ષમ્ હવ આરે તરફ
વૃષ્ટિ જેમ નકામી
ઉપર ખાસવાળી
ક્ષિતિતલે જમીનમાં
દાન દાન, દ્રવ્યાદિનું આપવું
અર્હદર્ચા જિન પૂજા
તપ તપ
સ્વાધ્યાય શાસ્ત્રોનું
અધ્યયનાદિ ભણવું પ્રિયેરે
નિષ્ફલમ્ નિષ્ફલ (નકામી)
સમજવી
અનુષ્ઠાનમ્ ક્રિયા
ભાવના વિના શુભ ભાવના
વિના

ફે કેલ નારીના કટાક્ષે રાગરક્ષિત પુરૂષ વિષે,
અમડી તુટે દમડી છુટેના કૃપણની કરવા ધસે,
દુઃખો સહીને સેવના-પત્થર વિષે તિમ વાવણુ,
કમલોઠતણુ-ખારા પ્રદેશે વૃષ્ટિ કેરું વરસણુ,
એ ફે કણુ ને સેવના વલિ વાવણું ને વરસણું.
ના લાભદાયક દાન પૂજા નાથની તપ સાધણું,
શાસ્ત્રાતણુ અધ્યયન આદિ નિષ્ફલા વિણ ભાવના,
કરણી કરેલી ભાવપૂર્વક હોય સફલી સજ્જના? ૨.

અર્થ-જેવી રીતે રાગ વિનાના પુરૂષની ઉપર જુવાન
સ્ત્રીના કટાક્ષ નિષ્ફળ (નકામા) નીવડે છે અને જેમ દાન નહિ
દેનાર શેઠની સેવાનું કષ્ટ (કુ ખ) નિષ્ફળ છે, તથા જેમ પત્થરની

ઉપર ક્રમજ વાવવા નિષ્ક્રાંત છે, અને જેમ ખારવાળી (ખારી) ભૂમિને વિષે વર્ષાદ નિષ્ક્રાંત છે, તેવી રીતે જ્ઞાન, જિનપૂજા, તપ અને શાસ્ત્રોનું લાભુવું વિગેરે ક્રિયા પણ ભાવના વિના નિષ્ક્રાંત છે

સર્વે જ્ઞીપ્સતિ પુણ્યમીપ્સતિ દયાં^{૧૧} ધિત્સત્યથ મિત્સતિ,^{૧૨}
 ક્રોધ દિત્સતિ દાનશીલતપસા^{૧૩} સાફલ્યમાદિત્સતિ ।^{૧૪}
 કલ્યાણોપચય ચિકીર્ષતિ^{૧૫} અવામ્બોધેસ્તદ લિપ્સતે,^{૧૬}
 મુક્તિચ્છીં પરિરિપ્સતે^{૧૭} યદિ જનસ્તદ્વાચયેદ્વાચનામ્ ॥૮૬॥^{૧૮}

॥ શ્લોક ૮૬ ॥

સર્વમ્ સર્વં વસ્તુને
 જ્ઞીપ્સતિ બાધુવાને ઇચ્છે તે
 પુણ્યમ્ પુણ્યને
 ઈપ્સતિ મેળવના ઇચ્છે છે તે
 દયામ્ ક્યાને
 ધિત્સતિ ધારણ કરવાને
 ઇચ્છે છે તે
 ષઘમ્ પાપને
 મિત્સતિ દૂર કરના ઇચ્છે તે
 ક્રોધમ્ ક્રોધને
 દિત્સતિ નાશ કરના ઇચ્છે તે
 દાન શીલ તપસામ્ જ્ઞાનશીલ
 તથા તપનું (ની)
 સાફલ્યમ્ સફળપણું (સાર્વ
 કંતા)

આદિત્સતિ કરવા ચાહે છે તે
 કલ્યાણ ઉપચયમ્ ભાગ્યને
 વધારે

ચિકીર્ષતિ કરવાને ઇચ્છે તે
 અવ અમ્બોધે સસારરૂપી
 સમુદ્રના

તદમ્ સામા કર્મકાને
 લિપ્સતે મેળવવા ઇચ્છે તે
 મુક્તિ ચ્છીમ્ મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના
 (ને)

પરિરિપ્સતે આલિંગનને (લેટવા,
 પામના) ચાહે છે તે

યદિ જન જે બાહુમ
 તદ્ તે

માવયેદ્ ભાવે ભાવવી બેઠ્ઠિ
 માવનામ્ શુભ ભાવના (ને)

જે લોક સધલી વસ્તુને ચાહે હૃદયમાં જાણવા,
વલિ ધર્મને ઇચ્છે તથા સાચી દયાને ધારવા;
ચાહે દુરતિને ટાલવા વલિ ક્રોધને ઉચ્છેદવા,
તિમ દાનનું તપનું તથા વરશીલનું ફલ સાધવા. ૧.
સદ્ભાગ્યનેજ વધારવાને પાર ભવજલનિધિ તણો,
જે પામવા દીક્ષમા ચહે વલિ સગ મુક્તિ રમા તણો;
તો નિત્ય ભાવે ભાવનાને વાત મોટી ના કરે,
મોજન અલુણ્યથા તથા વિણ ભાવના કિરિયા ખરે. ૨.

અર્થ—જે મનુષ્ય સર્વ જાણવાને ઇચ્છતો હોય,
તથા ધર્મને ઇચ્છતો હોય, વલી કયા ધારણ કરવાને
ઇચ્છતો હોય, અને પાપને દૂર કરવાને ઇચ્છતો હોય.
તથા ક્રોધનો નાશ કરવાને ઇચ્છતો હોય, વલી દાન—શીલ
તપના સાદૃશ્ય (સાર્થકતા, ફલ)ને પ્રાપ્ત કરવાને ઇચ્છતો
હોય, સદ્ભાગ્યને વધારવા ઇચ્છતો હોય, સમારસમુદ્રનો
સામે કઠો (પાર) પામવાને ઇચ્છતો હોય, અને જે
મુક્તિરૂપી જોનું આલિંગન કરવાને (તેને પામવા) ઇચ્છતો
હોય, તો તેણે શુભ ભાવના ભાવવી

(પૃથ્વીવૃક્ષમ્)

^૧વિવેકવનસારણી^૨ પ્રશમશર્મસજીવની,

^૩મવાર્ણવમહાતરી^૪ મદનદાવમેઘાવલીમ્ ।

^૫ચલાક્ષમૃગવાગુરાં^૬ ગુરુકપાયશૈલાશર્નિ,

^૭વિમુક્તિપથવેસરી^૮ મજત ભાવના^૯ કિં પરીઃ^{૧૦} ॥૮૭॥

॥ 'લોક ૮૭ ॥

વિવેકચન વિવેકરૂપી જ ગણમા
સારણીમ્ નદી (નીક) જેવી
પ્રશમશર્મ શાન્તિરૂપી મુખને
સંજીવનીમ્ જીવાડનારી

(પમાડનારી)

મયમર્ણવ સ સારરૂપી સમુદ્રમા
મહાતરીમ્ આમબોટ જેવી
મવનદાવ કામ વિકાર રૂપી

હાવાનનમા

મેઘાવલીમ્ વરસાડની વાસ
જેવી

ચલ ચપલ, અસ્થિર
અક્ષમૃગ હ્રદિયોરૂપી હરજીને
વાગુતામ્ પાશબ ધન(ગણ)ને
શુદ્ધકવાય મોટા કષાયરૂપી
શેલ અગ્નિમ્ પર્વતમા વસ
જેવી

વિમુક્તિપદ્ય મુક્તિના માર્ગમાં
વેસરીમ્ ખમ્ચર ઘોડી જેવી
નજવ ભાવો સેવો

માવનામ્ શુભ ભાવનાને
કિમ્ પરે બીજાની રી

જરૂર છે ?

હે ભગ્યજીવો ભાવજો તે ભાવનાને સર્વદા,
પરિણામ ઉત્તમ ભાવના સુવિવેકરૂપવન સિચવા,
જે નીક જેવી નીરની વલિ પ્રશમ સુખ નિપજવવા,
સ જીવિની ઔષધ સમી જીવાડનારી તે દવા
જે નાવ મોટી પામવા ઝટ પારને અવજલત્રિના,
વલિ વૃદ્ધિની ધારાસમી જે વિષય અનલ શમાવવા,
અચલ બધીઆ હ્રદિયો તે રૂપ હર્ગિણો તેહને,
વશ રાખવા દોરીજ જે તે ભાવના નિત ભાવને
બલવ ત ચાર કષાય રૂપિ પર્વતોને ઝેદવા,
જે વજ જેવી-સિદ્ધિમાર્ગે ભાર સકલ ઉપાડવા;
જે ખમ્ચરીના સારિણી તે ભાવના વિષુ જે કર્યા,
દાનાદિ તેથી લાભ સાચો ના મળ્યો તો શુ રહ્યો

અર્થ-વિવેકરૂપી જાડના વનને (વધારવામાં) નદી

(નીક) જેવી, ચમતાથી ચલા સુખને (સુજીવન કરવાને)

સજીવની ફવા જેવી, સ સાર સમુદ્રનો (પાશ પામવા) મોટી
હોડી જેવી, કામરૂપી અગ્નિને (ચાત કરવામા) વરસાદ
જેવી, ચપલ ધંદિયોરૂપી હરિણને (વશ કરવાને) પાશ (બાલ)
જેવી, મહાકપાયરૂપી પર્વતને (તોડી પાડવાને) વજ્ર નામના
હથિયાર જેવી, અને મોક્ષમાર્ગને વિષે (ભાર ઉપાડનારી)
અમ્ચરી ઘોડીના જેવી, એવી જે ભાવના તેનું સેવન કરે,
ધીજી ભાવ વિનાની ક્રિયા કરવાથી શો લાભ છે ?

(શિવગરિણીવૃત્તમ્)

ઘન^૧ દત્ત^૩ વિત્ત^૨ જિનવચનમમ્યસ્તમખિલ^૪,
ક્રિયાકાંડ^૬ ઘડ^૭ રચિતમવનો^૮ સુસમસકૃત^{૧૦} ।

તપસ્તીવ્ર^{૧૪} તપ્ત^{૧૩} ચરણમપિ^{૧૫} ઘીર્ણ^{૧૧} ચિરતર^{૧૭},
નચેદિત્તે^{૨૩} માવસ્તુ^{૨૦} પવપનવત્સર્વમફલમ્^{૨૧} ॥ ૮૮ ॥

॥ શ્લોક ૮૮ ॥

ઘનમ્ ઘણું
વત્તમ્ દીધું
વિત્તમ્ વન
જિનવચનમ્ જિનશાસનો
અમ્યસ્તમ્ અધ્યાસ કર્યો
અખિલમ્ બધા
ક્રિયાકાંડમ્ લોભાદિ ક્રિયા-
નો મમુદાય
ઘણ્ડમ્ આકરી
રચિતમ્ આશયો હોય
અવનો જમીન ઉપર
સુતમ્ શયન કર્યું હોય
અસકૃત્ ઘણીવાર

તપ તપ
તીવ્રમ્ ઉત્ક્ર
તપ્તમ્ કર્યું
ચરણમપિ ચારિત્ર પણ
ઘીર્ણમ્ સેવ્યું હોય
ચિરતરમ્ લાભામલ સુધી
નચેત્ (પરંતુ) જો ન હોય
ચિત્તે મનમા
માવ શુભ ભાવના
તુષ શેતરાના
ઘપવત્ત્ વાવેતર જેવી
સર્વમ્ સર્વ (ઉપર કહેલી)
અફલમ્ નિષ્ફળ બાણવી

પુષ્પ (નિર્જરા) રૂપી કુલોને (વિરપત્ત કરવામા) બગીચાજેવા,
સ્વચ્છ હી (તોફાની) ચિત્તરૂપી વાહરાને બાધવાની સાકળ
જેવા, વિરતિરૂપી સ્ત્રીને રમવાના ધરજેવા, કામવાસના (લોગ
તૃષ્ણા)રૂપી તાવને (નાશ કરવામા) હવાનીજેવા, અને મોક્ષ-
માગને વિષે (બેસવાના) રથજેવાવૈરાગ્યને વિચારીને સ સાધના
બચરહિત થજે (બનજે)

(યમતતિલકાનૃસમ્)

ઘડાનિલસ્ફુરિતમન્દચય દ્વાર્ષિ-

વૃક્ષવ્રજ તિમિરમ્હલમર્કયિયમ્ ।

ઘજ્ઞ મહોદ્ધનિવહ નયતે યથાત,

વૈરાગ્યમેકમપિ કર્મ તથા સમગ્રમ્ ॥૧૦॥

॥ શ્લોક ૧૦ ॥

મહોદ્ધ નિવહમ્ પરિતાપ

સમૂહને

નયતે પમાડે છે, કરે છે

યથા જેમ

અગ્તમ્ નાશ (નષ્ટ)

વૈરાગ્યમ્ વૈરાગ્ય

એકમ્ અપિ એક પક્ષ

કર્મ કર્મને

તથા તે પ્રમાણે

સમગ્રમ્ સઘળા બધા

ઘડાનિલ વટાળીયાનુ

સ્ફુરિતમ્ ફરકેડુ (વાડુ)

અન્દચયમ્ મેઘના સમૂહને

દ્વાર્ષિ હાવાનવ

વૃક્ષવ્રજમ્ ઝાડોના સમૂહને

તિમિરમ્હલમ્ અધકારના

સમૂહને

અર્દવિમ્બમ્ સૂર્યનું મિબ

વ્રજમ્ વજ્ર

વટાતિયો ફરે કરે ક્ષયુભાય મેઝ સમૂહને,

અગ્નિ યથા વતનોય બાણે ગોત્ર ઝાડ સમૂહને,

દૂરે હઠાવે તિમિર મણુને બિંબ સૂચતણું યથા,
સવિ કર્મનો જલ્થો હરે વૈરાગ્ય પણ એકજ તથા. ૧.

અર્થ-જેવી રીતે પ્રચડ વાયુ (વટાલિયા)નું વાલું
મેઘના સમૂહનો નાશ કરે (ખાળે) છે, હાવામિ જેમ વૃક્ષોના
સમૂહનો નાશ કરે (ખાળે) છે, સૂર્યબિંબ જેમ અધકારના
સમૂહને દૂર કરે છે, અને વરૂ જેમ પર્વતોના સમૂહનો ચૂરો
કરી નાખે છે, તેવી રીતે એક (એકલો) પણ વૈરાગ્ય બધા
કર્મનો નાશ કરે છે

(શિવરણો વૃત્તમ્)

નમસ્થા દેવાનાં^૭ ચરણવરિવસ્થા^૧ શુભગુરો-

સ્તપસ્થા^{૧૧} નિઃસીમશ્રમપદમુપાસ્થા^{૧૦} ગુણવતામ્^{૧૩} ।

નિષ્પ્રાડરણ્યે^{૧૪} સ્થાન્^{૧૪} કરણદમવિદ્યા^{૧૫} ચ શિવદા^{૧૧},^{૧૬}

વિરાગઃ^૨ કૂરાગઃ^૧ ક્ષયણનિપુણો^૪ ડનઃ^૪ સ્ફુરતિ^૫ ચૈત્ ॥૧૧॥

॥ શ્લોક ૧૧ ॥

નમસ્થા નમસ્કાર
દેવાનામ્ બિનેધરોને
ચરણ વરિવસ્થા ચરણની
સેવા
શુભગુરો ઉત્તમ ગુરુના
તપસ્થા તપશ્ચર્યા
નિ સીમ અત્યન્ત
શ્રમપદમ્ પરિશ્રમનુ સ્થાન
ઉપાસ્થા સેવા
ગુણવતામ્ ગુણી પ્રવૃત્તોની
નિષ્પ્રા ગ્થિતિ, રહેઠાણ

અરણ્યે જ ગલભા
સ્થાત્ થાય
કરણ ધદિયોને
દમવિદ્યા હમવાનુ જ્ઞાન
શિવદા મુક્તિ દેનાર (થાય છે)
વિરાગ વૈરાગ્ય
મૂર ધાર
આગ અપરાધ (પાપ)નો
ક્ષયણ નિપુણ નાશ કરનાર
ડુ ગિયાર
ચન્ત અંદર, મનમા
સ્ફુરતિચૈત્ જો વર્તતો હોય

સવિ ધોર પ્રાપ્તોનેજ હણવા નિત ચતુર વૈરાગ્ય જે,
 જે તેજ ખીલે હૃદયમા તો નમન કરવું નાથને,
 સેવા ચરણની 'મવર ગુરના તિમ તપસ્યા તેહ જે,
 અત્યન્ત મહેનતથી સધાયે તેમ ગુણિની ભક્તિ જે ૧
 જ ગલ વિષે વસવું તથા ઇદ્રિય કરી વશ મેળવ્યું,
 વર નાણ શિવપદ તો દિયે વૈરાગ્ય જે એમા ભણ્યું,
 વૈરાગ્ય રંગે જેહ ર ગાયા નરો તે ચકિને,
 વલિ ઇંદ્રને પણ ના ગણે તેથી લહે બહુ શાંતિને ૨.

અર્થ - કૂર એવા પાપને દૂર કરવામા હુશિયાર એવો
 જે વૈરાગ્ય, તે જે હૃદયને વિષે પ્રકટ થો હોય તોજ, જેવને
 કરેલો નમસ્કાર, ઉત્તમ ગુરના ચણની સેવા, અત્યંત મુશ્કેલી
 વેહીને કરેલી તપશ્ચર્યા, ગુણવત જનોની સેવા, અટવીને
 વિષે વાસ, અને ઇદ્રિયોને દમવાથી મેળવેલુ જ્ઞાન એટલા
 વાના મોક્ષને-પ્રમાડનાર થાય છે

હવે વૈરાગ્યન ત એવ કહરીતે મુક્તિને પામે ? તે કહે છે

(શાર્વલચિકીઝિત્તટ્ટમ્)

^૧ મોગાન્તરુણમુજસામોગાવિપમાન્ ^૨ રાજ્ય ^૩ રજઃસન્નિમ્,

^૪ યધૂન્યધનિયધનાનિ ^૫ વિપયગ્રામ ^૬ વિપાત્રોપમમ્ ।

^૭ મૃતિ ^૮ મૃતિસહોદરા ^૯ તૂળમિવ ^{૧૦} સ્ત્રૈણં ^{૧૧} ત્યજન્,

^{૧૨} તેષ્વાસક્તિમનાવિલોચિત્

॥ શ્લોક ૧૨ ॥

મોગાન્ શબ્દાદિ ભોગોને
 છૂળ્લ મુજદ્ગ કાળાં ગર્ખનાં
 મોગ વિપમાન્ શરીર (ફણા)
 જેના ભયદર
 રાજ્યમ્ રાજ્યને
 રજ સન્નિમમ્ ધૂળ સંખુ
 ઘૂળન્ સંગાઓને
 ઘઘનિચન્યતાનિ કર્મ બધન
 ના કારણરૂપ
 વિપય પ્રાપ્તમ્ શબ્દાદિ વિપયના
 સમૂહને
 વિપ યન્ન ઝેરી અનાજની
 ઉપમમ્ જેવો

મૂતિમ્ સંપત્તિને
 મૂતિ સર્વોદ્દર્શમ્ લેસ્મ
 (શબ્દા) ના જેવી
 તૂળમ્ દ્રવ ઘાસ જેવી
 સ્વેષમ્ શ્રીઓના સમૂહને,
 ત્રિદિત્વા ગણીને; જાણીને
 ત્યજન્ ત્યાગ કરેતો
 તેષુ ભોગ વિગેરેમાં
 આસક્તિમ્ તીવ્ર અભિલાષાને
 બેનાંચિલે નિર્મલે, સરસે
 ચિલમતે મળવે છે
 યુક્તિમ્ ભોક્ષને
 વિરક્ત રાગ વિનાનો
 પુમાન્ પુરુષ

છે શ્યામ સર્પ શરીર જેવા ભયતેણા દાતાર આ,
 શબ્દાદિભોગો-રાજ્ય સવસ્તુ ધૂલનાં સરખું તથા;
 છે હેતુઓ નિત કર્મ બધતેણા સંગા એવું મુણી,
 ગણ વિધેયનો વિષ અન્નજેવો ઋદ્ધિ રાખસમી ગણી. ૧.
 સમુદાય નાગીનો ગણીને ઘાસ જેવો ને વલી,
 મમતા તણ ભોગાદિમાં નિજચિત્તને નિર્મલ કરી;
 વૈરાગ્યને પામેલ સજ્જને સિદ્ધિના સુખને લહે,
 તે દુઃખથી, મિશ્રિત નહી સ્વાવીન નિત કાયમ રહે. ૨.

અર્થ-શબ્દાદિ ભોગોને કાળાસાપના શરીરની જેવા
 ભયદર જાણીને, રાજ્યને ધૂળજેવું ગણીને, બધુઓને કર્મ-
 બાધવાના કારણરૂપ સમજીને, વિષયના સમૂહને ઝેરવાળા
 અંનીજની જેવો ગણીને, ઋદ્ધિને રાખ જેવી જાણીને, અને
 શ્રીઓના સમૂહાયને ઘાસની જેવો ગણીને, તે સેવને વિષે

આસક્તિ તથા દેનાર, નિમળ અત કરણવાળો વિરક્ત પુરૂષ
મોક્ષને મેળવી શકે છે

હવે મનુષ્ય જન્મના છ (૬) કર્તવ્યો કહે છે

(ઉપજાતિ ધૃત્તમ્)

જિનેન્દ્રપૂજા^૧ ગુરુપર્યુપાસ્તિ^૨, સત્ત્વાનુકપાશુભપાત્રદાનમ્^૩॥

ગુણાનુરાગઃ^૪ શ્રુતિરાગમસ્ય^૫, નૃજન્મવૃક્ષસ્ય^૬ ફલોન્યમૃત્નિ^૭॥૧૩॥

॥ શ્લોક ૧૩ ॥

જિનેન્દ્રપૂજા વીતરાગની પૂજા

ગુરુપર્યુપાસ્તિ શ્રુતી સેવા

સત્ત્વમનુકરૂપા શોભાની દયા

શુભ પાત્ર દાનમ્ ઉત્તમ પાત્રને

દાન દેવું

ગુણાનુરાગ ગુણોને વિષે પ્રેમ

શ્રુતિ મવણ, સાનળવું

આગમસ્ય સિદ્ધાન્તાવું

નૃજન્મ મનુષ્યના જન્મરૂપી

વૃક્ષસ્ય આડના

ફલાનિ ફળો

અમ્નિ આ (૭)

પૂજા જિનેશ્વરદેવની ગુરુગાત્રની ભક્તિ વહી,

હવે તણી કરણ તથા શુભદાન શુભપાત્રે વહી,

ઉત્તમ ગુણોમા પ્રેમ સામળવું જિનાગમનું વહી,

નરજન્મ રૂપિ આડના છ ફલો કહે એ કેવલી ૧

હે હવે જો તુંજ આડના હું મનુજજન્મ સંકલ કરે,

તો એ કહેલ પદાર્થને આરાધ નિત ધમ ઉચ્ચરે,

જે ક્ષણ ગયો નર ભવતણે તે કોડ રત્નો આપતા,

પાછો મલે ના એમ જાણી આલસે ના ખા ખતા ૨

અર્થ - જિનેશ્વરની પૂજા, શ્રુતી સેવા, હવેની ઉપર

દયા, સુપાત્ર દાન, ગુણોની ઉપર પ્રીતિ, અને શાસનુ સામળવું,

એ (૬) વાના મનુષ્ય જન્મરૂપ આડના ફળ જેવા છે

હવે કમેકરી મુક્તિ પામવાનો રસ્તો ખતાવે છે,

સિદ્ધાન્ત પ્રભુનો મુણ સદા ઇમ સાધના વિમલી કરી,
શિવરૂપ લક્ષ્મી વેગથી વરજે કુશલતાને ધરી;
નરભવ લડી દુર્લભ કલી વગ ના થઇશ પ્રમાદને,
ઉપકાર ધર્માચાર્યનો સભારજે ઇમ કહ્યું તને. ૨.

અથ - તણે સધ્યાસમયે (કાલ) જિનપૂત કર, કીર્તિને
વધાર, લક્ષ્મીને સુપાત્રને વિષે વાવ (વાપર), મનને ન્યાય માગે
દોર, ક્રોધ કામ આદિ શત્રુઓનો નાશ કર, પ્રાણી માત્રને
વિષે હયા કર (રાખ), વગી જિનેશ્વરે કહેવ સિદ્ધાતોને
સાભળ, ઉપર કહેવ એ સર્વ વાના કરીને શીઘ્ર મોક્ષરૂપિ ઓને
વર (મેળવજે)

હવે ઇષ્ટ મુખનો ઉપાય કહે છે

(શાર્દૂલચિકીટિતવૃત્તમ્)

કૃત્વા^૨ઽર્હત્પદપૂજન^૧ યતિજન^૩ નત્વા^૪ ચિદિત્વા^૫ઽઽગમ^૬,
હિત્વા^૭ સંગમધર્મકર્મઠધિપા^૮ પાત્રેણ^૯ દત્ત્વા^{૧૦} ધનમ્^{૧૧} ।

૧૪ ગત્વા^{૧૪} પદ્મતિમુક્તમકમજુપા^{૧૩} જિત્વા^{૧૭}ઽતરારિત્રજ^{૧૧},

૧૬ સ્મૃત્વા^{૧૬} પચનમત્ક્રિયાં^{૧૮} કુરુ^{૨૩} કરકો^{૨૨} ॥ ૧૫ ॥

॥ શ્લોક ૧૫ ॥

૧૫ કરીને

અર્હત્ પદપૂજ

યતિ જનમ્

નત્વા નમસ્ક

ચિદિત્વા આ

ઉત્તમ ક્રમ જુપામ્ ઉત્તમ
પુરુષોના પગલે ચાલનારા
લોકોના

જિત્વા છતીને

અન્તર અદર રહેલા

અરિ યજમ્ શત્રુઓના સમૂહને

સ્તુત્વા સ્તમરજી (યાદ) કરીને

હે શ્રાદ્ધ^૧ ! વાના આટલા ઝટ હોશયી તું આર્યરી,
સ્વાધીન કરતો છત્ર સુખને ઉચ્ચરૂ ન વિતર્ય જરી,
પૂજ કરી જિન ચરણની પ્રણમી સદા મુનિરોજને,
આગમ મુણી દૂરે તણ પાપિષ્ઠ જનના સગને. ૧.
આપી સુપાત્રે દાન ઉત્તમ માર્ગમાહે ચાલતા,
પુરુષો તણા પથે જઇને ભાવ રિપુ જે આ છતાં;
કૌધાદિ પડને છતીને પરમેષ્ઠિ પાંચે ધ્યાઇને,
કરમા રહેલા આંખલાની જિમ કરી લે સાધ્યને ૨.

અર્થ - હે ભવ ! અશ્વિહત ભગવાનના ચરણની પૂજા
કરીને, મુનિજનોને નમસ્કાર કરીને, ચાલનારા અપાદન
કરીને, પાપને વિષે આમકૃત બુદ્ધિવાળા મનુષ્યોનો મુગ
તણને, સુપાત્રે દાન લઈને, ઉત્તમમાર્ગે ચાલનારા જનોની
રીતિએ ચાલીને, છ અભ્યતર શત્રુઓને છતીને, અને
પચપચમેષ્ઠી નમસ્કારને યાદ કરીને, વાછિત મુખને
તુ પામ-(મેળવ)

હવે ન્યાયમાર્ગે કેમ ચાલવું ? તે કહે છે.
(હરિણાવૃત્તમ)

પ્રસરતિ યથા કીર્તિર્દિશુ^૧ ક્ષપાકરસોદરા-^૨

હ્યુદયજનની યાતિ સ્ફર્તિ યથા ગુણસન્નતિઃ ।

૧૧ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૨
કલયતિ યથા વૃદ્ધિ ધર્મઃ કુકર્મહતિક્ષમ,

૧૭ ૧૮ ૨૧ ૧૧ ૧૯ ૨૦
કુશલસુલમે ન્યાય્યે કાર્ય તથા પથિ વર્તનમ્ ૧૬॥

॥ સ્લોક ૧૬ ॥

પ્રસરતિ વિસ્તાર પામે, ફેલાય
યથા જે પ્રમાણે
કાર્ત્તિ યશ
વિદ્યુદિશાઓમા
ક્ષપાકર સોદરા ચઢની જેવો
અમ્યુદય જનની આબાદી
કરનારી

પાતિ પામે
સ્ફાતિમ્ વૃદ્ધિને
યથા જે પ્રમાણે
ગુણ સતતિ ગુણોની શ્રેણી

ડાહ્યા પુરૂષને પામવાને પોગ્ય ન્યાયિ માર્ગમા
તિમ આલવુ — “જિમ સર્વ દિરિએ વિસ્તરે ક્ષણવારમા,
જિમ ચદ્દ ઠિરણો તેમ ઉન્નવલ ક્રીતિ” — વલિ અહ્યુદયને,
કરનાર’ શ્રેણિ ગુણો તણા પામે ક્ષણે ક્ષણ વૃદ્ધિને, ૧.
જે છે સમર્થ કુડ ઈ હણવા તેહ ધમ વવે યથા,
તિમ ન્યાય પ વે આલવુ કરતા તથા ન લહે વ્યથા,
અન્યાય માર્ગે આલતા જીવો લહે છે આપદા,
છે માર્ગ ઉત્તમ ન્યાયનો છોડો ન તેને તુમ કદા ૨

અર્થ — જેવી રીતે ચદ્દ જેવી ઉન્નવલ ક્રીતિ દિશાઓને
વિવે ફેલાય, આબાદી કરનારો ગુણસમૃદ્ધ વિસ્તાર પામે,

કલયતિ પામે
યથા જે પ્રમાણે
વૃદ્ધિમ્ વૃદ્ધિને
ધર્મ ધર્મ
કુકર્મ પાપને
હતિ ક્ષમ હુપ્પાનાને સમર્થ
કુશલ સુલમે પુરૂષોદયે મળે તે વા
ન્યાય્યે ન્યાય યુક્ત (નીતિવાળા)
કાર્યમ્ કરવી
તથા તેની રીતે
પથિ માર્ગમા
વર્તનમ્ પ્રવૃત્તિ

અને કુકર્મને હણવાને સમર્થ એવો ધર્મ વૃદ્ધિ પામે, તેવી રીતે ડાહ્યા પુરૂષોને સુવશ એવા ન્યાય માર્ગને વિષે વર્તન કરવું (ચાલવું, પ્રવૃત્તિ કરવી)

॥ હવે સાચા ઘરેણા બતાવે છે ॥

(ચિત્તરિણીવૃત્તમ્)

કરે શ્લાઘ્યસ્ત્યાગઃ શિરસિ ગુરુપાદપ્રણમન,
મુખે સત્યા વાણી શ્રુતમધિગત ચ અવળયોઃ ।
હૃદિ સ્વચ્છા વૃત્તિર્વિજયિ મુજયોઃ પૌરુષમહો,
વિનાપ્યૈશ્વર્યેજ પ્રકૃતિમહતાં મટનમિદમ્ ॥૧૭॥

॥ શ્લોક ૧૭ ॥

કરે હાથમા (૬)
શ્લાઘ્ય વખાણવા યોગ્ય
સ્ત્યાગ દાનરૂપી ઘરેણું છે
શિરસિ મસ્તકમા (૬)
ગુરુપાદ ગુરૂના ચરણમા
પ્રણમનમ્ નમસ્કાર (એ
ઘરેણું છે)

મુખે મુખમા (૬)
સત્યાવાણી સત્ય વચન
(ઘરેણું છે)

શ્રુતમ્ શાસ્ત્ર (ઘરેણું છે)
અધિગતમ્ જાણેલું

અવળયો બન્ને કાનમા (૬)

હૃદિ હૃદયમા (૬)

સ્વચ્છાવૃત્તિ નિર્મલ ભાવના
(ઘરેણું છે)

વિજયિ વિજય પમાડનાર
મુજયો બન્ને જીજ્ઞાસુમા (૬)
પૌરુષમ્ બલ (ઘરેણું)

અહો આશ્ચર્ય છે કે

વિના ક્ષયિ વિના પશુ
દેવર્યેજ સ પતિ, લક્ષ્મી
પ્રકૃતિ સ્વભાવથી

મહતામ્ મોટા પુરૂષોના

મળનમ્ રૂદમ્ આટલા બૂ-
પણું છે

જેઓ સ્વભાવ થકી મહતા તેહ પુરૂષોની કને.
ધન આદિ ના હોવે ભલે શોભાવતા તે અગને,
છે હાથનું ભૂપણ ‘પ્રશસા યોગ્ય દાન’ ન કંણે,
તેથીજ શોભે હાથ ખરી રીતે વિચાર કરો વણે. ૧.

સાચીજ વાણી મુખ તંત્રુ નિસુણે ભણેના શાસ્ત્રને,
 બે કાન કેરે તેહ ભૂષણ ભાવના ઉત્તમ મને;
 જય આપનારે બલ 'ભુજનુ' ભૂષણે પ્રતિઅ ગના,
 સાચાજ એ છે નાય જીભ જે બનેલા મદિના ૨

અર્થ - હાથનુ ધરેલુ પ્રસસ્ય (ઉત્તમ) એવુ હા ન જે,
 મસ્તકનુ ધરેલુ ગુરુના ચરણને નમસ્કાર કરવો એ છે, મુખનુ
 ધરેલુ સત્યવાણી છે, શાઓનુ સાલગણુ તે કાનનુ ધરેલુ છે,
 હૃદયનુ ધરેલુ નિર્મળ ભાવ છે, અને ભુજ (હાથની ઉપરનો
 ભાગ)નુ ધરેલુ વિજયદેનાર પરાક્રમ (પુરુષાર્થ) છે આ સર્વ
 લક્ષ્મી વિનાના ઠતા પણ સ્વભાવે કરીને ઉત્તમ એવા
 જનોના ધરેલા છે

॥ હવે મુક્તિનો ઉપાય બતાવે ॥

મવારણ્ય મુસ્ત્વા^૧યદિ^૨ જિગમિપુર્મુક્તિ^૩નગરી,
 તવાની^૪ મા^૫ કાર્પી^૬વિપયવિપલૃક્ષે^૭યુ^૮ વસતિર્મ^૯ ।

૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૭
 યતર^{૧૧}ચ્છા^{૧૩}યાપ્યેપા^{૧૪} પ્રથયતિ^{૧૨} મહામોર^{૧૭}મચિરા^{૧૯}
 ૧૬ ૨૦ ૧૮ ૨૧ ૨૨ ૨૪ ૨૩ ૨૫
 દય^{૧૬} જતુયસ્માત્પદન^{૨૦}વિ^{૧૮}ન^{૨૧} ગતુ^{૨૨} પ્રનવતિ^{૨૪} ॥૧૮॥

॥ શ્લોક ૧૮ ॥

મય ધરણ્યમ્ સ સાર રૂપી
 મુક્તિવા તથાને [જગતને
 યદિ જો (વુ)
 જિગમિષુ જવાની ધુન્ધા
 વાળો છે
 મુક્તિ નગરીમ્ મોક્ષરૂપિ
 નગરીમા
 તવાનીમ્ તે।

મા કાર્પી ન કરીશ
 વિપય વિનયરૂપિ
 વિપ લૃક્ષેષુ વિપના ઝાડ (ની
 છાયા)મા (તથે)
 વસતિમ્ રહેઠાણ(વાસ)ને
 યત સાચી કે
 છાયા અપિ છાયા પણ
 યપામ્ એ વિપય રૂપિ હેરી
 ઝાડાની
 પ્રથયતિ ફેલોવે છે

મહા મોહમ્ ઘણી મૂર્છાને
મચિરાત્ ૬૨૧

અય જન્તુ આ ૭૫ (પત્રામા)ધી
યસ્માત્ જો (મહામોહનાં)

પદમ્ અપિ એક પગલુ પછી
ગન્તુમ્ આગળ જવાને (હૂટવાને)
ન, પ્રમવતિ સમર્થ થતો નથી

હે ભાઈ શ્રાવક ! તું તણ સસાર રૂપ અરણ્યને,
મુક્તિ પુરી જવા ચહે તો કરીશ ના આ કાર્યને;
શબ્દાદિ વિષયો તેહવા છે ઝેરિ ઝાડો જેહવા.
તેઓ તણી નીચે કરીશ ના વાસ થાક ઉતારવા ૧.
વિષ વૃક્ષની છાયા વધારે જીવને મૂર્છા સહી,
અજ્ઞાન તિમિર વધારતી છાયા વિષય તરૂની અહીં,
જેથી બને ન સમર્થ પ્રાણી પગલુ પછી પથ ચાલવા,
જ્યાં સ્વ ધકાર વણો તિહા ન ચલાય આગળ પુર જવા. ૨.

અર્થ.—હે જીવ ! જો સસારથી અટવીને તણને
મુક્તિરૂપી નગરીમા જવાની ઈચ્છા હોય, તો વિષયરૂપી
વિષવૃક્ષોનેવિષે (તેની નીચે) વાસ કર (બેસ) નહિ, કારણકે
એ (વિષયરૂપ) ઝાડોની છાયા પછી એવા મહા મોહાધકારને
જહી ફેલાવે છે કે, તેમાથી (ત્યાથી આગળ) પ્રાણી એક
પગલુ માત્ર પછી ચાલવાને સમર્થ થતો નથી

હવે પ્રથમે સામગળવાવી લાભ બતાવે છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

૧૪ ૩ ૧ ૫ ૬
સૌમપ્રમાચાર્યમમાચયન્, પુસા તમઃપકમપાકરાતિ ।

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૭ ૧૮
તદપ્યમુખ્મિન્નુપદેશલેશૃ, નિશમ્યમાનેનિશમેતિનાશમ્

॥૨૨॥

॥ 'લોક ૨૨ ॥

સૌમપ્રમા ચાર્યની કાન્તિ
અ અને

અર્થમુજા સૂર્યની કાન્તિ
યત્ જ
ન નથી

પુસામ્ પુરોના

તમ પદ્મ અધકારરૂપિ કાઢવ
 (કચરો)ને
 અપાકરોતિ દૂર જરેલી
 તદપિ તે (ને) પણ
 અમુષ્મિન્ આ સિન્દૂર પ્રક-
 રણનો

ઉપદેશ લેશે જરાપણ ઉપદેશ
 નિશમ્યમાને સાબળતા
 અનિશમ્ હું મેશા [ક્રતા
 પતિ પામે છે
 નાશમ્ નાશ

જે અધકાર સ્વરૂપ કચરો અદ્રની ને સૂર્યની,
 કાતિ હરે ના તેહને પણ આજ સિદ્ધર પ્રકરની,
 વાણી મુણે ઉપદેશની જે ભવ્ય તે નિત-સ હરે,
 કવિએ કહ્યો ઉપદેશ નિર્મલ મુજન હૃદય વિષે ધરે ૧.

અર્થ-માણસોના જે અધકારરૂપી કચરાને અદ્રની
 કાતિ કે સૂર્યની કાતિ નાશ કરી શકતી નથી તે પણ
 અધકારરૂપી કચરો (અજ્ઞાન અને પાપ), આ અદ્ય ઉપદેશ
 હું મેશા સાબળવાથી નાશ પામે છે

હવે નવ બનાવનાર પોતાની આયખાખુ આપે છે.

(માલિની વૃત્તમ્)

અમલદ્વિજિતદેવ^૪ચાર્યપદ્મોદયાત્રિ-

શુમણિવિજયસિંહ^૨ચાર્યપાઠારવિદે ।

મધુકરસમતા^૩યસ્તેન^૧મોમપ્રમેણ^૪,

વ્યરચિ^{૧૦}મુનિપરાજ્ઞ^૭સૂક્તમુક્તાવલીયમ્^૮ ॥૧૦૦॥

॥ શ્લોક ૧૦૦ ॥

અમજત્ સેવતા (સોભતા) હંવા
અજિત દેવાચાર્ય અજિત દેવ
નામે આચાર્યના
પદ પદ ૩૫
ઉદયાત્રિ ઉદયાચલને વિષે
દુમણિ સૂર્ય જેવા
વિજયસિદ્ધાચાર્ય વિજયસિ હ-
સુરિ આચાર્યના
પાદારવિન્દે ચરણકમલમા
મધુકર સમતામ્ ભમરાની

સરખામણીને (જેના)

ય જે (સોમ પ્રભાચાર્ય)
તેન તે
સોમપ્રમેણ સોમપ્રભસુરિએ
વ્યરચિ બનાવી
મુનિય મુનીશ્વરોના
રામ્મા રાત
સૂક્ત મુન્દર કાવ્ય ૩૫
મુકાવલી મોતીની માળા
દયમ્ આ

શ્રી અજિત દેવ સૂરીશ કેરા પદ૩૫ ઉદયાચલે,
ભાનુ સમાશ્રી વિજયસિ હ સૂરીશ જેતા દુઃખટલે;
તેઓ તથા વર ચરણ કમલે ભમર જેવા ચૂરિજ,
શ્રી સોમપ્રભ ગુરુએ મુદા આ સૂક્તમુજ્જાવલિ સજી ૧.

અર્થ - અજિતદેવ નામના આચાર્યના પદ૩૫ ઉદયા-
ચલને વિષે સૂર્ય જેવા એવા જે વિજયસિ હ આચાર્ય,
તેમના ચરણકમલને વિષે ભમરાની જેવા મુનિવરોના નાયક
શ્રી સોમપ્રભ સૂરીશ્વરે આ મુલાપિત કાવ્ય૩૫ મુજ્જાકળ
(મોતીયો)ની પદ્ધિ (માલા-મુજ્જા મુજ્જાવલી) રચી છે

इति ओ मूल शब्दार्थ उन्दोमद्वानुवाद श्लोकार्थ
सहित श्री सिद्ध प्रकरण ग्रन्थः समाप्तः॥

પ્રશસ્તિ—

જસ ધ્યાનથી પણ સિદ્ધિ અડ ને લખિય સ પદી સ પજે,
આનન્દ જગલ હોય ઘટમાં વિદન સવિ શાન્તિ ભજે,
પરભવ વિષે પણ સ પદા પુષ્કલ મલે રોગો ટલે,
શ્રી સિદ્ધચક્રતથા પસાયે સકલ વાછિત મુજ ફલે ૧.
સ્પર્ધા કરી કર્મો તણી સાથે વિજય છેવટ લહી,
પામ્યા પરમપદ જેહ પ્રભુજી જેહના નામે અહી,
દિન જાય સધલા હર્ષમા પ્રત્યક્ષ ના જે અન્યને,
જીવન સુણીને જાસ જીવો પામતા વરખોધને ૨.
તે વીર પ્રભુના ચરણ પ્રણમી વિનયથી ધ્રુમ ઉચ્ચર,
મલજો ભવોભવ તાહરે શાસન ત્રિપુટી નિર્મલુ;
આરાધના દૂરે રહો પણ રાગ શાસનનો મને,
ભવસિ ધ્રુપાગ પમાડશે છે એહ નિઃશય મુજ મને ૩
નિર્મન્ય કોટિક અન્દ-તિમ-વનવાસિગચ્છ વડનામએ,
વર પાચ નામો પૂર્વના તપગચ્છ કરા જાણિયે,
સ્વામી સુધર્મા તેમ સુસ્થિત અન્દ સામન્ત ભદ્રજી,
શ્રીસર્વદેવ ક્રમેજ તેના થાપનારા સૂરિજી ૪
અભિધાન છકે શ્રીતથા શ્રીજગચ્છાચાર્યથી
તપગચ્છ રસકે તીર્થનો દેવી વચન ખોદુ નથી,
તે ગચ્છપતિ મુજ યોગશ્રુત સ પદ તણા દાયક ખરા,
ગુરુનેમિ સૂરીશ ચરણ નમતાં સાધ્ય સીઝે આકરા. ૫.
ખ નિધાનમહ શશિ પ્રમિત વિક્રમ વર્ષ ચૈતર માસની,
સુદ પૂનમે શુભ રાજનગરે મહેરથી ગુરુરાજની,
“ઉવજાયા પદ્મવિજયગણી” સિદ્ધરે પ્રકર તણો કરે,
અનુવાદ છદાબદ્ધ કવિતારૂપ નિજપર દિત કરે ૬.

॥ ओ नमो सिद्धचक्रस्त ॥

तपोगच्छापिपति-शासन सम्राट्-सूरिचक्र चक्रवर्ति-जगद्गुरु
आचार्य महाराज श्री विजयनेमिसूरि-वर चरण किंकर
विनेयाणु-शास्त्रविशारद कविदिवाकर-महोपाध्याय
श्री पद्मविजयगणिविरचिता

॥ श्रीपद्मतरंगिणी ॥

द्रव्यसहायक

शरदलाल शा जेसगभाई कालीदास

प्रकाशक

भास्तर उमेदचंद रायचंद
ठे. पाजरा पोळ-अमदावाद.

संवत्-१९९०

वीर संवत्-२४६०

પૃષ્ઠ ૧૬૧ થી ૨૪૪ તથા આગળના ચાર પાના
ધી સૂર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં પટેલ મગનલાલ લક્ષ્મીદાસે છાપ્યા
હે પાનકોરનાકા—અમદાવાદ

બે બોલ

સર્વજ્ઞ શાસન રસિક પ્રિયબધુઓ ? આ શ્રી પદ્મતરંગિણી નામનો અપૂર્વ વૈરાગ્ય બોધ ભક્તિરસથી ભરેલો અપૂર્વ ગ્રંથ આપની સમક્ષ રજુ કરતા મને ઘણોજ હર્ષ થાય છે કારણ કે આ ગ્રંથ પ્રવૃત્તિમય જીવનને અટકાવીને નિવૃત્તિમય જીવનને ઝોળખીને તે જીવન પામવાનું અપૂર્વ માધન છે એમ ગ્રંથ વાચવાથી બહુ શક્ય છે ગ્રંથગર મહોપાધ્યાય શ્રી પદ્મવિજય ગણિએ આ શ્રી પદ્મતરંગિણીમા (૧) ભાવનાપોડશક (૨) વિવિધ ઉત્તમ ભાવના (૩) ભાવના પચાશિકા (૪) ભાવના પટત્રિશિકા (૫) સ્તુતિપચાશિકા (૬) સવેગમાલા એમ નાના છ ગ્રંથો બનાવ્યા છે (૧) ભાવના પોડશકમા મત્રિશ્રી વસ્તુપાલની અતિમ સમયની અપૂર્વ ભાવના વિગેરે વર્ણન છે (૨) વિવિધ ઉત્તમ ભાવનામા બુદ્ધોની દીલગીરી, પરમાત્મા પાસે ભવ્ય જીવની ભાવના, સવારની ભાવના વિગેરે વર્ણન છે (૩) ભાવના પચાશિકામા સમયગોચર ? મા પમાયય એ પ્રભુ શ્રીવીરના પવિત્ર વાક્યને ધ્યાનમા રાખીને શ્રી ગૌતમ સ્વામિનો પરિચય, ભોગતૃષ્ણાથી થતા દુઝો, વિષય દુર્ગતિને જ આપે છે એ બાબતનું જ્ઞેન દર્શન પ્રમાણે વર્ણન કરી ભગવદ્ગીતા પણ વિષયને છોડવાનું જ કહે છે એ વર્ણન, રાજમતી રથનેમિને ડેવોઉપદેશ આપે છે ? મલયાસુંદરીએ રાજા કદર્પને કહેલા વચનો, શીલધારિ મહાનુ ભાવોના સવારે યાદ કરવા લાયકમ ગલિક નામો, વિગેરે વર્ણન છે

મહોપાધ્યાયશ્રીપદ્મવિજયગણિપ્રણીત-

॥ ભાવના પોહશકમ્ ॥

હરિગીત છ દ

પ્રત્યક્ષ મહીમા જોહનો રક્ષા કરે જે માહરી,
ભગવત તે સિદ્ધચક્ર વસજો હૃદયમા મુજ ફરી ફરી;
પરમોપકારિ નેમિસૂરિ ગુરુમત્ર સમરી શારદા,
કહુ આત્મકેરી ભાવના સુણીને લહો સુખસપદા.
સ સારના સવળા પદાર્થો ક્ષણિક છે ઇમિ જાણજો,
વિશ્વાસ તેઓનો ન કરનારા જનો શાંતિ ભજો,
નિજનાર ભોજન ધન વિષે સતોષ ચેતન રાખજો,
અધ્યયન તપને દાનમા સતોષ ના કદિ રાખજો
ગુરુરાજની ભક્તિ થકી નિજ ધર્મ સાભળવા તણી,
દીલ આહના પ્રકટે સુણીને નાણુ સિરિ પામે વણી,
સયમ અને તપ નિર્જરા અક્રિયપણુ એવા ક્રમે,
મુક્તિ મલે હે જીવ તેવી ભક્તિ કરીશ કયે સમે.
અનુભવ કરતા શર્મનો પુણ્યાઈ ખાલી થાય છે,
તોયે તને અફસોસને બદલે હરખ કિમ થાય છે,
અનુભવ કરતા પાપનો તે કર્મ ખાલી થાય છે,
તોયે તને આનદને બદલે અરૂચિ કિમ થાય છે.
આત્મસ્વરૂપ જાણે છતા કૃત-કર્મના ઉદયે કરી,
પામેલ પીડાથી અને કિમ ગાભરો તુ ફરી ફરી,

તેણે કરતા કર્મક્ષય ના હોય નિશ્ચય જાણજે,
 બધાય ઉલટા નવીન કર્મો આ વિચાર ન બૂલજે. ૫
 દુઃખના સમયમાં ધૈર્ય રાખે પ્રભુ વચનને દીક્ષા ધરી,
 સુખના સમયમાં ધર્મમાર્ગે વાપરે ધન ફરી ફરી,
 માની બને ના અશયી પણ જે વિવેક ગુણો ધરે,
 સાચો જ નાણી તેહ ઈમ ભગવત તારા ઉચ્ચરે ૬
 આ ભાવના ઉત્તમ વણી છે મત્રિ વસ્તુપાલની,
 નિત્ય પ્રભાને ભાવ જે સ્થિરતા કરી તુજ ચિત્તની,
 છે કર્મની શુદ્ધિ ખરેખર ભાવની શુદ્ધિ થતાં,
 એણે વિચારી બુધજનો આ ભાવનાને ભાવતા. ૭
 જિમ વૈધ ઓપડ પથ્યથી તનના બધા રોગો ટળે,
 તિમ કર્મની પીડા ટલે શુભ યોગ તણ ભેગા ભક્તે,
 પ્રત્યક્ષ જે દેખાય છે તે વૈધ ઓપડ પથ્યને,
 ચાહુ નહી હુ તો હવે ઇચ્છુ ખરા તણ અર્થને. ૮
 ગુરૂરાજ કરૂણાસિધુ મારા વૈધ ઉત્તમ તેહ છે,
 પ્રણિધાન આદિદેવનુ સાચુ રસાયણ એહ છે,
 કરૂણા સકલ જીવો તણી તે પથ્ય ભોજન માહરૂ,
 મલજે ભવોભવ એહ તણ વાના મને, ભાણ ખરૂ. ૯
 સત્પુરૂષને સભારવા લાયક સુકૃત કંઈ ના કર્યું,
 મનના મનોરથ મન રહ્યા જીવન બધુ ચાટ્યુ ગયુ,
 સવાદિ સાતે ક્ષેત્રમાં ધન વાપરી પ્રભુ ધર્મને,
 દીપાવનારા મત્રા તે પણ ધરત ઈમ લધુ ભાવને. ૧૦

સેવા કરી પ્રભુ દેવના શાસન તણી હોરો કરી,
 મે પુણ્ય જે પેદા કર્યું તેના પસાયે ફરી ફરી,
 જિનરાજ શાસન મેવના મલજે ભવોભવ એ મને,
 પરમાર્થ સાચો એજ બીજું સર્વ નકલી તસ કને ૧૧
 અભ્યાસ પ્રભુના શાસનો નિતવ દના જિનરાજને,
 સોબત સદાયે આર્થ જનની જે દીયે કલ્યાણને,
 ઉત્તમ સદાચારી જનોના ગુણ સમૂહ તણી કથા,
 જિજ્ઞાસુ કહે, મારી સદા જેથી લહુ ના દુ ખ વ્યથા. ૧૨
 પરનાજ અવગુણ બોલવામા મૌનપણુ હોજે સદા,
 સવિ જ તુને હિતકારિ બહાલા વચન બોલુ સર્વદા,
 મુવિચાર આત્મ સ્વરૂપનો એ સાતવાના મુજ મલો,
 મુક્તિ જતા વચલા, ભવોમા સાત ભય દૂરે ટલો ૧૩
 ઇચ્છુ ન હુ રાગી ઉપર રાગી બને તે નારને,
 આહુ વિરાગી ઉપર રાગી તેહ મુક્તિનારને,
 મુખ ભોગવ્યુ મુખ પુત્રનુ બેયુ લહી બાહુ લક્ષ્મીને,
 સેવા કરી શાસન તણી જિનના, ન મૃત્યુ ભય મને ૧૪
 એ ભાવનાના ઉચ્ચ સ સ્કારે કરી આનંદથી,
 મત્રો પધારે સ્વર્ગમા ખોટું જરી લેશે, નથી,
 સ સ્કાર ઉંચા પાડજે શરૂઆતમા સ ગતિ વરો,
 અતિમ સમયમા જેહથી શુભ ભાવ આ મનમા વસે. ૧૫
 પરભવ તણા શુભ આયુનો પણ બંધ નિર્મલ ભાવથી,
 મોટે જ મીઠી ભાવના આ ભાવવીજ મથીમથી,

ગુરુ નેમિસૂરીશ્વરતણા ગુણ ચરણનો લહી આશરો,
ઉવજાયા પદ વિજય ગણિવચને સદામ ગલ વરો.

૧૬

॥ ઇતિ ભાવના પોડશકમ્ ॥

॥ વિવિધ ઉત્તમ ભાવના ॥

શ્રી સિદ્ધચક્ર તણુ કરીને ધ્યાન નિર્મલ ચિત્તથી,
શિવમાર્ગદાયક નેમિસૂરીશ ચરણ પ્રણમી હોંશયી;
વિરચુ સમયનો સાર લેઈ વિવિધ ઉત્તમ ભાવના,
પરિણામ કરવા ઉજ્જ્વલા સુણજો સદાતે ભવિજના.

૧

(બૂલોની દીલગીરી)

જે પૂજ્ય પુરૂષો માહરા તેઓ તણા વર ચરણની,
આરાધના ન કરી શક્યો હું, પ્રીતિએ તિમ વિધિતણી,
મે સાભળ્યો ના ધમ જિનનો, વીર્ય ધર્મારાધને,
ના ફેરવ્યું, વર સમય પામી કચું ન ઈદ્રિય દમનને. ૨
બહુ દુઃખ જેઓથી લહો હું તે કપાયો ને અરે,
જીત્યા નહીં, મે ધ્યાન ગુરુ આચાર્ય ના આદરે;
ના દાન દીધું, તપ કર્યો નહીં, કર્યો ન પર ઉપકારને,
તીર્થે ન ધનને વાપર્યું મે વગ પડી અજ્ઞાનને ૩
કાર્યો બતાવ્યા જેહ પ્રણયે કાજ હિતને તાહરા,
જલ નેર દિય ના આધતો દરગાહના આધન ખરો,

હા ! દિવસ ફેગટ જાય આટલા જ્યા નહિ આરાધના,
દિન રાત સફલા ધર્મિના, ના જાણુજે તુ પર તથા.

(પરમાત્માની પાસે ભવ્યજનની ભવ્ય ભાવના)

બહુ મહેનતે પણ જોહ ધ્યાવે આપને પ્રેમે કરી,
મન તેજ ઉત્તમ, અન્ય ના વલિ ધન્ય તે જીવ્યા ખરી,
જે આપના ઉત્તમ ગુણોનુ ગાન કરતી ક્ષણ ક્ષણે,
અવિશુદ્ધ ના વહતી કદી આવે ભક્તે આપદ કને,
જોવા રસિક વિનયે કરી જે આપના વર બિંબને,
એકાગ્રતાએ તેજ પાવન માનુ હુ બે આખને;
છે કાન તેજ પવિત્ર વચનો આપના જે સાભણે,
છે તેજ કાય પવિત્ર જે ગુરુદેવની ભક્તિ કરે,
મે દુષ્ટ ચિંતવના કરી મનને મલીન કર્યું અરે,
મુણી બોલ શકના બેઠે કાનો પણ બગાડયા મે અરે,
આખો બગાડી કુરૂપનિરખી હિત ન જાણ્યુ મે અરે,
અપશબ્દ બોલીને બગાડી જીભ પ્રભુજી મે અરે
મે હાથને અપવિત્ર કીધા દાન વદન ના કરી,
જઈને અનાયતને કર્યા મે મલિન પગને ફરી ફરી,
આખી બગાડી કાય ધમ મે દુષ્ટ કર્મો આચરી,
હવે તુ હી શરણુ એક જિનજી તાર કહુ હુ ફરી ફરી.
હે વીતરાગ જિનેશ પ્રભુજી ભક્તિતુજ પદકજ તણી,
અત્યાર સુધી મે આદરી ના ચાહના છે અન્યની,

હું એજ ચાહું મુક્તિ જાઉં ત્યાં સુધીમાં આપની,
તિમ આપના શાસન તણી સેવા મલો મુજને ઘણી.

૯

(સવારની ભાવના)

નરપણુ લહીને આટલું તો જરૂર કરવું માહરે,
સમકીત અભિનવ પામવું કદી હોય તો નિર્મલ બને;
કરી એકઠા જિન નામના હલિયા ધરી વર ભાવને,
તેનો નિકાચિત બધ હોવે ચાહના એ મુજ મને. ૧૦

અપમાન આદિ મેં સહ્યા પણ ના ક્ષમા ભાવે કરી,
મુનિરાજ સહતા તે ક્ષમાએ જો વિચારી તું જરી,
પેઢાશ કાજે ચોગ્ય ધરવું સુખ તજ્યું લોભે કરી,
સ તોપથી મુનિરાજ તેને છોડતાં તું જો જરી. ૧૧

દુઃખે સહાયે તેહવા દુઃખો સહ્યા ઠડી તણા,
વાયુ તણા ગરમી તણા પરદેશમા તે તો વણાં,
પણ ના તપે તપ દુઃખના ક્ષયકાજ મુનિ તપ આહરે,
સ કટ સહે સમતારસે મનની અચવતા ના ફરે. ૧૨

તું ધ્યાન ધનવું નિત્ય, કરતો પ્રાણ વશમા રાખીને,
જો મુનિવરા શુ કામ કરતા ધ્યાવે જિનના નામને;
કરવું સહન ને છોડવું તપવું વલિ ધ્યાન ક્રિયા,
મુનિના સમી તે આહરી પણ લાભ વદ પામ્યો ક્રિયા. ૧૩

ચેતન સદા આ ચાર વાના ભાવજો હોરો કરી,
ગીતાર્થ શુરનો સગ હોજો, તેમની ભક્તિ ખરી,

- (જન ધર્મ માહે પ્રેમ, ના ઈચ્છીશ અસ્થાને જવા,
 ઉચ્ચ કોટીમા દાખલ થવાને નિત કપાયો જીતવા. ૧૪
- સસ્કાર જેવા પૂર્વ ભવ તેવાજ આવે ઉદયમા,
 આ ભવ વિષે ઇમ જાણુ મનને રાખ ઉચ્ચ સસ્કારમાં,
 સસ્કાર ઉત્તમ પાડવા કર સેવના વર હેતુની,
 સુણુ વાત વજ્રસ્વામિની ગોશાલ મ ખની પુનની. ૧૫
- જે કર્મ બાધ્યાં પૂર્વ ભવમા તે ઉદય આવો ઈહા,
 નરભવ વિષે નિધિ બોધનો સમતા તથા બીજે કિહાં,
 જ્ઞાની સહે સમતા રસે બાધે ન ચીકણા કર્મને,
 પ્રભુવાણીનો સુણુનાર નિત્યે ના કદી દુઃખિયો બને. ૧૬
- જે રાત દિવસો જાય કરતા ધર્મની આરાધના,
 તેહીજ સફલા જાણુ ચેતન રાખ તેમા ના મણા,
 રત્નો કરોડો આપતા પણ ક્ષણ ગયેલો ના મલે,
 ઉપદેશ આ પ્રભુ વીરનો સભાસજે તુ પવપલ્લે. ૧૭
- અરિહત ને વલી સિદ્ધ ત્રીજા વીર એ રાખેડો ત્રણે,
 પ્રસરેજ રોમે રોમમા મુજ યાચુ એ સાચે મને,
 સફળી બને જો યાચના એ માહરી પુણ્યોદયે,
 તો મરણની પરવા મને ના, હાલ આવે તો ભલે ૧૮
- હ્રદયે ધરી વર ભાવના જિનરાજના શાસન તણી,
 ગુરૂપૂજના ને દાન શીલ તપધ્યાન પ્રમુખ તણી ઘણી,
 ચેતન કરી આરાધના ન નિદાનની ઈચ્છા કરી,
 તો હર્ષ અતિશય હાલ વરતે, ભય મરણનો ના જરી. ૧૯

ચઉ અઠ્ઠ નવ ઇગ સાલ વિક્રમ માહ સુદ પાંચમ દિને,
જિન ભકત અમદાવાદ નગરે ભાવથી ઉદ્ધસાઈને,
ગુરુનેમિ સૂરિ તથા પસાયે વિવિધ ઉત્તમ ભાવના,
ઉવજ્ઞાય પદ્મ વિજય ગણી હિત કાજ વિરયે ભવ્યના. ૨૦

॥ ણમો સિદ્ધચક્રસ્ત ॥

॥ હરિગીત ૭૬ ॥

॥ શ્રી ભાવના પચાગિકા ॥ મગલાચરણ ॥

શ્રીસિદ્ધચક્રતણુ કરીને ધ્યાન હૃદયે ખણખણે,
ગુરુનેમિસૂરીશ ચરણ પ્રણમી અન્ય સર્વ ઉપકારિને;
શુભ “ભાવના પચાગિકા” વિરચુ સુજનના આગ્રહે,
જે ગુણુરસિક તે ભાવ સમજી ઉદ્ધસી સાર ગ્રહે. ૧
સ સાર એહ અનાદિ તેમાં તુ પ્રમાદે જીવ ભમે,
વિપરીત બોધવશે વચન જિનરાજના મન નવિ ગમે,
ભવમા સદા રખડાવનારા જાણુ પચ પ્રમાદને,
નિદ્રા કપાય વિષય વિકથના મન મુણ પણ નામને. ૨
સોના સમી કાયા શરીર સગ હાથ ઉચુ જેમનુ,
સઘયણુ ને સઠાણુ પહેલુ તીવ્ર તપ છે જેમનુ,
સયલવિજ્ઞા પાર ગામી જન્મ ગોખર ગામમા,
જિદ્ધા સુનક્ષત્રે લહે જે જન્મ ગૌતમ ગોત્રમાં. ૩

વસુભૂતિ પૃથ્વી તાત જનની વરસ પમ્યાસે લહે,
 દીક્ષા પ્રવર હોડી સમી વિકરાલ આ લવ સાયરે,
 છન્નસ્થ જે ત્રીસ વર્ષ કેવલ તે પછી જે પામતા,
 સર્વજ થઈ ભૂતલ ફરી ભવિલોકને ઉદ્ધારતા
 ઇમિ બાગ વર્ષ કરી અવાતિ કર્મ પશુ દૂરે કરી,
 નિર્વાણપદ પામે જીવન બાણુ વરસ પૂરા કરી,
 અગુણ્ડમા અમૃત વસે ભડાર જે સવિ લખિવના,
 જપ તે સદા સિરિગોયમા વર ધામ જે ચઉનાણુના.
 શ્રીવીરજનવર તેમને મીઠા વચણથી ઉપદિરો,
 હે ગોયમા? ન થજે પ્રમાદી સર્વદા પશુ ખણુ વિષે,
 માનવપણુ છે દોહિહુ પુણ્યોદયે તે પામિયે,
 જે આવચેતી રાખિયે તો સાધ્ય સમજા સાધિયે.
 આ સમય ઉધવાનો નથી તણુ રાક્ષસો કેડે પડ્યા,
 તે જન્મ મૃત્યુને જરા જે સર્વ જીવોને નડ્યા,
 ધર્મિજનોના રાત દિવસો સફલ છે ઇમ જાણુજે,
 ઉલટા અધર્મિ માનવોના નિશ્ચયે મન જાણુજે
 દુનિયા બધી છે સ્વાર્થની વિશ્વાસ નિત્ય કરીશ ના,
 રાખે ભગલ માહે છુરી ગુણુ ગાય મોઢે નાથના,
 દાનત ભુરી પકાય લોકે ભક્ત સારો કપટથી,
 એ રીત દુનિયાદારિની તુ ચાલજે ચેતી મથી.
 ધડપણુ વિષે નહિ શક્તિ તેવી જેહવી યૌવન વિષે,
 ઇમ જાણુને જટ ધર્મ કરજે વસ્તુ ક્ષણુભ ગુર દિસે,

- જે છે સવારે તે બપોરે ના જણાયે વિણસતાં,
 જે છે બપોરે તે ન રાતે એમ જણુ અનિત્યતા. ૯
- જે આવતી કાલેજ કરવા તુ ચહે છે કાર્યને,
 તે આજ કરજે શીઘ્રતાએ સેવજે ન પ્રમાદને,
 ચાહે બપોરે જેહ કરવા તે સવારે સાધજે,
 અણુ ચિ તબ્યુ મૃત્યુજ આવે એમ નિશ્ચય જણુજે ૧૦
- આણે કર્યું આણે કર્યું ના વાટ તે જોતો નથી,
 લજ્જા નથી આ મૃત્યુને તુ ચાલ ચેતીને મથી,
 ટેવો પડી છે પાપ કરવાની તને બહુ કાલથી,
 પાપો કરાવે ભોગ તૃપ્ત્યા છોડ તેને આજથી. ૧૧
- અગ્નિ ધરાયે લાકડાથી નહિ જલધિ તિમ વારિથી,
 ભોગોઃ ધણાયે ભોગવ્યા પણ તેહ રજ ટલતી નથી;
 ઉલટી વધે છે દુર્ગતિમાં તેહ ઝટ લઈ જાય છે,
 ત્યા દુઃખ ભોગવતા સમે આ છવ બહુ પસ્તાય છે ૧૨
- ચેત્યો નહિ હુ બધ સમયે ઉદયક્ષણ ડહાપણ ધર,
 શા કામતુ પણ બધ સમયે રાખ ડહાપણ તે ખર,
 કફ વ્યાધિવાળો ખાઈ દહીને જેમ પીડા ભોગવે,
 ખાતાં ન રાખે ભાન તિમ તુ બધ ઉદયે જણુજે. ૧૩
- સ્વાધીન ક્ષણ છે બધનો ના તેહવો છે ઉદયનો,
 નિત ચેતજે બધ ક્ષણે બલવાન ક્ષણ છે ઉદયનો,
 આશા તણો જે દાસ તે નર સર્વ જગનો દાસ છે,
 દાસી બનાવે તેહને જે સર્વ જગ તસ દાસ છે. ૧૪

રજની વધારે તિમિરને તૃષ્ણા તથા રાગાદિને,
 તેનાજ યોગે જીવ કરતો નિંદ સવલા પાપને,
 રાજદાદિ ભોગવવા થકી તૃષ્ણા કદી રામશે નહી,
 જલમા રહેલા ચક્રથી તુજ કાર્ય કદિ સરશે નહી. ૧૫
 સારી ગણીને ભોગ તૃષ્ણા મોક્ષથી મોહ્યા નરા,
 આ ઘોર સમારે ભમે ના શાંતિને પામત જરા,
 એણે બનાવ્યો જીવને ક ગાલ લીખારી મમો,
 તેથી જ ધાર્મિક કાર્ય કરતા જીવ રાખે અણુગમો. ૧૬
 રૂઝાવતારી લીમ ભવસાગર વિષે આ જીવને,
 એવુ વિચારી દેહ વરથી દૂર કાઢી તેહને,
 મન વશ કરે જે શિષ્ટ જન તે ટાળતા સવિ કુખને,
 સવિ કર્મ બંધન દૂર ફેકી પામતા નિર્વાણને ૧૭
 તે ભોગ તૃષ્ણા ઝોડનારા તેજ જગમા વધ છે,
 જે વશ પડ્યા છે તેહને તે સાધુ જનથી નિંદ છે,
 અતુકૂલતા આની દીધે છે કુખને પ્રતિકૂલતા,
 મુખ માથેતા નિત આપતી ધમ વીર તારા કહી જતા. ૧૮
 દીવમા વસી આ જ્યા મુઘી જીવ ત્યા મુઘી સ સારને,
 સારો ગણે અજ્ઞાનથી નરસો ગણે છે મોક્ષને;
 જ્યારે હઠે આ ચિત્તથી મસાર વૂલ જેવો ગણે,
 બગડયુ વણુ હે જીવ તારે ચેત ભઈ તુ આ કાણે ૧૯
 વિષ્ણુ અને મૂત્ર ભરેલો દેહ છે આ નારનો,
 મુખ આદિનો દેખાવ કેવલ પિંડ માસ રૂધિર તણો,

- આ ભોગ તૃષ્ણાના જ પાપે મુખ કમલ શશિ સમ ગણે,
વલિ હાડકાં રૂપ દાંતગણને કુંદ કલિકાસમ ધણે ૨૦
- દૂરે કરતા તેહને શુ અશુચિ પુજે મન રમે,
તેના જ યોગે મન અથીર થઈ સર્વ જગ્યાએ ભમે;
છે મદદ મનની ઈદ્રિયોને તેહથી મન વશ કરો,
હે ભવ્ય જીવો ? તિમ ચહો તો ભોગ તૃષ્ણા પરિહરો. ૨૧
- સરખુ મનુજપણુ બેઠિમાં દેખાય છે આ આંખથી,
ત્યા એક જણથી દાસ થઈને નિઘ કર્મ કરાય છે,
તેમાય હેતુ ભોગ તૃષ્ણા તેહને દૂર જે કરે,
તે ના કદાપિ પાપ કરતાં સર્વ થલ મોઝે ફેરે ૨૨
- તેહીજ નાયક ઇંદ્રના વખણાય પડિત વર્ગથી,
તે સત સાચી શાંતિ પામે ચક્રિને પણ તે નથી,
તૃષ્ણા વિનાના સાધુઓને જેહ મુખ અહિંયા મલે,
તે ચક્રવર્તીના લહે આ ભોગ તૃષ્ણાના બલે. ૨૩
- મુખ પામવા હે જીવ સેવે નિત્ય ભોગો નવનવા,
તેમ કરતા મરણદાયક રોગ પ્રકટે નવનવા,
એવુ જ જાણી ચક્રિ પણ પદ ખડ નહિ છોડતા,
લિપ્તુક બને પૂછતાં જનોને લિપ્તુ હુ ઇમ બોલતા. ૨૪
- હુ ચક્રવર્તી એમ કહેતા જે ન પામે હર્ષને,
હુ લિપ્તુ એવુ બોલતા તે અધિક પામે હર્ષને,
એવીજ સાખીત થાય છે મુખ ત્યાગમાં નહિ ભોગમાં,
વખણાય ધન્ય મુનીશ તેથી જાણુ નવમા અગમાં. ૨૫

વિષયાદિમા જેવી રમણતા તેમ દ્રવ્યાદિક વિષે,
 તેવીજ અથવા તો વધારે રાખજે શાસન વિષે;
 તો નિશ્ચયે થોડા ક્ષણે પામીશ થોડી મહેનતે,
 હે જીવ " અવિચલમુક્તિ કરા શર્મ વાજત ગાજતે. ૨૬
 વિષને વિષયમા જે તફાવત હેર ખાતા મારરો,
 પણ આ વિષય તો વ્યાવતા પણ મૃત્યુ ખૂડ આપરો;
 જેથી વીંટાયે જીવ ચોકણા કર્મથી વ્યુત્પત્તિએ,
 ભાખી પ્રભુએ વિષયની જેજે વિચારી શાંતિએ. ૨૭
 વિષયો વિનશ્વર નિશ્ચયે વિકરાલ દુ ખને આપતા,
 એનાજ પાપે આર્દ્રકુંવરે સયમે ખાધી ખતા,
 રાવણ સગીખો રાજિયો પણ નરક ચોથી પામીયો,
 આ ભવ વિષે પણ કોઈ બહારે તેહની ના આવિયો. ૨૮

॥ ભગવદ્ગીતામા કહેલા વચનો ॥

વિષયો તણી ચિતા કરતા પ્રેમ તેમા ઉપજે,
 પ્રેમથી નીચ કામ હોવે ક્રોધ કામ થકી હુવે,
 સમોહ ક્રોધ થકી હુવે વિભ્રમ મતિનો મોહથી,
 મતિ નાશથી લયબુદ્ધિનો નિજ નાશ બુદ્ધિ વિનાશથી ૨૯
 મરણ અનલ માહે પડી મરણ ગલાક્ષણો દઈ,
 મરણ જ ઝપાપાતથી મરણ અહિ મુખ કરે દઈ,
 એહીજ ભલુ પણ શીલવ્રતને છોડવું ઉચિત નહિ,
 સ્વાધીન કષ્ટોને સહીને શીલથી ખસવું નહિ. ૩૦

॥ રાજમતીનો રથ નેમિને ઉપદેશ ॥

- રાજમતી રથ નેમિને મીઠા વચણથી બોલતી,
 આ ભાવ નરકે લઈ જનારો વચનથી હું બણતી;
 માતા જનકની રાજ્યની પરિવારની મમતા તણ,
 ફરી તેજ આહો હે મુનહિ? શુ તમે લજ્જા તણ. ૩૧
- સર્પો અગધન વશના તિર્યચપણુ તોયે છતા,
 ચૂસશે વમેલા ઝેરને શુ ? દેહના ઢુકડા થતાં;
 તેના થકી હલકા તમે શુ ? જે તજેલા ભોગને,
 પાછા ચહો નિર્લજ્જ થઈને એ ઉચિત શુ આપને. ૩૨
- ગુરૂદેવને લજવાવનારૂ તેમ જનની તાતને,
 આ કાર્ય નિશ્ચય બણજો સેવા જિનેશ્વર પાવને,
 વિષ્ઠા અને મૂત્રે ભરેલી કોયળી બણો મને,
 ધર્મે પુરૂષની મુખ્યતા સભાળજો જિનવચણને. ૩૩
- શીખ આપવા લાયક નથી હું એહ કારણ આપનું,
 ભૂલી ગયા શુ પચ શાખે આદ્યું સચમ ભણું,
 જે સાત વાર નરક વિષે લઈ જાય તે કિમ આદરો,
 ભાવિ મુધારો આપનું પ્રભુ માર્ગ સાધી પાધરો. ૩૪
- સહસા કરતા કાર્ય ચૂકાયે મુપય (વેકનો,
 અવિવેક આપત્તિ પમાડે માર્ગ ટ્યો સુવિચારનો,
 સપત્તિ લખિંધ તે લહે કાર્યો વિચારી જે કરે,
 પ્રભુ નેમિના બાધવ તમે જે જન્મથી શીલવ્રત ધરે. ૩૫

હાથી હુવે વશ અ કુશે સતીના વયણ અ કુશ સમા,
 મુનિ હાથી જેવા બાણ રથનેમી સમજતા રાનમા;
 પ્રભુ પાસ જઈ નિર્મલ થઈ આજ્ઞા પ્રમાણે નાથની,
 મુખ વિપુલ પામે સયમે સ પૂર્ણ ઉદ્ધાસી બની.

॥ મતયામુ દરી ક દર્પ રાજને ગહે છે ॥

ક દર્પની નજરે ચડી હુ ખિયારી મતયામુ દરી,
 વિપયાથ હુ ખ દેતો બહુ જેને દયા દીલ ના જરી,
 હુ ખને વધાવી લે સતી તે એક શીલના કારણે,
 બોલેજ આગળ રાયની ઈમ વયણ તે નિર્ભયપણે,
 ટુંકડા કરીશ મુજ દેહના જે દરીશ મુજ ધનમાવને,
 પણ સમજજે નરરાય નિશ્ચય ના તજગ હુ શીવને,
 પરબ્રહ્મનુ આ મુખ્ય કારણ 'શીવ' ભગવ તે કહ્યું,
 ચારિત્રનુ વનિ પ્રાણ જેણે તેહ શીલને મે ગ્રહ્યું,
 શીવવતને વનિ પૂજ્ય પૂજે ઈદ્ર વાદે હોગથી,
 સંકાણુ ને સ વયણ સાર દીર્ઘ આયુ શીવથી;
 બધ તેજ ઉગમ શીલથી વરબુદ્ધિબલ પણ શીવથી,
 આ દેહનો રાણગાર ઉત્તમ શીલ સમ બીજે નથી,
 પરનાર સામુ ના ભુજે ને અશ બોલે નહીં,
 એ ટુંક છે કુંવવતની દૃષ્ટાત બાપુ હું અહીં,
 સીતાહરણ હોતા પૂજે શ્રીરામ લક્ષ્મણ બંધુને,
 કંકણ અને કુંડલ તપાસો ત્યા કહે શ્રીરામને.

- કુડલ ન જાણુ તેમ ક કણ ભાઈ હુ જાણુ નહીં,
 પગમાં પડી વદન કરે તેથી નૂપુર જાણુ સહી;
 સાખીત એથી થાય છે સીતાતણુ 'મુખ કર જુએ,
 નહિ, દિયર લક્ષ્મણ તેહથી એવો સરલ ઉત્તર દીએ. ૪૧
- પર પુરૂષ ભાઈ જનકસમા મોટા જનક જેવા ગણુ,
 નાના ગણુ પુત્રો સમા સરખી ઉમરના ભાઈ ગણુ,
 ત્હારે મને તો જાહેન જેની માનવી કુલ રીત એ,
 કિંપાક કૃપ જેવા જ વિપયો લઈ જશે નરકે તને. ૪૨
- નિશ્ચય કપાયે જામડી મધુ લિપ્ત અસિને ચાટતા,
 નેવાજ વિપયો ભાઈ રાજ એહ ના બૂલી જતા;
 લટ્ટી લઈ સામા ઉમેલા પુરૂષને દૂધ ચાટતા,
 બિહી જુએ ના તેમ યમને વિપય પ યે ચાલતાં. ૪૩
- આ જીવ ના જોતો જરી હોનાર વધ બધાહિને,
 એવા જ દષ્ટાતો ધણા મુણ ભાઈ સૂત્ર વિપાકને,
 સજ્જન કરતા કાર્ય તેનું ભાવિ મૂલ વિચારશે,
 પરિણામ ખૂર જોહનું તેણે કદી ના સાંધશે. ૪૪
- ચાલે નજર નીચી કરી સ્ત્રીને સ્વભાવે જોઈને,
 તે વૃષભ જેવા ધન્ય પુરૂષો વદુ નેહ તેમને;
 ઉત્તમ પુરૂષો આજસુ હોવે અકારજના કણે,
 જીવ વંદ પ્રસંગે પાગળા નિંદા વચન જળ સાંભળે, ૪૫
- તબ બધિર જેવા હોય પરની નારને પણ દેખવા,
 જન્માધ જેવા હોય તેવા સેવીએ મુખ પામવા,

આ દેહ ઔદારિક મળ્યો જે મુક્તિનું સાધન કહ્યો,
 શીલથી સફલતા તેહની ચિત્તે વિચાર કરી જુઓ ૪૬
 શીલના પ્રભાવે કીર્તિ અઉદ્દિશ જ્યાંતિ તેની વિસ્તરે,
 પ્રિય સર્વને પણ તેજ હોવે શીલ ઉત્તમ જે ધરે;
 ઉત્તમ ગતિ પણ તેજ પામે દેવ પણ તેને નમે,
 સ્થલિ ભદ્રજી ગુરુએ વખાણ્યા એ સુણ્યુ મે આગમે. ૪૭
 કનેક કોટીને દીધે જિનભુવન સોનાનું કર્યે,
 જે પુણ્ય તેનાથી અધિક છે શીલત્રતને આદર્યે,
 લોહ ચુંબક લોહને તિમ શીલ જે ચે સર્વદા,
 સવિ લખિંધ સિદ્ધિ ન્દિધિ વૃદ્ધિ પ્રકટ ઉત્તમ સ પદા. ૪૮
 કાયા થકી પણ શીલ ધરતા બ્રહ્મ લોકે જઈ રમે,
 તેમા ભળે જે ભાવના શુભ તો શિવાવયમા રમે,
 નિજનાર સતોપી બની વિષયે વિરાગી શ્રાદ્ધ જે,
 તે સૂત્ર માહે સાધુ જેવો બાણુ ઈમ ગણધર કહે ૪૯
 કરૂણા સમે નહિ ધર્મ પર સતોપ જેવું ત્રત નહીં,
 ખરૂં શૌચ સાચુ વચણુ એ શીલના સમુ મહન નહીં;
 શીલ તેજ સાચુ દ્રવ્ય સાચો કટપતરૂ પણ શીલ છે,
 શીલ તેજ સકટને હઠાવે શીલ મહિમા પૂર્ણ છે. ૫૦
 સવિ દુ.ખ અનલ શમાવવાને મેવ સમપણુ શીલ છે,
 જયવિજયને પણ શીવ આપે શીલ ગુણસરદાર છે,
 સીતા અનવમા હોમતી નિજકાયને પણ ના બલે,
 અગ્નિ બન્યો જલરૂપ તે શીવનોજ મહિમા બાણિયે. ૫૧

ઐશ્વર્યનું ભૂપણ મધુરતા વચન ગુપ્તિ શૌર્યનું,
 શમ નાણુંનું શ્રુતનું વિનય છે તિમ સરલતા ધર્મનું;
 અક્રોધ તપનું ને ક્ષમા બલવતનું ભૂપણ બહુ,
 ઉત્કૃષ્ટભૂપણ સર્વ ગુણનું જાણુ શીલ સોહામણુ. ૫૨
 ઈર્ષ્ય વિનયથી સમજાવતી બહુવાર મલયાસુ દરી,
 વિપરીત બુદ્ધિ વિનાશ કાલે ના સમજતો દીલ જરી;
 અતે પડી અગ્નિ વિષે દુઃખ દુર્ગતિના પામતો,
 ત દુલ મત્સ્ય તણી પરે નીચભાવ તે નહિ છોડતો ૫૩
 વેશ્યા સહા રાગી છતાં નિજવેણુને માને છતાં,
 ભોજન બહુ ખાતા છતાં પ્રાસાદમાં રહેતા છતાં,
 ઉગતી જીવાની છે છતાં કાણુ રૂઢિનો પણ તે છતાં,
 કદર્પ જીત્યો સ્થૂલિ ભદ્રે રાગ જેર ઉતારતા. ૫૪
 વેશ્યા બની વ્રતધારિણી રથકારને પ્રતિબોધતી,
 વલિ રથણક બલ ખાવ ફેટી સાધુને પ્રતિબોધતી;
 કરી નાચ સરસવ રાશિમા રથકારનો મદ ટાલતી,
 જિન ધર્મ મારો પાળતી નરભવ સફલતા સાધતી. ૫૫
 ઉઠી પ્રભાતે ભાવના એ ભાવવી શીલધારિના,
 વલિ નામ લેવા હોંશથી રાગી બનીને શીલના,
 શ્રીમદ્દિન નેમિજિનેશ્વરા શ્રીજ બુસ્વામી કેવડી,
 શ્રીસ્થૂલિભદ્ર મુનીશ્વરા નમીએ સુહર્શન સદ્ગુણી. ૫૬
 શ્રી વજ્રસ્વામી કૃષ્ણ નૃપના લાઈ ગજ સુકુમારને,
 અતિમુક્ત મુનિને પ્રભવ સ્વામી મનકબાલ મુનીશને;

જિનપાલને શુભ વિજય શ્રેષ્ઠી નાગિલાના ક તને,
 નમીએ પ્રભાતે પ્રેમથી હ મેશ તે શીલવ તને. ૫૭
 ચ દન અને મલયાગિરિને અજના સુમૃગાવતી,
 વિજયા સુરાણી દ્રૌપદી સાતા શિવા પદ્માવતી,
 મુલસા સુભદ્રા રોહિણી રાજમતી સુપ્રભાવતી,
 હમયતી કુતી શીલવતી ને ચ દના સુકલાવતી ૫૮
 વલિ પુષ્પચૂલા સુહરીને રેવતી નિત વહીએ,
 ગૌરી જયતી દેવકીને નિત્ય બ્રાહ્મી વહીએ,
 જ્યેષ્ઠા સુજ્યેષ્ઠા ધારિણી ન દા વહી નિત વહીએ,
 ભદ્રા મહનરેખા શ્રીદેવી નમ દા નિત વહીએ ૫૯
 વલિ ચિદલણા જ ખૂવતીને લક્ષ્મણા ને રૂકિમણી,
 પદ્માવતી ને સત્યભામા ને સુસીમા શીલગુણી,
 શીલધારિ ઋષિહતા સતી પ્રણયેજ ગધારી નમો,
 એ નામ ચક્રવિહ સ વમા થે હૃષ નિત્યે મન ગમો. ૬૦
 સતી યક્ષદિન્ના ભૂતદિન્ના તેમ ભૂતા સમરિયે,
 વેણુ સુયક્ષા તેમ રેણુ શ્રેષ્ઠ સેના બાણિયે,
 સ્થલિ ભદ્ર કેરી જાહેન સાતે યાદ શક્તિ ધરે અતિ,
 નિત નામ લેતા પ્રથમ મ ગલ ઋદ્ધિ પામે બહુમતિ. ૬૧
 આકાશ નિધિ નવ ઇ દુ વરસે નેમિ જન્મ દિવસ ભલો,
 જિન ચૈત્ય મ ડિત રાજનગરે ભાવ પ્રકટયો ઉજ્જવલો,
 આ ભાવના પ ચાશિકા ગુરૂ નેમિસૂરિ પસાયથો,
 ઉવજ્ઞાય પદ્મ વિજય ગણી વિરચે ભણો ઉદ્ધાસથો. ૬૨

મહોપાધ્યાય શ્રી વિજયપદ્મગણિ પ્રણીતા

॥ શ્રી ભાવના પદ્ધતિશિક્ષા ॥

(હરિગીત ૭૬) ।

જસ વિશ્વ મહિમા ઝગઝગે કવિકાલ કલ્પ તરસમા,
તે પૂજ્ય કેમરીયા પ્રભુ ગુરુ નેમિસૂરિ મુકુટ સમા;
પ્રણામી પ્રણયથી ભાવના પદ્ધતિશિક્ષા વિરચુ મુદ્દા,
ભવિજન સુણી મ ગવચરે પામે સદા સુખ સ પદા.

૧

(મ ઇદાન્તા)

પૂજા સેવા જિનસુગુરુની તેમ શ્રીધર્મ સેવા,
સામગ્રી આ નરભવ તળી છવ નિર્વાણ લેવા,
પામ્યો પૂર્વે સદૃશ ન કરો તીવ્ર અજાનધારી,
હોશે તેથી કર પ્રતિદિને ભાવના સત્ય સારી

૨

(નાર્દનવિમોહિતવૃત્તમ્)

ક્યારે પ્રેમભરે કગીશ પ્રભુની હુ તેહવી પૂજના,
જેવી શ્રોણક સ્વસ્તિકાદિ કરતા પ્રેમે ધરી ભાવના,
યોગ સ્થૈર્ય સુનાગકેતુ સરખુ તેમા કદા પામશુ,
જેથી લીન બની જિનેશ ચરણે જબલને વામશુ,
જેવી સદ્ગુરુવ દના શુભમને શ્રી કૃષ્ણજી આફરો,
ફેડી સચિત ગાઢ કર્મ નિરયે પીડા હરે આકરી,
તેવા શ્રીગુરુવ દને રત બની નિત્યે નવોલ્લાસથી,
ક્યારે હોંગ ભરે થઇશ અલગો કર્મો તણા પાશથી.

૩

૪

જેથી રાયકુમાર ભૂપ નિપજ્યો દેશે અદારે તથા,
લક્ષ્મી શૌર્ય લહેજ શીઘ્ર હરતા શ્રીપાલ કુષ્ઠ વ્યથા,

માની મહ વશે કર્યો ઝપટમા શ્રીવિક્રમાર્કે મુદા,
 ચઢી ઈદ્ર સુશાલિભદ્ર પ્રમુખા પામ્યા ઘણી સ પદા. ૫
 જેથી હીન સુરદ્રુમો અનુપમો તેથી કહ્યો સૂત્રમા,
 તેવો ધર્મ સમર્થ કર્મ દલને સ્થાયી રહે પાત્રમા,
 તેની સાગર કામદેવ સુલસા આનંદ આરાધના,
 સાધે ધૈય ભરે કરે તિણ અહો શ્રીવીર સંસ્તાવના- ૬
 ક્યારે તેહ કરીશ જીવ નિયમા, તેના વિના તુ ભમ્યો,
 જ્યારે શ્રી ગુરૂં થો રહસ્ય સમજ્યો ત્યારે તને તે ગમ્યો;
 જાણી એમજ સાધજો સ્થિર મને કટ્યાણુ અન્ભાગને,
 કેા હ્યે શુક્તિ વિચારથી રજતના પામી વિપર્યાસને- ૭
 પાત્રદાન યુધિષ્ઠિરે શુભમને શ્રીશાલિભદ્રે તથા,
 દીધુ અદપ તથાપિ ભાવ ચઢતે થીચ દનાએ યથા,
 બીજુ મેવકુમાર શાંતિ પ્રભુએ જીવો બચાવ્યા વણા,
 પ્રાણુન્તે પણ કષ્ટને અનુભવી રાખી ન તેમા મણા. ૮
 રાજા મત્રિ કુમાર વસ્તુ વિમલે આમે મહીમા મથી,
 મુંજે વીસલ અખંડે યશ તણા દાનો કર્યો હોશથી;
 શ્રીગોપાલ કવીશ મુંગલ તણા ખગાર સિદ્ધેશના,
 ગાવે અન્થ ગુણો સદા ઉચિતને દેવા થકી દાનના- ૯
 પાત્રાપાત્ર વિચાર નાજ કરતા સાધો દયા દાનને,
 જેવી છે સુખ આહનાજ મુજને તેવીજ છે અન્યને,
 જાણી સપ્રતિ ભૂપ સાધન બન્યો ઉદ્ધારમા દીનના,
 ખ્યાતા વિક્રમ બીમરામ જગડૂ દાને થયા અનના. ૧૦,

- પશ્ચાત્તાપ વિલખ દુર્વચનને વ્રમુખ્ય ન્યક્કારને,
મૂઝીને અનુમોદના પ્રિયવદી હર્ષાશ્રુ રોમાંચને,
ધારી આદરભાવ યાદ કરતો સદ્ભાગ્ય શ્રેયાસના,
ક્યારે ચેતન એહ દાન કરો આલી કેમે પૂર્વના. ૧૧
- રેરે ચેતન નિત્ય યાદ કરજે શિક્ષા મુદ્દા શીલની,
સગે જાસ હણીશ ધર્મકુલને જાણે ફસી મોહની,
નારી તેહ વિવેક દીપ જૂઝવે ચિત્તગૃહે પેસતા,
શુ વિશ્વાસ કરે કદી રમણીનો સતો નદી જાણુતા. ૧૨
- જે દુર્ગા ધ પદાર્થ સાર્થ વહતી વિષ્ણાદિની કાથની,
જે હોવે નહિ ચર્મ તો સવિ લહે વૈરાગ્યની આવલી,
જેવા પ્રેમ ધરે તિહાં પ્રતિદિને તેવા ધરે ધર્મમા,
જીવન્મુક્તિ તણા ઇહાંજ ન રહે ખામી કદી રામમા. ૧૩
- જીતે જે મહમાન, વિકૃતિ નથી જેને કદી યોગની,
જે આશા કરતા નથી પરતણી ચારિત્રગી જની;
જીવન્મુક્તિતણા સુખો અનુભવે તે પૂજ્ય યોગીશ્વરા,
ધોતા કર્મ મલો કુરંગ જનના ઉદ્ધારમા તત્પરા. ૧૪
- ધારી ભાવ, કહેલ શીલ ધરિયુ શ્રીસ્થૂલભદ્રાદિકે,
શ્રી જ જૂજનદાસ તેમ સુલસા, રાજમતી નારદે;
સીતા શ્રેષ્ઠિ સુદર્શનાદિ વિજયા રાણી તથા શ્રેષ્ઠિએ,
તેણુ શીલ ધરી કદા વિચરિશુ જેથો શિવે મ્હાલિએ. ૧૫
- હોવે કાંચનશુદ્ધ અગ્નિ બલથી સ શુદ્ધ આત્મા તપે,
ભાવે કેવલ નિર્જરા તખ તિહાં કર્મો વિવેકે ખપે;

આશા સવર મુખ્ય સર્વ તપમા જે દાસ ઇચ્છા તણા,
 તે છે કિ કર વિચના, તિમનથી, તો, પૂજ્ય છો મર્વના ૧૬
 જેની નિશ્ચિત મુક્તિ તેજ ભાવમા તે પૂજ્ય તીર્થકરા,
 ઉદવાસે તપને તપે સ્થિરપણે ખામા ન રાખે જરા,
 દીક્ષા હેત હજાર માઠ વર્ગિયો આચાર્ય તે મુદગી,
 સાધે પાઠવ ચતુષ્પ મયણા શ્રીપાલ ને દ્રાપદી. ૧૭
 પામે રામ દ્રઢ મહારે તપથી જે ચારહત્યા કરે,
 હેલે યાદવ અખિવાદિ તપથી આપત્તિને સહરે,
 ચિતા રાતિ વિવેક સવાર તણી જે પાપ પુને હરે,
 તેથી ગાત ચિન્તાતિ પુત્ર મહજે પામે મહસારને, ૧૮
 લાખે ચક્રિ સનતકુમાર સુરને આશ્ચર્યમા નાખતા,
 શ્રીમદ્ ગૌતમ તે તપસ્વિગણને ખીરેજ સતોપતા;
 વસ્ત્રે સૂરીશમ્પભદ્રગુરના શ્રીઆમરજ તણો,
 વિધ્વસે જવર શીખ્ર એહ મહિમા જાણો તપસ્યા તણો ૧૯
 પ્રેમે તે રસ પાદલિપ્ત ગુરને નાગાર્જુને મોકલ્યો,
 જે હુલ્લભ્ય સુવર્ણ સિદ્ધિ કરણો ઊખે ભયો દખિયો,
 ફેકે તે ગુર ત્યાગભાવ ધરતા મૂત્રે ભરી મોકલે,
 ફેકે શિષ્ય હુહા સુવર્ણ બનતી દેખી અચળો લહે. ૨૦
 તો તે લખિય સુસિદ્ધિ ભાવ તપથી જે જ્ઞાન યોગે કરે,
 પામ્યો મુક્તિ ન તામલી તિણ લહે ઇશાનના સ્થાનને;
 જે સૂકાય ન દેહ યોગ્ય તપથી સૂકાય તો રોગથી,
 રે રે ચેતન છોડ દેહ મમતા સાધી તપસ્યા મથી ૨૧

હોવે સાર્થક દાન શીલ પ્રમુખા જે ભાવ તેમાં ભલે,
 લાગે ભોજન મિષ્ટ ખાર લલતાં શુ કાયે એકે ચલે,
 ભાવે શુદ્ધ કરેલ અટપ કિરિયા આપે રહી નિર્જરા,
 પીતા અમૃત બિદુ રોગ હરગે બધાદિ ભાવેખરા. ૨૨
 વૈશ્યાવૃત્ય બલે મુશીલ મુનિના જે આધ ચક્રે થયા,
 આદરો પ્રતિબિબ કાતિ નિરખી તે ભાવનામા ચઢયા,
 જે લાભો તત્તુ સાથ જન્મ ધરતા જે ભોજ્યથી પાપિયુ,
 જે હુ સાચવતો સદાય, પલમા તે દેહનુ શુ થયુ ૨૩
 એવી જે સ્થિતિ દેહની સમયમાં તો વાત શી અન્યની,
 ધિક્ધિક્ તોય અખૂઝ જીવ ? ન કરે ભાવ ક્રિયા ભડની,
 મોહે આજ મુધી ભમ્યો ભવવને તુ જીવ દુઃખી બરી,
 કોને કાજ કરે ઉપાધિ, દુનિયા આ નિશ્ચયે સ્વાર્થની. ૨૪
 જે છે દુઃખ તિહા ઉપુદ્ધિ સખની ધારી અરે આકરી,
 જે આપે સુખ દુઃખની મતિ તિહા અજ્ઞાનથી આદરી;
 કર્મ શ્રેણિ કુટુંબ કાજ વિરચી તેના કલો વિસ્મરી,
 દેશે શુ " સુખ તેજ કર્મ ઉદયે ત્યા ભાગદારી કરી ૨૫
 તે તુ ભોગવનાર કર્મ કલને જે બધ કાલે હતો,
 બીજા હોય નિમિત્ત માત્ર અછતા તે શુ નથી જાણતો,
 શક શ્રીપતિ ચક્રિ દેવ બલિયા તેની કને રાંકડા,
 હોતાં કર્મ વિડળના નવિ લહે કટયાણ તે બાપડા ૨૬
 આત્મા ચિદ્ધન જેહ ધર્મ વિમલો તે રૂપ હુ છુ સહી,
 મારો સદ્ગુણ બોધ નાર તનયો મારા ન લક્ષ્મી મહી,

સયોગેજ પર પરા વસનની પામ્યો અરે કે ભવે,
 આવ્યો એક, જઈશ એક, તિથુ હુ તે વોસિરાવુ હવે ૨૭
 તીવ્ર સ્નેહ ધરે રમા દ્રવિણમા હુ મૂઢતા આઢરી,
 તે જો હોત પવિત્ર ધર્મ વિધિમા તો સિદ્ધિ સાધુ ખરી;
 ભાવતા ઇશ જાવ સાધુ ભરતે ધ્યાનાશિ તેજ કરી,
 જેથી આત્મ સુવર્ણ શુદ્ધ બનતા કેવલ્ય લક્ષ્મી વરી. ૨૮
 કૂર્માપુત્ર લલિતમુક્તિ વિભવા એ ભાવના ભાવતા,
 સાધ્યુ ના તપ, તોય, મુક્તિ સદને, શ્રીઆદિમાતા જતા;
 સદ્ભાવેજ પ્રસન્નચદ્ર મુનિજ કેવલ્યરૂપી બન્યા,
 જ્ઞાની પદરસો સુતાપસ થયા શ્રી ગૌતમેશોધિયા ૨૯
 આહારે પડિલાભિયા અભિનવે શ્રી વીરને દેખતા,
 છર્ણુ શ્રેષ્ઠિ ઉદારચિત્ત ધરતા સદ્ભાવના ભાવતા;
 તે જેમા ફલસાર કોણુ લહતો એ પ્રશ્નના ઉત્તરે,
 છર્ણુ શ્રેષ્ઠિ કહે જિનેશ ભવિયા ભાવે ધણા નિસ્તરે, ૩૦
 અજે હુ ભગવત ત્રીર પ્રણમુ એ ભાવથી આજ્ઞતા,
 માર્ગે અશ્વપદ દબાય મરતા સદ્ભાવના રાખતા;
 ફાવે દર્દુર દર્દુરાક અમરો, એ ભાવના ભાવતા,
 છમ્માસે વિચરી લહીજ કપિલે શ્રી કેવલજ્ઞાનિતા ૩૧
 સધ્યાએ પ્રણુ નેમિનાથ જિનજ શ્રીદારિકા આપિયા,
 જાણી કૃષ્ણ નરેશ એમ વદતા સદ્ભક્તિથી ઉત્તરસ્યા,
 પહેલા જે નમરો જિનેશ, લહશે પદ્માશ્વ તે માહરો,
 તેથી પાલક લોભથીજ નમતો રાતે જઈ સત્વરો ૩૨

ભાવે સાંખ કુમાર આપ ભુવને ઊઠી ધગી હર્ષને,
 જાવે સન્મુખ સાત આઠ પગલા, ને ઉત્તરાસ ગને,
 સાધી વહત પાદ પદ્મ વિભુના સો અકૃ યોયે કરી,
 હાર્યો પાલક અશ્વ સાખ લહનો ઇચ્છા ન જેને જરી ૩૩
 ભાવે ભાવત એમ અશ્રુ ઝરતે સાર મ સાધુ કલી,
 જો હુ માણસ હુ ત દેત મુનિને તો દાન ભાવે ભલી,
 તેવી તે અનુમોદનાજ કરતા શ્રીધ્રહલોકે ગયો,
 રાજા સૂર્યયશા પ્રભાવ બલથી મુક્તિ સ્થલે રાજિયો. ૩૪
 ભાવે વટકલથીરિ સિદ્ધિ લહતાં ભોગી તર્યો ભાવથી,
 સાધે સૈનિકથીજ સૈન્ય જયનેઆશ્ચર્ય તેમા નથી,
 ઘે દાનાદિ ધણા વિશેષ ન ફલે જો ભાવની ત્યાં મણા,
 વીરા નામક તતુવાય કપિલા જો મન્મથાદિ ધણા. ૩૫
 સાચો મિત્ર મુધર્મનો જવલન જો કર્મેન્ધનો બાલવા,
 ધી જેવો વરકૃત્ય અન્ન નિચયે તે ભાવને સાધવા;
 થાશે ચેતન યતનવ ત પ્રણયે જો પુણ્યના વાસરે,
 સારો તે દિન મુક્તિ હેતુ ગણુજે, બીજા દિનો સ ચરે. ૩૬

કવચ (હરિગીત ૭૬)

આકાશતત્વ નિધાન શશિ સ વત્સરે ફાર્તિક તણા,
 ખેલાદિને સુપસાયથી ગુરુ રાજનેમિ સૂરીશ ના,
 આ ભાવના પટ્ટત્રિ શિકા ઉવજઝાય પદ્મ વિજય ગણી,
 વિરયે ભણો ભવિકા લહો નિત વિજય મ ગલ સિરિ ધણી ૩૭

શ્રી દહેરાઅરમા પ્રભુની આગળ બોલવા લાયક શ્લોકો

॥ શ્રી સ્તુતિપચાશિકા ॥

(છઠ્ઠ હરિગીત)

॥ મગલાચરણ ॥

મહિમા અપૂરવ જેમનો અતિશય ધરે જે મનહરા,
 તે પૂજ્ય કેસરીઆ પ્રભુ ગુરુરાજ નેમિસૂરીશ્વર,
 વરતીર્થ પ્રભુમી 'શ્રી સ્તુતિ પચાશિકા' વિરચુ મુઠા,
 ભવિકા ભરી પ્રભુ ઓવળી પામો વિમલ સુખ સ પદા ૧
 પ્રભુ આજ તારા બિ બને જેતા નયણ સફલા થયા,
 પાપો બધા દૂરે ગયા ને ભાવ નિર્મળ નીપજ્યા,
 સ સારરૂપ સમુદ્ર ભાસે ચુલુ સગીખો નિશ્ચરે,
 આનંદ ગ ગ તર ગ ઉછરે પદ કમલના આશ્રયે. ૨
 નખવી બની જસ પાપસેના તે તને પ્રમે ભજે,
 દારિદ્ર્યને દોહાળ્ય ન લહે ને અભેદપણુ સજે,
 હુ સૂર્ય માનુ આપને અજ્ઞાન તિમિર હઠાવતા,
 વલિ ચંદ્ર માનુ આપને મુજ રાગ તાપ શમાવતા ૩
 સાગર કૃપાના નાથ તાર વદન આજ નિહાલતા,
 નિર્ભય અમે બનતા વની આપત્તિ દૂરે ટાવતા,
 પાવન થયો મુજ જન્મ ના દરકાર મારે કોઈની,
 ગણુ આજ આખો દેખતી પર દેખતી શા કામની. ૪
 આનંદ દાતા વિશ્વને વલિ મુક્તિ કેરા પથને,
 બતકાવનાગ નાથ માગ તારનારા ભવ્યને,
 ભડાર ભાવ રચણુતણા હો એહ ભાવ ધરી આમો,
 ઇમ બોલીએ નિત્યે પ્રભાતે આપનેજ નમો નમો. ૫

ઉત્તમ ગણુ હુ તેજ મનને જેહ ધ્યાવે આપને,
 ઉત્તમ ગણુ તુજ સ્તવન કરવામાં રસિક તે જીભને,
 ઉત્તમ ગણુ તે આખને જે નિત્ય દેખે આપને,
 છે એક સાચી આહના મુજ, તાર તાર હવે મને ૬
 સ સારના વિસ્તારને વિણસાવનારા આપ છો,
 ત્રણ લુવનમાં પણ મુકુટ સરખા દેવ પણ પ્રભુ આપ છો;
 આ ધોર ભવ જ ગલ વિષે છો સાર્થવાહ પ્રભુ તમે,
 ભવસાગરે ખૂડનાર મુજને તારનારા પણ તમે. ૭
 જ્યાં નિત્ય સાચી પૂર્ણ શાંતિ તેહ મુક્તિ સ્થાનને,
 શોભાવનારા આપ પણ ના દૂર છો આ ભક્તને;
 હે નાથ ! થુલુતા આપને પુષ્કલ હરખ પ્રકટે મને,
 તેથીજ જાણુ હૃદયમા પ્રત્યક્ષ ઊભા આપને. ૮
 સ સારિ જનના દીક્ષમા આવો નહિ તુમ જ્યાંસુધી,
 અનુભવ કરે નિત પાપ કેરા દુ ખનો તે ત્યાંસુધી,
 તે ધ્યેય માની આપને ધ્યાવે અડગભાવે યદા,
 જિમ અગ્નિ ખાળે કાળને તિમ પાપ ભસ્મ કરે તદા ૯
 જે પાપરૂપી પક તે કરતો મવિન આ જીવને,
 મેલાશ જાયે દૂર વધતે ભાવ કરતાં ધ્યાનને,
 સિંચાય જે વરધ્યાનરૂપી અભિય રસની ધારથી,
 તે હર્ષમાં મહાલે સદા પૂરણ બને શુભ ભાવથી. ૧૦
 દુઃખમાં દીક્ષાસો આપનારા આપ મદદે જેહની,
 આળ્યા નહી કંઈલા ઘણી મુજ ચિત્ત માંહે તેહની,

- રાગાદિ ચોરોના જીવનમા તેહ જન સપડાય છે,
પહેલા નહી ચેત્યો અરે ત્યારે હવે રીખાય છે. ૧૧
- અમૃત સરીખા મિષ્ટ ઉત્તમ વચન બોલી આપતા,
પ્રભુ પ્રેમથી અમને શિખામણુ તે અમે બૂલી જતા,
નિર્લજ્જ થઈને સ્વપ્નમા પણ ના કદી સભારતા,
અજ્ઞાનથી અપરાધ કીધા સેકડો અણુ છાજતા ૧૨
- તોયે ગણો નિજ ભક્તની કાટી વિષે અમને તમે,
હૃદયાર કંઈયા આપની એ કેમ બૂલીશુ અમે;
આપજ કૃપા ભંડાર હો ઉન્મત્ત અમવિણુ કોણુ છે,
અપરાધિને પણ તારનારા આપવિણુ પર કોણુ છે. ૧૩
- પ્રભુ આપ કંઈયા રૂપ કરને દેઈ સપડા જીવને,
પ્રેમેજ પકડી રાખતા તુજ ધન્ય કંઈયા ભાવને,
નહિ તો જરૂર પડતાજ તેઓ નરકરૂપિ કૂપમા,
કોના શરણુને લેત રોતા જેહ પવપવચારમાં. ૧૪
- કલ્લેશો વિનાનો નિર્વિકારી દેહ રોભે આપનો,
તેને નિગળતા પણ અભવ્ય ન હોય ભાજન હર્ષનો,
જિભ કાકને ન ગમે દરાખ દરાખનો રોા દોષ છે ?
જે આપ ન ગમો તેહને ત્યા આપનો રોા દોષ છે ? ૧૫
- છે હાસ્ય સાધન રાગનુ ને શસ્ત્ર સાધન દ્વેષનુ,
વલિ જે વિવાસો કામના તે પ્રળપ્ત સાધન મોહનુ,
તે હાસ્યને દૂરે કર્યો નવિ શસ્ત્ર રાખ્યા પાસમા,
ન વિલાસને હૈયડે ધર્યો તેથો હુ હરણુ ચિત્તમા ૧૬

તુજમાં રહેલા ગુણ અન તા કેમ હું બોલી શકું,
 જડબુદ્ધિ હું છું ભક્તિરાગે કંઈક પણ બોલી શકું,
 બાણી શકો છો આપ મારા ચિત્ત કેરા ભાવને,
 ભવભવ પસાયે આપના તે ગુણ તણી ઇચ્છા મને. ૧૭
 મપી પુજ નીલગિરિ જોડેલો હોવે જલધિ રૂપ ભાજને,
 કાગળ રસાપડસમ બનાવે કલમ સુરતરૂપાખને,
 એ સર્વ સાધનથી લખે હું મેશ કુશલ સરસ્વતી,
 તોયે કદી ન લખી શકાયે આપના ગુણ છે અતિ. ૧૮
 સ સાર ધોર અપાર છે તેમા બૂડેલા ભવ્યને,
 હે તારનારા નાથ ! શું બૂલી ગયા નિજ ભક્તને,
 મારે શરણ છે આપનું નવિ આહતો હું અન્યને,
 તોપણ મને પ્રભુ તારવામાં ઢીલ કરો શા કારણે. ૧૯
 છો આપ બેસી દીનના ઉદ્ધારવામાં દીનને,
 આજે ઉપેક્ષા આદરો, છે તે ઉચિત શું આપને;
 મૃગ બાલ વનમા આથડે તિમ ધોર ભવ માંહે મને,
 મૂક્યો રખડતો એકલો આપે કહો શા કારણે ૨૦
 ભયથી બનેલો ગાભરો હું અહિ દિશાએ રખડતો,
 આધારથી અત્રગો થયેલો આપ વિણ દુઃખ પામતો;
 ધારક અન તા વીર્યના દેનાર ટેકો જગતને,
 હે નાથ ભવ અટવી ઉતારી કર હવે નિર્ભય મને. ૨૧
 જિમ સૂર્ય વિણ ના કમલ ખીલે તેમ તુજ વિણ માહરી,
 હોવે કદીના મુકિત ભવથી માહરી એ ખાતરી,

- જિમ મોર નાચે મેવને જોઈ હું દેખી આપને,
તિમ નાચ કરે હરખાઈને મનમા ધરી વરજાવને ૨૨
- શુ કર્મ કેરો દોષ આ અથવા શુ મારો દોષ છે, ?
નહિ ભવ્યતા મારી અરે હત કાલનો શુ દોષ છે, ?
અથવા શુ મારી ભક્તિ નિશ્ચય આપમા શુ થઈ નથી,
જેથી પરમપદ માગતા પણ દાસને દેતા નથી. ૨૩
- હું સ્પષ્ટ જોણુ તુજ કને છે તાહરે સરણુ મને,
આ લોકમાહે સ્વપ્નમા પણ ચાહતો નવિ અન્યને;
હે નાથ મારા પ્રાણના મુજ માત તાત ખરા તમે,
મુજ સત્ય જીવિતખ ધુ ગુરે સામી વડી સાચા તમે. ૨૪
- તરછોડશે જો આપ તો થારો ગતિ શી માહરી,
થલમાહિ જે ગતિ માછલાની, હાલ તે ગતિ માહરી,
મે સત્ય અનુભવથી કંઈ ડે થીર મનને આપમા
સર્વજ્ઞ પ્રભુજી તેહ સમણુ આપની છે જાણુમાં ૨૫
- તુમ જાનુ સરખા ભુવનમાહિ કમલસમ મન માહરે,
તમને બરાબર દેખતા ઝટ હૃદય વિકસે માહરે;
જીવે અત તા તુમ બચાવો કિમ મને ન બચાવશો,
કેવી હયા આ આપની જાણુ ન આપ જણાવરો ૨૬
- ધન ભાગ્ય મહારા આજ પાવન સ પજ્યો મુજ આતમા,
દરિસણે આન દ હોવે અસ ખ્યેય પ્રદેશમા,
સ સ્કાર ઉચ્ચ વધારનારા ભાવ પ્રભુ દેખાડો,
પ્રભુ આપનું દર્શન અમોહુ, મુક્તિ ઠાણુ પમાડો. ૨૭
- જિમ આમ કેરી મ જરીને જોઈ કોયલ કલ સ્વરે, ,

ટહુકા કરે બહુ હોંશથી સુણનારને ખૂશી કરે,
 તિમ હર્ષ દાતા નાથ નેહે 'વદન' તારૂ દેખતાં,
 જે મૂર્ખ તે પણ શીખનો ક્ષણવારમાહે બોલતાં. ૨૦
 કંઈ આવડે ના બોલતાં આને વિચારી ઇમ મને,
 તરછોડરો ના નાથ / મારા આગરો કેનો મને;
 નવ અંક સરખા સત મોટા ભેદ ભાવ તજે સદા,
 નમનાર નરને નેહથી નેરખે હરે તમ આપદા. ૨૧
 કાલુ વદે અછતુ વદે શિશુ આસ જલ વચન કહે,
 તોપણ પિતા તે સાંભળીને હર્ષને શુ ના લહે;
 તેવીજ રીતે આપનો આ મદ્ર પણ જિમતિમ કહે,
 તોપણ કહો ન પમાડતો મુદ આપને આ અવસરે. ૩
 જિમ ભુડ અશુચિ થાનકે દોડેજ નિજ અભ્યાસથી,
 અલચિત્ત તિમ દોડે વિષયમા ભૂરિભવઅભ્યાસથી;
 જાતા નિવાર તોય પણ ત્યા ચિત્ત આ ઝટ જાય છે,
 તેને તમે અટકાવજો હાલકુ અપાર દુભાય છે. ૩
 આ ભદ્રા ગીર આણા ન ધારે આ વિકટપ / આપને,
 જેથી વિનયથી બોલતા પણ ઘો નહિ ઉત્તર મને,
 સેવક બન્યો હુ આપનો ને કિય કાગીએ ચઢ્યો,
 તોયે હૃદયના શત્રુઓનો બુદ્ધિમ હજુ પણ ના ટળ્યો. ૩
 જો આપ સર્વ નમેત્ર જનને સારવીર બનાવતા,
 તો ખવસમા ઉપસર્ગ સતિ કિમ પૂઠ મુજ ના છોડતા;
 પીડે મને ચારે કપાઓ તેહથી હુ તુજ કને,

આવી ઉભો જ્ઞાની છતાં પણ નાથ કિમ ન જુઓ મને, ૩૩
 વરગધ હાથી જેહવા શ્રુતબોધ ચમ્રુદાયકા,
 વરધર્મ ચઢી આપ મ્હારા સર્વ સ કટ પાયકા;
 પુરુષોત્તમ પ્રભુ આપ વલિ પુડરીક જેવા આપ છે,
 પુરુષ સિદ્ધસમા તમે જિનરાજ જગદાધાર છે. ૩૪
 શત્રુતણાં પઝા વિષે સપડાયવા આ દાસને,
 છોડવાને છે સમર્થ સદા તમે આવા સમે;
 ના ધ્યાન આપો હે દયાલુ ? ઉચિત તે શુ આપને,
 સાચુ કહું છું એમ કરવું અચિત અવદિત આપને ૩૫
 સ સાર સાગરને તરેલા પૂજ્ય પ્રભુજી આપને,
 જેતા ભવે વસવા રતિ જરો ના હુવે આ દાસને,
 પણ શુ કરે ? આ ઘોર આતર ગતુઓ કનડે મને,
 તે જુદમ જે અટકાવશે તો નાથ આવી ન તુજ કને, ૩૬
 હે ધીર ? ભવ આધીન તારે તેમ ભવનો પાર જે,
 તેહ પણ આધીન તારે તારવામા ઢીલ જે,
 તે કિમ ? તમારા દાસને તાર્યા વિના છૂટકો નથી,
 જિમતિમ કરો પણ આપને હું છોડવાનો જગી નથી. ૩૭
 માટે કરો ઉદ્ધાર મારો ઢીલ પ્રભુજી ના કરો,
 કરૂણા કરી વિનયે કરેલી વીનતિ મુજ સાભણો,
 સતો સુખડની જેહવા જે આપતા નિજ વસ્તુને,
 મોટાઈ દેવામા સદા તે ભણુમા છે આપને ૩૮
 કરૂણા નહિ પ્રભુ આપની તેથી લહીને દીનતા,

- હું જન્મ મરણ કરૂં ઘણાં સ સારમાં નહિ થીરતા,
ભૂત્યો ભમ્યો પહેલાં પ્રભુ તુજ બિંબ આજ નિહાસતાં, ૩૯
- હૃદયાર આનદી બન્યો ખોટા વિભાવો દૂર જતા
તુજ પૂર્ણતા સ્વાભાવિકી વર રત્ન કાંતિ પ્રભાસમી,
મુજ પૂર્ણતા પરભાવની માગ્યા રેણાના સમી,
એણે વિચારી ચિત્ત માડ થીર બન્યું તુજ બિંબમાં, ૪૦
- નિર્મલ સ્વરૂપે રાજતા પ્રભુ તાહરી ન અબલ્યમાં.
આનંદના દેનાર પ્રભુ દેખાડજો શિવ પથને,
આ મૂર્ખ કિ કરનેજ સમન્તવો ઉચિત સત્યાર્થને;
સ સારના વિસ્તારને વિણસાવનારા આપ છો, ૪૧
- ત્રણ લોકમા પણ મુકુટ જેવા તીર્ણતારક આપ છો.
ભવસાગરે રખડી રહેલા જીવને હોડી સમા,
વસિ સાર્થવાહ સમા તમે સ સાર રૂપ કાંતારમાં,
અનન્ત પૂર્ણાનન્દ પૂરે પૂર્ણ નિર્વાણે રહ્યા, ૪૨
- પ્રત્યક્ષ નિરખુ ભક્તિથી હું આપને મુજદીલ વસ્યા.
તુજબિંબ જોતા હર્ષ જગે એજ સાચી ભવ્યતા,
કોય દાવાનલ શમાણુ મૂર્તિ તારી દખતા,
કરૂણા સુગ્રાહર માહરા ચિત્તે ન આવો બ્યાંસુધી, ૪૩
- આ પાપ પુણે કનડગત બહુવાર કરતા ત્યાસુધી.
પ્રભુ આ હૃદયે આવતા તો પાપ સપસા દૂર જતા,
સિંચી અમે શુભભાવ અમૃત શાંતિ સાચી પામતા,
જેની ઉપર મીઠી નજર પ્રભુ આપની પડતી નથી, ૪૪
- તે જન ઇહા રાગાદિથી પીડાય ત્યા અચારજ નથી,

શરણુ લીધાથી આપનું મન ભય વિનાનું સંપન્ન,
 ગુરૂનીજ સાચવણી થકી ભળ્યો શિવાલયને ભરે;
 કંઈણા સ્વરૂપિ શુભકંઠેડો નરક કૂપ ઉપરે કર્યો,
 આપે જ પ્રભુજી તેહથી અવગો રહે તે તો બળ્યો. ૪૫
 સ કલેશ સવલા ટાળનારા નિર્વિકારી આપો છો,
 સ્ત્રી હાસ્ય હેતિ અક્ષમાલા છોડનારા આપ છો;
 નિરખી અભળ્યો આપને આનંદ જે ના પામતા,
 તેઓ બિચારા નિજતણા દોષે રીખાતા રખડતાં ૪૬
 તે ભરતભૂમિ ભાગ્યશાલી જ્યા પ્રભુ વિચર્યા તમે,
 ચારે ગતિના જ તુઓને પ્રેમદાયક છો તમે,
 ઉપજે કમલ કાદવવિષે અ શે ધરે ના લેપને,
 ઇમ ભવવિષે રહેતા છતાં પ્રભુ ના ધરો રજ લેપને. ૪૭
 ઇગકોડિસદિ લાખ કલને આપને નહવરાવતા,
 ચોસક હરિ હોવેજ નિર્મલ એજ અચરિજ પામતા,
 કર્મરૂપિ પાહડાને છેદનારૂ વ્રત લહી,
 અઉનાણુ રૂપી મૌનભાવે પ્રભુ રૂપ્યા ભૂતલ મહી ૪૮
 નિર્મમ કૃપાલુ આપ છો નિર્ઘ્રંથ મોટા તે છતા,
 છોન્નહિવાળા નાથ મારા સૌમ્ય તેજસ્વી છતા,
 સ સારથી ભય રાખનારા ધીર કહેવાઓ છતા,
 પૂજે ધણાયે દેવ પ્રેમે આપને માનવ છતા ૪૯
 પ્રભુ હું સનાથ બન્યો હવે તુજ ચરણનો લહી આશરો,
 જર જમીન જોરૂ તુજી લાગે કાયમણિનો આતરો,

મોઢે બગાડયુ માહડ તેથી ન બપુયા આપને,
 સાચો મણિ પરખ્યો હવે હું ના થઈશ વશ મોહને. ૫૦
 પુણ્યરૂપ અણુના કણસમી તુજ ચરણરજ હું માનતો,
 તે મુજ શીરે ટ્યે સ્થાનતો ભય મોહથી ના પામતો,
 જિમ લોહયુ બક લોહ ખે ચે ભક્તિ ખે ચે મુક્તિને,
 મલજે ભવોભવ સાર્ત્ત્રિકી ભકિત કહું હું આપને. ૫૧
 હું આપ દર્શનને ચહું રોગી દવાને જિમ ચહે,
 તુજમાં રહેો મન માહર મુજ આતમા એહી ચહે,
 થાકી જઉ છું બોલતા જડબુદ્ધિ હું કહું કેટલું,
 કરૂણા કરીને તારજો જિન રાજ ચાહું એટલું. ૫૨
 આકાશ નિધિ નવ ઈંદુ વર્ષે રાજનગરે હોશથી,
 કેવલ દિને જોતમતણા ગુરનેભિ સૂર પસાયથી,
 વિરચે સ્તુતિ પ આશિકા ઉવજાયા પદ્મ વિજય ગણી,
 ચોખખી ભણી પ્રભુ એલખી સુખ સ પદા પામે ઘણી. ૫૩

॥ ઐનમ* શ્રી સિદ્ધચક્રાય ॥

મહોપાધ્યાય શ્રી પદ્મવિજયગણિ પ્રણીતા

॥ શ્રી સવેગમાઝ ॥

મગલાચરણ (હરિગીત છંદ)

જગતીતલે ચિંતામણિ શ ખેશ્વરાધીશ પાસને,
 પરમોપકારિ પૂજ્ય ગુરૂવર વિજય નેમિસૂરીશને,
 પ્રણમી પ્રવર સવેગમાના હુ રચુ આગમ બલે,
 ભવિકા ? મુણ તા સ પન્ને આન હ મ ગલ પલપયે ૧
 દુર્લભ મનુજ ભવ આ માયો દ્રષ્ટાત દશ સૂત્રે કલ્યાં,
 શુભ આર્ય ક્ષેત્રે જન્મ પામ્યો સિદ્ધિના સાધન મટ્યા;
 ગુરૂદેવ તારા નિર્મલા જિન ધર્મ પામ્યો નિર્મલો,
 શ્રીવીર અતિમ દેશનાની વાનકી આ સાબલો. ૨
 ચત્નો કર તા સે કડો વધરો ન જીવિત તાહરે,
 તુટતા ન સધાગે કદી આ જીવન દોરી કહુ ખરે,
 તીર્થકરો સુરનાયકો પણ મરણ રોકી ના શક્યા,
 ત્યા મત્ર ઔષધ યોગ વિદ્યા સર્વ અફના સ પજ્યા. ૩
 (૧) (૨) (૩) (૪)
 નરપણુ શ્રવણ જિનવચનનુ શ્રદ્ધાન વીરિય સયમે,
 તે જીવ ચક્રિગી ફરી ન લહે પ્રભાટે ને રમે,
 તુ એમ ધારીશ ના કદી હુ ધર્મ સાધીશ વડપણે
 જેથી જરા દૂરે કરાયે તે ન રક્ષણુ તે ક્ષણે ૪

આહાર ઉત્તમ તિમ રસાયણ ખાય પણ ન જરા ટલે,
 તુજ હાલ ધર્મારાધને જે શક્તિ તે ન પછી મલે,
 માટે પ્રમાદ કરીશ'ના રોગે જરાયે જ્યાં સુધી,
 ન હણાય ઇન્દ્રિય બલ અમમ થઇ ધર્મ કર તુ ત્યાંસુધી. ૫
 ધન તેજ ઉત્તમ લોકમાં ઉચ નીચ પણ ધનથી બને,
 ધનથી જ કષ્ટ હણાય તેથી ધન કમાવુ ઇગ મને,
 એવુ વિચારી કુમતિ વશ થઇ કરી પ્રપચો આકરા,
 દેખાવ ઝંજીતાનો કરીને ધન ઉપાર્જે જે નરા. ૬
 બહુ જીવ સાથે વેર બાધી ભોગમા પ્રીતિ ધરી,
 તે દુર્ગાંતમા સચરે જ્યાં વેદનાઓ આકરી,
 ધન હેતુ વધ બધાદિનો ધન કુગતિ દાયક ઇમકલી,
 ના માનજે પુરૂષાર્થ ધનને ધર્મસાધક તુ જરી. ૭
 ખાતરતણા બાકા વિષે અદર અને વલિ બહારથી,
 પકડાયજો જિમ ચોર દુઃખી હોય કૃત નિજકર્મથી;
 તિમ જીવ પોતે આચરેજા કર્મના ઉદ્દયે સહે,
 પીડા વણી જે દેખતાં ડાહ્યા જનો કરૂણા લહે ૮
 અજ્ઞાનથી બાધ્યા કુકર્મે ભોગવ્યા વિણ ના ખસે,
 પ્રજ્ઞાપના સૂત્રે કહ્યું અનુભૂત કર્મદલિક ખસે,
 રાખે અરે જેવુ ડહાપણ કર્મતર ફલ આખતાં,
 તેવુ જરૂર તુ રાખજે ભઈ? કર્મતરને વાવતાં ૯
 સસારિ જીવો આપ કાળે અન્ય કાળે પણ ધણા,
 કરતા સમજ ને ફરી વ્યાપાર મીલ કૃપિ આદિના,

- જે બાધવોને કાજ કરતા પાપ કર્મો આકરા,
 દુઃખના સમે કર્મો તણા ના ભાગ લેરો તે જરા ૧૦
 કર્મો કરીને મેળવેની માત્રમીટકત પામવા,
 પુત્રો જઈ ફારટ વિષે ઝગડાજ કરરો નવનવા,
 ધન ભાગ લેરો તે બંધા ના ભાગ લેરો કર્મનો,
 સૌ સ્વાર્થના ભેગા ભજ્યા મેળો સમજજો પાપનો ૧૧
 સમકીતવતા જીવડા આ કેજાના જોહવા,
 ભવ જાતમા વસતા છતા તે ધાવમાતા જોહવા,
 ન્યારા રહે અણજટકે આરભ કરતા પણ કરે,
 સ્થાનાગ સૂત્ર તણા વચનની પવપત્રે યાદી કરે. ૧૨
 પ્રભુવીર ગોયમ આદિ ચક્રિહસ સહસ મુનિવરને કહે,
 ચક્રિ કાગણે જીવો યજ્ઞાયે નરક વાસાને લહે,
 આરભ બહુ મમતા ધણી હિ સા કરે પચિદિની,
 આહાર કરતા માસનો પામે કુપીડા નરકની ૧૩
 માયા કરતા જૂઠ વદતા તેમ ઉત્કચન કરે,
 વિવિધ ઠગઆજી કરતા તિરિગધમા સચરે;
 ઠગતા જ ભોળા જીવને પરપાસ વાત છુપાવતા,
 થીર માન સેવન તેહ ઉત્કચન પ્રભુ ધમ ભાપતા. ૧૪
 કરણા વિનય સરલ સ્વભાવે નિરભિમાન દશા ધરે,
 ચક્રિકારણે મનુજાયુ બાધી મનુજ ગતિમા સચરે,
 સયમ સરાગ અણુત્રતો નિષ્કામ નિર્જરણા બલે,
 વલિ બાલતપ ચક્રિકારણે ગતિ દેવની જીવને મલે. ૧૫

॥ હવે દરેક કર્મના વિસ્તારથી કારણો કહે છે ॥

- સુજ્ઞાન દર્શનવતતી તિમ જ્ઞાનને દર્શન તણી,
આશાતના કરવા થકી તે બેઉના સાધન તણી;
મત્સર કરે પૈરાન્ય નિહવવિષ્ન વાત ક્રિયા બલે,
જ્ઞાન દર્શન હોકનારા કર્મ બાંવી ભવ ફરે. ૧૬
- મલુ પૂજના ગુરુસેવના કરણા દુવિહ સયમ બલે,
દેતા સુપાત્ર દાન ખતિ રોચ બાલ તપોબલે;
હોતા અકામે નિર્જરા, દશ કારણો ઇમ સાધતાં,
આસન સદ્ધિક જીવ શાતા વેદનીને બાધતા. ૧૭
- દુઃખ શોક વધ પરિદેવના સતાપને આકે દના,
નિજમા અને પરમા રહેલા તે અશાતા કર્મના,
ગુરુ હેતુ પદ મલુએ કહ્યા દુઃખ આપનારા બાણુજે,
તેથી રહીને દૂર ચેતન રામ સાધન સેવજે ૧૮
- તજજેજ પદર કારણો તેવાજ દર્શન મોહના,
મલુશાસ્ત્ર સવ સુધર્મના ને સુર અધિષ્ઠાયક તણા,
નિદા વચન મિથ્યાત્વને 'અપલાપ કેવલિ સિદ્ધનો',
વલિ દેવનો અપલાપ ધાર્મિકના વદે નિત દૂષણો. ૧૯
- ઉન્માર્ગની વલિ દેશના છે તિમ કદાચહ રાખતા,
ગુરુ આદિનુ અપમાન કરતા ને અસયત પૂજતા,
સહસા કરતા કામ દર્શન મોહનીને બાધતા,
હે જીવ પદર આશ્રવાને છોડજે સુખ આહતા. ૨૦
- ક્રોધાદિના વ્યાપારથી બધાય સયમ મોહની,
ભવને પમાડે જોહ એ વ્યુત્પત્તિ બાણુ કપાયની;

- ચઉ સોલ ચઉસઠ ભેદ તેના સૂત્ર પન્નવણા કહે,
તેથી જ નિત અલગા રહે તે નાણ કેવલને લહે ૨૧
કોધે ગતિ તિરિય ચની જિમ સાધુ સર્પપણુ લહે,
માને નૃપતિ રાવણુ ઘણી આપત્તિ અહિયા પણુ લહે;
માયા બલે સ્ત્રીવેદ પામે તીર્યપતિ ઓગણીશમા,
લોભેજ મમ્મણુ આદિ જીવો સ ચરે સ સારમા ૨૨
શેલડીને ચાવતા સ તોષ ના જે રાખતા,
થૂ થૂ કરે તે લોભથી એવટ છુ છાણુ ચાવતા,
સ તોષન તા તેજ મુખિયા ધર્મ મોઝે સાધતા,
બાધે ન ચીકણા કર્મને ભવ બેડિના ફન પામતા. ૨૩
હાસી કરે સ્ત્રીઆદિની જેથી વિગ્રર વધે વણા,
કરતા જે ઠકા મરકરી નિષ્ફલ વચણુ વઢતા વણા,
દીનતા જણાયે જેહથી તેવા વચણુ ઉચ્ચારતા,
હસતા ઘણુ ઇમ હાસ્ય કારણ પચ પ્રભુજી ભાષતા. ૨૪
બહુ જાત કીડા ખેવ કરતા નાટકાદિક ખેખતા,
પરચિત્ત વશ કરતા અને બહુ દેશ બેવા ચાહતા,
ઇમ જાણુજે ચઉકારણુ બ વાય છે રતિ મોહની,
એ ચાર હેતુ છોડજે તો ચ હના બે રામની ૨૫
પર ગુણ વિષે જે દોષ આરોપે અસૂચા તે મુણો,
પર નામ ઇર્ષ્યા જાણુયે ધુર હેતુ અરતિ કર્મનો;

- ટેવ પાડે પાપની કરે નાશ પરના હર્ષનો,
 હસતાંજ પરદુ ખ જોધને હોવેજ બધ અરતિ તણો. ૨૬
 એ ચાર કારણ અરતિના હે જીવ ? તજજો તુ સદા,
 બહુ માન ધરજો અન્યના ગુણ દેખતા હોશે સદા,
 તેવુ કરતા ગુણ મલે સુખ સાધનો નિત પામિયે,
 પર જીવ સુખિયો દેખતાં એ પુણ્યના ફલ જાણિયે. ૨૭
 ખૂર થશે તારૂ ખચિત પરનુ અનિષ્ટ વિચારતા,
 એવુ વચણ વાચકતણું મુજ હર્ષ યાદી આવતાં,
 સત્કૃત્ય કરવાનો સદા અભ્યાસ જીવ ? તુ રાખજો,
 પર જીવને દુ ખિયો કતી કરવા સુખી તત્પર થજો. ૨૮
 બીકણ પણ નિત રાખતાં વલિ અન્યને બીવરાવતાં,
 તિમ ત્રાસ દેતા મારવાની ભાવના મન રાખતા,
 એ બધકારણથી બચીને નીકર બનજો અન્યને,
 ભય ત્રાસ ના આપીશ નિત્ય બચાવજો સવિજીવને ૨૯
 દેખી હતો તોયે બચાવે વીર મ બલિ પુત્રને,
 અપરાધની પણ ઉપર કરૂણા રાખ જાણ રહસ્યને,
 તેજ સાચો ધર્મરાગી જોહ જન અપરાધિને,
 પ્રેમે બચાવે ભેદભાવે ના જીએ નિજ અન્યને. ૩૦
 મન શોક રાખે વેણ તેવા ઉચ્ચરે અજ્ઞાનથી,
 પરચિત્ત માંહે શોકને પ્રકટાવતો અજ્ઞાનથી,
 રાવા વિષે આસક્તિ ધરતાં એમ એ ત્રણ હેતુથી,
 શોક મોહની કર્મ બાંધે હેતુ છોડ વિવેકથી. ૩૧

- પ્રિય પદાર્થ તથા વિયોગે તેમ રોગાદિક યતા,
હોવેજ પ્રાપ્તે રોક તેને દૂર કરવા ચાહતાં,
વસ્તુ સ્વરૂપ વિચારણુ બાધી અશાતાં વેદની,
તેથી ખરેખર ભોગણુ હું વેદનાને રોગની ૩૨
- બાધ્યા કરમ વિણુભોગણ્યે ક્યારેજ છૂટવાના નથી,
ત્યા રોક કરતાં નવીન બાધે એમ બેણુ શાસ્ત્રથી;
એવા ક્ષણે સમતા ધરી રોગાદેની પીડા સહે,
તે અટપ સમયે હોય મુખિયો એમ વીરજિનવર કહે ૩૩
- ઉત્તમ વિવેક મનુજ ભવે કટ્યાણુના સવિ સાધનો,
નહિતિરિય નરકે દેવભવમા બોધ એવા શાસ્ત્રનો;
રાખી હ્રદયમા ધૈર્યવાં જ્ઞાની સહે છે વેદના,
હીંમત ગુમાવી કયેગ પામે અજ્ઞ ટાણે હું ખના. ૩૪
- જ્ઞાની કરેલા કર્મનો અનુભવ કરે એ કાયદો,
અજ્ઞાનિને લાગુ પડે સરખી રીતે કરમ ના જુદો;
એણુ વિચારી રોકને ના રાખજે નિજ ચિત્તમા,
પરમને ના રોક ઉપજવીશ બોલુ દૂકમા. ૩૫
- મુખના સમયમા પુણ્યની મુડીજ ખામી થાય છે,
એણુ વિચારી ના ફૂલાજે સાવચેતી રાખજે;
ધર્મે અડગતા આદરી હું ખિયાતણા દુષ્ટ ટાલજે,
કારણ કેગી ભાવના નિત્ય પ્રભાતે ભાવજે ૩૬
- હું ખના સમયમા ધર્મ રાખી હાયમોય કરીશ તા,
હું ખ ઘે અશાતા વેદની બીરોજ ગભરાઇશ ના,

- દુરિત કચરો દૂર થાતાં હૃષી કિમ પ્રાપ્તે નહી,
એવું નિરતર ભાવતાં તુજ પાપ થોર રહે નહી. ૩૭.
- ભય ત્રાસ તે દીધા હશે પરજીવને પૂરવ ભવે,
તેનો જ બદલો આ તને એવું જ આવે અનુભવે;
તેવો જ બદલો દાન જેવું જિમ તમાચો ગાળનો,
એવું વિચારી ધૈર્ય રાખી માર્ગ લેજો ધર્મનો ૩૮
- એતતાં પરજીવને સુખિયો થવાં સુખ આપજો
દીલમાં દીવાસો પામવા શિક્ષા હૃદયમાં રાખજો;
અટપ જીવનને વધારો એમ સુરપતિ વીનવે,
વીરજિન ઉત્તર દીધે તણ કાલ ધમિ ના સભવે ૩૯
- વસ્તુ સ્થિતિ એવો છતાં બહુ કાલ જીવન કારણે,
દીધેલ ત્રત નિયમો બગાડે જીવ ' તુ શા કારણે,
વર્જિત પદાર્થો સેવવા વલિ દોડધામ ઘણી કરે,
એ તો મતિજન્ય તાહરો મોહિત વધ આ શુ કરે. ? ૪૦
- સ યોગ જેનો સાપડયો હોરો વિયોગજ તેદનો,
જિમ પ ખીનો મેજો તરૂપર તેમ મેજો સર્વનો,
મરનાર મળવાનો નથી શુ કામ પાછવ તેહની,
મરવા કરે છે ધ પછાડા એ નિરાની મૂર્ખની. ૪૧
- અજ્ઞાનથી પાડે બરાડા આર્તીયાને આશરે,
તેથીજ ચોંકણા કમ બાધે ખાડ ખોદે તે પડે;
પટખડ નાયક કેશવો બને વ બનેવ તા હતા,
પણ આઉંખુ નિજ મૂર્ખ હોતા મરણ પવે ચાલતા. ૪૨

કાયર પુરૂષ મરનારની કોડે મરણને આહતા,
 તેવા પ્રસંગે સત્ત્વશાલી ધૈર્ય ઉત્તમ ધારતા;
 શોક કરતા ને રડતા સત્ય ફલ ના સપજે,
 જે જન્મ પામે તે મરે એ નિયમ હૃદયે રાખજો. ૪૩
 એનું જ હોવે મરણને બીજાનું મૃત્યુ ના બને,
 તો શોક કરવો વ્યાજબી પણ એહવું ન કદી બને,
 છત્રસ્થ સત્તા જીવને આ કાયદો લાગુ પડે,
 ધનવત કે નિર્ધન બંને તોનાય સબ એકે ધડે ૪૪
 પ્રિય બધું આદિકના મરણથી કદન કિમ તું આદરે,
 શિક્ષા ભત્રી આપી તને મરનાર પરભવ સચરે,
 હે ભાઈ ? ચેતી આવજે વિશ્વાસ કર ના કાલનો,
 અણચિંતવું આવે મરણ ઝટ પથ લેજો ધર્મનો. ૪૫
 અનુત્તર મુરોનું આકિણુ તેત્રીસ સાગરનું કહ્યું,
 તેવા સુરો પણ અવન પામે એમ જિન મતમા કહ્યું,
 નિશ્ચય મરણ સસારિતું તેથી નીકળ જિભા પગે,
 ને સાધ સયમ તેમ કરતા જહાડુરી કે ત્યા લગે ૪૬
 આડે પગે તો સર્વ નીકળે ત્યા ન હુ રિયારી જરી,
 આવ્યો સમય આઘ્યો જરો મવશે ન આ તક ફરી ફરી,
 મરનાર નરને બેઠને એ બોધ મનમા રાખજો,
 હે જીવ ? જીવન સુધારજો તિમ અન્યને સભવાવજો. ૪૭
 મત્રીશ વસ્તુપાવને પૂછે કુશલ બીજા જનો,
 આયુ ઘટે છે નિત કુશલ ક્યાં છે જવાળ વિવેકનો,

આશ્ચર્ય એ મરતા ઘણા તોયે બીજા રહેવા ચહે,
નિંદા ઉડાડી સુણી એ સુજન શિવપયે રહે.

૪૮

લાગણીથી ધર્મ કરતાં પાપ કેરા જોરને,
નશ્વર ઘટાડીશ ને વધારીશ પુણ્ય કેરા જોરને,
બલવાન જન કમજોર નરને જેમ શીઘ્ર દબાવતો,
તમ પાપ પુજ દબાય છે જો પુણ્ય બલિયુ હોય તો. ૪૯

નિંદા કરતા સઘની તેને વધી તરછોડતા,
ઉત્તમ સદાચારિણી નિત ખોદણીને સાધતા,
તણુ કારણે અજ્ઞાનજન બાધે જુગુપ્સા મોહની,
નિંદા કરીશ ના કોઈ દિન શ્રી સવ ગુણિ માનવ તણી. ૫૦

શ્રી સવના પદકમલ કેરી ધૂતના પુજે કરી,
મુજ આગણુ પાવન થરો ક્યારે પરમ હરખે કરી;
મત્રીશ વસ્તુપાલ એવી ભાવના નિત ભાવતા,
ઉત્તમ વિવેકે સવને તસચરણ ઘોઘ જમાડતા. ૫૧

છો સવપતિ મોટા તમે ઇમ લોક બોલે મત્રિને,
ત્યારે ઝહે વિનયે કરી શ્રી સવપતિના અર્થને,
સવ છે પતિ જોહનો હુ તેહવો છુ સવનો,
નાયક થવા લાયક નથી લઘુદાસ હુ છુ તેહનો. ૫૨

પૂજ્ય નદી સૂત્રમાં જેની વણી ઉપમા કહી,
જે રતન કેરી ખાણુ સમ પ્રભુ જોહને નમતા સહી;

- જિમ ખાણુમા રત્નો ધણા તિમ સધમાં રત્નો ધણા,
અરિહ ત કેવલિ ગણધરા શ્રુત કેવલી આદિક ધણા. ૫૩
- જે સધની પૂજા કરે તે જાતિ કુલ નિર્મલ કરે,
છેદેજ દુર્ગાત દોરડા નિજ નામને શશિ મડલે,
લખતો જલાજલિ ઘેજ દુ.ખને સ્વર્ગ શિવની સપદા,
પામેજ તે જન અટપડાલે તીર્થપતિની સપદા ૫૪
- ધર આંગણે તેનાજ હોવે વૃષ્ટિ સોનૈયા તણી,
ધરમાય દાખલ થાય રત્ન નિધાન વર રણિયામણી;
આ સુરલતા તેના ધરે ઊમેજ વર પાવન કરે
જે જનતણુ શ્રી સવ તેને લાભ બોલેલા મલે ૫૫
- જે તીર્થરૂપ ગણાય પ્રભુજી સમવસરણે બેસતા,
“ ઓ નમો તિત્યસ્સ ” બોલી દેશના નિત આપતા,
મહિમા વણે શ્રી સવનો વાચસ્પતિ કહી ના શકે,
ભડાર ગુણનો સધ જાણે ભક્તિથી ભવ તરી શકે. ૫૬
- આ વિશ્વરૂપ સરોવરે જિન ધર્મરૂપ કમલ વિષે,
શ્રી સધ જાણે હસ ઉત્તમ હોય ઈમ મુજ મન દિસે,
એવીજ ઉત્તમ ભાવના મત્રીશ વસ્તુપાલની,
તે આગવી શુભ ભાવના પણ ભાવતા શ્રી સવની ૫૭
- ભવમા રખડતા જીવ ' તુ બહુવાર નર સુરવોકની,
ઝડિય અને સામ્રાજ્ય પામ્યો પૂજ્ય સપતિ તણો,
પદવી મલે ના બે મલે તો એ નિશાની ભાગ્યની,
માટેજ સધપતિ બની કર ભક્તિ આ શ્રી સવની ૫૮

માતા પિતાનો ભક્ત જે પરિજન સ્વજન સ તોપતો,
 શાત સ્વભાવે જેહ શ્રદ્ધા રંગ પૂરે દીપતો,
 મહ કલહ ટાલણહાર ઉન્નત શીલધ્રુવિ ધારતો,
 દાન વર્ષાં તિમ દયાલુ પરવિભવ ગુણ દેખતો ૫૯

આન દને ધરતો નિરન્તર તેમ પચ દકારને,
 દાક્ષિણ્ય ગુણથાં રોભતો ત્રણમ્મલ પૂજે નાથને,
 તેવા ગુણો જે ચિત્ત ધારે તેહ સ વપતિ મુણો,
 એ ભાવ સક્ષેપે કહ્યો વિસ્તાર શાસ્ત્રવિપે વણો ૬૦

આજપૂરા ભાગ્ય ખીટયા આજનો અવસર ભણો,
 આજે ફૂલી આશા જનકની માહરી માતા તણો,
 આજેજ આશીર્વાદ ફૂલિયો સિદ્ધગિરિમા આવતા,
 યાત્રાળુઓની ભક્તિ કરવા સમય ઉત્તમ પામતા. ૬૧

હુ ધન્ય વલિ કૃતકૃત્ય માનુ જન્મ પાવન માહરો,
 સફલી વડી મુજ આજની ને દિવસ પાવન માહરો,
 ઇમમ ત્રિ વસ્તુપાલ ભાવી મ વની ભક્તિ કરે,
 બહુ લાભ પામે એ મુણીને સ વપતિ શિક્ષા ધરે. ૬૨

લોલૂપતા^૧ વિપયાદિમા ન કરીશ જૂઠાં વયણુંને,
 તજ વકતા^૨ ઇર્ષ્યા^૩ પરસ્ત્રીના વિલાસે પ્રેમનૈ,
 એ પાંચ કારણ ના તજે તો બાંધતા શ્રી વેદને,
 ધારી સરસતા સત્ય બોલી શીલ નિર્મલ ધારને. ૬૩

- પરનારીમા આસક્તને તિમ વિપયલોહુપ જીવને,
રોગદિ ખૂરા નીપજે સુણજેજ ત્રીજ અગને,
રોગની ઉત્પત્તિ ત્યા નવ કાગલે પ્રભુ ઉચ્ચરે,
ધૃષ્ટ્યા તણા ખૂરા વિપકે અગ્નિશર્માને મલે. ૬૪
- જૂઠા વયણ ઉચ્ચારતા વસુરાય દુઃખ બહુ પામતા,
વકેતાને રાખતા સ્ત્રીભાવ તિરિપણુ પામતા,
ભગવત શ્રીમુખ બોલતા સીધા જનો સુખ પામરો,
ભાવ ચોખ્ખા રાખનારો રખડ પટ્ટી ટાલરો ૬૫
- નિજ નાર સંતોષી બની ગુણિને સુખીને બેઠને,
ધૃષ્ટ્યા કરે ના એમ માની પૂર્વભવના પુણ્યને,
કરતા કપાયે પાતળા જિન ધર્મ ચોખ્ખા દીલથી,
અહિ કારણે નર વેદ બાવે એમ બહુ શાસ્ત્રથી. ૬૬
- ઉભયમા આસક્તિ રાખે ભાડ ચેષ્ટા આદરે,
સ્ત્રીઆદિનો વ્રત ભગ કરતા ભોગ ઇચ્છા અંતિ ધરે,
ક્રોધાદિ તીવ્ર કપાય ધરતા એહવા અહિ કારણે,
કિંકર બનેલા મોહના બાધે નપુ સક વેદને ૬૭
- નિદા કરતા સાધુની વસિ વિદન કરતા ધર્મિને,
નિત્ય અવિરતિને વખાણે દેશ વિરતિ વતને,
બહુ અતરાય કરે વખાણે નિત્યનારી આદિને,
આરિત્રમા દૂપણ બતાવે નોકપાય કપાયને ૬૮

પ્રકટાવનારો સાત કરણ તીવ્ર સયમ મોહની,
 બાંધે બચી એથી ન કરજે નિદના મુનિરાજની,
 મદદ કરજે ધર્મિને ચારત્ર નિત્ય વખાણજે,
 હોતાં કષાય શમાવજે બસ મોહનુજ ઘટાડજે ૬૯
 પચેન્દ્રોને હણતા વણા સાવધ આરભે કરી,
 મૂર્છા સ્વરૂપ પરિગ્રહ કરતાં કૂરતાને આહરી,
 માસ ખાતાં રૌદ્રધ્યાને વૈર બુદ્ધિ થીર કરી,
 પહેલાં કષાયે કૃષ્ણ નીલ કાપોત લેશ્યા દીલધરી ૭૦
 જૂઠ વહતાં ચોરી કરતા ભોગ સાધન સેવતાં,
 ઈન્દ્રિયવશે બહુ પાપ કરતાં નરક જ્વિત બાધતાં,
 હે જીવ ! પદર કાનણો એ છોડજે નિત ચેતતા,
 નરકાયુને બાધ્યા પછી પરત વ્રજન ના છૂટતા. ૭૧
 માંકડ પકડતા દૂર ભાગે એહથી સમજાય છે,
 જીવન જહાલુ માનનારા સર્વ જીવ જણાય છે;
 માટે હણીશ ના કોઈને ન કરીશ આરભો કદી,
 ધન આદિની મૂર્છા તજી સાચાં વચણ નિત્યે વહી ૭૨
 મન વચન કાયાએ કરી કરૂણા નિરન્તર પાલજે,
 સાત વ્યસનો છોડજે વસિ આર્ત રૌદ્ર ન ધ્યાવજે,
 વૈર ના કદી રાખજે હોતાજ શીઘ્ર ખમાવજે,
 આસોચના રૂડીજ દુષ્કર કહત ચણિનિશીથ જે. ૭૩

ખેલા કપાયો કૃષ્ણનીલ કાપોત લેશ્યા છોડજે,
 ચોરી કરીશ ના કોઈ દિન વિપયો બધા તરછોડજે,
 માતા પિતાને મેવ કુવરે વિપય દુ.ખદાયી કહ્યા,
 છેવટ જવાબ સચોટ દેતાં જનક જનની થીય થયા ૫
 પુત્રલિક્ષા આપવા પ્રભુવીરને તત્પર થયા,
 મેવમુનિ સયમ ધરીને મર્વંથા સુખિયા બન્યા,
 મોટા વિટેહે સિદ્ધિ લેરો એમ છૂટા અગમાં,
 એવુ સુખી વિપયાદિને તજ દૂર સમજી શાનમા,
 પ્રભુ વાણીને સુણવા થકી વરા થાય મનરૂપ વાહરો,
 એમ કરવાથીજ ઇન્દ્રિય હોય વરા કહે ગણુધરો,
 ઉપદેશ પઢર કાગણીને છોડવા સક્ષેપથી,
 મે સૂત્રને અનુસાર દીધો અશ પણ વિપરીત નથી.
 ઉન્માર્ગની પે દેશના કરતા વિનાશ સુમાર્ગનો,
 પરદ્રવ્યને સતાડતા આદર દ્વિતીય કપાયનો,
 કરતાં કપટ વ્રતશીલને કરતા મલિન આરભને,
 પરિગ્રહ કરતા આર્તર્થ્યાની ચિત્ત રાંખે શત્રુને
 કાપોતનીલ લેશ્યા બલે તિર્યંચ આણુ બાધતા,
 એ તેર કારણ ગણુધરો નિજ શિષ્યને સમજાવતા,
 સન્માર્ગને નિત પોષવા શિવમાર્ગની શુભદેશના,
 હે શ્રવ ? દેજે છોડજે વ્યાપારને આરભના.

પરદ્રવ્યને ઢેધુ ગણી શુભ ધ્યાનને નિત સેવજે,
 દીક્ષમાં સરલતા રાખજે વ્રત શીલને સભાલજે,
 પરિગ્રહ તજી મિથ્યાત્વ માયા ને નિચાણુ છોડજે,
 કાપોત નીલ લેશ્યા તણા પરિણામ ન કદી રાખજે. ૭૬

જેણે કરી શ્રાવકપણુ આ જીવડો પામે નહી,
 બીજા કપાયો તેહવા બાણી ઉદય વશ થા નહી,
 મનમાંય એવા અક્ષરો નિત કોતરીને રાખજે,
 મન વચન કાય સુધારજે તિર્યંચના દુઃખ ઠાલજે. ૮૦

આવો પધારો એમ કહી બોલાવતાં ગુણુવ તને,
 પોતેજ બોલાવે પ્રથમ ધારી ગૃહસ્થ વિવેકને,
 હિતકારિ મિત્ર પ્રિય વચન વદતા દાન પરને આપતા,
 દેવ ગુરૂને પૂજતા તિમ ધર્મ^૧ ધ્યાને રાચતા ૮૧

આરભ પરિગ્રહ અટપ કરતા સરલતાને ગખતા,
 વ્યવહારમા મધ્યસ્થતા કાપોત પીત લેશ્યા છતા;
 મધ્યમ પરિણામે કરી પરને સુખે સમન્નવતા,
 ત્રીજા કપાયે શ્રેષ્ઠ નરના આઉખાને બાધતાં. ૮૨

પદર સુરાયુ કારણો ઇમ તીર્થ^૨પતિજી બોલતા,
 સયમ^૩ સરાગે દેશ સયમ^૪ શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાખતા,
 કટ્યાણુ મિત્ર તણો પરિચય^૫ શુદ્ધ તપને સાધતા,
 ત્રણ રતનને આરાધતા નિષ્કામ નિર્જરણા થતાં. ૮૩

મૃત્યુ કાલે પદ્મ લેર્યા પીત લેર્યા રાખતા,
 ધર્મ શ્રવણ કરવા તણો અભ્યાસ ઉન્નવલ રાખતા,
 અવ્યક્ત સામાયિક ખંડે અજ્ઞાન તપને સાધતા,
 શુભ પાત્ર માહે દાન દેતા દેવ ભવને પામતા ૮૪
 મરતા ગળે કામો દષ્ટ જલ અંશિ આદિક સાધને,
 કેદક લાયક જીવ પ્રાપ્તે બાધતા સુર આયુને,
 સમભાવની જ્યા મુખ્યતા વિસ્તાર બોલ ન જે વિપે,
 નેવી પવિત્ર ક્રિયા કહ્યું અવ્યક્ત સામાયિક શ્રુતે ૮૫
 સારણા વસિ વારણા તિમ ચોયણા પડિચોયણા,
 ધર્મમા નિત્યે તને જે જોડવા કરતા સદા,
 આયતનને સેવતા નિ સ્વાર્થ તુજ હિત ચાહતા,
 કલ્યાણ મિત્રો તેહવા તુ સેવજે પદ તેમના ૮૬
 બે બેઠ છટ્ટા કર્મના તે અશુભ શુભ બેઠે મુણો,
 ખેડાં કહ્યું હેતુ અશુભ ના ત્યાગ કરજે તેહનો,
 મનમાય રાખે વકતા તિમ વક વચણો બોલતા,
 કુટિલ કિરિયા કાયથી કરતા બતાવી કુરાલતા ૮૭
 પરનેજ છેતરતા તથા માયા પ્રયોગો સાધતા,
 મિથ્યાત્વ હીસમા રાખતા તિમ ચાડિયા પણુ રાખતા;
 ચિત્તની ચપલતા રાખતા તિમ નોંટ આદિ બનાવટી,
 સિકા બનાવે તેમ રૂપિયા મ્હોર સર્વ બનાવટી. ૮૮

ખોટીજ શાખો પૂરતા બહુ વસ્તુના વર્ણાદિને,
 પલટાવીને સાચી કહી કરતા વિવિધ વ્યાપારને;
 ભૂલ થાપમાં નાખી અપરને માન આપી લોભને,
 ભેગભેગ કરી કરતા અત્તના વ્યાપારને. ૮૯
 કાપતાંજ કપાવતા પર અગ તેમ ઉપાંગને,
 નિર્દયપણે તિમ વેચતા સાવધ પજર ચત્રને,
 ત્રાજવાં તોલાજ ખોટા માપને નિપજવતા,
 નિત એહ ત્રણને વેચતાં તિમ અન્ય જનને નિંદતાં. ૯૦
 હણતાજ બૂઠું ખોલતા કરતાજ ચોરી અન્યની,
 આરભ પરિગ્રહ એવતા એજા કરતા વિપયની,
 વયણો કહતા આકરા હલકા વયણ ઉચ્ચારતાં,
 વિવિધ વેપાદિક સજી મદ આઠમાનો રાખતા. ૯૧
 ચોટ કાર્મણુ આદિને બકવાટ ક્રોધ ઉદીરતાં,
 સૌભાગ્યનો ઉપવાત કરતાં ત્યાગને લજવાવતાં,
 હેતા ભૂપણુ વેશ્યાદિને કૌતુક ત્રણાં ઉપજવતા,
 દશ પાંચ કર્મોદાન કરતા દીક્ષ કપાયો રાખતાં ૯૨
 બહાને સદા દેવાદિના ગધાદિ વસ્તુ ચોરતા,
 વનમાંય દવ સજગાવતા ચેત્યાદિને વિણસાવતા,
 નામ કર્મ ખરાબ બાધે એજ ઉલટા હેતુઓ,
 આરાધવાથી બાધતા શુભ નામ કર્મ ભવિકજનો. ૯૩
 મનથી વચનથી કાયથી નિત સરલાને ધારતા,
 મન થીર કરી દર્શન લહી ખોટા પ્રપચે ઝાડતા,

તિમ ત્રાજવાને કાટલા માપાજ સાચા રાખતા,
 સ તોપ વૃત્તિ રાખીને પાચેજ આશ્રવ છોડતા. ૯૪
 પ્રિયમિત વયણ હિત જોલતા તિમ વેપ ધાર્મિક રાખતા,
 નમ્રતાને રાખતા વાચાલતા દૂર ટાલતા,
 રાખી ક્ષમા મુઠ ચોટ કાર્મણ દુઃખણાદિક છોડતા,
 ડોળ જોટો છોડતા વેશ્યા પ્રમુખ નહિ પોષતા ૯૫
 ચૈત્યો ઉપાશ્રયને પ્રતિમા નિત્ય સાચવતા છતા,
 ધન જેહ ધર્મોદા તણુ તેને સદા સ ભાળતા,
 ના ઉપેક્ષા આદરે આવકે સદા રાકિત છતા,
 તજતાજ ડર્મોદાન ઇમ ગુણ નામ કર્મો બાધતા ૯૬
 તિમ શ્રેષ્ઠ દર્શન ભાવનાથી વીસ થાનક સેવતા,
 પુણ્યશાલી શ્રેષ્ઠ પદ્મી તીર્થપતિની પામતા,
 દેદીધ્યમાન પ્રભાવશાલી ધર્મ દીવો છે છતા,
 માર્ગ ભૂડી મૂઠ જીવો ભવવને નિત રખડતા ૯૭
 તે સર્વ જીવોને પ્રવર જિન ધર્મ દીપ પ્રકાશથી,
 તેહ વનના પારગામી હુ બનાવુ પ્રેમથી,
 એવુ વિચારી તેમ કરતા વીસ સ્થાનકે સાધતા,
 અમૃત અનુષ્ઠાને કરી જિન નામ કર્મ ઉપાર્જતા ૯૮
 એહવા કંમથી કહ્યા તે વીસ થાનક શ્રુત વિષે,
 અરિહંત સિદ્ધગુરુ સ્થવિર બહુશ્રુત તણી ભક્તિ વિષે,
 ગચ્છ શ્રુત તપસી તણી તત્પરપણુ શુભ ભક્તિમા,
 અપ્રમાદ આવશ્યક ક્રિયામા તેમ સ યમ શીલમા ૯૯

વિનય જ્ઞાનાભ્યાસ તપ તિમ દાન કેરી સાધના,
બહુ વાર ધ્યાન સુસેવના જિનતીર્થની સુખભાવના;
શાંતિ પમાડી સધને મુનિગજ ચરણ ઉપાસના,
ઉક્લાસથી બણુવુ નવુ કરવી સુદર્શન સાધના. ૧૦૦

પ્રથમ અતિમ તીર્થપતિજી સર્વ થાનક સાધતા,
શેષ જિનપતિ દોય ત્રણ વલિ વીસ થાનક સાધતા,
અન્ય ત્રેયે કમ જુદો નામો જુદાજ જણાય છે,
પૂર્વના ત્રીજે ભવે તસ બધ ગાઢો થાય છે ૧૦૧

નિંદા અવજા અન્યની તિમ મરકરી કરતાં છતાં,
પરના ગુણોજ છુપાવતાં બે ભેદ દોપ બતાવતાં;
નિજ ગુણ વખાણે દોય ભેદે નિજ પ્રશસા સાધતાં,
નિજ દોપ ઢાંકે આઠ ભેદે દુષ્ટ મદને સેવતાં. ૧૦૨

આ જીવ એ નવ કારણે બાધેજ હલકા ગોત્રને,
એવુ વિચારી દીલમા નિંદા અપરની છોડજે,
હાસી અવજા અન્યની ન કરીશ આપ બડાઈને,
પર ગુણ વખાણી કોઈ દિન બોલીશ ના પરદોપને. ૧૦૩

નિજ ગુણ પ્રશસા છોડજે તિમ આઠ મદને ટાલજે,
પ્રશમ સુખ અટકાવનારા આઠ મદ ઈમ જણજે;
પ્રશમ રતિના વેણ ને પણ આ સમય ના ભૂલજે,
યોગ શાસ્ત્ર વિષે કહેલી વાતને ના ભૂલજે. ૧૦૪

- હે જીવ ? જેના મહ કરે તે વસ્તુ હીન પમાય છે,
 એવું વણા શાસ્ત્રો વિષે વાચેલ યાદ કરાય છે,
 કુલ જાતિ બલ રૂપ તપ ગણો ઐશ્વર્ય વિદ્યા લાભનો,
 મહ આઠ ભેટે જાણિયે ઈમ પાઠ પુષ્કલ શાસ્ત્રનો ૧૦૫
- મહુ આદિદેવ જિનેશ્વરા નયરી અયોધ્યા એકદા,
 આબ્યાજ ત્યારે વાદવાને ભરત ચઢી આવતા,
 સતોપ પામી નાથની વરદેશનાને સાલળી,
 બે હાથ બેડી તીર્થપતિને પૂછતા પ્રીતિ ધરી ૧૦૬
- આ પર્યદામા ભરત ક્ષેત્ર ભાવિકાલે પામરો,
 જે તીર્થપતિની સપદા તે દ્રવ્યજનનનો જીવ છે ? ,
 હે ભરતરાય ? મરીચિનામે પુત્ર જે આ તાહરો,
 જે ત્રિદહી વેપ રાખે સયમે થઈ ગાભરો ૧૦૭
- તે આજ ચોવીશી વિષે ચોવીશમો જિનપતિ થગે,
 પ્રિય મિત્ર નામા ચક્રવર્તી વસિ વિટેહે તે થરો,
 પ્રવર મૂકા રાજધાની તેહની તુમ જાણુજો,
 આ ભરત ક્ષેત્રે પ્રથમ વાસુદેવ હોરો જાણુજો ૧૦૮
- એ સાલળી રાજી થઈ ત્રણવાર દેઈ પ્રદક્ષિણા,
 વદી મરીચિને કહે તુ લાલ પામીરા નિર્મલા,
 તીર્થપતિતા ચક્રિતા વસિ વાસુદેવની સપદા,
 હોરો તને જિનજીવ જાણી હું કરે છું વદના ૧૦૯
- સ્તુતિ ઈમ કરી ચઢી ગયા નિજદાણુ મરીચિ નાયતા,
 ત્રિપદી પછાડી ખૂરા થઈને વેણુ આવા ખોલતા,

- હુ વાસુદેવ પ્રથમ વલી ચક્રી ચરમ તીર્થકરો,
હોઇશ તેથી શ્રેષ્ઠ કુલ છે માહરૂ મદ ઉછળ્યો ૧૧૦
- મારા પિતા સવિચક્રિમાંહે ચક્રવર્તી પ્રથમ છે,
દાદા સકલ તીર્થકરોમાં પ્રથમ આદિજિનેશ છે,
તેથીજ કુલ ઉત્તમ અહો મુજ એમ મદ મન આવતાં,
બીજ જેવો અંકુરો તિમ ગોત્ર હલકું બાધતાં. ૧૧૧
- તે ગોત્રના અનુભાવથી અવતાર વિપ્રકુલે લહે,
જેજે વિચારી તીર્થપતિને કર્મ બાધેલા નડે,
કુલ મદ કરતા નીચ કુલમા જન્મ પામે જીવડા,
નીચ પણ ઉત્તમ બને નાનાજ તે જે છે વડા. ૧૧૨
- મારીજ ઉત્તમ જાતિ છે ના અન્યની ઇમ મદ વશે,
હલકા ગણુતા અન્યને નીચ જાતિ હરિકેશી લહે,
જીવે કર્યા બહુ જન્મ મરણો સર્વયોનિજાતિમાં,
સર્વ કુલમાં સર્વદાણે જીવ ? સમજ સક્ષેપમા ૧૧૩
- હુ શિયાર યુધ્ધે જેહ તે બલવત બલમદ રાખતાં,
વસુભૂતિ શ્રેણિક આકરી બહુજાત પીડા પામતા,
ચક્રી સનતના દેહની રોગિષ્ઠતા મન ભાવતા,
ડાહ્યાજનો રૂપમદ કરે ના દેખતાંજ અનિત્યતા ૧૧૪
- બૂલી સ્વરૂપ મદ તપ તણો કુરગડુ મુનીશ્વર સેવતા,
ન કરી શકે નાની તપસ્યા કર્મ છેલ્લુ બાંધતા,
જૈશ્વર્ય વસ્તુ અનિત્ય જાણી તેહનો મદ છોડજે,
હેવાલ રાયદશાણુનો હ મેશ ખૂબ વિચારજે. ૧૧૫

અટપડા હું છું એમ લખુતા ચિત્તમાહે રાખજે,
 સ્થૂલિભદ્ર વર્ણન સાંભડીને જ્ઞાનનો મદ ટાલજે,
 સત્યનાથી વિનયવાદો ડટપટ્ટા સમો કતો,
 કલિકાવમા પણ કટપ વૃક્ષો વિનીત ના'ી બુર કંઘા ૧૧૬
 દેખાવડો રૂપે છતા શીલવત બીજે મુરતર,
 સત્તા છતાયે નીતિ પાસે એહ ત્રીજે સુરતર,
 બાહુદાન કરનારા ધનિક એહીજ ચોયો મુરતર,
 રાખે ક્ષમા બલિયો છતા એહીજ પચમ સુગતર ૧૧૭
 તૃપ્ત્યા વિશાલ ગગન સમી તિલુ લોભ વધતો લાભથી,
 પાચ મળતા દશતણા ઇચ્છા ગ્રહ ખોટું નથી,
 દશ પામતા પણ શત તણી ઇચ્છા હૃદયમા થાય છે,
 તિમ તિમ વધે છે લોભ જીવને લાભ જિમ જિમ થાય છે ૧૧૮
 લાભ જગતા લોભમા માના વધારે હોય છે,
 તેવીજ લોભ વધારનારો લાભ આ પકાય છે,
 લાભ મળતા સાત લેત્રે દ્રવ્યને નિત વાપરી,
 ટાળજે અભિમાનને અવસર મળે ના કરી કરી ૧૧૯
 લાભ મદને સેવનારા જન બિચારા નરકમા,
 રીખાય ચક્રિ સુખમનુ દૃષ્ટાત મુવિદિત શાસ્ત્રમા,
 શિક્ષા સ્વરૂપે દૂકમા એ આઠ મદ વિવગી કહ્યા,
 મદ ટાળતા શુભ ગોત્ર બાધે ચેતનાર તરી ગયા ૧૨૦
 નીચ ગોત્ર કેરા હેતુને વિપરીત ભાવે સેવતા,
 ગુરુદેવને શુભ ભાવથી વાદી ત્રિકાલે પૂજતા,

નમ્રતા વિનયે કરી ઉપકાર પરનો સાધતા,
 સાધર્મિવાત્સલ્યે કરી ઝટ ગોત્ર ઉંચુ બાધતાં
 દાન માહે વિધન કરતા દાન વિધનજ બાધતા,
 લાલ માહે વિન કરતાં લાલ વિધનજ બાધતાં,
 ભોગ માહે વિન કરતા ભોગ વિધનજ બાધતાં,
 ઉપભોગ માહે વિન કરતા ભેદ ચોયો બાધતા
 વીર્ય માહે વિન કરતા વીર્ય વિધનજ બાધતા,
 ઇમ અતરાય સકારણે કારણ વિના કરતાં છતા,
 ભડારિ જેવા આક્રમા એ કર્મને જન બાધતા,
 નૃપ શુ કરે ? દાનાદિ ને ભડારિની પ્રતિકૂલતા.
 દેવાય તેવી વસ્તુ છે શુભ પાત્ર સામે છે છતાં,
 જલ દાનનું જાણે છતા દાનાન્તરાયોદય થતાં,
 જીવ ના હીયે તીર્યકરો ઇમ પર્યાક્રમા બોલતા,
 દેનારને ઉત્સાહ દેતા જીવ બહુ સુખ પામતા
 ઇષ્ટ વસ્તુ મળે નહીં લાભાન્તરાયોદય છતા,
 ભોજ્ય અર્થ ન વાપરે ભોગાન્તરાયોદય છતા,
 ઉપભોગ વિને ફરી ફરી ના વાપરે ઉપભોજ્યને,
 વીર્ય વિધને અત્પ્રકાયે ફેરવે ના વીર્યને
 એ કારણોનું આશ્રવો એવું જ બીજું નામ છે,
 એથીજ સસારે ઘણી આપત્તિ નિત્ય પમાય છે,
 દીર્ઘ ગઢનાળા સમા એ આશ્રવોને જાણજે,
 એવાવ પાણી કર્મ છે ઇમ જાણજે

૧૨૧

૧૨૨

૧૨૩

૧૨૪

૧૨૫

દીર્ઘ ગઢનાળે કરી જલનો પ્રવાહ તળાવમા,
 જિમ આવતો તિમ આશ્રવે કરી આત્મરૂપ તળાવમા,
 કર્મ રૂપ જલ આવતુ તે રોકવાને સવરો,
 નિત સેવવા શુભ ભાવથી ઈમ બોલતા તીર્થકરો. ૧૨૭
 મન વચન કાયાની ક્રિયા તે યોગ લક્ષણ જાણિયે,
 યોગ આશ્રવ તેમ બધન હેતુ ભિન્ન ન જાણિયે,
 મૈત્રી વિગેરે ભાવનાથી કર્મ શુભ બધાય છે,
 વિષયો કપાયો સેવતા કર્મો અશુભ બધાય છે. ૧૨૮
 દુરિત કોઈ ન આવરો સવસા જનો મુખિયા બનો,
 મર્વ પામો મુક્તિ એવી ભાવના મૈત્રી મુણો,
 આ ભાવનાવાળો ખમાવે અન્યને પોતે ખમે,
 નિજ પર વિષે ના ભેદ માને સર્વને પ્રેમે નમે ૧૨૯
 સર્વ દોષો ટાળનારા વસ્તુ તત્ત્વ વિલોકતા,
 ઈમ નાણુકિરિયા બેઠિને નિર્વાણ હેતુ માનતા,
 ગુણુવત જનના ધૈર્ય હમ શમ ઉચિતતા ગભીરતા,
 વિનયાદિ ગુણુને જોઈને પોતે હરખથી વાહતા. ૧૩૦
 આવો પદારો આસને મીઠા વચન ઈમ ઉચ્ચરે,
 ગુણુ પામવા તે પૂજ્યના ગુણુના વખાણુ સ્તુતિ કરે,
 દ્રવ્યભાવે ભક્તિ કરતા હર્ષ સાચો મન ધરે,
 એ ભાવના સુપ્રમોહની શ્રાવક પ્રભાતે ઉચ્ચરે. ૧૩૧
 નિજ કર્મના ઉદ્ધરે થયા દુખિયા જનોને જોઈને,
 ભવજલધિ તરવા તુ બડા એ એમ દીલમાં ભાવીને,

- કરૂણા કરે એ ભેદથી નિજ દ્રવ્યના ભોગે કરી,
પરને બચાવે દ્રવ્ય કરૂણા પાલવી હોશે કરી. ૧૩૨
- નહિ ધર્મ પામેલા જનોને ગુદ્ધ ધર્મ પમાડવો,
જિન ધર્મ પામેલા જનોને સ્વૈર્યભાવ પમાડવો,
પ્રેમપૂર્વક શાંતિથી નિત સ્મારણા પ્રમુખે કરી,
પૂર્ણ ઉત્સાહી બનાવે ભાવના કરૂણા ખરી. ૧૩૩
- અજ્ઞાનથી શાસ્ત્રો પ્રવચ્ચાર્વે કરી કુવિકલ્પના,
પોતે ડૂબે પરને ડૂબાવે દેઇ ખોટી દેશના,
કરૂણાજનક તે દીન જીવો એ પ્રવૃત્તિ છોડીને,
સન્માર્ગ પામે એમ ભાવો નિત્ય કરૂણા ભાવને ૧૩૪
- પ્રભુવીર જિન મરીચિભવે ઉન્માર્ગ કેળી દેશના,
દેઇ જો ભવમા ભમે માગર સુધી બહુ કાલના,
તો પાપ પુ જો બાધનારા આ બીચારા જીવની,
શી ગણત્રી ? એમ ભાવો ભાવના એ દાનની. ૧૩૫
- ભોગ સાધન પામવાને દોડધામ કરે વણી,
વણિ જેહજન હિતકારિ વસ્તુ કોઇ દિન ના સેવતા,
જે મળ્યા તે ભોગવી તૃષ્ણા ધરે ઉરમાં વણી,
અહિત વસ્તુ ના તજીને વિવિધ પીડા પામતા ૧૩૬
- ધન પામવા પીડા સહે પામેવ દ્રવ્ય બચાવવા,
પીડા સહે વપરાય તો સકટપ કરતા નવ નવા,
લાહ્ય લાગે ચોર ચોરે રાજદંડ ધન જતા,
વિવિધ પીડા ભોગવે તે આર્તજન જિન બોલતા. ૧૩૭

આવી પડ્યા વિકરાલ પથે આમતિમ તે આથડે,
 દેખેલ મારગ પૂર્વનો તે ગોતતા પણ નવિ જડે,
 સર્પો ડમ્યા ખાડે પડ્યા છેવટ અતિથિ ચમના થયા,
 આ પ્રમાદે તાહરી પણ એ દગ્ગા પ્રભુ કહી ગયા. ૧૪૯
 સમન્તવવાને સ્પષ્ટ ઘટના હું કહું તે સમજજે,
 શ્રુત બોધ હીવો તેહ મલરો કર્મલાવચીજ જે,
 તેવી કક્ષીને માર્ગ ગિવનો જીવ પ્રમાદ કરે પડી,
 ત્યે ના ખખર તે દીપની ખૂંજી ગયો તિણુ તે વડી. ૧૫૦
 મૂઝાય મિથ્યાભાવ તિમિરે લોભ સર્પ ડસ્યો તિહા,
 દુષ્ટ ગતિ ખાડે પડી બોલે સુખ વ ગયો કિહા,
 હારી ગયો જિન ધર્મ પામ્યો પણ ન પામ્યા નેહવો,
 વિતાદિની આસક્તિથી પામે ન અવસર એહવો ૧૫૧
 સૂવે કહી અવિવેક જીવો તુ ન સૂઈશ પણ જરા,
 ગાડર પ્રવાહે સુખ નહી ઇમ માનતા ડાહ્યા ખરા,
 મહનિયાની કાણુમા રાણી નૃપતિ આદિ ગયા,
 બીના ગધેડીના શિશુની સાભળી દીલગીર થયા. ૧૫૨
 હિતકાર્યમા કરતા પ્રવૃત્તિ અહિત કાર્યો નવિ કરે,
 શુભ બોધ હૃદયે ધારનારા સુજન નિર્ભય થઈ કરે,
 પ્રતિબુદ્ધ તે જે દ્રવ્યથી નિદ્રા હરીને ભાવથી,
 જ્ઞાના ચથાર્થ પદાર્થનો તેવો ચન્ને તુ મચી મથી. ૧૫૩
 સુણજે અગડહતાદિના દ્રષ્ટાત શ્રીગુરૂની કને,
 હૃદયે ધરી તરછોડજે હુ ખદાયિ એહ પ્રમાદને,

- જે ઉચિત કાર્યો શીઘ્ર સાધે આશુ પ્રજ્ઞ તે જાણજે,
તેવા જનોનો સગ પામી અપ્રમાદી તુ થજે ૧૫૪
- છે કાલ ત્રૈલોક્ય હરણ કરે જે પ્રાણુનું નિર્દયપણે,
તેને ન જીતે કોઈ બલથી જાણજે નિશ્ચયપણે,
ધટતીજ જાયે શક્તિ તનુની કાલ અવસર્પિણીતણે,
હે ભાઈ ! મારે માન શીખ મુજ સમય આ તુજ હિતતણે ૧૫૫
- ડોક જૂદી ચરણ ત્રણ તિમ ઉદર જેને એક છે,
બોલી મનુજના જેહવી ભાર ડપડી તેહ છે,
લિપ્ત ફલ ખાવા તણી ધૃષ્ટિ થતા મૃત્યુ લહે,
પ્રિય જીવન કાજે તેહ પક્ષી સાવચેત સદા રહે. ૧૫૬
- તુજધર્મ જીવન કાજ ચેતન ? અપ્રમાદ દશા ધરી,
શાસન બગીચામાં સજર કર એજ કરણી છે ખરી,
પર વસ્તુની અભિલાષ તે દુખ આકરે તુ જાણજે,
નિરુપદ્રાગુણ ધારિને સાચા મુખોને પામજે ૧૫૭
- મુણજે સદા જિનવચણને એથીજ આત્મિક ઉન્નતિ,
જિનવચણ ત્રિપુટી શુદ્ધ તે આપે મદાયે સન્મતિ,
દૂરે હઠાવે આપિ વ્યાધિ તિમ ઉપાધિ ઝેરને,
નોખવેલ સમુ કહ્યું તીર્થકરે એ કારણે. ૧૫૮
- દોરા પ્રમુખને પાશાન્ના જેવા ગણી ભાર ડ આ,
ચાલે યથા તિમ દુષ્ટ સ કટપો તથા ભાષાક્રિયા;
કર્મખંધન હેતુ જાણી અપ્રમાદી થઈ સદા,
ચારિત્ર રૂપિ જહાણની ગદ્યા કરી ટ્યે મ પદા. ૧૫૯

આ દેહ દોષોથી ભરેલો છે સદાચે તે છતા,
 જ્ઞાનાદિનો શુભ લાભ તેથી જ્યાં સુધી મુનિ પામતા,
 ત્યાસુધી તનને ટકાવે અન્ન પાનાદિક બલે,
 ઉપક્રમ અકાચે જિમ ન લાગે તેમ વરતે પદ્મ પ રે ૧૬૦
 છેવટ સમય મુનિ એમ જાણે આ શરીરતણા બલે,
 પેદાશ ગુણની ના થતી ને નિર્જરા પણ ના મલે;
 હોવે ન ધર્મ ધ્યાન ઉત્તમ એમ નિર્ણય શુભ કરી,
 કર્મ મલ દૂર કરે સાપેક્ષતા તનની હરી ૧૬૧
 પ્રભુ આ પ્રસંગે ઉચ્ચરે મ ડિકના દૃષ્ટાતને,
 લૂટેલ ધનને પામવા મૂલ દેવ નૃપ એ ચોરને,
 નિજ વાસ રાખે કામ સરતા શૂલિની શિક્ષા કરે,
 ઇમ લાભ જાણી દેહ રક્ષણ સર્વદા ગુણિજન કરે ૧૬૨
 ગુરુબુદ્ધિને અનુસાર સવલા સૂત્રના અર્થ થતા,
 એણે વિચારી ભવ્યજીવો આણે ગુરુની પાલતા,
 ખોટો કદાચહ રજ ન રાખે એમ ટાળી કલેશને,
 કર્મ બંધ થકી બચી જે સાચવે શુભ શીલને ૧૬૩
 તે નિર્જરા પુષ્કલ લહે નિર્વાણ યોડા સમયમા,
 જનતા ગણે કટ્યાણ તેના નામ કેરા બપમા,
 આપ મતિએ ચાલનારા જન કદાચહમા પડી,
 પામે અન તો ભવ અનયો ભોગવે બહુ રડી રડી ૧૬૪
 છકુ અકુમ દસમ દુવાવસ અર્ધમાસ ખમણ કરે,
 આણે ગુરુની ઓલવે તો લાભ તેથી ના મલે,

- માટે ગુરૂની આણુ માની આપમતિને છોડિયે,
 તો નાણુ દર્શન ચરણની થીરતા અપૂરવ પામિયે. ૧૬૫
- શિક્ષકતણી શિક્ષા લહી જિમ અશ્વ બખ્તર ધારિને,
 શિક્ષક તણા વચને રહીને પામતો ઝટ વિજયને,
 તોફાનિ ઘોડો હાર આપે ઇમ વિચારી સર્વદા,
 અમમત્તપણે વિચરિત પામિયે શિવ સ પદા. ૧૬૬
- તે ખિન્ન ના હોવે પછી રાજ્યાતમાં જે ચેતતા,
 ઇમ ના કરે તો અત સમયે દીલગીર બહુ થતા,
 ધર્મ પાછળથી કરીશુ ઇમ વદે નિરૂપકમી,
 પણ ઇમ ન માને કોઈ દિન ગુણિ માનવો સોપકમી ૧૬૭
- મે ધર્મ રજ ના આચર્યો પાપો અઢારે આચર્યો,
 સુખ આહના દીક્ષમા ઘણી પણ તેહના કારણ તજ્યા,
 દુઃખી થવા ઇચ્છા નહીં પણ દુઃખ સાધન ના તજ્યા,
 ઇમ રોક કરતા મૂર્ખ જીવો ચેતનાર સુખી થયા. ૧૬૮
- અભ્યાસ સારો પાડજો વિષયો બધા તરડોડજો,
 સમ માન શત્રુમિત્રને લોક સ્વરૂપ વિચારજો,
 દુર્ગતિના સાધનોથી અલગ આત્મા રાખજો,
 દૃષ્ટાત બ્રાહ્મણ વાણિયાની નારનું અહીં જાણજો. ૧૬૯
- અરૂચિ કર રાખદાદિમા મુનિયો ? અરૂચિ કરો નહી,
 રૂચિકર રસાદિ પામીને રાગી કદી બનરો નહી,
 મધ્યસ્થ ભાવે નિત રહી ચારિત્ર ચોખ્ખુ રાખવું,
 વિસ્તાર દશમા અગમાં બંધન તજીને ચાલવું. ૧૭૦

શબ્દાદિ પાત્ર મુઝાવતા ડાહ્યા પુરૂષને પણ યથા,
 પુષ્કલ જનોને ખેચતા નિજ પક્ષમાં નિત્યે તથા,
 લોભાવનારા તિણ કહ્યા ત્યા ધ્યાન દેરો ના તમે,
 માન જીતો નમ્રતાથી ક્રોધ જીતો ઉપશમે ૧૭૧
 જન્મથી ધારણ કરે જે નિત્ય કૂટ સસ્કારને,
 મળલ રાગદ્વેષથી પીડિત તે સર્વિ વાદિને,
 જાણી અધર્મી સર્વથા તેઓ તણી સોખત તજ,
 જીવતા સુધી ગુણ આહરે ઇમ બોલતા જિનરાજજી. ૧૭૨
 ॥ હવે આયુષ્યના ઉપક્રમનું વર્ણન આલે છે ॥
 બીજા ભવે પણ ભોગવે આયુષિના સર્વિ કર્મને,
 આયુષ્ય બાંધુ જેહ ભવનું ભોગવે ત્યાં તેહને,
 જેના બલે ઇચ્છા છતા ન જવાય બીજા ભવ વિષે,
 બેડી સમા તે આયુના બે ભેદ જિન શાસન વિષે ૧૭૩
 લાગે ઉપક્રમ જેહમા ને આયુ સોપક્રમ કહ્યું,
 ઉપક્રમ વિનાનું જેહ તે આયુ નિરૂપક્રમ કહ્યું,
 જેથી ઘટે આયુષ્ય તે કારણ ઉપક્રમ જાણિયે,
 પરિણામ આદિ ઉપક્રમો તે સાત છે ઇમ જાણિયે. ૧૭૪
 ત્રિવિધ અધ્યવસાય કારણ વેદનાં તિમ સ્પર્શથી,
 ભોજન પરાવાર્તે કરી તિમ વિકૃત શ્વાસોચ્છવાસથી,
 આ જીવ થોડો કાલ જીવન ભોગવે ઇમ જાણરે,
 એથી બચી જિન ધર્મ ઉત્તમ પૂર્ણ હોગે સાધરે ૧૭૫

જે બધ સમયે શિથીલ ખાંધ્યાં જ્યા હુવે અપવર્તના ,
 આયુતણી પેરે બીજા તે કર્મ સોપકમ વણા;
 ભોગવાયે અટપ કાલે ખાહ્ય ઉચિત નિમિત્તથી,
 દૃષ્ટાત બળતા દોરડાનુ જાણુજે સિદ્ધાતથી ૧૭૬
 બહુવાર લાગે સળગતા છૂટી કરેલી રજબુને,
 વાર ચોડી સળગતાં ભેગી કરેલી રજબુને,
 એ ભાવ સોપકમતણો ભાખ્યો વિગેપાવશ્યકે,
 સાવચેતી રાખનારા દીર્ઘ આયુ ધરી શકે. ૧૭૭
 બધસમયે તીવ્રભાવે બદ્ધ કર્મ અનુક્રમે,
 ભોગવાયે તેમ હોતાં ભૂરિ કાલ અતિક્રમે,
 સ્થિતિનો વટાડો રસતણો જેમા કદીના સભવે,
 ખાંધ્યાં પ્રમાણે ભોગવે તે આયુ નિરપકમ હુવે. ૧૭૮
 પુષ્કલનરો તિર્યચ એવા જેમનુ અણચિતવ્યુ ,
 મૃત્યુ ઉપક્રમ લાગતા હોવે પ્રભુએ ઇમ કહ્યુ,
 ત્રિવિધ અધ્યવસાય તે એ રાગના તિમ સ્નેહના,
 ભયના કુઅધ્યવસાય ઇમ ત્રણ ભેદ જાણો તેહના. ૧૭૯
 અતિરાગ તિમ અતિસ્નેહભય પણ મૃત્યુદાયક જાણુજે,
 બહુ રાગ કરતાં પરબવાળી નારની સ્થિતિ જાણુજે,
 જલપાન કરવા પરબ ઉપરે એક માનવ આવિયો,
 પરબવાળી નારને બહુ રાગ બેતાં જાગિયો. ૧૮૦
 જલ પી જતા તે પુરૂષ બાબુ નાર તે બહુ દેખતી,
 આઘો જતાં ના દેખવાથી મરણ બરૂ પામતી,

- આ તેજ મુનિ લજ્જત વિનાનો મૃત્યુને પણ આહતો,
જેણે તજ મુજ નિરપરાધિ બાલિકા ઈમ ખોલતો ૧૯૨
- તે વિપ્ર માથે પાળ બાધે લાવ અ ગારા ભરે,
વૈર વાળી એમ નિજ રસ્તે પડે મન બહુ કરે,
મુનિ આકરી એ વેદના સમતાધરીને ભોગવે,
દીક્ષા દિવસની પ્રથમ રાતે નાણુ કેવલ મેળવે. ૧૯૩
- આ મુનિ શુભ ચરણ સાધી અ તગડ નાણી થયા,
એવુ વિચારી નજીકના દેવો યથા ખૂશી થયા,
વૃષ્ટિ મુગ ધોહકતણી તિમ પ ચ ર ગિ કૂત્રની,
વસ્ત્રની વૃષ્ટિ કરે રાજ્યાત ગાયન નૃત્યની. ૧૯૪
- કૃષ્ણ નૃપતિ સવારમાહે હસ્તિ ઉપરે બેસીને,
મ્રભુ નેમિ વદન કાજ નીકળે રાખતા બહુ ઠાંકને,
ખહારથી ઇંટો ઉપાડી વર શૂકે જે હાકતા,
તે વૃદ્ધ જનને માર્ગમા જોઈ દયા નૃપ પામતા ૧૯૫
- પોતે ઉપાડી ઈંટને તેના વરે નૃપ શૂકતા,
ભૂપના બહુ માનથી ઇમ નોકરો પણ શૂકતા,
મ્રભુ પાસ આવી વાદતા લઘુ બધુને ના દેખતા,
વાદવાને આહતા વદી મ્રભુને પૂછતા ૧૯૬
- ભાઈ ગજસુકુમાલ કિમ દેખુ ન આ સમુદાયમા,
તુજ ભાઈએ નિજ અર્થ સાધ્યો મ્રભુ કહે સક્ષેપમા,
એક જણ ઉપસર્ગ કરતો તેહ સમતાવી સહે,
મુનિરાજ ગજ સુકુમાલ અ તગડ કેવલી સિદ્ધિ લહે. ૧૯૭

ઉપસર્ગના કરનાર નરની ઉપર ક્રોધ અતિ ધરી,
 નૃપ નાથને પૂછે કયો નર ? તેહ જસ બુદ્ધિ ફરી,
 અહીં આવતા જિમ મદદ કરતો કૃષ્ણ ? તુ તે વૃદ્ધને,
 તેણે કરી છે મદદ તિમ શિવ પામવા તુજ ભાઈને. ૧૯૮
 માટે નૃપતિ ? ના ક્રોધ કરિયે એમ પ્રભુ સમજાવતા,
 કિમ જાણવો ? તે પુરૂષને ઇમ કૃષ્ણ નૃપ ફરી પૂછતા,
 પ્રભુજી કહે-અહીંથી જતા નયરી તરફ સામે મહે,
 જોઈ તને ભયથી મરે તે મારનારો જાણુ. ૧૯૯

નિસુણી પ્રભુને વઢિને હાથી ઉપર નૃપ બેસીને,
 નયરી તરફ આવે મળ્યો સોમિલ ત્યા ઇમ ચિંતવે,
 પ્રભુ નેમિનાયે કૃષ્ણને એ વાત ગજસુકુમાલની,
 કીધી હરો મુજ શુ થરો ? ચિંતા થતાં ઇમ ભય તણી ૨૦૦
 તેજ સમયે મરણ પામ્યો કૃષ્ણ નૃપતિ દેખતા,
 મુજ ભાઈને આ મારનારો દુષ્ટ એમ જણાવતા;
 મૃતકને બાહિર કઢાવી ભૂમિ શુદ્ધ કરાવતા,
 ભાઈ કેરો શોક હૃદયે ધારતા વર આવતા. ૨૦૧

અતિ ભય વટાડે આયુને તે ઉપર ગજસુકુમાલની,
 બીના કહી ઇમ પૂર્ણ થઈ બીના ત્રિવિધ પરિણામની,
 વિપ શસ્ત્ર આદિક કારણે આહાર અતિ આરોગતા,
 સ્નિગ્ધ વિકૃત અહિત ભોજન રૂક્ષ અતિ આરોગતા ૨૦૨
 ન પચી રોકે તેણે ભોજન કરત આયુ યટાડતા,
 ખાડમા પડવા થકી શૂલાદિ ખીડા વેદતા,

- કરતાજ ઝપાપાત જલમા ડૂબતાં ફાસી થકી,
એવા પરાધાતે કરી આયુ વટે નિશ્ચય થકી. ૨૦૩
- સર્પ આદિક કરડતા વિષ બાલિકાને અડકતા,
દેહમાય વિકાર હોતા શ્વાસ પુષ્કલ ચાલતા,
ઝટ સાસતુ રોકાણ હોતા આયુ ઘટતુ ઇમ થતા,
એમ સાતે કારણે આયુ વટે પ્રભુ ભાપતા ૨૦૪
- નિરૂપકમાયુ જીવને પણ એ ઉપક્રમ લાગતા,
ખધકસૂરિના જેમ શિષ્યો યત્રપીડન પામતા,
દુ ખ આપતા તેવા ઉપક્રમ ના વટાડે આયુને,
પ્રજાપના વરસૂત્ર કેરા જાણુ એહ રહસ્યને. ૨૦૫
- નિરૂપકમાયુ કેઇજન સોપકમાયુ બહુજના,
એ ભેદ ઇમ જીવો તણા સોપકમાયુ તે જના,
નિજ આયુના એ ભાગ જતા પરભવાયુ બાધતા,
વર્ષ તેત્રીસ આયુવાળા જિમ વરસ બારીસ જતા ૨૦૬
- ઘોલના પરિણામથી બધાય પરભવ આયુને,
ઘોલના પરિણામ જણો મિશ્ર અધ્યવસાયને,
પરભવ જીવન બધાય છે એ ઘોલના પરિણામમા,
તેવાજ અધ્યવસાય પણ ન પમાય સવજ્ઞ કાલમા ૨૦૭
- અત્ય ત્રીજા ભાગમા તુ જાણુ બધન યોગ્યતા,
એ ભાગમા બાધેજ નહી એ વચન કેરી સ્પષ્ટતા,
પરભવજીવન ના બાધતા જે રોષ ત્રીજા ભાગમા,
પરભવાયુ તેહ બાધે અત્ય નવમા ભાગમા ૨૦૮

દ્વિ તે ક્ષણે બધાય ના તો અત્ય સત્યાવીસમે,
 બ્રાગે જીવન પરભવતણુ બાધે કહ્યું જિન આગમે,
 દ્વિ તે ક્ષણે બધાય ના તો અતિમે એકાશીમે,
 બ્રાગે જીવન પરભવતણુ બાધે કહ્યું જિન આગમે. ૨૦૯
 ને કાવ ના બધાય તો અત્યે બસો તેતાલીમે,
 ભાગે જીવન પરભવતણુ બાધે કહ્યું જિન આગમે,
 ગત સાત ઓગણત્રીશમે ભાગે જનો તે બાધતાં,
 પરભવાયુ પૂર્વકાલે જે જનો ના બાધતા. ૨૧૦
 છેવટ તણા અતર્મુહર્ત્ત સુધી ત્રિગુણી એ કટપના,
 કરવા કહ્યું વિસ્તાર માટે સાભળો પ્રજ્ઞાપના,
 બાધેજ આયુ નિશ્ચયે અતર્મુહર્ત્તે અતિમે,
 તે વિના પરભવ ન જાવે ઇમ પ્રભુના આગમે. ૨૧૧
 યુગલિક મનુજ તિર્યચ જે જીવન અસખ્યાતુ ધરે,
 ચરમદેહી નિરચ મુર તેસક શક્તાકા પુરૂષ એ,
 અનુપક્રમાયુવ ત જાણો અન્યસ્રરિગણ ઉચ્ચરે,
 દેવનિરચ જિનેશ્વરા તે ના ઉપક્રમથી મરે ૨૧૨
 રોષ જીવોનુ મરણ બે ભેદ ઇમ તત્ત્વાર્થની,
 ટીકા વિષે ઉત્ત્ત્રેજ એવા તેમ કર્મ પ્રકૃતિની,
 ટીકા વિષે છે પાઠ એ કોઈક યુગાલિક ભૂમિમાં,
 તિર્યચરૂપે ઉપજે અથવા મનુષ્ય સ્વરૂપમાં. ૨૧૩
 ઉપજ્યા પછી અતર્મુહર્ત્ત શિવાયનુ ત્રણ પટયનુ,
 આયુ વટાડે વેણ એવુ મલયગિગિ આચાર્યનુ,

પ્રશ્ન એ અપવર્તના કિમ ? આ નિકાચિત આયુની,
 અપવર્તના જ્યા તે નિકાચિત વાણુ એહ વિરોધની. ૨૧૪
 ઉત્તર ઇહા એ જાણુવો જે આ નિકાચિત જાધના,
 પરિણામ સ્થિતિદીક છે અસ જ્યો ! તણુ નિકાચિત આયુના,
 ભેદે વણા ઇમ જાણુવુ તિણુ હોય પણ અપવર્તના,
 કેઈક નિકાચિત આયુની ગભીર વયણો શાસ્ત્રના ૨૧૫
 એ ભેદ કીધા આયુના તત્ત્વાર્થ કેરી વૃત્તિએ,
 અપવર્તનાને ઉચિત આયુ તેમ અનુચિત આયુ એ,
 અપવર્તનાને ઉચિત આયુ નિશ્ચયે સોપકમી,
 એ ભેદ ખીજ ભેદના સોપકમી નિરૂપકમી. ૨૧૬
 કાલ જીવન જાણુ તે મૃત્યુ અકાલે જે હુવે,
 દલિક નિશ્ચય ભોગવે સ્થિતિરસ વિકલ્પે અનુભવે,
 યુગલિક મનુજ તિરિ દેવ નિરય છ માસ રોપે આયુએ,
 પરભવતણુ આયુજ્ય બાધે જાણુ તેમ મતાતરે ૨૧૭
 બહેલામા બહેલા નિરય જીવ છ માસ ગેપે જીવિતે,
 મોડામા મોડા અતિમે અતર્મુહુર્તે જીવિતે,
 પરભવતણુ આયુજ્ય બાધે અભયદેવસરિ કહે,
 પચમાગે ચઉદમે શતકે પ્રથમ ઉદ્દેશકે ૨૧૮
 નિરૂપકમાયુજીવ ત્રીજ ભાગમા નિજ આયુના,
 પરભવાયુ બાધતા ઇમ આશયે પર સૂરિના,
 છ માસ રોપ તણો નિયમ ના જાણિયે એ આશયે,
 તત્ત્વજાણુ કેવડી ઇમ ભાવ ચોખ્ખા રાખિયે ૨૧૯

પરલવાયુ બધ પછીનો ચાલતા આયુષ્યનો,
ભાગ પૂરો તે અખાધા બધ તેમ ઉદયતણો;
કાલ વચ્ચે એ અખાધા અર્થભેદ નહિ જરી,
સ્થિતિના પ્રમાણે છે અખાધા યુક્તિ કહુ આગલ ખરી. ૨૨૦

કોડને કોડે ગુણ તા હોય કોડાકોડી એ,
સાગરોપમનીજ સાયે તેહને પણ જોડિયે,
સાગરોપમ કોડાકોડી જેટલી સ્થિતિ જેહની,
તેટલા સો વર્ષનો જાણો અખાધા તેહની ૨૨૧

પ્રથમના બે કર્મની ને વેદની અતરાયની,
જાણુ દિઠ ત્રીસ કોડાકોડી સાગરોપમ કલની,
સિત્તેર કોડાકોડી સાગર જાણિયે સ્થિતિ મોહની,
ના તેટલી સગવીસની સિત્તેર મિથ્યા મોહની. ૨૨૨

વીસ કોડાકોડી સાગર નામની તિમ ગોત્રની,
તેત્રીસ સાગરની સ્થિતિ પ્રભુએ કહી આયુષ્યની,
તે ધ્યાન રાખીને અખાધા જાણુવો સવિકર્મનો,
ત્રણ હજાર વરિસ તણો જિમ આદ્ય જ્ઞાનાવરણનો. ૨૨૩

આયુ પુદ્ગલ જેટલા બાંધ્યા જીવે બધ કાણે,
તેટલાજ પ્રમાણના સવિ પુદ્ગલોને અનુભવે,
તે કાલ શ્વાસોચ્છવાસનું નિર્માણ જીવ કરતો નથી,
તિણ સાસ ઉપરે જીવનનો આધાર એ સાચુ નથી ૨૨૪
સે કડો વર્ષો તણા આયુષ્યવાળા જીવડા,

- અ તમુહુર્તે મરણ પામે સાસ પૂર્ણ કર્યા વિના,
એગિદિ કેઈક જવડા પર્યાપ્તિ ચોવી ન પૂરતા,
તોયે મરે તેવીજ આયુ શ્વાસ બૂઠા ભાસતા. ૨૨૫
- જીવનદોરી તૂટવામા હેતુ સામ ઉસાતને,
કીધો પ્રભુએ જાણવા એ નિત્ય મુણ તત્ત્વાર્થને,
મરણ સમયે જેહ લેરયા વર્તતી તેવા સ્થલે,
આ જીવ ઉપરે તેહવી લેરયા સ્વરૂપ પ્રભુ ઉચ્ચરે ૨૨૬
- આયુના બધ ક્ષણે જેની મતિ તેવી ગતિ,
અ ત સમયે જાણુને જેવી ગતિ તેરી મતિ;
આયુ બધન કાન પ્રાપ્તિ પર્વ તિથિયો મવિ કહી,
પર્વતિથિ સ કેતનો સુવિચાર કરુને જૂળ અહી ૨૨૭
- કૃષ્ણ વાસુદેવને અત્ય ક્ષણે ગતિના સમી,
લેરયા થઈ નરકે ગયા અત્યત ાધે રમધમી,
શરીર ઉપરે જૂલ ચોટે જેમ ચીકાને કરી,
જીવ સાયે કર્મ ચોટ તેમ લેરયાએ કરી ૨૨૮
- કૃષ્ણનીલકાપોત તેજે પદ લેરયા નિપિયે,
શુકલ લેરયા બેહ પદ લેરયા તણા અવધારિયે,
જામૂંડલ ખાનાગુ તિમ ગામને વૂટનારુ,
દ્રષ્ટાત સુણ સ ક્ષેપમા શ્રુત કાણ છે વિસ્તાગુ ૨૨૯
- ટોચ શાખાની નમેલી જેહની પાકા ફોલો,
જેમા ભરેલા જૂળ છે તે જ જૂતરે મોહ નીલો,

- છ પુરૂષ જોઈ પકવ જ ખૂ ચાહતા આરોગવા,
કેમ ખાવાં ! એ પ્રસંગે પ્રથમ લાગ્યો ખોલવા. ૨૩૦
- ઉપર ચઢતાં મરણ હોવે મૂલમાંથી છેદીને,
ઝાડ નીચે પાડીને તે ફક્ત ખમ્મએ આપણે,
ડાળીઓ મોટીજ છેદો એમ બીજો નર કહે.
ડાળીઓ નાનીજ છેદો એમ ત્રીજો નર કહે ૨૩૧
- સર્વગુન્ધાં તોડીયે એવું જ ચોયોનર કહે,
સર્વ ફલને તોડીયે એવું જ પચ્ચમ નર કહે;
નીચે પડેલાં જાળૂ ખમ્મએ એમ છઠ્ઠો નર કહે.
ભાવ હલકા આઘ ત્રણના અત્યત્રણ શુભ જિન કહે. ૨૩૨
- દ્રષ્ટાત એમ ઘટાડવું જે મૂલથી તરૂં છેદવો,
ધમ કહે તે કૃષ્ણ લેશ્યાવત પુરૂષ પિછાણવો,
ડાળ મોટી છેદવાનું જે કહે તે પુરૂષને,
નીલ લેશ્યાવત બાણો છેદ નાની ડાળને ૨૩૩
- એમ જે બોલે મનુજ કાપોત લેશ્યાવત એ,
તોડ ગુન્ધા એમ વદતો પીત લેશ્યાવત એ,
તોડ ફલને એમ વદતો પદ્મ લેશ્યાવત એ
મતિત ફલ ખાવા કહે જે શુક્લ લેશ્યાવત એ ૨૩૪
- તે ચોર લૂટવા ગામને નિજ નિજ ઘરેથી નીકલે,
માર્ગમાહે એક બોલે સર્વ નર પશુ મારિયે;
બીજો મનુજને મારવા ત્રીજો પુરૂષને મારવા,
ચોયો ધમ કહે હથિયારવાળા મારવા. ૨૩૫

લડનાર નરને મારવા પચમ પુરૂષ ધ્રુમ ઉચ્ચરે,
 માર્યા વગર ધનનેજ લેવું એમ છડો ઉચ્ચરે,
 ઘટના પ્રથમ દષ્ટાંતના જેવીજ અર્હિયા બાણવી,
 શુદ્ધ લેશ્યા એહ તેજે પદ્મ શુક્લા રાખવી ૨૩૬
 લેશ્યાતણુ અનુમાન હોવે યોગ ચેષ્ટાએ કરી,
 ખર પુરૂષ તિમ અતિયડ દુર્મુખ વૈર અતિશય દીલ ધરી,
 કરણા ન રાખે દીલમા માની હણે જે અન્યને,
 આચારથી તે શ્રષ્ટ બણો કૃષ્ણ લેશ્યાવ તને. ૨૩૭
 કુશલ માયા હ ભમા જે લાય ખાવા નિપુણજે,
 ભૂઠ બોલે વિષય પ્રેમા થીર હૃદય વાલો ન જે;
 આલસુ વલિ મદમતિ કાયર ધરે અભિમાનને,
 એહ ચાલે બાણજે તુ નીલ લેશ્યા વ તને. ૨૩૮
 આર ભમા આસક્ત જે નિર્દોષ સવિ કાર્યો ગણે,
 લાભ તોટો ના વિચારે ક્રોધ રાખે રોકને,
 નિંદા કરે જે અન્યની કરતોજ આપ બડાઈને,
 યુદ્ધે ભય કરે દુ ખિયો કાપોત લેશ્યાવ તએ ૨૩૯
 દક્ષ સ વર સેવતા કરણા સરલતા રાખતા,
 દાન શીલ સ તોપ વિદ્યા ધર્મ રૂચિ જે ધારતા,
 પાપ સાધન છોડતા ઉત્તમ ક્ષમા ગુણુ ધારતા,
 લેશ્યા ચતુર્થી તેહની જે વર વિવેકે રાજતા. ૨૪૦
 વીર દયાલુ દેવ પૂજા ઋત ધરે દાનેશ્વરી,
 ધૈર્ય પાવન હર્ષને ધારે કુશળ બુદ્ધિ ખરી,

જે ક્ષમા ગુણુ ધારતો સેવે કદી ના માનને,
એ ગુણોથી જાણુ તુ તે પદ્મ લેશ્યાવ તને. ૨૪૧

ધર્મબુદ્ધિ અપક્ષપાતી જે ન સેવે પાપને,
શોક નિહાને તજે પરમાત્મભાવ સ્વરૂપને,
પામેલ મૂલ્યથી સહરીને બધ રાગ દેખને,
એ ગુણોથી જાણુ તુ તે શુક્લ લેશ્યાવ તને ૨૪૨

કૃષ્ણ લેશ્યા નરકને તિમ નીલ થાવર ભાવને,
તિર્યચપણુ કાપોત લેશ્યા પીત મનુજસ્વરૂપને,
પદ્મ લેશ્યા સુરપણુ ઘે શુક્લ લેશ્યા મુક્તિને,
અશુભ લેશ્યા દૂર છડી શુદ્ધ લેશ્યા રાખને. ૨૪૩

કર્મના કારણુ તણી ઉડી સમજ દીલ રાખીને,
નિત્યે ઉપક્રમથી બચીને શુદ્ધ લેશ્યા ધારિને;
અમૃત અનુષ્ઠાને કરી જિન ધર્મ સાત્ત્વિક સાધના,
હે જીવ ? મુક્તિ પામજે એ છે ખરી આરાધના. ૨૪૪

આકાશ નિધિ નવ ઠંદુ વરસે રાજનગરે હોશથી,
કેવલ હને ગૌતમતણા ગુરૂનેમિસૂરિપસાયથી,
સવેગમાલા વિરચતા ઉવજઝાય પદ્મ વિજયગણી,
કંઠે ઠવી શ્રીસઘ પામે આત્મ સપત્તિ ધણી ૨૪૫

(કલશ)

ભાવના ષોડશક નિર્મલ વિવિધ ઉત્તમ ભાવના,
ભાવના પચાશિકા તિમ ભાવના પદ્મત્રિશિકા,
પ્રભુ સ્તુતિ પચાશિકા સવેગમાલા રગિણી.
પૃથ્કલ તરંગે શોભતી આ શ્રેષ્ઠ પદ્મ તરગિણી. ૧

આકાશ નવ નિધિ ઇદુ વરસે ચૈત્ર સુદ પૂનમદિને,
 ધર્મિષ્ઠ મહુવા બહરે પ્રભુવીર જીવત્સ્વામિને,
 પ્રણમી કૃપાએ પૂજ્ય ગુરુવરનેમિસૂરીશ્વરતાણી,
 ઉવજાયા પદ્મ વિજયગણી વિરચે સુપદ્મતરંગિણી.

૨

